

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice
și Administrative
Departamentul Relații Internaționale

Svetlana CEBOTARI, Gheorghe CĂLDARE

POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Note de curs

*Aprobat de
Consiliul Calității al USM*

**CHIȘINĂU, 2018
CEP USM**

CZU 327(478)(075.8)

C 33

**Recomandat pentru editare de Departamentul Relații Internaționale
și de Consiliul Facultății de Relații Internaționale,
Științe Politice și Administrative**

Recenzenți:

Constantin SOLOMON, dr. hab. în politologie, prof. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova;

Rodica RUSU, dr. în politologie, conf. univ., Academia de
Administrare Publică

Ediția de față reprezintă o elaborare metodică destinată cursului de politică externă a Republicii Moldova. Autorii analizează relațiile Republicii Moldova cu statele vecine – România și Ucraina. De asemenea, sunt evaluate relațiile Republicii Moldova cu Federația Rusă, SUA și China. Prezintă interes și analiza relațiilor Republicii Moldova cu statele europene – Franța, Germania, Italia și Marea Britanie. Nu mai puțin interes prezintă și cooperarea Republicii Moldova în cadrul organizațiilor internaționale și regionale: ONU, OSCE, CE, CSI, GUAM și OCEMN.

Notele de curs sunt adresate studenților, masteranzilor, doctoranzilor, dar și cadrelor didactice din sistemul de învățământ universitar, tuturor celor care se interesează de problemele actuale ce vizează politica externă a Republicii Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Cebotari, Svetlana.

Politica externă a Republicii Moldova: Note de curs / Svetlana Cebotari, Gheorghe Căldare; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Intern., Științe Politice și Administrative, Dep. Relații Intern. – Chișinău: CEP USM, 2018. – 370 p.

Referințe bibliogr. la sfârșitul temelor. – 50 ex.

ISBN 978-9975-142-08-3.

327(478)(075.8)

C 33

ISBN 978-9975-142-08-3

© Sv. CEBOTARI, Gh. CĂLDARE, 2018

© USM, 2018

CUPRINS

PRELIMINARII	5
Tema 1. ISTORIOGRAFIA ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA	8
Tema 2. PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA ȘI RECUNOAȘTEREA EI INTERNAȚIONALĂ	35
Tema 3. CADRUL POLITICO - JURIDIC DE REALIZARE A POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA	53
Tema 4. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU ROMÂNIA.....	73
Tema 5. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA	105
Tema 6. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU FEDERAȚIA RUSĂ.....	120
Tema 7. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU STATELE UNITE ALE AMERICII	142
Tema 8. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU FRANȚA	161
Tema 9. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU ITALIA	175
Tema 10. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU GERMANIA	191
Tema 11. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU MAREA BRITANIE	215
Tema 12. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ	229
Tema 13. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ONU	247
Tema 14. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU CONSILIUL EUROPEI	264
Tema 15. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU NATO	281
Tema 16. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ORGANIZAȚIA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA (OSCE)	304
Tema 17. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ.....	323
Tema 18. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA ÎN CADRUL CSI, OCEMN ȘI GUAM	340
Bibliografie	365

PRELIMINARII

Cursul *Politica externă a Republicii Moldova* este destinat studenților Ciclului I, anul II de studii, specialitatea Relații Internaționale.

Scopul cursului rezidă în formarea la studenți a viziunilor privind vectorii politicii externe a Republicii Moldova în contextul noilor metamorfoze geopolitice de pe arena internațională.

Actualmente, problematica politicii externe a Republicii Moldova este un subiect de discuții prezent în mediul academic și politic. Astăzi sunt necesare noi viziuni științifice asupra fenomenului politicii externe, întrucât multitudinea de abordări și cercetări efectuate până în prezent de către savanții din țară și de peste hotare încă nu ne oferă un tablou integrat al politicii externe a Republicii Moldova. Acest fapt își găsește rezonanță în oportunitatea lărgirii arealului problematic de investigare a politicii externe.

Direcțiile prioritare ale politicii externe a Republicii Moldova sunt axate pe procesul de obținere a independenței de stat, pe elaborarea cadrului juridic de realizare a politicii externe, precum și pe activitatea Ministerului Afacerilor Externe - organul central de specialitate al administrației publice, abilitat să promoveze și să realizeze politica externă a statului.

Cursul se va concentra pe analiza teoretico-practică și istoriografică a politicii externe a statului, a procesului de obținere a independenței de către Republica Moldova; pe examinarea cadrului politico-juridic de realizare a politicii externe, precum și a activității Ministerului Afacerilor Externe. De asemenea, studenții vor studia relațiile Republicii Moldova cu statele vecine, cu marile puteri, dar și activitatea desfășurată de diplomații moldoveni în organismele internaționale și regionale, inclusiv procesul de aprofundare a colaborării statului cu partenerii externi în aspect economic, cultural etc. În cadrul cursului un segment aparte va fi dedicat analizei procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Rolul acestui curs în pregătirea profesională a studenților de la specialitatea „Relații Internaționale” este determinat de necesitatea

studierii aprofundate a abordărilor conceptual-teoretice ale fenomenului politică externă, la general, și a politicii externe a Republicii Moldova, în particular. De asemenea, este destinat pentru o mai bună comprehensiune a direcțiilor de cooperare a Republicii Moldova cu statele vecine – România și Ucraina, cu marile puteri /centrele de putere – Federația Rusă, SUA, China, cu statele europene – Franța, Germania, Marea Britanie, în același rând cu organizațiile internaționale precum ONU, OSCE, CE, NATO, UE, CSI, GUAM, OCEMN. Pondere cursului este în strânsă corelare cu alte discipline obligatorii: Cooperare regională, Integrare europeană, Geopolitică, Politica externă a Federației Ruse.

În rezultatul audierii cursului *Politica externă a Republicii Moldova* studenții vor poseda următoarele competențe generale: analiza și sinteza problemelor politicii externe a Republicii Moldova, determinarea scopurilor și obiectivelor de cercetare, utilizarea metodologiilor moderne de cercetare în domeniul relațiilor internaționale; capacitatea de aplicare a cunoștințelor în domeniul științelor sociale, umanitare, economice și geostrategice în scopul soluționării sarcinilor profesionale practice. De asemenea, cursul va contribui la formarea capacităților la studenți, precum: demonstrarea aptitudinilor de a adopta decizii, de a construi relații interpersonale, de comunicare, în aspectul evaluării randamentului profesional; aplicarea în practică a cunoștințelor teoretice acumulate și vocația formată la disciplina *Politica externă a Republicii Moldova*; cunoașterea raționamentelor imperative ale instruirii teoretice în domeniul conceptual modern al activității internaționale pentru efectuarea acțiunilor eficiente în promovarea programelor politice de modernizare internațională, inclusiv a Republicii Moldova; formularea sugestiilor pentru elaborarea programelor naționale din perspectiva soluționării problemelor existente în activitatea externă a Republicii Moldova; prognozarea evoluției situației internaționale și impactul acesteia asupra noilor transformări politice, economice și sociale din Republica Moldova; demonstrarea aptitudinilor de a soluționa o problemă complexă, de a comenta un domeniu de activitate, de a adopta o decizie sau de a efectua o acțiune conform capacităților și iscusinței formate în cadrul studierii

cursului; evaluarea politicii externe a Republicii Moldova la etapa actuală; evaluarea perspectivelor integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană; pronosticarea perspectivelor dezvoltării relațiilor Republicii Moldova cu organizațiile internaționale și cu statele lumii; elaborarea noilor metode de soluționare a conflictului transnistrean.

Procesul de studiere a disciplinei este direcționat spre formarea următoarelor competențe profesionale: analiza vectorilor politicii externe a Republicii Moldova, reflectarea principalelor direcții de cooperare a țării, atât la nivel bilateral, cât și la nivel multilateral, interpretarea de sine stătătoare și evaluarea argumentată a relațiilor statului în raport cu alte state, organizații internaționale; aplicarea abordărilor științifice, a conceptelor și metodelor la cercetarea cooperării politice, economice, culturale a Republicii Moldova; aplicarea cunoștințelor teoretice în practică în scopul analizei politicii externe a Republicii Moldova.

În conformitate cu curriculumul cursului, *obiectivele principale la nivel de cunoaștere* sunt: să definească conceptul de politică externă în cadrul cercetărilor și publicațiilor internaționale, precum și a celor autohtone în domeniu; să determine instituțiile responsabile de promovarea politicii externe a statului; să identifice direcțiile de cooperare a Republicii Moldova pe plan extern; *la nivel de aplicare*: să aprecieze nivelul colaborării țării noastre cu statele vecine și cu marile puteri; să diferențieze activitatea Republicii Moldova în cadrul organismelor internaționale și regionale; să aprecieze procesul de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma perspectivei de a deveni stat comunitar; să determine eficiența activității misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova peste hotare; *la nivel de integrare*: să recomande noi viziuni cu referire la direcțiile prioritare ale politicii externe; să elaboreze propuneri privind optimizarea activității diplomatice a țării în relațiile cu statele vecine și cu marile puteri; să evalueze eficiența colaborării Republicii Moldova cu organismele internaționale și regionale; să formuleze propuneri privind aplanarea conflictului transnistrean în baza analizei reglementării conflictelor din spațiul balcanic; să propună noi modalități de colaborare a Republicii Moldova cu statele ce dispun de experiență în integrarea europeană.

Tema1. ISTORIOGRAFIA ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

Unități de conținut:

- 1. Istoriografia cercetării politicii externe a Republicii Moldova**
- 2. Abordări conceptual-metodologice ale politicii externe**

Obiective de referință:

- să identifice sursele privind cercetarea politicii externe a Republicii Moldova;
- să determine definițiile științifice ale politicii externe;
- să formuleze noi abordări ale politicii externe;
- să evalueze importanța politicii externe a statului în sistemul relațiilor internaționale.

Repere de conținut:

1. Istoriografia cercetării politicii externe a Republicii Moldova

Proclamarea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991 a marcat nu doar apariția unui nou stat pe harta politică a lumii, dar și începutul activității organelor statale abilitate să desfășoare politica externă, activitate specifică subiecților de drept internațional. Într-o perioadă scurtă, în țara noastră a fost creat Ministerul Afacerilor Externe – organul central de specialitate al administrației publice, abilitat să promoveze și să înfăptuiască politica externă (deși în anii 1944-1990 în fosta RSSM a existat un minister de externe, rolul lui era doar formal, deoarece activitatea externă era exercitată de Moscova). În primii ani de independență au fost stabilite relații diplomatice cu majoritatea statelor lumii, țara noastră fiind admisă și în principalele organizații internaționale și regionale. De asemenea, a fost adoptată și Concepția politicii externe a Republicii Moldova (1995), document ce a trasat

domeniile principale de activitate externă a țării. Totodată, în străinătate au fost deschise primele misiuni diplomatice ale țării noastre, iar la Chișinău și-au început activitatea ambasadale unor state străine și reprezentanțele principalelor organizații internaționale.

Cu trecerea timpului, activitatea externă a țării noastre a devenit subiect de analiză al cercetătorilor în domeniul relațiilor internaționale. Specialiștii au acordat atenție unor aspecte importante ale politicii externe a Republicii Moldova: colaborarea bilaterală cu principalele state ale lumii și cu țările vecine în domeniile politic, economic și cultural, instituirea cooperării țării noastre cu organizații internaționale: Organizația Națiunilor Unite, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Consiliul Europei, Uniunea Europeană și NATO, dar și cu un șir de organizații regionale: Comunitatea Statelor Independente, Organizația pentru Cooperarea Economică la Marea Neagră, Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM etc. Alte probleme care au trezit un interes deosebit pentru specialiști sunt activitățile externe ale țării noastre privind integrarea europeană, soluționarea conflictului transnistrean, activitățile de cooperare internațională pentru consolidarea securității naționale, colaborarea economică cu structurile economico-financiare internaționale și promovarea imaginii adecvate a Republicii Moldova în exterior etc.

Complexitatea activităților externe ale Republicii Moldova a impus necesitatea organizării unor conferințe științifice internaționale, la care au participat savanți din diferite țări ce se confruntau cu aceleași situații, dar și invitarea reprezentanților unor organizații internaționale, pentru a exprima viziunea acestora despre căile de soluționare a problemelor existente. În acest context, poate fi menționat Simpozionul științific internațional cu genericul „Moldova, România, Ucraina: integrarea în structurile europene”, care s-a desfășurat în 1999 la Chișinău. La lucrările simpozionului au participat circa 50 de savanți din Republica Moldova, România, Ucraina și Federația Rusă. Activitatea simpozionului a fost structurată în câteva secții: Aspectele politice și politico-militare ale integrării europene a Moldovei, României și Ucrainei; Factorii naționali de influențare a proceselor de integrare eu-

ropeană; Aspectele economice ale integrării europene și perspectivele țărilor din regiune; Colaborarea moldo-româno-ucraineană – o condiție importantă în integrarea europeană a regiunii; Procesele de integrare și problemele umanitare ale minorităților naționale etc. Materialele simpozionului au fost de un real folos pentru specialiștii antrenați în analiza politicii externe a Republicii Moldova [17].

Una dintre primele lucrări în care a fost analizată activitatea țării noastre sub aspect extern aparține savantului Gh.Cojocaru, intitulată *Politica externă a Republicii Moldova. Studii*, publicată în anul 2001. Autorul a abordat așa dimensiuni ale tânărului stat pe arena internațională, ca: procesul de obținere a independenței naționale; primele forme de instituire a colaborării cu România; demersurile externe ale Republicii Moldova privind aplanarea conflictului transnistrean; perioada inițială a relațiilor moldo-ruse și moldo-ucrainene; instituirea colaborării moldo-americane; începutul colaborării cu organizațiile internaționale etc. [1].

Se știe că una dintre cele mai complicate probleme ale Republicii Moldova, moștenite încă din perioada sovietică, este conflictul transnistrean. Este firesc ca problematica reglementării transnistrene să fie în atenția cercetătorilor din țara noastră. În acest context, prezintă interes culegerea de articole *Aspecte ale conflictului transnistrean*, pregătită de către un colectiv de autori de la Institutul de Politici Publice din Republica Moldova. Apărută în 2001, lucrarea a inclus analiza unor aspecte majore ale acestui conflict, cum ar fi: evidențierea cauzelor izbucnirii conflictului; evoluția procesului de negocieri privind reglementarea lui; evaluarea juridică, conform normelor dreptului internațional, a rolului forțelor de menținere a păcii; aprecierea factorului militar în soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova etc. Menționăm că concluziile pe care le conține lucrarea dată nu și-au pierdut actualitatea nici până în prezent, deoarece permit factorilor de decizie, implicați în identificarea soluțiilor de reglementare a conflictului, să formuleze decizii adecvate, pentru depășirea cât mai urgentă a consecințelor acestuia [20].

O altă culegere de articole, intitulată *Procesul de globalizare: provocări și soluții*, a cuprins colecția completă de texte ale referatelor

și articolelor prezentate în cadrul Conferinței științifice „Secolul XXI în căutarea alternativei terorismului internațional”, din 11 septembrie 2003, dar și a Conferinței științifice internaționale „Procesul de globalizare: provocări și soluții”, din 25 octombrie 2003, care a avut loc la Universitatea de Stat din Moldova. Materialele culegerii se referă la investigațiile colaboratorilor Catedrei de Relații Internaționale a USM, dar și ale altor cercetători din instituțiile de învățământ superior din Moldova, fiind axate pe abordarea problematicii transformărilor globale, prin prisma dimensiunii umane, economice și sociale; aspectele forței, ale terorii și ale securității internaționale în secolul XXI [16].

Una dintre problemele fundamentale cu care s-a confruntat Republica Moldova chiar din primele zile ale independenței sale a fost cea a consolidării securității naționale, ea aflându-se permanent în sfera de preocupare a cercetătorilor. Acest fapt și-a găsit reflectare în culegerea de articole *Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*, care a fost publicată în 2005. Autorii studiului, printre care N.Chirtoacă, Iu.Chifu, I.Munteanu, Iu.Fruntașu, R.Gorincioi ș. a., au avut ca obiectiv să evidențieze structura și caracterul riscurilor de securitate într-o societate în tranziție, prin exemplul situației din Republica Moldova, proiectând și explorând o serie de instrumente de analiză și concepte utilizate pe larg în literatura internațională de specialitate. Printre soluțiile propuse de autori se relevă, în plan intern, consolidarea instituțiilor statului de drept, inclusiv a celor responsabile de asigurarea securității publice, economice și politice, dar și a securității individuale a cetățeanului. În plan extern, autorii au remarcat necesitatea integrării energice, plene și consistente a Republicii Moldova în principalele instituții occidentale și euroatlantice, desovietizarea instituțiilor publice, civile și militare, riscurile și provocările militare, politice și de altă natură, cauzate de existența conflictului transnistrean, impulsivitatea colaborării țării noastre cu statele vecine și cu principalii actori internaționali etc. [3].

Printre autorii autohtoni care au analizat problemele esențiale ale relațiilor internaționale contemporane, ale activității diplomatice, exercitate de organele statale, dar și specificul diplomației bilaterale și

multilaterale, se evidențiază lucrările semnate de Al. Burian. Astfel, în studiul *Introducere în practica diplomatică și procedura internațională*, editat în 2008, autorul examinează astfel de aspecte ale diplomației contemporane, cum ar fi: regimul de drept al misiunilor diplomatice și al posturilor consulare, rolul organizațiilor și al conferințelor internaționale în activitatea diplomatică, trăsăturile practicii diplomatice în diferite țări ale lumii etc. De asemenea, în această lucrare autorul reliefează particularitățile serviciului diplomatic și consular al Republicii Moldova, prezentând, în anexe, un set de materiale didactice privind dreptul și practica diplomatică internațională, precum și unele documente care constituie cadrul juridic pentru activitatea diplomatică a țării noastre. La acestea se referă Legea Republicii Moldova cu privire la serviciul diplomatic, Regulamentul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Regulamentul cu privire la activitatea misiunilor diplomatice ș. a. [24].

O activitate destul de variată în analiza direcțiilor de bază ale politicii externe a Republicii Moldova au desfășurat profesorii Catedrei Relații Internaționale a Universității de Stat din Moldova. În perioada anilor 2006-2008, colectivul catedrei a editat revista științifico-metodică *Studii internaționale. Viziuni din Moldova*. În publicația dată este abordată o gamă largă de probleme actuale privind atât noțiunile principale ale teoriei relațiilor internaționale, cât și cele mai diverse probleme ale politicii externe a Republicii Moldova, cum ar fi cele referitoare la aderarea țării noastre la structurile europene, influența factorilor externi asupra securității naționale, colaborarea cu organizațiile internaționale ș. a.

De exemplu, în nr. 1 al revistei din anul 2007 au fost incluse articole despre analiza unor probleme actuale ale relațiilor internaționale. E vorba de influența globalizării asupra relațiilor interstatale; consolidarea securității internaționale și combaterea terorismului; politica externă a Republicii Moldova în procesele integraționiste ș.a. Latura didactico-metodică a fost prezentată prin evaluarea experienței specialiștilor de la Catedra Relații Internaționale în curriculumul universitar, conținând textele unor prelegeri la disciplinele predate în cadrul aces-

tui program. De asemenea, au fost incluse și cele mai reușite lucrări științifice ale studenților, rezultatele participării colaboratorilor catedrei la diferite cercetări și conferințe naționale și internaționale [25].

În nr.3 al revistei sus-menționate din 2007 au fost examinate diverse aspecte referitoare la securitate atât pe plan regional, cât și global. Publicația a cuprins bilanțul Conferinței științifice internaționale „NATO – o alianță a valorilor și a solidarității, care a avut loc la 2 octombrie 2007, cu prilejul inaugurării Centrului de Informare și Documentare NATO din Moldova, precum și unele cercetări prezentate la simpozionul din 19 ianuarie 2007, pe care le-a efectuat Catedra Relații Internaționale de la Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM, intitulate „Probleme actuale ale securității internaționale”. Compartimentul științifico-metodic a fost prezentat prin analiza unor probleme actuale ale teoriei relațiilor internaționale, și anume: sistemul internațional de securitate, securitatea regională, politici și strategii de securitate, gestionarea conflictelor etc. [15].

Problematika colaborării Republicii Moldova cu Uniunea Europeană s-a aflat permanent în atenția specialiștilor din domeniul relațiilor internaționale. În acest sens, prezintă interes lucrarea *Moldova și UE în contextul Politicii Europene de Vecinătate. Realizarea Planului de Acțiune UE-Moldova (februarie 2005 - ianuarie 2008)*, care a fost publicată în anul 2008. Cercetarea, efectuată de Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT și EXPERT-GRUP, conține o evaluare a implementării prevederilor documentului indicat, reliefând, în special, insuccesele Republicii Moldova în realizarea integrală a criteriilor stabilite de structurile europene pentru țările din cadrul vecinătății estice [13].

Colaborarea Republicii Moldova cu o altă organizație internațională la începutul secolului XXI – NATO, a fost analizată în studiul *De ce avem nevoie de NATO? Sau de ce existența Republicii Moldova ca stat suveran depinde de aderarea la NATO*, apărut în 2009. Autorii lucrării, D.Mânzărari și V.Ioniță, argumentează necesitatea integrării țării noastre în structurile euroatlantice ca fiind o premisă pentru aderarea ulterioară la Uniunea Europeană. Această poziție este justificată prin experiența statelor postsocialiste din Europa Centrală și de Sud-Est.

Diverse probleme ale politicii externe a Republicii Moldova au fost abordate și în studiile pregătite de Asociația pentru Politică Externă, care, în parteneriat cu Fundația Friedrich Ebert, și-a propus să evalueze principalele aspecte ale activității externe a țării noastre. Astfel, în culegerea de articole *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*, care a văzut lumina tiparului în 2009, a fost restabilită nu doar cronologia evenimentelor ce s-au derulat pe parcursul a circa zece ani, dar, în special, se evidențiază succesele și deficiențele diplomației moldovenești, identificând-se cauzele eșecurilor politicii externe; au fost analizate eventualele provocări, posibilele evoluții și opțiuni pe care noua etapă le va pune în fața țării noastre în viitorul apropiat.

Printre articolele din culegerea respectivă pot fi evidențiate cele care se referă la relațiile Republicii Moldova cu România, Federația Rusă, Statele Unite ale Americii și cu Ucraina. Sunt apreciate reușitele, examinate raporturile bilaterale cu aceste state, sunt formulate concluzii și se fac unele propuneri în vederea eficientizării lor. În lucrare au fost incluse și unele articole în care sunt evaluate anumite aspecte ale colaborării Republicii Moldova cu organizațiile internaționale și regionale: relațiile cu Uniunea Europeană și cu NATO, cooperarea țării noastre în cadrul Consiliului Europei, al Comunității Statelor Independente și al Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică GUAM, precum și ale cooperării regionale în sud-estul Europei. De asemenea, un articol aparte este consacrat analizei evoluției procesului de reglementare a conflictului transnistrean [27].

O contribuție substanțială la cercetarea celor mai complicate probleme cu care se confruntă țara noastră în politica sa externă pe parcursul primului deceniu al secolului XXI a adus culegerea de articole *Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective*, apărută în anul 2011. Lucrarea a cuprins materialele prezentate la Conferința jubiliară științifico-practică internațională, organizată cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM, rezultatele activității de cercetare a Catedrei Relații Internaționale pe parcursul anului de studii 2010-2011. Materialele culegerii au fost distribuite în patru compartimente:

I. Relații internaționale în lumea globală; II: Integrarea europeană: probleme și perspective; III: Colaborarea internațională și dezvoltarea democratică; IV: Cercetări studențești. Comunicările, prezentate de specialiști în domeniu nu doar din Republica Moldova, dar și din străinătate, s-au bazat pe analiza unei game variate a relațiilor internaționale contemporane, pe evaluarea aspectelor substanțiale ale politicii externe a țării noastre la etapa dată privind, de exemplu: integrarea în structurile europene, colaborarea cu actorii internaționali în consolidarea securității naționale, cooperarea internațională în combaterea terorismului etc. [22].

În scopul asigurării metodice a studierii politicii externe a Republicii Moldova în instituțiile de învățământ superior, de un real folos este suportul de curs *Serviciul diplomatic: teorie și practică*, publicat în 2011. Elaborată în conformitate cu cerințele Procesului de la Bologna, lucrarea a fost divizată în mai multe compartimente: bazele teoretico-analitice ale studiului serviciului diplomatic; aspecte practice ale serviciului diplomatic; serviciul diplomatic în cercetările contemporane ș. a. Pe lângă evaluarea concepțiilor și a teoriilor principale ale serviciului diplomatic, studiul a inclus și analiza activității practice a misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în cadrul organizațiilor internaționale, aportul serviciului diplomatic în promovarea politicii externe; activitatea diplomatică în vederea prevenirii conflictelor și gestionării crizelor internaționale etc. Studiul a fost completat cu anexe, printre care unele documente de bază ale serviciului diplomatic contemporan: Convenția privind privilegiile și imunitățile ONU (1946); Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice (1961), Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare (1963) ș. a. [28].

Parafarea de către Republica Moldova a Acordului de Asociere la Uniunea Europeană în noiembrie 2013 la Summitul PE de la Vilnius, iar apoi semnarea acestuia de către țara noastră în iunie 2014, au condus la apariția mai multor publicații în care a fost abordată tematica integrării europene. La acestea se referă materialele elaborate de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, cum ar fi „*UE - Moldova. Acordul de Asociere*”, „*Ghi-*

dul Acordului de Asociere” și „Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător UE – Republica Moldova”. Publicațiile respective prezintă într-o formă accesibilă pentru cititor conținutul noilor acorduri moldo-comunitare, modalitățile de realizare a acestora de către autoritățile moldovenești. Se subliniază că aceste acorduri vor oferi un nou cadru juridic pentru cooperarea țării noastre cu structurile europene, al cărui scop final este crearea condițiilor optime pentru apropierea Republicii Moldova de familia europeană. O atenție deosebită se acordă implementării și aplicării prevederilor documentelor menționate, inclusiv prin fixarea termenelor precise și stabilirea unui cadru instituțional și administrativ adecvat, creând, astfel, premisele necesare pentru executarea lor integrală [7].

Realizarea noilor acorduri dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a început însă cu mari întârzieri. Administrația centrală nu a reușit să întreprindă măsuri energice pentru implementarea lor, ceea ce a creat la populație neîncredere față de cursul european anunțat, soldat însă cu mari întârzieri. Totodată, remanierele frecvente la nivel guvernamental operate în anii 2014-2015, dar și criza din sistemul financiar-bancar, tergiversarea reformelor în domeniul justiției și al procuraturii, pasivitatea autorităților în ce privește combaterea corupției etc. au diminuat substanțial încrederea populației în perspectiva europeană a țării noastre.

În situația creată, publicațiile care au avut ca subiect problematica integrării europene a Republicii Moldova, apărute în anii 2014-2015, au supus unei critici întemeiate conducerea țării pentru reținerile și întârzierile în realizarea acordurilor cu Uniunea Europeană, propunând și soluții pentru depășirea lor cat mai urgentă. Astfel, autorii V.Chirilă, V.Bucătaru și L.Grișu, în publicația *Este integrarea europeană a Republicii Moldova ireversibilă?*, de rând cu enumerarea problemelor existente în realizarea acordurilor moldo-comunitare, au înaintat un șir de propuneri, printre care: 1) formularea unui scop stabilit exact, care unește clasa politică și societatea; 2) voința politică internă exprimată și mobilizată clar; 3) solidaritatea clasei politice și a societății, în vederea atingerii scopului determinat; 4) constituirea unei majorități

parlamentare funcționale ce va asigura stabilitatea politică internă, necesară pentru înfăptuirea reformelor; 5) crearea unui guvern funcțional ce ar mobiliza resursele administrative și financiare destul de precare; 6) susținerea partenerilor externi [8, p.9].

Autorul V.Chivriga, în publicația *Prioritățile și provocările implementării DGETA în Moldova*, apărută în 2014, consideră că sunt necesare reforme cardinale, calitative și rapide în domeniul justiției, al internelor, al procuraturii pentru a elimina corupția, traficul de interese, delapidarea proprietății publice, contrabanda, flagele care ar distorsiona procesul de implementare a Acordului. În opinia lui V.Chivriga, Planul de acțiuni pentru punerea în aplicare a Acordului de liber schimb aprofundat și cuprinzător trebuie să conțină fapte concrete, termene de realizare, instituții de stat și entități relevante responsabile de monitorizarea și implementarea Acordului respectiv, dar și de informarea publicului larg despre mersul îndeplinirii angajamentelor asumate [5, p.10]. Analistul C.Ciurea consideră și el că procesul de implementare a acordurilor moldo-comunitare a devenit dependent de constituirea unei majorități parlamentare stabile și legitime, de evitarea degradării climatului democratic profund afectat de caracterul dubios în care s-au desfășurat alegerile (din 30 noiembrie 2014) și de promovarea unei politici ferme de realizare a angajamentelor pe care Moldova și le-a asumat în raport cu Uniunea Europeană [18, p.13].

Schimbările esențiale pe harta politică a Europei de Est în anii 2013-2014, soldate cu ocuparea de către Federația Rusă a Crimeii, precum și declanșarea luptelor din Donbas de către separatiștii locali, susținuți de Moscova, au afectat mult securitatea europeană. Principiile de bază ale acestui sistem includ: respectul pentru egalitatea suverană a statelor, integritatea lor teritorială, inviolabilitatea frontierelor, neutilizarea forței sau a amenințării cu forța, neamestecul în treburile interne, soluționarea pașnică a diferendelor etc. Deoarece Federația Rusă a încălcat principiile unanim acceptate ale dreptului internațional, problemele de securitate în această zonă a Europei au devenit deosebit de acute, creând o îngrijorare legitimă a opiniei publice europene, dar și a celei mondi-

ale privind securitatea frontierelor naționale. Criza din Ucraina are un impact direct asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova, pentru că țara noastră se confruntă chiar din primii ani de independență cu acțiunile separatiste, care s-au încheiat cu proclamarea „RMN” în raioanele de est. În aceste circumstanțe a crescut considerabil și interesul specialiștilor autohtoni față de problemele de asigurare a securității naționale, de obținere a sprijinului din partea actorilor internaționali importanți, care ar putea susține eforturile autorităților moldovenești, pentru a consolida structurile statale antrenate în asigurarea inviolabilității teritoriale a Republicii Moldova.

Printre publicațiile cu această tematică, apărute recent, se distinge culegerea de articole elaborată de Centrul de Informare și Documentare NATO de la Chișinău, intitulată *Parteneriatele NATO și Republica Moldova în fața noilor amenințări la adresa securității regionale*, editată în anul 2014. Autorii articolelor abordează o serie de probleme actuale ale securității în Europa sau cele care se referă la amenințările și vulnerabilitățile cu care se confruntă Republica Moldova în contextul noilor provocări la adresa securității regionale. Criza din Ucraina, neutralitatea Republicii Moldova, parteneriatele țării noastre cu Alianța Nord-Atlantică, securitatea energetică și cea cibernetică sunt numai câteva subiecte pe care le abordează specialiștii autohtoni și cei străini. Analizând situația creată în regiunea estică a Europei, dar și apreciind problemele de securitate cu care se confruntă în prezent Republica Moldova, autorii consideră că neutralitatea țării noastre nu trebuie considerată ca un obstacol pentru cooperarea militară cu NATO. E necesar de a crea un cadru normativ exact cu privire la aspectele ce țin de domeniul securității interne, de reformarea instituțiilor care au drept competențe securitatea statului și adaptarea acestora la realitățile specifice țării noastre. De asemenea, se impune necesitatea stabilirii unor priorități în privința modernizării Armatei Naționale, deoarece lipsa unei reacții adecvate față de o amenințare militară riscă să afecteze însăși existența statului. Totodată, se propune și elaborarea unei strategii de comunicare cu societatea moldovenească în ceea ce privește colaborarea cu NATO,

care ar urma să creeze o imagine pozitivă față de Alianța Atlanticului de Nord [6, p.34, 54].

Alte publicații la această temă au fost pregătite de colaboratorii Asociației pentru Politica Externă din Moldova. Ne referim la publicația semnată de C.Ciurea, intitulată *Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*, apărută în 2014. Autorul analizează unele consecințe ale crizei ucrainene asupra țării noastre, cum ar fi: disoluția Sistemului european de securitate; amenințările la adresa securității naționale ce derivă din criza ucraineană; noile complicații în procesul de reglementare a conflictului transnistrean, problemele de ordin economic etc. În situația dată autorul consideră că este important de a menține cursul spre integrarea europeană și instituirea unui moratoriu la tema neutralității; activizarea graduală a Chișinăului, pentru a obține angajamente internaționale ce ar asigura neutralitatea sau ar oferi garanții de securitate, păstrând în același timp cursul proeuropean al Republicii Moldova [9].

În publicația *Analiza comparativă a opțiunilor de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova în contextul agresiunii ruse în Ucraina*, semnată de M.Popușoi, sunt evaluate cauzele vulnerabilității Republicii Moldova în domeniul apărării, fiind elaborate și unele politici alternative pentru fortificarea securității naționale. Autorul propune crearea unei noi structuri de cooperare regională, la care ar adera Ucraina. Polonia, Lituania etc., după modelul de cooperare în domeniul apărării oferit de țările nordice [12]. În publicația *Tehnologii de conflict în spațiul postsovietic: pericolele agresiunii indirecte străine în Moldova și potențialele răspunsuri*, autorul D.Mânzărari recomandă guvernării, pentru a contracara consecințele grave ale agresiunii indirecte, să pregătească resurse, strategii și capacități pentru neutralizarea diferitelor contingente, inclusiv a celui mai grav scenariu. De asemenea, se propune ca autoritățile să controleze efectul inflamator și instigator al presei străine pe teritoriul țării, în același timp să preîntâmpine infiltrarea și desfășurarea pe teritoriul ei a elementelor străine cu intenții agresive, pentru neutralizarea acestora [9, p.2].

Referitor la problemele cauzate de stagnarea procesului de negocieri în soluționarea conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova, în condițiile agravării situației geopolitice din regiune, se remarcă publicația semnată de V.Chirilă, intitulată *Reglementarea transnistreană în impas*, apărută în 2015. Pentru depășirea situației existente, autorul propune autorităților centrale și partidelor parlamentare să pună accentul pe pregătirea temeinică a Republicii Moldova pentru reintegrarea graduală a regiunii transnistrene în spațiul economic, juridic și politic al țării, formulând în acest sens un șir de recomandări concrete [10].

De altfel, soluționarea problemei transnistrene a fost abordată detaliat în cadrul Conferinței științifice cu genericul *Dialoguri de pace în Moldova: integrare socială, politici și strategii de acomodare din perspectiva academică*, care s-a desfășurat în septembrie 2015 la Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM. În comunicările participanților la conferință a fost reflectată o gamă amplă de probleme: studii despre reglementarea pașnică a conflictelor, despre promovarea măsurilor de încredere, despre consolidarea securității naționale și internaționale și expunerea unor propuneri concrete privind reglementarea transnistreană, înaintate conducerii Republicii Moldova, care au scopul de a readuce la masa negocierilor, cu sprijinul actorilor internaționali implicați, autoritățile tiraspolene, pentru identificarea unor soluții viabile de reîntregire a țării [11].

Printre lucrările apărute recent, în care se analizează problemele prioritare ale politicii externe a Republicii Moldova, este de menționat monografia *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*, semnată de V.Juc, publicată în anul 2015. Lucrarea conține trei blocuri mari de probleme: repere istoriografice, conceptuale și teoretico-metodologice de cercetare a relațiilor internaționale de la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI; schimbarea structurii sistemului internațional după încheierea războiului rece; asigurarea securității naționale a Republicii Moldova prin prisma activităților de politică externă. O atenție aparte în lucrare este acordată proceselor

de afirmare și consolidare internațională a Republicii Moldova prin cooperare și parteneriat bilateral și multilateral, fiind elucidate politica externă și politica de securitate [26].

O contribuție valoroasă la completarea istoriografiei politicii externe a Republicii Moldova reprezintă materialele Conferinței științifice internaționale consacrate celei de-a XX-a aniversări a Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM, care a avut loc la 13 noiembrie 2015, la Chișinău. La conferință, desfășurată sub genericul „Știința politică și societatea în schimbare”, au participat numeroși reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior din Moldova, dar și de peste hotare. Comunicările prezentate, în număr de 91, au abordat o gamă variată de subiecte privind relațiile internaționale contemporane, politica externă a Republicii Moldova în aspect bilateral și multilateral, colaborarea internațională ca factor important în modernizarea societății, precum și dimensiuni privind asigurarea securității naționale a țării noastre în contextul transformărilor relațiilor internaționale. Materialele conferinței vor fi de bun augur pentru mediul universitar-academic, pentru specialiștii în domeniul relațiilor internaționale și politicii externe a Republicii Moldova, dar și pentru studenți, masteranzi și doctoranzi.

Articole cu cea mai diversă tematică privind politica externă a Republicii Moldova sunt publicate și într-un șir de reviste, printre care MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), „Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice”, revista „Administrarea Publică”, revista „Guvernare și Democrație” ș.a.

Examinând principalele repere istoriografice cu referire la politica externă a Republicii Moldova, putem concluda că în prezent sunt publicate monografii, culegeri de articole, suporturi de curs, materiale ale conferințelor științifice etc., în care se abordează diverse probleme ale politicii externe a țării noastre. Cercetătorii autohtoni, atât din mediul universitar, cât și din cel al savanților cercetători, acordă o atenție deosebită analizei unor astfel de probleme ale activității externe, cum ar fi: colaborarea cu statele vecine și cu principalii actori internaționali; cooperarea cu organizațiile internaționale și regionale; aspectele

privind consolidarea securității naționale în cooperare cu structurile internaționale relevante etc. În ultimii ani specialiștii în domeniu acordă o atenție sporită elucidării problemelor care s-au conturat în colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, dar și modalităților de reglementare a conflictului transnistrean. Totodată, în legătură cu agravarea securității regionale, sunt tot mai frecvente și cercetările dedicate problemelor privind fortificarea securității naționale, cu implicarea factorilor externi, cointeresați în acordarea unui sprijin concret țării noastre pentru consolidarea apărării naționale.

Formarea competențelor în domeniu, realizarea scopului și obiectivelor cursului, evaluarea cunoștințelor studenților se vor efectua prin intermediul orelor de curs și seminarii la disciplina *Politica externă a Republicii Moldova*. Totodată, pregătirea studenților și formarea abilităților lor va avea loc și prin plasarea materialelor teoretice și cerințelor practice pe platforma Moodle.

2. Abordări conceptual-metodologice ale politicii externe

Până în prezent, cercetările în domeniu nu au permis identificarea unei teorii unanim acceptate a politicii externe, cu propriul său obiect de studiu, metode de cercetare și aparat categorial. Între acestea s-au distins teoriile elaborate în cadrul curentului tradiționalist și modernist.

În viziunea reprezentanților curentului tradiționalist, „politica externă a statului se manifestă ca un tot unitar, fiind determinată de istoria sa, din care cauză nu poate fi cuantificată”. Astfel, reprezentanții realismului politic (H.Morgenthau, R.Aron, J.Kennan, P.Osgud, A.Wallferce) acordă o atenție specială politicii externe a statului, ca element principal al sistemului internațional. Cu toate că nu au reușit decât să atragă atenția asupra caracterului complex și ambivalent al politicii externe, aceștia evidențiază conexiunile sale cu politica internă și viața internațională, cu psihologia și teoria organizării, cu sfera economică și structura socială ș.a. [30]. Această abordare a oferit criticilor realismului politic – adepților teoriilor moderniste – un teren propice de cercetare a activității politice externe a statelor, axându-se

pe unele metode specifice sociologiei, psihologiei, economiei, matematicii, antropologiei, informaticii etc.

În cadrul acestor abordări, merită a fi remarcate metodele folosite de teoriile sistemice: metoda modelării, metoda situațională și analizei funcțional-structurale, teoriile jocurilor ș.a. Acestea au oferit adepților abordării sistemice (D.Singer, Q.Wright, K.Deutsch, T.Shelling ș.a.) oportunitatea de a-și verifica propriile lor ipoteze în domeniul prognozărilor politicii externe, bazându-se pe cercetări empirice, considerații deductive, corelațiile intern-externe, și de efectua o sistematizare a factorilor ce influențează asupra orientărilor internaționale ale guvernelor pentru a alcătui baze de date corespunzătoare și a cerceta procesele de luare a deciziilor de politică externă.

Aplicarea teoriei sistemice însemna un pas înainte atât în teoria, cât și în metodologia studierii relațiilor internaționale ca urmare a renunțării la abordările „centripete” ale statului în cadrul relațiilor internaționale, concepute ca o „sumă” a politicilor externe ale statelor. Un alt merit al adepților acestei teorii constă în extinderea numărului de actori ai sistemului internațional prin includerea (alături de state) a organizațiilor internaționale, partidelor politice, mișcărilor religioase și a organizațiilor economice transnaționale. Din anii ‘60 ai secolului XX în SUA apar mai multe lucrări în domeniul politicii externe, care este cercetată din două perspective: 1) a influențelor interne ce au loc în cadrul frontierelor statului și 2) a influențelor externe, din afara frontierelor sale [23].

Un avânt special în cadrul abordării sistemice a cunoscut și teoria cibernetică a comunicațiilor, un reprezentant de seamă al căreia este K.Deutsch. Explicând abordarea cibernetică a politicii externe, K.Deutsch o asemăna cu un joc de biliard. Teoria sa este criticată de cercetătorii francezi ai relațiilor internaționale, P.-F. Gonidec și R.Charvin, care remarcă faptul că, spre deosebire de fizică, în viața internațională obstacolele întâmpinate de subiecți pot fi cauzate nu doar de influențe directe (predictibile), dar și de influențe (interese) ascunse.

Direcțiile și nivelurile de analiză ale teoriei moderniste s-au diversificat pe măsură ce s-au democratizat și principiile cercetării științifice

fițe. A devenit tot mai evidentă separarea acestora după două criterii: metodologic și teoretic. Totodată, operarea cu categorii teoretice ce pot fi verificate empiric a condus la efectuarea unor cercetări, caracterizate prin reducționism, fragmentarea obiectelor de studiu și negarea *de facto* a specificului politicii externe și al relațiilor internaționale.

Din cele peste 30 de teorii apărute în cadrul curentului modernist (behaviorist) în anii '60 ai secolului XX merită a fi menționate: teoria conflictelor internaționale, teoria integrației și teoria adopției deciziilor de politică externă (sau teoria politicii externe). Astfel, cercetarea procesului de luare a deciziilor în politica externă este examinată atât din punct de vedere metodologic, ca un principiu de analiză a politicii externe, cât și la nivel de construcție teoretică, cu propriul său obiect de studiu. Aceasta este una dintre cauzele principale din care problematica elaborării politicii externe continuă să facă obiectul de studiu a numeroase teorii particulare, în lipsa unei meta-teorii cuprinzătoare.

Ca urmare a răspândirii teoriei behavioriste și a teoriei „deciziilor raționale” (în baza teoriei „jocului”) în anii '70 în SUA s-a răspândit concepția **„procesului birocratic de adoptare a deciziilor de politică externă”** (H.Allison, M.Halperin ș.a.), în cadrul căreia acțiunile de politică externă sunt reprezentate ca rezultat al interacțiunii diferitelor structuri de stat și a compromisului de interese. Menționând rolul pe care îl are aparatul birocratic în acest proces, adepții acestei concepții și-au ales drept obiect de analiză procesul de luare a deciziilor, absolutizând importanța acestuia.

Un model și mai complex al procesului de luare a deciziilor în domeniul politicii externe a elaborat cercetătorul britanic J.Burton, adept al curentului structuralist-funcțional cu ajutorul schemei „stimul-reacție”. Acest model se bazează pe așa-numiții „factori ai schimbării” (primari și secundari) ce acționează din afara frontierelor statelor. În opinia sa, vectorii (factorii) primari ar fi reprezentați de geografie, geologie, biosferă, iar cei secundari apar în rezultatul interacțiunii sociale (a grupurilor sociale). De asemenea, în analiza procesului de luare a deciziilor de politică externă o aplicabilitate tot mai mare are

teoria jocurilor”, la baza căreia se află unele metode simulatorii, și teoria „jocului cu sumă nulă și nenulă”.

Cu referire la cercetările efectuate în ultimele decenii ale secolului XX în domeniul politicii externe, savanții recunosc eșecul teoriei relațiilor internaționale în crearea unei meta-teorii. În pofida acestui fapt, cercetătorul J.Rosenau propune o „proto-teorie” a politicii externe, în cadrul căreia factorii ce exercită influență asupra acesteia formează un sistem global. Astfel, Rosenau propune cinci variabile ce leagă politica externă a statului cu sistemul de relații internaționale, după cum urmează:

- 1) elita (personalitatea) politică;
- 2) rolul elitei în elaborarea politicii externe;
- 3) factorii guvernamentali ce influențează comportamentul politic în plan extern;
- 4) factorii sociali, inclusiv nivelul de dezvoltare economică, culturală, etică ș.a. ce influențează acțiunile pe plan intern și extern;
- 5) relațiile dintre state și factorii internaționali ce influențează asupra politicii externe (factorul geografic, mărimea statului, ideologia etc.).

J.Rosenau a separat factorii ce influențează asupra politicii externe în: *externi* (ce țin de sistemul internațional) și *interni* (Guvernul, societatea, elita politică). Deși „proto-teoria” lui Rosenau nu reprezintă o paradigmă ce ar explica politica externă a statelor, concepția sa aduce noi elemente în teoria politicii externe datorită interconexiunilor sistemice intern-externe pe care le identifică.

O concepție și mai completă în determinarea factorilor interni și externi, ce contribuie la formarea politicii externe, propun Ph.Braillard și M.-R.Djalili în baza a patru abordări ale procesului de luare a deciziilor. Printre factorii interni sunt menționați: cei fizici (situația geografică a statului, resursele sale naturale și situația demografică), factorii structurali (instituțiile politice, organizațiile economice, resursele etc.), precum și cei culturali și umani (cultura, ideologia, mentalitatea colectivă, personalitatea). Din șirul factorilor externi fac parte: sistemul internațional, acțiunile altor state și resursele comune.

Astfel, prin politică externă se subînțelege activitatea statului în afacerile internaționale sau activitatea statului pe arena internațională care reglementează relațiile cu alți subiecți ai activității politice externe: state, partide, organizații obștești internaționale și regionale. Politica externă a statului trebuie să fie înțeleasă ca o categorie concret istorică – ea nu există în afara spațiului și timpului. Esența factorului spațial constă în aceea că lumea externă este lumea materială, care ocupă un spațiu oarecare, caracteristicile căreia de multe ori creează limitele comportamentului politic al statului dat. Iar factorul temporal este determinat de circumstanța că politica externă este activitatea statului într-un interval anumit de timp. Ea are un caracter concret, se realizează cum e posibil în timpul respectiv și este determinată de faptul că statul, în acest timp, își propune scopurile și problemele pe care trebuie să le rezolve.

Conceptul de „politică externă” trebuie privit în coordonate mai ample, pentru a-i examina izvoarele ei interne, instrumentele și modelele de realizare, deoarece setul acestor componente poate să se schimbe în timp și să influențeze substanțial asupra caracterului activității statului. Izvoarele interne pot fi interpretate ca seturi ideo-politice, social-economice, instituțional-birocratice. Prin setul de izvoare ideo-politice se subînțelege „tabloul lumii” și locul statului în cadrul acestuia, întruchipat în conștiința socială, în acceptarea elitelor politice, liderilor de stat, reieșind din care se formează principalele idei privind promovarea politicii externe. Izvoarele social-birocratice presupun agregarea intereselor economice și materiale ale indivizilor și grupurilor sociale. Cel din urmă set al izvoarelor externe presupune un sistem de putere determinat, diferit pentru state în particular, și un aparat de realizare a politicii.

Setul instrumentelor de realizare a politicii externe de către stat poate fi destul de larg. La o extremitate a acestui spectru se află utilizarea forței, direcționate spre asigurarea intereselor statului, inclusiv metodele de violență, adică utilizarea forței armate. Pe de altă parte, la cealaltă extremitate se află diplomația, înțeleasă ca complex de instrumente și metode nonviolente în scopul asigurării intereselor de stat.

Potrivit lui P.A. Țigankov, există două căi prin care statele își pot realiza politica lor externă: strategiile militare și diplomația. Cele două se completează reciproc și alcătuiesc împreună politica externă a statului. Cât privește alți actori nestatali ai relațiilor internaționale, precum biserica, companiile transnaționale etc., relațiile externe ale acestora se desfășoară, de regulă, în afara politicii externe a statului, fiind însă parte componentă a politicii internaționale.

Având în vedere că numărul și tipul actorilor internaționali este în continuă creștere, în prezent cu greu pot fi determinate scopurile politicii externe. Dacă ne referim la state – ca actori principali ai sistemului internațional – scopul principal al politicii lor externe este conceput fie ca „*asigurarea propriilor interese prin orice mijloace admise*”, fiind extins la „*asigurarea condițiilor internaționale favorabile pentru realizarea intereselor unui stat*”, fie redus la „*promovarea relațiilor pașnice și de bună vecinătate și integrarea în comunitatea mondială*” sau, înțeles într-o manieră mai realistă – „*statele trebuie să facă ceea ce este necesar (ceea ce circumstanțele o cer) și, astfel, uneori se sustrag de la obligații*” [21]. În acest din urmă sens, majoritatea statelor promovează obiectivele lor de politică externă în funcție de anumite scopuri și interese ce rezultă din caracterul sistemului internațional, din situația geopolitică regională, precum și din propriile considerații politice, istorico-culturale și de mentalitate ale elitei.

Alte forme tradiționale de realizare a politicii externe sunt: inițierea, diminuarea sau ruperea relațiilor, deschiderea reprezentanțelor statului în organizațiile internaționale și regionale sau participarea în calitate de membru în cadrul acestora, realizarea și menținerea la diferite niveluri a contactelor cu reprezentanțele altor state, partide și mișcări cu care statul nu are relații, dar e cointerestat în menținerea dialogului privind soluționarea unor probleme. Analizând mijloacele prin care se realizează politica externă în vederea realizării anumitor scopuri, cercetătorul V.Borș enumeră următoarele: politice, economice, militare, informaționale [2].

La mijloacele politice cercetătorul atribuie în primul rând diplomația ca activitate oficială a statului prin intermediul instituțiilor spe-

cializate, realizată datorită unor măsuri speciale, procedee, metode, acceptate de pe poziția dreptului internațional și care au un statut juridico-constituțional. Diplomația se realizează prin negocieri, vizite, conferințe și consfătuiri bilaterale și multilaterale, corespondențe diplomatice, participarea la lucrările organizațiilor internaționale.

Prin mijloace internaționale ale politicii externe se subînțelege utilizarea potențialului economic al statului respectiv pentru realizarea obiectivelor acesteia. Statul ce dispune de o economie puternică și de o capacitate financiară înaltă ocupă pe arena internațională un loc important. Chiar și statele care după teritoriu sunt mici, nu au destule resurse materiale și umane, pot juca pe arena mondială un rol important, dacă au o economie temeinică și competitivă, bazată pe tehnologii avansate și sunt capabile să-și extindă realizările dincolo de hotarele lor. Mijloacele economice active sunt embargoul, regimul clauzei națiunii celei mai favorizate, acordarea investițiilor, creditelor și împrumuturilor sau refuzul de a le acorda.

Prin mijloace militare ale politicii externe se are în vedere forța militară a statului – armata, cantitatea și calitatea armamentului, starea morală a efectivului militar, existența bazelor militare și a armelor nucleare. Mijloacele militare pot influența atât direct, cât și indirect relațiile cu alte state. La mijloacele indirecte se referă, în opinia cercetătorului, cursa înarmărilor, care include producerea și experimentarea unor tipuri de arme noi, exerciții și manevre militare, elaborarea metodelor efective de aplicare a forței.

Mijloacele de propagandă cuprind întregul arsenal contemporan al mass-media, metodele de agitație, care sunt folosite pentru consolidarea autorității și întregirea imaginii statului pe arena internațională, astfel acestea contribuind la asigurarea încrederii din partea aliaților și a posibililor parteneri. Datorită mass-media, se formează o imagine favorabilă a statului sau, dimpotrivă, se exprimă insatisfacția față de anumite evenimente. Deseori mijloacele de propagandă sunt utilizate și pentru dezinformarea opiniei publice.

Structurile statale dispun de organe specializate, competente în realizarea activității politice și a controlului asupra acestei activități:

ministerul afacerilor externe sau de relații externe, departamentele sau comitetele parlamentare competente în realizarea politicii externe, ambasadele și reprezentanțele în componența cărora intră specialiști în probleme militare, economice (reprezentanții camerelor), atașați culturali, științifici care activează sub controlul ambasadelor și reprezentanțelor peste hotare, în baza unor programe, misiuni oficiale sau semioficiale. Politica externă, prin scopurile înaintate, prin alegerea mijloacelor și metodelor de realizare a acestor scopuri reflectă situația internă a statului. Ea se bazează pe resursele de care dispune, pe potențialul profesionist.

Obiectivele de politică externă ale guvernelor sunt definite, promovate și justificate publicului în funcție de anumite scopuri și finalități etice pe care guvernele le împărtășesc în scopul realizării propriilor interese, inclusiv pentru menținerea suveranității și independenței statale sau pentru asigurarea securității și bunăstării sociale. Alteori, politica externă poate fi, în opinia lui J.Holsti, expresia unor impulsuri caritabile ce au drept finalitate asistarea țărilor sărace și a victimelor unor dezastre naturale sau umanitare.

În condițiile afirmării dreptului internațional și a principiilor sale de bază, a valorilor democratice, inclusiv a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, politica externă a statelor trebuie să țină cont din ce în ce mai mult de acestea la elaborarea și promovarea propriilor interese atât pe plan extern, cât și intern. Pornind de aici, statele sunt constrânse să-și realizeze politica lor externă în baza următoarelor principii internaționale:

- ✓ nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță;
- ✓ reglementarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice;
- ✓ neamestecul în treburile interne ale altor state;
- ✓ cooperarea internațională;
- ✓ egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a-și hotărî singure soarta;
- ✓ egalitatea suverană a statelor;
- ✓ îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate;

- ✓ inviolabilitatea frontierelor;
- ✓ integritatea teritorială a statelor;
- ✓ respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

După cum susține J.K. Holsti, valoarea și cerința maximă a acestor principii este că „niciun stat nu poate să caute realizarea, maximizarea și protejarea obiectivelor sale de politică externă, lezând prin aceasta interesele majore ale altui stat”. În realitate, principiile menționate servesc mai curând în calitate de constrângeri externe, statele construindu-și politica lor externă din considerente cele mai diverse, în funcție de: gradul de interdependență și nivelurile de interacțiune, regimul politic, sistemul de guvernare, configurația politică internă și externă, valorile morale și religioase, interesele și cultura politică a elitelor, precum și alți factori de conjunctură ce influențează sau determină modificări ale raportului de forțe și ale *statu-quo*-ului existent.

Totodată, politica externă mai presupune și activitatea statului în sistemul relațiilor internaționale. Această activitate capătă o importanță incontestabilă. Anume aici se întâlnesc interesele statelor legate de problema dezarmării, asigurării securității statului, prevenirea catastrofelor, combaterea terorismului și a criminalității. Statul realizează apărarea intereselor sale prin intermediul activității politice care e desul de variată și reprezintă prin sine un atribut necesar.

Activitatea politică a statului poate fi înțeleasă nu doar într-un sens îngust, limitat, ca o activitate într-un domeniu sau altul. Oricare activitate socială este activitatea orientată spre un scop anumit. Ea include nu doar acțiunile practice ale subiecților, dar și determină, elaborează scopurile și conținutul activității sale. În literatura de specialitate aceste laturi diferă și sunt analizate separat: 1) ca proces de formare a scopurilor și conținutului activității politice; 2) ca proces de realizare a politicii. Direcțiile și scopurile activității politice nu cer o diferențiere (în acest caz ele formează un tot unitar) și aici activitatea politică a statelor este cercetată ca un tot. Anume în această calitate ea devine atât „agent” al interdependenței dintre relațiile politice interne și social-economice, cât și al sistemului relațiilor interstatale. În opinia politologului român Silviu Brucan, activitatea

politică externă constituie reacții la o serie de stimulente interne și externe, privește națiunile ca sisteme cu *input*, *output* și *feedback* în interacțiune constantă cu mediul internațional. În viziunea sa, sursele primare ale politicii externe sunt incluse în cinci seturi variabile: bazele natural-materiale, structura socială și forțele sociale de conjunctură, sistemul statal, conducerea.

Primul criteriu, cel al bazelor natural-materiale, include mărimea teritoriului, așezarea geografică și forțele de producere. Structura socială și forțele sociale cuprind clasele și grupurile sociale, relațiile principale dintre ele, naționalitățile și națiunea, fiecare cu conștiința și ideologia ei, cu tradițiile culturale și istorice, cu impulsurile psihice și stările de spirit care le fac să acționeze înăuntrul și în afara țării. Crizele economice și politice, loviturile de stat, alegerile, grevele masive, violența pe scară largă, ostilitățile militare și războiul sunt incluse în factorii de conjunctură. Sistemul statal cuprinde mecanismul național de decizie, aparatul de stat și guvernul, adică instrumentele puterii lor.

Toate aceste variabile au și o dimensiune internațională, care se reflectă în mod necesar în felul în care popoarele și conducătorii lor văd rolul țării în politica mondială. Începând cu mărimea teritoriului, așezarea geografică și resursele ei, care au toate o valoare relativă în raport cu celelalte țări, și ajung la criteriul general al dezvoltării, care și el trebuie raportat la indicii internaționali – toate variabilele infrastructurii dobândesc valoare în formarea politicii externe numai dacă sunt măsurate la scară mondială.

Făcând o analiză a surselor autohtone cu privire la cercetarea politicii externe a Republicii Moldova, apare necesitatea de a scoate în evidență lipsa unor analize a relațiilor statului cu statele europene ca Germania, Franța, Italia, Spania etc. Ținând cont de dinamismul relațiilor internaționale, inclusiv de dinamismul prezent în relațiile Republicii Moldova cu România și Ucraina, actualmente sunt necesare noi studii cu privire la colaborarea bilaterală a țării cu statele vecine, inclusiv cu SUA, China, statele europene, precum și cu organizațiile internaționale.

Referințe bibliografice:

1. *Aspecte ale conflictului transnistrean*. Institutul de Politici Publice. Chișinău: Știința, 2001. 138 p.
2. Borș V. *Politica externă și relațiile internaționale*. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău: CEP USM, 2000, p.58-59.
3. Burian A. *Introducere în practica diplomatică și procedura internațională*. Chișinău: CEP USM, 2008. 464 p.
4. *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*. Chișinău: Cartdidact, 2009. 192 p.
5. Ciurea C. *Parteneriatul Estic (PAE), un proiect incert în plină desfășurare: deficiențe și provocări pentru 2015*. Chișinău: APE, 2015. 13 p.
6. Ciurea C. *Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*. Chișinău: APE, 2014. 19 p.
7. Chirilă V., Bucătaru V., Grâu L. *Este integrarea europeană a Republicii Moldova ireversibilă?* Chișinău: APE, 2014. 11 p.
8. Chivriga V. *Prioritățile și provocările implementării DGETA în Republica Moldova*. Chișinău: APE, 2014. 10 p.
9. Chirilă V. *Reglementarea transnistreană în impas*. Chișinău: APE, 2015. 7 p.
10. *Dialoguri de pace în Moldova: integrare socială, politici și strategii de acomodare din perspectiva academică*. Coord.: Teosa V., Morari C. Chișinău: CEP USM, 2015. 245 p.
11. Juc V. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău, 2015. 200 p.
12. Mânzărari D. *Tehnologii de conflict în spațiul postsovietic: pericolele agresiunii indirecte străine în Moldova și potențialele răspunsuri*. Chișinău: APE, 2014. 22 p.
13. Mânzărari D., Ioniță V. *De ce avem nevoie de NATO? Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO*. IDIS „Viitorul”. Chișinău, 2009, 91 p.

14. Modelsky G.A. *Theory of Foreign Policy*. London, 1962, p.8-10; 19-20.
15. *Moldova și UE în contextul Politicii Europene de Vecinătate. Realizarea Planului de Acțiuni UE – Moldova (februarie 2005 – ianuarie 2008)/ Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT, EXPERT-GRUP. Chișinău: ARC, 2008. 180 p.*
16. *Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*. Chișinău: Cartier, 2005. 206 p.
17. *Moldova, România, Ucraina: Integrare în structurile europene*. Materialele Simpozionului științific internațional. Chișinău: C.C.I.M. „Perspectiva”, 2000. 427 p.
18. *Parteneriatele NATO și Republica Moldova în fața noilor provocări la adresa securității regionale. CID NATO*. In: Jurnalul Academic (Chișinău), 2014, nr.18. 82 p.
19. Popușoi M. *Analiza comparativă a opțiunilor de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova în condițiile agresiunii ruse în Ucraina*. Chișinău: APE, 2014. 9 p.
20. *Procesul de globalizare: provocări și soluții*. Chișinău: USM, 2004. 408 p.
21. Rosenau I. *The Scientific Study of Foreign Policy*. New-York, 1971, p.243-244.
22. *Serviciul diplomatic: teorie și practică. Suport de curs / Coord. V.Teosa, Gr.Vasilescu, E.Ciobu*. Chișinău: CEP USM, 2011. 391 p.
23. Singer J.D. *The levels of analysis problems and the study of foreign international, and global affairs: A review critique, and another final solution*. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050627808434509>
24. *Studii internaționale. Viziuni din Moldova*. Publicație periodică științifico-metodică /Col. de red.: V.Teosa ș. a. Chișinău: CEP USM, 2006.
25. *Studii internaționale. Viziuni din Moldova*. Publicație periodică științifico-metodică/ Col. de red.: V.Teosa ș.a. Chișinău: CEP USM, 2007.

26. *Știința politică și societatea în schimbare*: Materialele Conferinței științifice internaționale, dedicate celei de-a 20-a aniversări a Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative. 13 noiembrie 2015. Chișinău: CEP USM, 2015. 666 p.
27. *Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective. Studii internaționale*// Univ. de Stat din Moldova, Asociația Moldovenescă de Știință Politică. Coord. V.Teosa. Chișinău: CEP USM, 2011. 434 p.
28. *UE – Moldova. Acordul de Asociere*. „Ghidul Acordului de Asociere”. Chișinău: MAEIE, 2013. 47 p.
29. *Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător UE – Republica Moldova*. Chișinău: MAEIE. 2013, 13 p.
30. Цыганков П.А. *Теория международных отношений: Хрестоматия*. Москва: Гардарики, 2002. 400 с.

Surse obligatorii:

1. *Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*. Chișinău: Cartier, 2005. 206 p.
2. Burian A. *Introducere în practica diplomatică și procedura internațională*. Chișinău: CEP USM, 2008. 464 p.
3. *Serviciul diplomatic: teorie și practică. Suport de curs*/ Univ. de Stat din Moldova. Coord. V.Teosa, Gr.Vasilescu, E.Ciobu. Chișinău: CEP USM, 2011. 391 p.
4. *UE – Moldova. Acordul de Asociere*. „Ghidul Acordului de Asociere”. Chișinău: MAEIE, 2013. 47 p.
5. *Zona de liber schimb aprofundat și cuprinzător UE – Republica Moldova*. Chișinău: MAEIE, 2013. 13 p.
6. *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*. Chișinău: Cartdidact, 2009. 192 p.

Tema 2. PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA ȘI RECUNOAȘTEREA EI INTERNAȚIONALĂ

Unități de conținut:

- 1. „Politica externă” a RSSM în perioada sovietică**
- 2. Restructurarea gorbaciovistă și procesele democratice din RSSM în anii 1986-1990**
- 3. Proclamarea independenței și recunoașterea internațională a Republicii Moldova**

Obiective de referință:

- să identifice nivelul de participare a Republicii Moldova la realizarea politicii externe a URSS;
- să determine specificul procesului de democratizare a Republicii Moldova;
- să stabilească tezele principale prezente în Declarația de Independență a Republicii Moldova.
- să evidențieze rolul recunoașterii internaționale a Republicii Moldova.

Repere de conținut:

1. „Politica externă” a RSSM în perioada sovietică

După cum este cunoscut, în perioada sovietică republicile unionale, în același rând și RSSM, nu puteau să promoveze o politică externă în adevăratul sens al cuvântului. Contactele internaționale ale fostelor republici sovietice erau strict limitate. Cercetătorul A.Morari menționează că activitatea externă a RSSM era desfășurată în strictă concordanță cu țelurile, sarcinile și principiile politicii externe fixate în Constituția URSS.

Moldova a participat într-o anumită măsură la constituirea și menținerea contactelor de ordin politic, economic, cultural etc. ale URSS cu alte state. La acestea se referă, în primul rând, faptul că între 1956

și 1985 RSSM a *fost vizitată de peste 200 de delegații* ale partidelor comuniste, democratice, ale organizațiilor politice, sindicatelor, asociațiilor de prietenie și ale altor formațiuni politice și obștești din diferite țări ale lumii. Printre acestea se numărau delegațiile din Franța, SUA, Belgia, Elveția, Canada, Danemarca și altele care, aflate în vizită în RSSM, se informau despre formele și metodele activității organelor partidului comunist republican și ale celor sovietice în aspect politic, economic, cultural, al relațiilor interetnice.

O altă formă de „activitate externă” era și *inclusiunea periodică a conducătorilor organelor comuniste și de stat* din RSSM în componența unor delegații ale URSS care vizitau alte state cu misiuni de ordin politic, economic etc. și care în esență se reduceau la promovarea pe arena internațională a intereselor Moscovei. Tot în acest scop au fost folosite și relațiile dintre uniunile sindicale, ale organizațiilor de tineret din Moldova cu uniunile sindicale și organizațiile de tineret din diferite țări ale lumii. Însă, nu fiecare tânăr putea fi inclus în componența delegațiilor tineretului din URSS și ale celui republican care plecau peste hotare. De obicei, aceștia erau selectați cu rigurozitate de către organele de conducere comuniste, comsomoliste și cele ale securității din RSSM, iar în componența grupurilor turistice care plecau peste hotare erau incluși reprezentanții securității, cu misiunea de a supraveghea comportamentul cetățenilor sovietici aflați peste hotare.

RSSM a fost într-o anumită măsură reprezentată pe arena internațională și de *Societatea moldovenească de prietenie și relații culturale cu alte state* (SMP), creată în 1958. Principalul scop al SMP era propagarea „valorilor” socialismului în străinătate. De exemplu, în 1985 în RSSM au fost în vizită circa 100 de delegații din 49 de țări. În această perioadă SMP a expedit în zeci de țări 11 mii de cărți și reviste, 50 de expoziții foto, 13 expoziții ale artiștilor plastici din RSSM, multe filme documentare. Din 1975 până în 1985 Moldova, prin intermediul SMP, a participat la zilele URSS în 17 țări.

La indicația centrului unional, Moldova a participat și la *mișcarea orașelor înfrățite*. Astfel, Chișinăul întreținea relații în cadrul

acestei mișcări cu Addis-Abeba (Etiopia) și Grenoble (Franța), Tiraspolul – cu orașul Saintaren (Portugalia), Benderul – cu orașul Cavriago (Italia) etc. Se organizau săptămâni ale orașelor înfrățite, schimburi de delegații, expoziții și concerte, la care autoritățile locale se străuiau să evidențieze „realizările” lor în construcția socialismului [5, p.70-72].

Încă un aspect al activității externe a RSSM în perioada sovietică este legat de activitatea *Ministerului Afacerilor Externe*. Conform hotărârii Sovietului Suprem al URSS din 1 februarie 1944, republicilor unionale le-a fost acordat dreptul de a stabili în mod separat raporturi diplomatice cu țările străine. De asemenea, a fost aprobată Legea cu privire la transformarea Comisariatului Poporului al Afacerilor Externe Unional în Unional–Republican (până în 1946 ministerele în URSS se numeau comisariate – *n.n.*). În articolul 30 al Constituției RSSM a fost introdusă o completare cu privire la dreptul republicii de a numi și de a revoca reprezentanții săi în țările străine, de a primi scrisori de acreditare și revocare a ambasadorilor străini.

La 24 februarie 1944 a fost creat Comisariatul Poporului pentru Afacerile Externe al RSSM. Această hotărâre a avut în mare parte un caracter formal și declarativ, deoarece relațiile externe ale RSSM erau realizate, în principal, doar de centrul unional (în acea perioadă se crea Organizația Națiunilor Unite, iar URSS vroia ca republicile unionale să fie admise în ONU, pentru a avea mai multe voturi – *n.n.*). Primul „comisar al poporului” pentru Afaceri Externe al RSSM a fost Gherasim Rudi (1944-1946). Acesta, devenind în 1946 președinte al Consiliului de Miniștri al RSSM, deținea concomitent și postul de Ministru al Afacerilor Externe (1947-1958). Această practică de cumulare a două posturi a fost continuată de A.Diordița (1958-1970), P.Pascari (1970-1976), S.Grosu (1976-1980), I.Ustian (1980-1981). Pentru exercitarea activității practice cotidiene a fost introdus postul de secretar general al MAE, care practic îndeplinea funcția de vice-ministru.

Spre sfârșitul anilor 70, în legătură cu extinderea relațiilor economice, politice și culturale ale RSSM, a devenit necesară schimbarea

statutului MAE republican, prin separarea funcției de ministru de externe de cea de președinte al Consiliului de Miniștri. În decembrie 1981, în funcția de ministru al afacerilor externe a fost numit diplomatul Petru Comendant, fapt ce a marcat demararea etapei a doua în evoluția diplomației moldovenești (1981 – 1990). P.Comendant activa în serviciul diplomatic al URSS din 1975, fiind consilier al ambasadei URSS în Franța. În perioada anilor 1990-1994 el a fost ambasador al URSS, apoi al Federației Ruse, în Republica Cote d'Ivoire.

În anii '80 în serviciul diplomatic moldovenesc au fost angajați un șir de specialiști, absolvenți ai Institutului de Relații Internaționale din Moscova (MGIMO) sau ai Academiei Diplomatice a MAE al URSS. Unii dintre ei aveau experiență de lucru în reprezentanțele diplomatice sovietice peste hotare. În aparatul central al MAE activau circa 15 diplomați, divizați în secțiile: informații și presă, protocol și cea consulară. De menționat că relațiile politice ale Moscovei cu țările străine erau prerogativa doar a centrului unional, iar activitățile externe ale republicilor unionale, inclusiv ale RSSM, se reduceau la unele aspecte de ordin economic, cultural, tehnico-științific. La nivel de guverne RSSM avea relații numai cu Ungaria.

În condițiile restructurării gorbacioviste s-au întreprins unele încercări de a extinde atribuțiile MAE ale republicilor unionale. În anul 1990 a fost creat Consiliul Unional Consultativ al miniștrilor afacerilor externe, care urma să coordoneze unele aspecte ale politicii externe sovietice, în care erau cointerestate și republicile unionale. Acest organ a funcționat până la dezintegrarea URSS [3, p.14-15].

În concluzie putem menționa că în perioada sovietică activitatea externă a RSSM s-a redus, în esență, doar la propagarea realizărilor în construcția socialismului. Această modalitate de a menține contacte cu străinătatea, impusă de URSS, a provocat o situație destul de dificilă, deoarece Moldova, la momentul proclamării independenței sale, practic nu era cunoscută în lume, fapt ce a avut consecințe negative în recunoașterea ei internațională.

2. Restructurarea gorbaciovistă și procesele democratice din RSSM în anii 1986-1990

Dură cum este cunoscut, către mijlocul anilor '80 ai secolului trecut sistemul totalitar sovietic se afla în criză completă. Din punct de vedere politic, economic, spiritual-cultural, așa-numitul „socialism dezvoltat” se epuizase. Conform opiniilor mai multor specialiști în domeniu, la mijlocul anilor '80 URSS devenise practic un stat care, dacă nu se reforma radical, risca să se prăbușească sub povara problemelor care se acumulase către acea perioadă în societatea sovietică. La acestea am putea atribui, în aspect *politic*, incapacitatea unicului partid politic existent – a partidului comunist, de a impune ideologia marxist-leninistă maselor, precum și incapacitatea organelor securității de stat de a asigura controlul total asupra societății. În plan *economic*, indicii creșterii produsului intern brut demonstau o stagnare generală a economiei centralizate. Totodată, dimensiunea *spiritual-culturală* a populației nu mai percepea dogmele despre „lupta de clasă”, despre „viitorul luminos” al poporului sovietic etc. În sfârșit, deveneau tot mai frecvente cerințele republicilor unionale de a asigura adevărata egalitate în rezolvarea problemelor politice, economice, sociale, de promovare a politicii externe, care până atunci era prerogativă exclusivă a Moscovei.

În RSSM aceste probleme acute erau amplificate și de politică rigidă față de populația băștinașă, care fusese supusă unui proces intens de rusificare și deznaționalizare. În consecință, problemele acumulate la nivel unional se manifestau în Moldova și sub aspectul luptei de eliberare națională și de autodeterminare, pentru revenirea la valorile spirituale proprii românilor basarabeni: limba de stat, alfabetul latin, suveranitate, iar mai apoi și independența față de centrul unional.

Este de subliniat că, în virtutea unor anumite circumstanțe care s-au derulat în RSSM în anii postbelici, precum intimidarea și persecutarea populației băștinașe, deportările și foametea organizată (în anii 1946-1947 au murit de foame peste 200 mii de oameni, iar în noaptea de 5 spre 6 iulie 1949 au fost deportate peste 35.700 de persoane [8, p.27-28]), dar și aducerea masivă a reprezentanților altor etnii: ruși, ucraineni, militari sovietici pensionați etc., către anul 1985 în Moldova

au început să se manifeste tensiuni sociale între națiunile conlocuitoare. De exemplu, în 1989, conform datelor recensământului unional, din populația totală a republicii de 4.335 mil. de locuitori, moldovenii numărau doar 2.794 mil. oameni, ori 64,5%, față de 1.886 mil. în 1959 (65,4%); numărul ucrainenilor, care în 1959 era de 420.8 mii (14,6%), în 1989 a crescut până la 600.3 mii (13,8%); numărul rușilor a crescut de la 292.9 mii în 1959 (10,2%), până la 562 mii (13%) în 1989. Se mai poate indica că RSSM era cea mai dens populată republică unională: cca 129 de persoane la un kilometru pătrat [8, p.16].

Referitor la dezvoltarea economiei în perioada sovietică, vom menționa că, deși la acest capitol în RSSM au fost înregistrate anumite rezultate (a crescut volumul producției, se fabricau noi tipuri de mașini și utilaje etc.), trebuie de indicat asupra unei trăsături specifice a dezvoltării industriei din Moldova în acea perioadă, și anume: amplasarea geografică a întreprinderilor, care a avut un caracter politic, și nu economic. Conform deciziilor Biroului politic al CC al PCUS și ale Consiliului de Miniștri al URSS, Moldova a fost împărțită în anumite zone industriale: Tiraspol, Râbnița, Dubăsari, Bender, Chișinău, Bălți și Cahul. Majoritatea întreprinderilor industriale erau construite în zonele populate de alolingvi, astfel că cele mai vaste capitaluri au fost investite în construcția unităților industriale din raioanele de est ale Moldovei.

Deci, încă de la începutul anilor '60 se prevăzuse posibilitatea ieșirii Moldovei din componența URSS, formării unui stat independent sau unirii ei cu România. Din aceste considerente, conducerea URSS a izolat raioanele de est ale Moldovei de teritoriul ei din partea dreaptă a Nistrului, formând o enclavă politică, economică și demografică, supusă Rusiei. În aceste raioane au fost concentrate cele mai mari întreprinderi industriale vitale – termocentrala de la Dnestrovsk, uzina metalurgică din Râbnița și multe altele. Ca rezultat, potențialul industrial al Transnistriei alcătuia (către 1991– *n.n.*) 37% din toată industria Moldovei.

Printr-o criză acută a trecut și agricultura, care a fost supusă unui proces de „specializare și concentrare a producției și creare a comple-

xelor agroindustriale”. Documentele de arhivă demonstrează că conducerea sovietică încerca de fiecare dată să soluționeze problemele fundamentale ale agriculturii întocmind planuri, măsuri de ordin organizatoric, economic, tehnico-material, politic, dar toate acestea n-au dat niciodată rezultate pozitive de durată. Sistemul totalitar n-a fost în stare să soluționeze definitiv problemele legate de aprovizionarea populației cu produse alimentare [5, p.481].

În această perioadă s-a activat lupta contra „ideologiei burgheze”, contra „imperialismului internațional” și „naționalismului moldovelesc”. În 1966-1985 au avut loc câteva procese la care au fost pedepsiți mulți reprezentanți ai oamenilor de cultură și știință din Moldova. Literatura în RSSM era dirijată și ea de CC al PCM, care exercita o presiune constantă asupra creației literare. Scriitorii Moldovei erau întruniți în Uniunea Scriitorilor din RSSM, care realiza controlul asupra activității literaților profesioniști. Românofobia devenise parte componentă a politicii PCUS promovate în Moldova. Această ideologie antiumană a lăsat urme adânci în conștiința de neam a populației băștinașe din Moldova și Transnistria [5, p.479, 481, 508, 523].

Așadar, *perestroica* începută de liderul URSS M.Gorbaciov în 1985, care avea ca scop să modernizeze socialismul de tip sovietic, aflat în profund impas, în Moldova a dat un puternic impuls și procesului de renaștere națională a populației băștinașe. Deși în condiții dificile, cauzate de presiunea atât din partea centrului unional, cât și a nomenclaturii locale aservite de acesta, mișcarea de renaștere națională a devenit în curând, datorită susținerii maselor largi ale populației, o forță serioasă în democratizarea societății și de revenire la valorile spiritual-culturale naționale.

În perioada anilor 1987 – 1989 mișcarea de democratizare în Moldova a cunoscut câteva jaloane importante. La acestea am atribui alegerea, în mai 1987, a unei noi conduceri a Uniunii Scriitorilor, care s-a postat în fruntea mișcării de restructurare din Moldova. Scriitorii Gr.Vieru, D.Matcovschi, I.Druță, N.Dabija ș.a. au devenit liderii mișcării de renaștere națională. În vara anului 1988, la inițiativa intelectualității se constituie Mișcarea Democratică pentru susținerea re-

structurării, care în luna septembrie a aceluiși an a fost supranumită „Frontul Popular din Moldova” (FPM). La congresul de constituire a FPM din mai 1989 se sublinia că noua formațiune nu are ca scop obținerea puterii politice, ci va pleda pentru realizarea adevăratei suveranități economice, sociale și culturale a RSSM, ca stat egal în drepturi în cadrul URSS.

Având în vedere faptul că mișcarea de renaștere națională lua avânt (apăruse un număr mare de organizații numite „neformale”, „uniuni”), aveau loc numeroase mitinguri la care se cerea insistent revederea legislației lingvistice, în iunie 1988 autoritățile au fost nevoite să creeze o comisie specială pentru elaborarea propunerilor respective. La 31 august 1989 Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM a adoptat Legea cu privire la statutul limbii de stat, Legea cu privire la revenirea limbii de stat la grafia latină și Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSSM. Legile adoptate la 31 august 1989 au fost apreciate ca o mare victorie în lupta de renaștere națională. De menționat că la acea perioadă în majoritatea republicilor unionale limbile națiunilor titulare fusese deja ridicate la nivelul limbii de stat; totodată, în RSSM limba rusă avea statutul de limbă de comunicare interetnică. Însă, în pofida acestor realități obiective, noua legislație lingvistică a fost întâlnită cu ostilitate de autoritățile din stânga Nistrului, care au declanșat ample mișcări de protest, refuzând implementarea lor în practică.

Un rol important în procesul de democratizare și restructurare a societății l-au avut primele alegeri relativ libere în Sovietul Suprem al URSS (martie 1989) și în Sovietul Suprem al RSSM (februarie – martie 1990). Programele multor candidați reflectau în ansamblu cerințele Frontului Popular din Moldova. O parte din candidați au fost aleși din rândurile elitei locale (reprezentanți ai administrației, conducători ai colhozurilor și sovhozurilor), care ulterior au format fracțiuni parlamentare ale socialiștilor și „agrarienilor”. Alegerile au demonstrat că populația a votat în majoritate pentru democrație, pentru renaștere națională și progres social. La 27 aprilie 1990 Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM a fost ales fostul secretar al CC al PCM pentru complexul agroindustrial Mircea Snegur (din decembrie 1991,

prin decizia Parlamentului, el este ales Președinte al Republicii Moldova) [6, p.131-134].

La 23 iunie 1990 Sovietul Suprem al RSSM a adoptat *Declarația cu privire la suveranitatea RSSM* (după ce Legislativul Federației Ruse adoptase Declarația de suveranitate a Rusiei). Exprimând *voința poporului*, Legislativul a declarat RSSM *stat suveran*. Suveranitatea RSSM a fost concepută drept „condiție firească și necesară existenței statalității Moldovei”. RSSM a fost declarată *stat unitar și indivizibil*, frontierele căruia „pot fi schimbate numai pe bază de acorduri reciproce între RSSM și alte state suverane, în conformitate cu *voința poporului*, adevărul istoric și ținându-se seama de normele dreptului internațional unanim recunoscute”. Pământul, subsolul, apele, pădurile, celelalte resurse naturale, precum și întregul potențial economic, financiar, tehnico-științific, valorile patrimoniului național au fost declarate proprietatea exclusivă a RSSM.

În scopul asigurării garanțiilor social-economice, politice și juridice ale suveranității, Sovietul Suprem a decretat: 1) plenitudinea puterii RSSM în soluționarea tuturor problemelor administrative și sociale; 2) prioritatea Constituției și a legilor RSSM în întreg teritoriul ei, actele normative unionale urmând să fie puse în aplicare doar după ratificarea lor de către forul legislativ de la Chișinău. *Declarația* conținea dreptul RSSM de a adera la uniuni de state, cărorora să le delege benevol unele prerogative, să se retragă sau să iasă în modul stabilit din aceste comunități. Un punct aparte se referea la participarea RSSM la exercitarea prerogativelor delegate *comunității statelor suverane*, rezervându-i-se dreptul de a avea reprezentanți plenipotențieri în alte state suverane.

Documentul din 23 iunie prevedea instituirea cetățeniei RSSM, garantând respectarea drepturilor întregii populații. Textul *Declarației* oferea tuturor cetățenilor, partidelor politice și structurilor societății civile posibilități egale de a participa la activitatea politică și civică. Separarea puterilor în stat era declarată drept un principiu de bază pentru funcționarea RSSM *ca stat democratic de drept*.

RSSM își declara respectul față de Statutul ONU, exprimându-și adevăratele principii și normele dreptului internațional unanim recunoscute și voința de a conviețui în pace și bună înțelegere cu toate țările și popoarele lumii. Ca *subiect egal în drepturi al relațiilor și tratatelor internaționale*, RSSM s-a declarat *zonă demilitarizată*, făcându-și cunoscută intenția de a contribui la întărirea securității în lume și de a participa la *procesul european de colaborare și securitate, precum și în structurile europene*. În finalul *Declarației* se menționa că acest document trebuia să servească drept temelie pentru elaborarea Constituției RSSM, perfecționarea legislației și „*drept punct de plecare pentru pregătirea și încheierea Tratatului unional dintre RSSM și comunitatea statelor suverane*” [2, p.15-16].

La 23 iunie 1990, Legislativul a mai adoptat un document important pentru constituirea Moldovei ca stat suveran și independent, și anume: *Avizul Comisiei parlamentare pentru aprecierea politico-juridică a Tratatului sovieto-german de neagresiune și a Protocolului adițional secret din 23 august 1939, precum și a consecințelor lui pentru Basarabia și Bucovina de Nord. Avizul restabilește adevărul privind istoria dramatică a teritoriilor românești (Basarabia și Bucovina) în anii 1775–1939/40. „La 28 iunie 1940, se afirma în Aviz, URSS a ocupat prin forță armată Basarabia și Bucovina de Nord, contrar voinței populației acestor ținuturi”. Proclamarea în mod nelegitim, la 2 august 1940, a RSSM a fost calificată drept „un act de dezmembrare a Basarabiei și Bucovinei”, iar „trecerea arbitrară sub jurisdicția RSS Ucrainene a județelor Hotin, Ismail și Cetatea Albă” – în contradicție cu adevărul istoric și realitățile existente atunci. Regimul sovietic stalinist instaurat în aceste ținuturi, se sublinia în Aviz, a comis crime împotriva umanității: omoruri în masă, deportări, foamete organizată. În conformitate cu argumentele expuse, Comisia cerea ca în ziua de 28 iunie să fie suspendate toate manifestările cu caracter festiv* [7, p.116-119].

Pe parcursul anilor 1990 – 1991 noul Legislativ, în care Frontul Popular avea o mare influență, a mai adoptat un șir de decizii importante. Astfel, la 27 aprilie 1990 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la

Drapelul de Stat, instituindu-se Tricolorul roșu-galben-albastru. La 3 decembrie 1990 a fost adoptată Hotărârea cu privire la noua Stemă de Stat; la 23 mai 1991 denumirea țării a fost schimbată: din RSSM – în Republica Moldova, iar cea a Legislativului – respectiv în Parlamentul Republicii Moldova.

3. Proclamarea independenței și recunoașterea internațională a Republicii Moldova

După proclamarea suveranității Republicii Moldova autoritățile de la Chișinău au inițiat tratative cu conducerea URSS în vederea recunoașterii republicii ca stat independent. Parlamentul a solicitat de la organele centrale recunoașterea dreptului Moldovei la autodeterminare, precum și asigurarea condițiilor necesare de dezvoltare independentă. Acțiunile Moscovei au fost însă diametral opuse, alegându-se drept *antidot* pentru stoparea proceselor de dezintegrare a imperiului tactica stimulării separatismului în republicile *rebele*. Cu largul concurs al autorităților centrale, la 19 august 1990 liderii găgăuzilor de orientare ortodox-comunistă au convocat la Comrat un „congres” al deputaților din partea localităților compact populate de găgăuzi, la care a fost proclamată „Republica sovietică socialistă găgăuză”. Iar la 2 septembrie 1990 la Tiraspol, în cadrul unui „congres” al deputaților din localitățile nistrene a fost proclamată „Republica sovietică socialistă nistreană”. Deși aceste două „congrese” au fost declarate ilegale de către Legislativul de la Chișinău [8, p.70], ele au marcat totuși începutul existenței a două republici-fantome, folosite de Moscova pentru a contracara procesul de obținere a independenței de către Republica Moldova. În legătură cu aceste și alte acțiuni ale separatiștilor, Parlamentul de la Chișinău a decis neparticiparea Moldovei la referendumul unional din 17 martie 1991 privind păstrarea URSS.

În perioada 19-21 august 1991 forțele totalitare din imperiul sovietic au organizat la Moscova un puci anticonstituțional, cu scopul de a păstra regimul existent și de a opri procesul de democratizare a URSS. În aceste condiții, conducerea Republicii Moldova a calificat

acțiunile puciștilor drept lovitură de stat a forțelor reacționare, reafir-mând cursul spre libertate și independență. De remarcat că populația a susținut, în marea sa majoritate, cursul promovat de autorități pen-tru fortificarea procesului de apărare a independenței Moldovei. În același timp, liderii de la Comrat și Tiraspol s-au solidarizat cu acțiu-nile puciștilor, angajându-se să îndeplinească dispozițiile acestora.

La 23 august 1991 Prezidiul Parlamentului Republicii Moldova a adoptat hotărârea „Cu privire la Partidul Comunist al Moldovei”. În acest document se menționa că de-a lungul anilor PCM, fiind par-te componentă a PCUS, a promovat o linie politică antipopulară, a uzurpat, cu ajutorul baionetelor armatei roșii, puterea de stat, a fost organizatorul represiunilor, deportărilor masive, colectivizării forțate și planificate, a distrus cultura, tradițiile naționale, a falsificat istoria neamului. În temeiul Decretului cu privire la puterea de stat, Prezidiul Parlamentului a hotărât: „Se interzice activitatea Partidului Comunist din Moldova pe întreg teritoriul republicii”. Toată averea lui a fost na-ționalizată și considerată proprietate de stat. Bunurile materiale au fost luate sub paza Guvernului. Conducerii URSS i s-a cerut întoarcerea tuturor documentelor și materialelor de arhivă vizând activitatea PCM din trecut [5, p.538].

După prăbușirea puciului de la Moscova, la Chișinău a fost convo-cată, la 27 august 1991, Marea Adunare Națională, la care au participat peste 600.000 mii de oameni. Participanții la această acțiune de am-ploare au condamnat uneltirile forțelor reacționare, cerând proclama-rea independenței. În baza deciziei manifestanților, în aceeași zi a fost convocată ședința Parlamentului, la care s-a subliniat că proclamarea independenței Republicii Moldova a devenit un imperativ al timpului. În baza votului nominal (74% „pro”, niciun deputat nu a votat împotri-vă), a fost adoptată *Declarația de independență a Republicii Moldova*, document de importanță istorică pentru cetățenii noului stat.

În *Declarație* se ținea cont de trecutul milenar al poporului nostru, de statalitatea sa neîntreruptă în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale. În document se indica că actele de dezmembrare a teritoriu-lui național de la 1775 și 1812 au fost în contradicție cu dreptul istoric

și de neam și cu statutul juridic al Moldovei, fiind infirmate de întreaga evoluție a istoriei și de voința liber exprimată a populației Basarabiei și Bucovinei. De asemenea, se sublinia dănuirea în timp a moldovenilor în Transnistria – parte componentă a teritoriului istoric de etnie al poporului nostru. *Declarația* menționa că parlamentele multor state în declarațiile lor considerau înțelegerea sovieto-germană de la 23 august 1939 ca nulă *ad iniția* și cer lichidarea consecințelor politico-juridice ale acesteia.

În *Declarație* se sublinia că fără consultarea populației din Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța, ocupate cu forța la 28 iunie 1940, precum și a celei din R.A.S.S. Moldovenească (Transnistria), formată la 12 octombrie 1924, Sovietul Suprem al URSS, încălcând chiar prerogativele sale constituționale, a adoptat la 2 august 1940 Legea URSS cu privire la formarea R.S.S. Moldovenești unionale, iar Prezidiul său a emis la 4 noiembrie 1940 Decretul cu privire la stabilirea graniței între R.S.S. Ucraineană și R.S.S. Moldovenească, acte normative prin care s-a încercat, în absența oricărui temei juridic real, justificarea dezmembrării acestor teritorii și apartenența noii republici la URSS.

Declarația reamintea că în ultimii ani mișcarea democratică de eliberare națională a populației din Republica Moldova și-a reafirmat aspirațiile de libertate, independență și unitate națională, exprimate prin documentele finale ale Marilor Adunări Naționale (27 august 1989, 16 decembrie 1991 și 27 august 1991), prin legile și hotărârile Parlamentului Republicii Moldova, privind: declararea limbii române ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin (din 31 august 1989), drapeul de stat (din 27 aprilie 1990), stema de stat (din 3 noiembrie 1990), și schimbarea denumirii oficiale a statului (din 23 mai 1991).

Documentul dat făcea referire și la Declarația de suveranitate a Republicii Moldova (23 iunie 1990), la neparticiparea populației la referendumul unional de menținere a URSS (17 martie 1991), la procesele ireversibile de democratizare din Europa și din lume, dar și reafirma egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul acestora la autodeterminare, conform Cartei ONU, Actului final de la Helsinki și normelor

de drept internațional. În virtutea acestor considerente, se proclama solemn:

Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără niciun amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale.

În calitate sa de *stat suveran și independent, Republica Moldova:*

Solicită tuturor statelor și guvernelor lumii recunoașterea independenței sale, astfel cum a fost proclamată de Parlamentul liber ales al Republicii, și își exprimă dorința de a stabili relații politice, economice, culturale și în alte domenii de interes comun cu țările europene, cu toate statele lumii, fiind gata să procedeze la stabilirea de relații diplomatice cu acestea, potrivit normelor de drept internațional și practicii existente în lume în această materie;

Adresează Organizației Națiunilor Unite cererea de a fi admisă ca membru cu drepturi depline în organizația mondială și în agențiile sale specializate;

Declară că este gata să adere la Actul final de la Helsinki și la Carta de la Paris pentru o nouă Europă, solicitând, totodată, să fie admisă cu drepturi egale la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa și în mecanismele sale;

Cere Guvernului URSS să înceapă negocieri cu Guvernul Republicii Moldova privind încetarea stării ilegale de ocupație a acesteia și să retragă trupele sovietice de pe teritoriul național al Republicii Moldova;

Hotărăște ca pe întregul său teritoriu să se aplice numai organele legal constituite ale Republicii Moldova;

Garantează exercitarea drepturilor sociale, economice, culturale și a libertății politice ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova, inclusiv ale persoanelor aparținând grupurilor naționale, etnice, lingvistice și religioase, în conformitate cu prevederile Actului final de la Helsinki și ale documentelor adoptate ulterior, ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă [4, p.5-6].

Proclamarea independenței Republicii Moldova a reprezentat un punct culminant al mișcării de emancipare politică și națională, mar-

când o deschidere a Moldovei spre marea familie a statelor europene, dar și spre întreaga lume. Însă, recunoașterea internațională a noului stat a fost un proces destul de anevoios, avându-se în vedere, în special, poziția Federației Ruse față de independența proclamată a fostelor republici unionale, dar și a puterilor occidentale. Vom sublinia că în curând (după puciul din august 1991) Moscova preia rolul de Centru în relațiile cu noile state independente, stăruindu-se să-și promoveze propriile interese în spațiul ex-sovietic. Totodată, prezența forțelor armate ale Rusiei în Moldova, care sprijineau cu armament și muniții separatiștii din estul și sudul țării, făcea dificil mesajul de independență al Chișinăului adresat autorităților moscovite. Occidentul însă, spre deosebire de țările baltice, cărora le-a recunoscut rapid independența, a ocupat față de celelalte state nou-create o poziție de ezitare, așteptând reacția Moscovei. Astfel, recunoașterea internațională a Republicii Moldova s-a reținut până la dezintegrarea definitivă a URSS.

Direcțiile de bază ale politicii externe a Republicii Moldova au fost expuse de Președintele M. Snegur în discursul rostit în Parlament la 10 septembrie 1991. Se sublinia că sarcina primordială a politicii externe era delimitarea de fostul Centru, adeziunea la principiile independenței reale și depline, fără aderarea la anumite uniuni politice instabile. Moldova se pronunța pentru negocieri cu Moscova, în vederea rezolvării echitabile a tuturor problemelor ce pot să apară, pentru întreținerea unor relații oficiale, în conformitate cu tratatele semnate cu toate republicile, care vor intra în viitoarea asociație de state suverane.

Alte direcții importante în politica externă a Chișinăului se refereau la relațiile cu fostele țări socialiste din Europa de Est, în special cu România. Întreținerea unor raporturi fructuoase cu aceste țări, participarea la cooperarea regională, ar fi favorizat, în opinia lui M. Snegur, apropierea Republicii Moldova de ONU și de alte organizații internaționale. De asemenea, se sublinia necesitatea stabilirii unor relații oficiale și cu Occidentul, care ar fi cointerestat în colaborarea cu Republica Moldova, datorită situației sale geopolitice atractive. În opinia sefului statului, recunoașterea internațională a Republicii Moldova era în dependență de stabilitatea internă, de capacitatea autorităților de a

soluționa civilizat toate problemele, de a avansa către democrație și o economie concurențială de piață. Printre sarcinile evidențiate se număra și *demilitarizarea consecventă și realistă a Republicii Moldova*, „fără a admite conflicte și a aduce prejudicii intereselor poporului”.

Primele state care *au recunoscut* Republica Moldova și au stabilit cu ea *relații diplomatice* au fost România și Georgia, care au adresat mesaje în acest sens chiar la 27 august 1991. Astfel, Guvernul de la București și-a exprimat disponibilitatea de a acorda sprijinul necesar autorităților de la Chișinău pentru consolidarea independenței sale și de a acționa pentru dezvoltarea raporturilor de colaborare frățască între românii de pe cele două maluri ale Prutului.

În perioada septembrie – noiembrie 1991 au avut loc primele contacte ale Republicii Moldova cu țările occidentale. La acestea se referă vizita Președintelui Parlamentului A.Moșanu în SUA și în Canada (septembrie), vizita ministrului de externe al Republicii Moldova N.Țiu la Roma și la Londra (septembrie), vizita în aceeași lună a unei delegații a Republicii Moldova la Bon. În octombrie 1991 delegația țării noastre participă la lucrările Adunării Generale a ONU cu statut de invitat. Totodată, în luna noiembrie 1991 un grup de senatori americani au propus Senatului SUA o rezoluție de sprijinire a dreptului populației Republicii Moldova la independență. În paralel, au fost stabilite și primele contacte cu Comunitățile Europene și OSCE [6, p.20-21, 23, 26-27].

După ce la 8 decembrie 1991 URSS a fost dizolvată de către țările fondatoare (Rusia, Ucraina, Belarus), la 18 decembrie Federația Rusă recunoaște independența Republicii Moldova. La 21 decembrie 1991 Președintele M.Snegur semnează la Alma-Ata Protocolul de aderare a Republicii Moldova la Comunitatea Statelor Independente (CSI). La sfârșitul lunii decembrie 1991 Republica Moldova a fost recunoscută de către SUA, Ucraina, Elveția, Kazahstan și alte state. Către 1 ianuarie 1993 Republica Moldova a fost recunoscută de către 112 state, cu 60 dintre ele fiind stabilite relații diplomatice. Conform unor date, către 2010 țara noastră era recunoscută de peste 170 de state, iar relații diplomatice au fost stabilite cu circa 140 dintre ele.

Nu mai puțin important pentru încadrarea Republicii Moldova în comunitatea mondială a fost și activitatea pentru admiterea în *organizațiile internaționale*. Astfel, la 30 ianuarie 1992 țara noastră este admisă în OSCE, iar la 2 martie același an devine membru al ONU. Ulterior, în 1995, Republica Moldova este admisă în Consiliul Europei – prima dintre țările CSI [4, p.184]. În 1998 Republica Moldova a semnat cu Uniunea Europeană un Acord de Parteneriat și Colaborare, care mai apoi a fost urmat de Acordul de Asociere RM - UE. Așadar, putem conchide că Republica Moldova devine cu adevărat subiect de drept internațional, participând activ la colaborarea politică și economică la nivel global.

Metamorfozele geopolitice din anii 90, care au fost condiționate de colapsul URSS, au contribuit la apariția pe arena internațională a unui nou stat – Republica Moldova. În rezultatul obținerii independenței și recunoașterii Republicii Moldova în calitate de subiect de drept internațional, actualmente Moldova are relații de prietenie și colaborare cu majoritatea statelor lumii în diferite domenii: politic, economic, sociocultural, iar acest fapt contribuie la fortificarea legăturilor statului cu alți actori importanți prezenți pe mapamond.

Referințe bibliografice:

1. Căldare Gh. *Aportul serviciului diplomatic la promovarea politicii externe*. În: Serviciul diplomatic: teorie și practică. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2011, p.184-208.
2. Cojocaru Ch. *Politica externă a Republicii Moldova. Studii*. Chișinău: CIVTAS, 2001. 206 p.
3. Cozma A. *Politica externă și diplomația*. În: Moldova și lumea, 2003, nr.4, p.14-15.
4. *Declarația de independență a Republicii Moldova*. În: Cugetul, 1992, nr.1, p.5-6.
5. Morari A. *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria. 1812-1993*. Chișinău: Universul, 1995. 559 p.
6. Nedelciuc V. *Republica Moldova*. Chișinău: Universitas, 1992. 185 p.

7. *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia. Culegere de documente.* Chișinău: Universitas, 1991. 123 p.
8. Petrencu A. *Teroarea stalinistă în Basarabia. Studii, documente, memorii.* Chișinău: S.n., 2013. 360 p.

Surse obligatorii:

1. *Declarația de independență a Republicii Moldova.* În: Cugetul, 1992, nr.1, p.5-6.
2. Cojocaru Ch. *Politica externă a Republicii Moldova. Studii.* Chișinău: CIVTAS, 2001. 206 p.
3. Cozma A. *Politica externă și diplomația.* În: Moldova și lumea, 2003, nr.4, p.14-15.
4. Nedelciuc V. *Republica Moldova.* Chișinău: Universitas, 1992. 185 p.
5. *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia. Culegere de documente.* Chișinău: Universitas, 1991. 123 p.

Tema 3. CADRUL POLITICO - JURIDIC DE REALIZARE A POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

Unități de conținut:

- 1. Principiile constituționale ale politicii externe**
- 2. Rolul instituțiilor statului (Președinte, Parlament, Guvern) în elaborarea și realizarea politicii externe**
- 3. Concepția politicii externe**
- 4. Ministerul Afacerilor Externe**

Obiective de referință:

- să determine esența principiilor constituționale ale politicii externe;
- să stabilească rolul instituțiilor statului (Președinte, Parlament, Guvern) în elaborarea și realizarea politicii externe;
- să analizeze direcțiile politicii externe a Republicii Moldova;
- să identifice esența programelor de guvernare la capitolul politica externă;
- să estimeze activitatea instituțiilor statului (Președinte, Parlament, Guvern) în elaborarea și realizarea politicii externe a Republicii Moldova;
- să înainteze sugestii privind actualizarea și modernizarea activității instituțiilor statului (Președinte, Parlament, Guvern) în promovarea politicii externe.

Repere de conținut:

1. Principiile constituționale ale politicii externe

După cum am menționat anterior, Republica Moldova în scurt timp după proclamarea independenței sale devine subiect de drept internațional. A fost inițiat procesul de stabilire a relațiilor diplomatice cu alte state, de înființare a misiunilor sale diplomatice peste hotare. Totodată, are loc procesul de reorganizare a instituțiilor statale de spe-

cialitate, inclusiv a MAE, care în perioada sovietică avea doar funcții de promovare a relațiilor RSSM cu orașele înfrățite și de propagare a socialismului peste hotare. În scurt timp în Republica Moldova au fost elaborate legile necesare pentru reglementarea principiilor de realizare a politicii externe și de activitate a instituțiilor statale antrenate în activități externe.

La 29 iulie 1994 Parlamentul a adoptat *Constituția Republicii Moldova* [5], care, ca și legile fundamentale ale altor state, conține referiri concrete la activitățile externe. Astfel, art.4 prevedea:

1. Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

2. Dacă există neconcordanță între pactele și tratatele privitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 8 al Constituției prevede: 1. Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional. 2. Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia. Astfel, ca și în cazul respectării drepturilor omului (art.4), este fixat principiul supremației dreptului internațional asupra dreptului intern.

Articolul 11 al Constituției proclamă neutralitatea permanentă a Republicii Moldova și nu admite dislocare de trupe străine pe teritoriul său. Așadar, aflarea în Republicii Moldova a trupelor ruse vine în contradicție cu prevederile constituționale și obligă organele centrale ale puterii să acționeze pentru evacuarea acestora de pe teritoriul național.

Articolul 17 reglementează problemele legate de cetățenie și prevede că cetățenia Republicii Moldova se dobândește, se păstrează ori se pierde în condițiile prevăzute de lege. De menționat că în prezent

cetățenii țării noastre pot să posede și cetățenia altor state, deși nu sunt semnate acorduri interstatuale privind cetățenia dublă.

Articolul 18, alineatul 1, prevede că cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atât în țară, cât și în străinătate. Însă, pentru a proteja cetățenii săi peste hotare țara noastră trebuie să deschidă un număr suficient de misiuni diplomatice (*n.n.*).

Articolul 19 reglementează drepturile și îndatoririle cetățenilor străini și ale apatrizilor, menționându-se că aceștia au aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege. Totodată, în acest articol se indică și faptul că dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

În art.27 se prevede că oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară.

Constituția mai prevede (art.128) că în Republica Moldova este ocrotită proprietatea altor state, a organizațiilor internaționale, a cetățenilor străini și a apatrizilor. Modalitățile și condițiile de exercitare a dreptului la proprietate a persoanelor fizice și juridice străine, precum și a apatrizilor, pe teritoriul Republicii Moldova sunt reglementate prin lege. Acest articol devine tot mai important în prezent, avându-se în vedere că în țara noastră se deschid noi ambasade, sedii ale organizațiilor internaționale, ale firmelor străine, ale întreprinderilor mixte etc., proprietatea cărora trebuie să fie ocrotită conform convențiilor internaționale.

Articolul 135 alin.(1) lit.(a) al Legii Fundamentale prevede că Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, se prevede că din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule. Articolul 140 al Constituției stipulează că hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.

În prezent, în literatura de specialitate sunt înaintate unele propuneri care se referă la necesitatea revizuirii anumitor articole ale

Constituției, adoptate în 1994. Astfel, în baza analizei schimbărilor majore ale situației geopolitice din regiune din anul 2014, care s-au soldat cu anexarea de către Federația Rusă a Crimeii, precum și a acțiunilor separatiștilor din estul Ucrainei, se apreciază că securitatea națională a Republicii Moldova a devenit tot mai fragilă. Totodată, având în vedere și faptul că statutul de neutralitate nu este garantat de comunitatea internațională și nu a contribuit la soluționarea conflictului transnistrean, se înaintează propuneri privind modificarea art.11 al Constituției, pentru a permite țării noastre să adere la structuri de securitate internațională, capabile să asigure securitatea și integritatea ei teritorială.

Totodată, unele partide de opoziție (parlamentară și extraparlamentară) tot mai insistent pledează pentru anularea noilor acorduri dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, încheiate în 2014, care creează condiții reale de apropiere a țării noastre de spațiul comunitar. Ca alternativă se insistă pentru încheierea unor acorduri de colaborare cu Uniunea economică euro-asiatică. Pentru a contracara asemenea tendințe, se formulează propuneri privind necesitatea introducerii în Constituție a unor prevederi de natură să consolideze vectorul european de dezvoltare a Republicii Moldova.

2. Rolul instituțiilor statului (Președinte, Parlament, Guvern) în elaborarea și realizarea politicii externe

Constituția Republicii Moldova, la fel ca și constituțiile altor state, stabilește competențele autorităților publice centrale în activitatea externă. În acest sens vom menționa că *atribuțiile Președintelui Republicii Moldova* la acest capitol nu diferă substanțial de prerogativele altor șefi de stat. Astfel, art.77 indică că Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale și al integrității teritoriale a țării. De menționat că noțiunea de *reprezentare* a statului trebuie concepută atât în interior, față de instituțiile interne, cât și în exterior, în relațiile internaționale.

Articolul 86 al Constituției prevede:

1. Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului.
2. Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomatici ai Republicii Moldova și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunii diplomatice.
3. Președintele Republicii Moldova primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state în Republica Moldova.

De menționat că această atribuție a Președintelui se referă doar la șefii misiunilor diplomatice, ceilalți membri ai corpului diplomatic sunt acreditați de către MAE (*n.n.*). Mai este necesar de a specifica că decretele emise de către Președinte în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în art. 86 (alin.(2)) se contrasemnează de către Prim-ministru.

Alte atribuții ale Președintelui Republicii Moldova în domeniul relațiilor externe se referă la soluționarea problemelor cetățeniei Republicii Moldova și la acordarea azilului politic (art.88 lit.c.)), precum și la acordarea rangurilor diplomatice (art.88 alin.(1) lit.g)).

Vom mai menționa că, pentru exercitarea funcțiilor sale în domeniul relațiilor externe, Președintele Republicii Moldova dispune de un aparat constituit din consilierul pentru politica externă, ambasadorul cu misiuni speciale și 2-3 colaboratori. Desigur, pentru exercitarea atribuțiilor în domeniul dat șeful statului solicită sprijinul MAE, al Parlamentului, altor organe centrale.

Atribuțiile Parlamentului Republicii Moldova în materie de politică externă sunt stipulate în art.66 al Constituției, care indică:

- a) Legislativul adoptă legi, hotărâri și moțiuni;
- d) aprobă direcțiile principale ale politicii interne și externe a statului;
- f) exercită controlul parlamentar asupra puterii executive (și asupra MAE – *n.n.*), sub formele și limitele prevăzute de Constituție;

- g) ratifică, denunță, suspendă și anulează acțiunea tratatelor internaționale încheiate de Republica Moldova;
- i) exercită controlul asupra acordării împrumuturilor de stat, asupra ajutorului economic și de altă natură acordat unor state străine, asupra încheierii acordurilor privind împrumuturile și creditele de stat din surse străine. De asemenea, art.129 alin.(1) al Constituției mai prevede că Parlamentul aprobă direcțiile principale ale activității economice externe, principiile utilizării împrumuturilor și creditelor străine.

Referitor la activitatea Parlamentului în materie de politică externă, este necesar de menționat că în cadrul acestuia, la fel ca și în legislațiile altor state, se constituie o Comisie pentru politica externă, în care deputații sunt reprezentați în dependență de ponderea lor în Parlament. Pentru lucrul curent activează o Direcție de politică externă, constituită din experți. Din cadrul Parlamentului sunt desemnați reprezentanții Republicii Moldova în organizațiile parlamentare internaționale, cum ar fi adunările parlamentare ale Consiliului Europei, OSCE, CSI, OCEMN etc. În Parlamentul Republicii Moldova sunt constituite grupuri de prietenie cu parlamentele altor state, care se întrunesc periodic pentru examinarea diferitelor probleme de interes reciproc. Mulți șefi de stat aflați în vizită în Republica Moldova includ în agenda lor întrevederi cu liderii fracțiunilor parlamentare, rostesc alocuțiuni în fața deputaților.

Activitatea parlamentară în domeniul de politică externă este destul de variată și devine în prezent o componentă importantă a relațiilor internaționale. În literatura de specialitate tot mai frecvent se utilizează termenul *diplomație parlamentară*. Deosebit de importantă este activitatea Parlamentului Republicii Moldova la etapa actuală, când țara noastră are drept obiectiv integrarea graduală în Uniunea Europeană, deoarece sunt depuse eforturi considerabile pentru armonizarea legislației naționale cu cea comunitară.

La fel ca și în alte state, *atribuțiile Guvernului în domeniul de politică externă* sunt destul de vaste. Executivul, grație locului ce îi este conferit în sistemul organelor statului, exercită conducerea generală

a relațiilor cu alte state. Anterior a fost menționat că, la propunerea Guvernului, Președintele Republicii Moldova acreditează și recheamă reprezentanții țării noastre peste hotare și aprobă înființarea, desființarea și schimbarea rangurilor misiunilor diplomatice (art.86), iar actele Președintelui emise în exercitarea acestor atribuții se contrasemnează de către Prim-ministru. Constituția prevede (art.96) că Guvernul asigură realizarea politicii externe a statului. Noțiunea de realizare a politicii statului urmează a fi concepută ca o atribuție ce nu necesită împuterniciri suplimentare în domeniul negocierilor și semnării acordurilor interguvernamentale, ea fiind o activitate permanentă de coordonare și control.

Conform prevederilor Constituției (art.102), Guvernul adoptă hotărâri, ordonanțe și dispoziții. În acest context trebuie de menționat că Executivul a adoptat un șir de hotărâri ce reglementează activitatea MAE (în anii 1997, 2005, 2011), dar și a misiunilor diplomatice (în anii 1992 și 2007). Conform prevederilor constituționale, Guvernul asigură protejarea intereselor naționale în activitatea externă, promovează politica liberului schimb sau politica protecționistă, pornind de la interesele naționale (art.129 alin.(2)).

Așadar, Șeful Guvernului îndeplinește atribuțiile ce-i revin în domeniul extern fără vreo împuternicire specială, în baza statutului pe care îl are în sistemul organelor statului (a treia poziție în ierarhia demnitarilor de stat, după cea a Șefului statului și cea a Președintelui Legislativului). Referindu-ne la activitățile Executivului privind relațiile externe ale țării, vom indica că la ședințele acestuia se examinează permanent astfel de probleme. Guvernul contribuie nemijlocit la procesul de deschidere a noi misiuni diplomatice, la procurarea sediilor pentru ambasade, la aderarea (sau suspendarea) participării la organizațiile internaționale.

Guvernul solicită misiunilor diplomatice rapoarte periodice privind colaborarea cu țările de reședință în domeniul comercial-economic, dar și informații despre cooperarea cu organizațiile economico-financiare internaționale etc. Ambasadorii Republicii Moldova acreditați peste hotare prezintă dări de seamă la ședințele Guvernului. Totodată,

membrii Executivului sunt co-președinți ai părții moldave în Comisiile mixte de colaborare comercial - economică cu diverse state. Ministerele și departamentele negociază și semnează acorduri și convenții cu partenerii de peste hotare în domeniile economic, comercial, de transport, al educației, culturii etc.

Referitor la alte activități ale Șefului statului, ale Președintelui Parlamentului și ale Executivului în domeniul extern, este de menționat că în vederea realizării atribuțiilor ce le revin, conform practicii internaționale, în prezent sunt frecvente vizitele peste hotare, la invitațiile omologilor lor din alte țări, dar și vizitele de răspuns în Republica Moldova. În cadrul acestor vizite sunt abordate diverse aspecte ale relațiilor bilaterale, fapt ce contribuie la identificarea unor noi dimensiuni de colaborare reciproc avantajoasă în beneficiul ambelor părți.

3. Concepția politicii externe

Pentru asigurarea nemijlocită a activității în aspect extern de mare importanță este *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995 [4]. În acest document sunt expuse principalele direcții ale politicii externe, din perspectiva locului Republicii Moldova în comunitatea internațională. Structural, Concepția este alcătuită din patru capitole: 1. Republica Moldova și comunitatea internațională; 2. Prioritățile politicii externe; 3. Principiile politicii externe; 4. Direcțiile principale ale politicii externe.

În Capitolul 1 se face o caracteristică generală a poziției geografice a țării noastre, fiind indicate prioritățile amplasării ei în această zonă a Europei de Sud-Est. Se menționează că Republica Moldova a devenit subiect de drept internațional, iar integrarea în structurile europene ar oferi o șansă în consolidarea securității naționale. Se mai subliniază necesitatea dezvoltării relațiilor cu țările vecine – România și Ucraina, cu țările CSI și cu cele occidentale.

Capitolul 2, drept priorități ale politicii externe consideră:

- consolidarea independenței și suveranității țării;

- asigurarea integrității teritoriale; afirmarea țării în calitate de factor de stabilitate pe plan regional;
- promovarea reformelor adecvate economiei de piață;
- edificarea statului de drept, asigurarea libertăților fundamentale ale omului, inclusiv ale minorităților naționale.

Referitor la principiile politicii externe, Concepția prevede:

- nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță;
- reglementarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice;
- cooperarea internațională;
- egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a-și hotărî singure soarta;
- egalitatea suverană a statelor;
- inviolabilitatea frontierelor;
- integritatea teritorială a statelor;
- îndeplinirea cu bună -credință a angajamentelor asumate.

Capitolul 3, în calitate de direcții principale a politicii externe, indică la trei dimensiuni:

1. Dezvoltarea relațiilor bilaterale interstatale, în care drept prioritar sunt considerate relațiile cu țările CSI, dar și cu România, precum și cu țările occidentale, cele baltice și de pe alte continente.
2. Dezvoltarea relațiilor multilaterale interstatale, care prevede o colaborare activă a Republicii Moldova cu ONU și cu agențiile sale specializate (FMI, Banca Mondială, PNUD, UNESCO etc.), precum și cu OSCE și Consiliul Europei. Totodată, integrarea treptată în Uniunea Europeană a fost declarată un obiectiv major și de perspectivă al politicii externe a Republicii Moldova. Se mai accentuează că țara noastră va coopera și în cadrul „Parteneriatului pentru Pace”, lansat de NATO, dar și cu organizațiile regionale, cum ar fi CSI, OCEMN, Comisia Dunării etc.
3. Referitor la cooperarea internațională culturală și științifică, se nominalizează așa organisme internaționale, ca UNESCO, Uniunea Latină, Mișcarea Francofoniei, în care Republica Moldova

va activa în scopul păstrării și îmbogățirii patrimoniului cultural și spiritual național.

În finalul documentului se menționează că complexitatea și schimbarea rapidă a situației politice mondiale, regionale și subregionale condiționează faptul că concepția politicii externe a unui stat nu poate constitui o schemă rigidă. Din aceste considerente, strategia politicii externe necesită, în corespundere cu scopurile țării noastre pe arena internațională, o adaptare permanentă la situația reală pentru asigurarea intereselor Republicii Moldova în calitate de subiect al dreptului internațional. Astfel, s-a subliniat necesitatea revederii periodice a concepției, în concordanță cu noile realități pe arena internațională, dar și în baza redimensionării priorităților de activitate externă a țării, care ar corespunde interesului național. Deși conducerea țării noastre a întreprins unele încercări de a elabora o nouă variantă a concepției politicii externe (în 2002 și 2006), acestea nu s-au soldat cu rezultate concrete. În situația creată, ca o completare a concepției din 1995 privind direcțiile principale ale politicii externe, ar putea servi programele de guvernare, care sunt elaborate de către coalitiile care au majoritate în Parlament. Programele de guvernare sunt aprobate de Legislativ, concomitent cu componența noului Executiv, în baza rezultatelor alegerilor parlamentare.

4. Ministerul Afacerilor Externe

O mare importanță pentru activitatea externă a Republicii Moldova are Ministerul Afacerilor Externe – organul central de specialitate al administrației publice, abilitat să promoveze și să realizeze politica externă (deși în anii 1944-1990 în RSSM a existat un minister de externe, rolul lui era pur simbolic). În vederea asigurării eficienței în activitatea Ministerului, chiar din primele zile după proclamarea independenței au fost întreprinse un șir de măsuri urgente, la care am atribui următoarele.

În primul rând s-a atras o atenție sporită pregătirii *cadrelor diplomatice*. Colaboratorii Ministerului au fost selectați parțial din perso-

nalul diplomatic al fostei RSSM, dar și dintre cei care activau în MAE sovietic. De asemenea, în activitatea Ministerului au fost înrolați profesori de la instituțiile de învățământ superior, specialiști în relațiile internaționale. Peste hotare (în România, SUA, Marea Britanie, Franța, Olanda, Germania, Italia, Suedia, Spania etc.) au fost trimiși la reciclare și specializare tinerii diplomați moldoveni. Totodată, s-a început pregătirea specialiștilor în instituțiile de învățământ superior (în 1995 la Universitatea de Stat din Moldova a fost înființată Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative – prima facultate care a început pregătirea specialiștilor în domeniul relațiilor internaționale), la Academia de Studii Economice etc. Ca rezultat, aparatul central al MAE, misiunile diplomatice ale Republicii Moldova, dar și alte instituții centrale care desfășoară activități externe, au fost completate cu cadre pregătite pentru desfășurarea serviciului diplomatic [3, p.35].

O altă direcție importantă pentru asigurarea activității MAE a fost elaborarea unor acte normative (regulamente de activitate a ministerului și a misiunilor diplomatice etc.), necesare pentru a avea cadrul juridic adecvat al acțiunilor externe. În acest context trebuie menționat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.630 din 22 august 2011 (Regulamentul anterior din 4 noiembrie 2005 a fost abrogat) [8]. Conform Regulamentului, misiunea, funcțiile de bază și atribuțiile MAEIE sunt următoarele:

- asigură realizarea politicii externe a Republicii Moldova în concordanță cu interesele naționale, inclusiv monitorizarea și coordonarea procesului de integrare europeană a țării, în conformitate cu legislația în vigoare și cu programul de activitate al Guvernului;
- apără și promovează pe plan extern interesele naționale ale Republicii Moldova, asigurând caracterul unic al politicii externe a statului;
- inițiază și desfășoară activități internaționale, contribuind la dezvoltarea relațiilor diplomatice și de cooperare cu toate statele,

relații întemeiate pe principiile și normele dreptului internațional;

- asigură reprezentarea Republicii Moldova și promovarea intereselor naționale în statele lumii și în cadrul organizațiilor internaționale;
- monitorizează și coordonează activitățile autorităților publice centrale în cadrul procesului de integrare europeană a țării;
- coordonează, în limitele competențelor sale, pe plan național pozițiile Republicii Moldova expuse la forurile internaționale;
- elaborează și prezintă, în modul stabilit, Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului și Guvernului propuneri privind dezvoltarea relațiilor Republicii Moldova cu alte state și organizații internaționale, în baza analizei informațiilor privind relațiile bilaterale și multilaterale, evoluției vieții internaționale și intereselor Republicii Moldova;
- contribuie prin mijloace diplomatice la atragerea și consolidarea sprijinului internațional necesar în vederea soluționării problemei transnistrene și retragerii trupelor și armamentelor străine de pe teritoriul Republicii Moldova;
- acordă asistență și protecție drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor Republicii Moldova aflați în străinătate;
- contribuie la dezvoltarea relațiilor cu diaspora moldovenească;
- organizează și desfășoară pe teritoriul Republicii Moldova și în străinătate activități consulare;
- asigură buna funcționare a misiunilor diplomatice, a reprezentanțelor organizațiilor internaționale și a oficiilor consulare străine pe teritoriul Republicii Moldova, în scopul asigurării îndeplinirii sarcinilor pe plan extern;
- coordonează activitatea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate;
- inițiază și participă la negocieri în vederea încheierii tratatelor internaționale;
- înaintează Guvernului propuneri privind inițierea negocierilor, acordarea deplinelor puteri, semnarea, ratificarea, aprobarea

sau acceptarea tratatelor internaționale, aderarea la acestea sau denunțarea lor, elaborează propuneri și coordonează procedura de ratificare a proiectelor de tratate și cea de efectuare a schimbului instrumentelor de ratificare;

- participă, în comun cu autoritățile naționale de resort, la procesul de elaborare și transpunere în viață a politicii de securitate națională și la eforturile paneuropene în domeniul securității internaționale, inclusiv prin asigurarea coordonării la nivel național a activităților ce țin de dezvoltarea relațiilor de cooperare cu structurile euroatlantice;
- asigură protocolul de stat și ceremonialul;
- exercită alte atribuții în conformitate cu legislația în vigoare.

Referitor la organizarea activității Ministerului, Regulamentul prevede că această structură este condusă de viceprim-ministru, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, care conduce activitatea de ansamblu a instituțiilor serviciului diplomatic al Republicii Moldova din țară și de peste hotare. În activitatea sa el este asistat de doi viceministri, de un secretar general și un ambasador cu misiuni speciale, precum și de conducătorii subdiviziunilor din subordinea aparatului central. Vom indica că printre activitățile de bază ale ministrului se enumeră:

- conduce activitatea Ministerului și a instituțiilor serviciului diplomatic al Republicii Moldova peste hotare;
- prezintă Președintelui Republicii Moldova, în modul stabilit, propuneri privind înștiințarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice, precum și privind acreditarea și revocarea reprezentanților diplomatici ai Republicii Moldova;
- prezintă Guvernului, în modul stabilit, propuneri privind înființarea, desființarea sau schimbarea clasei oficiilor consulare ale Republicii Moldova;
- promovează relațiile bilaterale și multilaterale politice, comerciale, economice, culturale, științifice și de altă natură ale Republicii Moldova cu statele lumii;
- reprezintă Ministerul în relațiile cu autoritățile administrației publice din străinătate și în relațiile cu organismele internaționale;

- înaintează Guvernului propuneri privind numirea în post și rechemarea din post a ambasadorilor extraordinari și plenipotențari, a reprezentanților permanenți și a trimișilor – șefi ai misiunilor diplomatice;
- înaintează Guvernului propuneri privind desemnarea în post și rechemarea din post a consulilor generali;
- prezintă periodic, în modul stabilit, Președintelui Republicii Moldova propuneri privind acordarea rangurilor diplomatice funcționarilor publici din instituțiile serviciului diplomatic;
- îndeplinește și alte atribuții în corespundere cu legislația în vigoare a Republicii Moldova.

Regulamentul prevede că în cadrul Ministerului funcționează Colegiul Ministerului, care se întrunește în ședință trimestrială sau în funcție de necesități. Colegiul examinează chestiunile de importanță majoră din domeniile de competență ale Ministerului, precum și dările de seamă ale instituțiilor serviciului diplomatic al Republicii Moldova.

În literatura de specialitate se menționează că un ministru de externe trebuie să fie înzestrat cu calități deosebite; să aibă o memorie excelentă, să fie capabil să redacteze clar și concis comunicatele, să fie în stare să citească repede și să actualizeze un mare volum de documente, să vorbească fluent și cu acuratețe limbi străine. Acest înalt demnitar trebuie să aibă o cultură generală vastă, o idee clară și precisă cât privește interesul național și obiectivele politicii externe a țării sale. El trebuie să cunoască relațiile internaționale nu în mod empiric, ci ca o veritabilă știință; să aibă pregătirea intelectuală necesară în scopul de a se pune la curent cu evoluția politicii mondiale cu precizie și rigoare, să fie un abil negociator, știind când să reziste și când să cedeze, să nu facă niciodată aceeași greșală de două ori [8, p.227].

Componența ministerelor de externe variază de la țară la țară, în dependență de tradiții, experiență, forma de guvernământ existentă și scopurile politicii externe a statului respectiv la anumite perioade. Aparatul central al ministerelor afacerilor externe este divizat în departamente, direcții și secții. Departamentele, la rândul lor, sunt divizate în departamente operativ-teritoriale, departamente funcționale

și departamente administrativ-tehnice. Principalele subdiviziuni ale ministerelor sunt următoarele:

Departamentul politic, care este divizat în subdepartamente și secții regionale (Europa, America de Nord, America Latină, Asia etc.) și în subdepartamente și secții funcționale (Analiză și prognoză, Informație operativă etc.);

Departamentul Organizații internaționale, divizat de obicei în Departamentul ONU, precum și în subdepartamente și secții specializate;

Departamentul Tratatate internaționale, dar și *Departamentul Juridic*, care sunt și ele divizate în secții specializate. În ministere mai funcționează: departamentul Relații Economice și Comerț, departamentul Presă și Informații, departamentul Relații Consulare, departamentul Relații Culturale, departamentul Protocol, departamentul Resurse Umane etc. [2, p.69-71].

Referitor la structura aparatului central al MAEIE, conform Regulamentului, ea este următoarea:

- Conducerea Ministerului;
- Cabinetul viceprim-ministrului, ministrului (cu statut de serviciu);
- Protocol diplomatic de stat (cu statut de direcție);
- Direcția generală integrare europeană;
- Direcția generală cooperare bilaterală;
- Direcția generală cooperare multilaterală;
- Direcția generală drept internațional;
- Direcția generală afaceri consulare;
- Direcția analiză, monitorizare și evaluare a politicilor;
- Direcția personal, legislație și contencios;
- Serviciul audit intern;
- Serviciul de informare și comunicare cu mass-media;
- Direcția buget și finanțe etc.

Așadar, conform Regulamentului, MAEIE ca organ specializat promovează politica externă a statului. Însă, această funcție nu se limitează doar la responsabilități directe, ce ar însemna informarea conducerii țării despre evenimentele internaționale majore și /sau

înaintarea propunerilor privind poziția statului față de ele, sau la inițierea, negocierea, semnarea, ratificarea, aprobarea ori suspendarea acordurilor internaționale etc. Funcția de promovare a politicii externe a statului include și dirijarea procesului de integrare europeană, dar și coordonarea activității organelor centrale de specialitate ale administrației publice și ale altor autorități administrative centrale în vederea promovării unei politici unice în domeniul relațiilor internaționale și integrării europene. Ministerul trebuie să fie pregătit pentru a interveni prin deciziile și recomandările sale dacă consideră că un minister ori departament, urmărind interesele proprii, neglijează interesele naționale, atribuind prioritate celor departamentale.

Un document important pentru crearea cadrului juridic de promovare a politicii externe este și *Legea cu privire la serviciul diplomatic*, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27 decembrie 2001 [6]. În art.1 al acesteia se indică că prin *serviciu diplomatic* se înțelege totalitatea instituțiilor diplomatice și consulare ale Republicii Moldova și activitatea acestora în vederea realizării obiectivelor ce îi sunt atribuite în baza acestei legi. În document sunt formulate obiectivele serviciului diplomatic (art.3), funcțiile de bază ale serviciului diplomatic (art.4), dar și *sistemul instituțiilor serviciului diplomatic* (art.5), care include următoarele structuri:

- a) Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, cu statut de instituție centrală;
- b) Misiunile diplomatice, inclusiv reprezentanțele permanente pe lângă organizațiile internaționale, delegațiile și misiunile ad-hoc;
- c) Oficiile consulare;
- d) Alte unități, create în scopul asigurării activității instituțiilor serviciului diplomatic, inclusiv pentru instruirea și reciclarea personalului acestora.

În art.6 se indică: 2) Misiunea diplomatică a Republicii Moldova este condusă de șeful acesteia – ambasador extraordinar și plenipotențiar sau reprezentant permanent, sau delegat, sau trimis, sau însărcinat cu afaceri en titre ori ad-interim – care poartă răspundere pentru acti-

vitatea instituției pe care o conduce. 2) Oficiul consular al Republicii Moldova este condus de șeful acestuia – consul general sau consul, sau viceconsul, sau agent consular, sau gerant interimar – care poartă răspundere pentru activitatea instituției pe care o conduce.

Legea prevede (art.9) că în cadrul MAEIE se instituie următoarele funcții diplomatice: a) ministru, b) viceministru, c) secretar general; d) ambasador cu misiuni speciale, e) șef de direcție generală, g) șef de direcție, h) șef de secție, I) șef de serviciu, j) consilier, k) secretar I, m) secretar II, n) secretar III, o) atașat. De asemenea, în acest articol se stabilesc și funcțiile agenților diplomatici și consulari.

În art.10 se precizează că într-o funcție diplomatică sau consulară poate fi angajată doar persoana care întrunește următoarele condiții:

- a) deține cetățenia Republicii Moldova;
- b) se bucură de toate drepturile politice și civile prevăzute de Constituția Republicii Moldova;
- c) deține o diplomă de studii universitare (licență);
- d) cunoaște limba de stat și cel puțin o limbă de circulație internațională;
- e) este aptă, din punctul de vedere al stării sănătății, pentru exercitarea funcției, conform certificatului eliberat de instituția medicală abilitată;
- f) nu are antecedente penale rezultate din infracțiuni intenționate;
- g) a promovat concursul de angajare în serviciul diplomatic.

În același articol (pct.6) se indică că ambasadorii extraordinari și plenipotențieri, reprezentanții permanenți, trimișii și însărcinații cu afaceri en titre (permanenți) – șefi ai misiunilor diplomatice – sunt numiți și rechemati din funcție de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului. Propunerile referitoare la numirea în aceste funcții sunt înaintate Guvernului de către ministrul afacerilor externe și integrării europene, cu consultarea Comisiei pentru politică externă și integrare europeană a Parlamentului. Propunerile privind rechemarea din aceste funcții sunt înaintate Guvernului de către ministrul afacerilor externe și integrării europene. Articolul 10 (pct.7) mai prevede că Consulul general este desemnat și rechemat de către

Guvern, la propunerea ministrului afacerilor externe și integrării europene. Șefii celorlalte oficii consulare sunt numiți și rechemati din funcție de către ministrul afacerilor externe și integrării europene.

Alte prevederi ale Legii cu privire la serviciul diplomatic se referă la rangurile diplomatice (art.11), modul de acordare a rangurilor diplomatice (art.12), precum și la condițiile pentru acordarea rangurilor diplomatice (art.13). Totodată, art.15 indică că șefii misiunilor diplomatice și cei ai oficiilor consulare sunt numiți în funcție pe un termen de 4 ani. În cazul celorlalți agenți diplomatici și funcționari consulari, precum și al membrilor personalului administrativ - tehnic și ai celui de serviciu, acest termen este de 3 ani. Articolul 16 (pct.5) stipulează că termenul de activitate în funcțiile diplomatice din cadrul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene dintre două perioade de activitate în misiunea diplomatică sau oficiul consular nu poate fi mai mic de un an.

Legea cu privire la serviciul diplomatic conține și articole care precizează drepturile și obligațiile persoanelor angajate în funcții diplomatice și consulare, salarizarea și garanțiile sociale ale diplomaților, dar și o anexă privitor la clasificatorul funcțiilor diplomatice și consulare.

După cum a fost menționat deja, Ministerului îi revine sarcina importantă de a dirija activitatea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova peste hotare. În realizarea acestei atribuții Ministerul se conduce de propriile împuterniciri, dar și de Regulamentul cu privire la activitatea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova, aprobat de către Guvern prin Hotărârea nr.744 din 29 iulie 2007 [6]. Vom mai sublinia că în prezent misiunile diplomatice (ambasadele, reprezentanțele permanente pe lângă organizațiile internaționale și consulatele generale) au un rol important în promovarea politicii externe a Republicii Moldova.

Documentul care reglementează activitatea consulară a țării noastre este *Statutul Consular*, aprobat de către Guvernul Republicii Moldova la 28 martie 2002 [9]. Elaborat în baza Legii cu privire la serviciul diplomatic, Statutul Consular stabilește modalitățile de desfășurare a

activităților consulare ale misiunilor diplomatice și ale oficiilor consulare ale Republicii Moldova.

Astfel, ca rezultat al analizei cadrului politico-juridic al politicii externe a Republicii Moldova, este de menționat că, actualmente, Moldova necesită o bază politico-juridică actualizată, care să corespundă realităților de pe arena internațională și care să țină cont de amenințările și pericolele prezente la adresa securității statului.

Referințe bibliografice:

1. Anghel Ion M. *Dreptul diplomatic și consular*. București: Lumina Lex, 1996. 480 p.
2. Burian A. *Introducere în practica diplomatică și procedura internațională*. Ediția a II-a. Chișinău: CEP USM, 2008. 460 p.
3. Căldare Gh. *Diplomația practică. Curs de lecții*. Chișinău: AAP, 2009. 211 p.
4. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.20.
5. *Constituția Republicii Moldova*. Adoptată la 29 iulie 1994. Chișinău, 2008.
6. *Legea cu privire la serviciul diplomatic*, nr.761 din 27.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.20. Cu modificările și completările introduse prin Legea nr.33 din 06.05.2012, M/O, 2012, nr.99-102.
7. *Regulamentul cu privire la activitatea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova*. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.744 din 29 iunie 2007.
8. *Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.139-145.
9. *Statutul Consular al Republicii Moldova*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.50-52.

Surse obligatorii:

1. Căldare Gh. *Diplomația practică. Curs de lecții*. Chișinău: AAP, 2009. 211 p.
2. *Constituția Republicii Moldova. Adoptată la 29 iulie 1994*. Chișinău, 2008.
3. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.20.
4. *Legea cu privire la serviciul diplomatic*, nr.761 din 27.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.20. Cu modificările și completările introduse prin Legea nr.33 din 06.05.2012, M/O, 2012, nr.99-102.
5. *Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.139-145.

Tema 4. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU ROMÂNIA

Unități de conținut:

- 1. Rolul României pe arena internațională**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu România**
- 3. Dimensiunea comercial-economică a relațiilor moldo-române**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor Republicii Moldova cu România**

Obiective de referință:

- să identifice rolul României pe arena internațională și în politica externă a Republicii Moldova;
- să determine specificul relațiilor politice moldo-române;
- să stabilească cauza lipsei Tratatului de bază dintre Republica Moldova și România;
- să aprecieze specificul relațiilor comercial-economice bilaterale;
- să evalueze nivelul colaborării moldo-române în domeniul educației, culturii etc.

Repere de conținut:

1. Rolul României pe arena internațională

În conformitate cu compartimentul IV „Direcțiile principale ale politicii externe” punctul b) „Relațiile cu țările Europei și Americii de Nord” al Concepției politicii externe a Republicii Moldova, în relațiile cu țările Europei pentru Moldova este importantă cooperarea multilaterală cu România. Dezvoltarea acestei cooperări se întemeiază pe criterii atât geografice, România fiind țară vecină cu Republica Moldova, cât și de ordin istoric și cultural. O atenție deosebită se acordă cooperării cu România în scopul depășirii dependenței economice unilaterale actuale a Republicii Moldova și integrării ei în comunitatea europeană [4].

După colapsul comunismului (1989), România s-a regăsit într-un spațiu geopolitic schimbat. La sud-vest, Jugoslavia s-a destrămat, iar cel mai important vecin – URSS – a avut aceeași soartă în 1991. Pentru prima oară în ultimii 200 de ani (din 1792) România nu mai avea hotar comun cu Imperiul Rus. Crearea Republicii Moldova în spațiul dintre Prut și Nistru (cu o arie de 33.700 m² și o populație de 4,4 milioane, în cea mai mare parte români, a cărei independență a fost proclamată pe 27 august 1991, independență recunoscută de România în aceeași zi), a dus la apariția celui de-al doilea stat românesc pe harta Europei. Într-o zonă de criză, după 1989 românii s-au impus ca factor de echilibru și stabilitate. Opțiunea României postcomuniste a fost de integrare în structurile europene, o decizie susținută de toate forțele spectrului politic românesc. În 1993 România a devenit membru al celui de-al 32-lea Consiliu al Europei. La 26 ianuarie 1994 România a fost primul stat est-european care a semnat Parteneriatul pentru Pace lansat de NATO și a luat parte la exerciții multinaționale, unele fiind ținute pe teritoriul României, împreună cu statele NATO și statele partenere. De asemenea, România a participat la acțiunile de pacificare din Angola, Bosnia-Herțegovina și Kosovo. În 1996 României i s-a garantat, pe baze permanente, clauza națiunii celei mai favorizate în relațiile comerciale cu USA, stat cu care România stabilește relații preferențiale după vizita Președintelui B.Clinton la București în 1997. După semnarea tratatelor de prietenie cu Bulgaria, Jugoslavia, Ungaria și Ucraina, sunt pregătite tratate similare cu Republica Moldova și Rusia. La 12 aprilie 1997 România a semnat un acord de aderare la CEFTA. Noua conducere aleasă în alegerile parlamentare și prezidențiale din noiembrie 1996, în special Președintele Emil Constantinescu, a acționat în mod deosebit pentru integrarea României în structurile euroatlantice. Actualmente, România are relații diplomatice și consulare cu 176 de state, este membru al ONU și practic al tuturor organizațiilor subsidiare ale acestuia [29].

România colaborează în plan regional și cu organizații cu caracter economic, precum OCEMN sau Planul de Cooperare Dunăreană, înregistrându-se un echilibru între aceste conexiuni, până la momentul mi-

litarizării Crimeii. În acest moment, situația în zona Mării Negre este precară, deoarece Rusia nu-și respectă angajamentele internaționale asumate, generând litigii teritoriale și destabilizând aria de acțiune a politicii regionale. Tot în contextul cooperării regionale, România formează, împreună cu Polonia și Turcia, o trilaterală pentru gestionarea amenințărilor de securitate și sporirea măsurilor de securitate în regiune. De asemenea, începând cu data de 29 martie 2004, România este membru al NATO, iar din 1 ianuarie 2007 este membru al UE. Actualmente, România este membru al OSCE, OIF, Uniunii Latine, al instituțiilor economice BM, FMI, BERD.

După revoluția din decembrie 1989, România și-a reorientat politica pe calea consolidării legăturilor cu Occidentul, în mod special cu Statele Unite și cu Uniunea Europeană. Din 1972 România este membru al Băncii Mondiale și al FMI și, de asemenea, al Organizației Mondiale a Comerțului. În prezent, România, în calitate de stat membru al UE, întreține relații comerciale cu toate statele europene, în special cu Germania și Italia [13].

România este recunoscută ca un partener credibil și predictibil. Direcțiile prioritare stabilite în trecut sunt continuate, dar cu o perspectivă mai activă și mai creativă în raporturile cu partenerii strategici și cu celelalte state, precum și în interiorul organismelor din care România face parte. În plan global, angajamentele României sunt promovarea libertății, consolidarea democrației și respectarea normelor de drept internațional.

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu România

România a fost prima țară care a recunoscut Republica Moldova, după proclamarea independenței de stat la 27 august 1991 [5]. Din Declarația guvernului român, făcută cu acel prilej, reieșea clar că, în viziunea autorităților de la București, independența Moldovei era considerată o formă de emancipare a Moscovei și un prim pas spre

reunificarea cu România: „Proclamarea unui stat românesc pe teritoriile anexate cu forța în urma înțelegerilor secrete stabilite prin Pactul Molotov-Ribbentrop reprezintă un pas decisiv prin înlăturarea pe cale pașnică a consecințelor nefaste ale acestuia, îndreptată împotriva drepturilor și intereselor poporului român”. Discursul politic din România manifestă un interes constant pentru Republica Moldova. Odată cu recunoașterea Republicii Moldova ca stat suveran și independent, România, în consecință, a fost obligată să-și adapteze poziția față de tânărul stat apărut pe arena politică în conformitate cu acordurile internaționale la care este parte. Referindu-ne la relațiile diplomatice, putem afirma că Ambasada României a fost prima reprezentanță diplomatică deschisă de vreun stat în capitala Republicii Moldova, la Chișinău, la data de 20 ianuarie 1992.

În ceea ce privește relațiile politice moldo-române, putem afirma că principalele direcții sunt expuse în cele două documente de bază: Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 1995 și Programul „Politica externă și promovarea imaginii reale a României”. Dacă e să examinăm primul document, constatăm că una dintre direcțiile principale ale Concepției politicii externe a Republicii Moldova este cooperarea multilaterală cu România [13]. Supunând analizei cel de-al doilea document, de o importanță majoră pentru desfășurarea relațiilor moldo-române, și anume: programul „Politica externă și promovarea imaginii reale a României”, putem afirma că în Capitolul 11.2.4 „Intensificarea relațiilor bilaterale” se stipulează că Guvernul României va urmări cu prioritate dezvoltarea cu dinamism și pragmatism a relațiilor speciale și privilegiate ale României cu Republica Moldova, pe baza identității de limbă, cultură și istorie, prin dezvoltarea ariilor de complementaritate economică, susținerea fluxurilor investiționale în Republica Moldova, continuarea sprijinului economic direct, asistență pentru diversificarea resurselor energetice disponibile Republicii Moldova pentru creșterea gradului de independență energetică a țării, sprijinirea admiterii Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est, susținerea proiectelor europene de cooperare regională și subregională la care Republica Moldova va putea participa [19].

Comparând aceste două documente, putem afirma că Programul românesc, spre deosebire de „Concepția” Republicii Moldova, la capitolul relațiile moldo-române pare a fi mai amplu, relațiile dintre cele două state fiind expuse mai desfășurat, indicându-se principalele direcții de colaborare. În condițiile când granița celei mai mari alianțe militare pe care a cunoscut-o omenirea – NATO, care are interese geostrategice în istmul Ponto-Baltic și în Caucaz, a ajuns la hotarele Moldovei, odată cu aderarea României la ea și în condițiile când hotarele Uniunii Europene s-au extins până la Prut, se observă o creștere a importanței României și a poziției ei în viitoarea arhitectură de securitate regională. De aceea, considerăm că Concepția, atât în general, cât și în particular, este depășită și e cazul să fie reexaminată prioritățile politicii externe a Moldovei în raport cu România.

Privind retrospectiv relațiile oficiale dintre Chișinău și București din perioada independenței și până în prezent, constatăm că acestea au evoluat sinusoidal [12] oscilând de la emoție, entuziasm, asistență militară oferită în 1992, în timpul acțiunilor militare din stânga Nistrului, la o stare de tensiune, de acuze publice, care au avut efecte negative asupra ambelor state. Printre aceste cauze sunt de notat, pe de o parte, anumite declarații ale Parlamentului și Guvernului român, care puneau în discuție independența și securitatea Republicii Moldova, iar, pe de altă parte, deciziile politice ale autorităților de la Chișinău, care au afectat situația populației din statul vecin. Fără îndoială, o presiune din afara celor două state explică în mare parte schimbările opțiunilor și limbajului Guvernului de la Chișinău.

Doar în rezultatul alegerilor parlamentare din 1998 și al constituirii unei majorități democratice și reformatoare la Chișinău, odată cu venirea la putere a forțelor interesate în efectuarea unor reforme serioase de modernizare a țării, a fost posibilă trecerea de la declarații la relații pragmatice, inclusiv prin ajustarea priorităților de politică externă. A fost declarat răspicat că integrarea în Uniunea Europeană este o prioritate fundamentală a interesului național pe plan extern. Aceste elemente noi intervenite pe scena politică moldovenească, care aveau un caracter deosebit, corespunzător tradițiilor de prie-

tenie și bună vecinătate, au avut un impact benefic asupra relațiilor cu Bucureștiul, noile autorități moldovenești înțelegând foarte bine importanța conlucrării strânse cu România. A fost impulsionat dialogul la nivel de președinți, prim-miniștri, miniștri, declarațiile fiind înlocuite cu acțiuni concrete.

În vederea întăririi cooperării dintre România și Republica Moldova, inclusiv Ucraina, au fost create euroregiunile „Dunărea de Jos” (la 14 august 1998) și „Prutul de Sus” (la 22 septembrie 2000). Cooperarea în cadrul euroregiunii „Prutul de Sus”, ai cărei membri sunt raioanele Bălți și Edineț din Republica Moldova, județele Botoșani și Suceava din România și regiunea Cernăuți din Ucraina, este axată în prezent pe realizarea unor proiecte și programe concrete pe linia simplificării procedurilor de trecere a frontierei de stat și a controlului vamal pentru cetățenii și agenții economici care activează pe teritoriul euroregiunii. În cadrul euroregiunii se mai abordează și probleme ce țin de deschiderea unor noi puncte de trecere a frontierei și de modernizare a celor existente, extinderea de schimburi de experiență și colaborarea mecanismelor de aliniere a bazei normativ-juridice a celor trei state la cerințele europene în domeniile politicii regionale, autoadministrării și colaborării interregionale.

Euroregiunea „Dunărea de Jos”, în activitatea căreia sunt implicate județele Galați, Brăila și Tulcea din România, raionul Cahul din Republica Moldova și regiunea Odesa din Ucraina, este de asemenea îndreptată spre realizarea unor proiecte comune între cele trei state partenere. În acest sens sunt desfășurate festivaluri internaționale de folclor pentru copii, sesiuni de comunicări științifice în domeniul arheologiei, olimpiade școlare, expoziții, tabere de vară, întruniri mixte de experți, proiecte de cooperare în domeniul ecologic [14].

Activitatea euroregiunilor până în prezent s-a centrat pe crearea unui cadru comun în vederea realizării unui calendar de întruniri trilaterale, pentru informare și documentare, pe probleme de interes comun (inclusiv la nivel înalt), consultații și coordonări în domeniul protecției mediului, facilitări micului business între zonele adiacente (inclusiv amenajarea de noi puncte internaționale de trecere a fronti-

erei), inițierii unor demersuri comune pe lângă organizațiile economico-financiare internaționale pentru asigurarea unei finanțări pentru proiectele de interes comun, convenite în cadrul tripartit, colaborării și elaborării unui plan de măsuri în scopul combaterii crimei organizate, terorismului, traficului ilegal de armament și substanțelor interzise, migrației ilegale și trecerii ilicite a frontierelor.

Gândite ca un spațiu al unor inițiative și proiecte comune, care să răspundă unor doleanțe și deziderate regionale la care mai mult de o singură țară își poate aduce contribuția, euroregiunile au rolul de a impulsiona cooperarea între diferite paliere ale societății dintr-o țară în alta. Oglindă a stadiului de cooperare națională între state, în cadrul euroregiunilor se abordează o paletă largă de proiecte, gândite într-o așa manieră, încât să pună în valoare punctele forte ale fiecărui participant, dar și să deprindă participanții cu valorile, avantajele și răspunderea în cazul unor proiecte comune. Probabil, din considerente ce țin de eterogenitatea tematicii acestor proiecte, este de sesizat că actualul stadiu al acestora este insuficient cunoscut opiniei publice.

Deși ne dorim ca regiunea să se caracterizeze printr-un spirit de colaborare și schimb de idei cu privire la progresul în comun, regiunea se confruntă cu probleme serioase. Fenomenul traficului de arme și droguri, cel al traficului de mașini și ființe umane sunt des întâlnite în regiunea căreia îi aparțin România, Republica Moldova și Ucraina [25]. Ucraina, România și Moldova sunt atât țări-sursă, cât și țări de tranzit către spațiul fostei Iugoslavii, Albania. Astfel se înregistrează o accelerare pozitivă a unor fapte concrete în relațiile bilaterale moldo-române. La 28 aprilie 2000 textul Tratatului de parteneriat privilegiat a fost parafat, aducând cu sine cele mai diverse reacții din partea ambelor state. Au fost diverse opinii: unii afirmau că e un sfârșit bun, pentru alții actul dat este o mare greșeală. Reacțiile însă nu au întârziat să apară și în România. Majoritatea oficialilor de peste Prut au fost împotriva semnării Tratatului până când nu vor fi revăzute anumite aspecte și incluse clauze cu privire la denunțarea bilaterală a consecințelor Pactului Molotov-Ribbentrop. Președintele de atunci P.Lucinschi a declarat că parafarea Tratatului este un semn bun atât pentru noi, cât

și pentru Europa, deoarece recunoașterea hotarelor fiecărui stat constituie una dintre cerințele primordiale ale Uniunii Europene [15]. În cadrul vizitei la Chișinău din 28 aprilie 2000, Petre Roman, ministrul de externe al României, a declarat că Tratatul avea un conținut special, diferit de tratatele politice încheiate de România până la acel moment. Relațiile moldo-române au căpătat un caracter mai constructiv, pragmatismul fiind făgașul ideal care ar contribui la depășirea dificultăților economice și la apropierea de Europa [16].

Oficiali europeni, ca de exemplu Bodo Hombach, coordonatorul special al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, considera că pentru România acest Tratat este foarte important, deoarece va facilita procesul de integrare în Uniunea Europeană, iar Prutul nu va mai deveni și nici nu va avea dreptul să devină un râu care ar diviza continentul european. Totuși, acest document parafat între România și Republica Moldova avea un caracter privilegiat prin conținutul de natură să ajute ambele țări să urmărească obiectivele lor europene, facilitând procesul de negociere și integrare a României în Uniunea Europeană și cel de asociere a Moldovei la Uniunea Europeană și de aderare la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Dintr-o altă perspectivă, Tratatul putea să semnifice obligația României de a sprijini eforturile de integrare europeană ale Moldovei. De asemenea, Bucureștiul își asuma obligația de a apăra integritatea teritorială și suveranitatea Moldovei la forumurile posibile, ceea ce reprezintă o ilustrare practică a relațiilor privilegiate dintre cele două țări.

Aluzia la conflictul transnistrean a fost prezentă și vizibilă pe tot parcursul anului 2001, când România deținea președinția în cadrul OSCE. În pofida intervalului relativ scurt de timp România a reușit, cu diferite ocazii, să aducă problema transnistreană la masa discuțiilor. Conflictul din Transnistria, schimbările frecvente de președinți și parlamente și instaurarea Partidului Comuniștilor la Chișinău în primăvara anului 2001 au fost factorii principali care au dus la diminuarea relațiilor dintre Chișinău și București. Venirea Partidului Comuniștilor la putere nu a contribuit la încălzirea relațiilor moldo-române, în pofida afirmațiilor aduse de comentatorii politici, care încercau să ne

convingă că relațiile dintre cele două țări vor fi pragmatice [22]. Pe parcursul primului an de guvernare a Partidului Comuniștilor în Republica Moldova, relațiile dintre cele două state s-au răcit considerabil: cazul Morei – învinuirea adusă României de intervenție în treburile interne ale statului în perioada protestelor în masă de la Chișinău; declararea atașatului militar al Ambasadei României în Republica Moldova persona non grata.

România întotdeauna a stimulat și a salutat dorințele Republicii Moldova de integrare europeană nu doar la nivel declarativ, dar și prin acțiuni concrete. România a acordat și acordă sprijin politic, diplomatic și economic Republicii Moldova, venind în întâmpinarea necesităților statului vecin și în sensul amplificării legăturilor Moldovei cu statele dezvoltate, cu organismele europene și euroatlantice. Statele occidentale și reprezentanții diverselor organisme internaționale percep în mod corect și apreciază acest sprijin. Semnificativă în acest sens este declarația făcută la Chișinău în 2001 de către Bodo Hombach, coordonatorul special al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), în cadrul căreia înaltul oficial a subliniat că pentru Republica Moldova relațiile cu România reprezintă un interes vital, iar aderarea Moldovei la PSESE din 28 iunie 2001 se datorează insistențelor României, care a lucrat intens și consecvent în această direcție. Încercarea internaționalizării problemei transnistrene în cadrul OSCE, în timpul președinției românești din anul 2001, și a mandatelor lui Adrian Severin de Președinte al Adunării Parlamentare a OSCE sunt de o importanță majoră pentru Republica Moldova.

Colaborarea dintre cele două state s-a materializat prin consacrarea juridică a unor mecanisme de lucru, fiind create, în cadrul guvernelor Republicii Moldova și României, structuri guvernamentale distincte, care să se ocupe de gestionarea relațiilor bilaterale. Important este faptul că între cele două state au fost semnate documente bilaterale, care reglementează și favorizează cooperarea dintre ele pe toate planurile (politic, economic, cultural, internațional) .

De asemenea, preocupările celor două state de a respecta exigențele Uniunii Europene s-au materializat în semnarea la Chișinău în 2001

a Acordului între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind călătoriile reciproce ale cetățenilor pe bază de pașapoarte [9], iar la 27 iunie 2001 a fost semnat Acordul privind readmisia străinilor [22]. În această perioadă a mai fost semnat protocolul între Inspectoratul General al Poliției de Frontieră din Ministerul de Frontieră al României și Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova referitor la călătoriile reciproce ale cetățenilor celor două state.

Securitatea frontierei nu presupune și nu înseamnă adoptarea de măsuri care să vină în contradicție cu libera circulație a persoanelor. Ea înseamnă, în primul rând, lupta împotriva manifestărilor criminale și de nerespectare a legilor. Securitatea frontierei dintre România și Republica Moldova presupune lupta împotriva infracționalității transfrontaliere care implică și soluționarea problemei frontierei transnistrene. Așa cum la Nistru conflictul nu a fost soluționat, el constituie un factor major de tensiune atât pe plan intern, pentru suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, cât și pe plan mai larg, pentru securitatea zonei și a Europei. Având în vedere raporturile cu Republica Moldova, precum și pericolul pe care acest conflict îl reprezintă, România s-a pronunțat consecvent și a acționat activ pentru soluționarea acestuia. În tot ce a întreprins, România a pornit de la convingerea că acest conflict poate și trebuie soluționat pe cale pașnică, astfel încât să se asigure integritatea teritorială a Republicii Moldova, garantarea respectării tuturor prevederilor referitoare la drepturile omului înscrise în documentele OSCE, inclusiv a celor referitoare la persoanele ce aparțin minorităților naționale.

După alegerile de la sfârșitul anului 2004 din România, președintele T.Băsescu a recurs la adoptarea unui discurs de politică externă în care se acordă o importanță deosebită zonei Mării Negre. Politica pontică implică soluționarea conflictelor înghețate din zonă, în special a celui transnistrean. În cadrul acestei strategii problema transnistreană joacă un rol central. În relațiile cu zona estică a Republicii Moldova, președintele Băsescu s-a pronunțat pentru un rol mai activ pentru România în soluționarea conflictului și cooperarea sa în formatul de negocieri. În acest context, considerăm că România trebuie să devină un factor

de decizie în soluționarea conflictului transnistrean, în special având în vedere faptul că vecina noastră este membru al NATO, iar problema transnistreană este una care afectează securitatea Europei de Sud-Est.

Îmbunătățirea relațiilor cu Moldova a fost una dintre dimensiunile de bază ale acestei „noi politici externe” a României. Pentru Traian Băsescu, Republica Moldova a fost prima țară pe care a vizitat-o în calitate de președinte la inițiativa omologului său moldovean Vladimir Voronin la 21 ianuarie 2005. Pentru Republica Moldova această vizită a însemnat reluarea discuțiilor cu Bucureștiul după o perioadă de 6 ani și constituie cea de-a cincea etapă a relațiilor moldo-române. În cadrul vizitei președinții au adoptat o Declarație comună, în care își exprimă intenția celor două state de a valorifica potențialul cooperării bilaterale în scopul afirmării standardelor și valorilor europene, precum și al consolidării securității europene și regionale, a relațiilor dintre ambele state în cele mai diverse direcții: comercial-economică, social-umanitară și culturală.

De asemenea, ținând cont de obiectivul strategic al ambelor țări de a adera la Uniunea Europeană, Republica Moldova și România, conform Declarației, vor intensifica cooperarea în vederea realizării acestui scop. Reafirmându-și sprijinul pentru eforturile de integrare europeană a Republicii Moldova, România, totodată, va susține consolidarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova, soluționarea problemei transnistrene.

Atât Republica Moldova, cât și România, conform prevederilor Declarației, consideră că extinderea Uniunii Europene este un proces benefic și va influența pozitiv relațiile dintre cele două state prezentând mai multe oportunități pentru dezvoltarea domeniilor ce țin de libera circulație a persoanelor, a bunurilor, a capitalurilor și serviciilor. De asemenea, în conformitate cu prevederile Planului de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană, cooperarea cu Uniunea Europeană și cu România în domeniul combaterii criminalității transfrontaliere, crimei organizate, corupției, precum și în domeniul managementului frontierei constituie priorități primordiale.

În conformitate cu prevederile Declarației din 21 ianuarie 2005, România va sprijini acțiunile Republicii Moldova îndreptate spre im-

plementarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, spre obținerea regimului de comerț asimetric cu Uniunea Europeană și spre îmbunătățirea climatului investițional. De asemenea, România va încuraja și va susține intențiile Republicii Moldova de a deveni membru cu drepturi depline în Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est [7]. Această prevedere din Declarație a fost înaintată nu doar la nivel declarativ, dar și transpusă în practică. Astfel, în cadrul Conferinței din 3- 5 mai de la Vilnius (Lituania), Republica Moldova, grație susținerii și eforturilor depuse de România, devine membru cu drepturi depline al acestui organism regional.

Plasându-ne pe o poziție obiectivă, putem constata că relațiile moldo-române în perioada anilor 2005 – 2006, spre deosebire de anii precedenți, cunosc o evoluție demnă de invidiat. Aceasta se datorează faptului că România susține Republica Moldova în procesul de parcurgere spre modernizare, democratizare și integrare europeană, de a face tot ce este posibil pentru a susține din punct de vedere politic, economic și diplomatic principiul suveranității și integrității sale teritoriale. România continuă să monitorizeze cu atenție evoluția conflictului din Transnistria, să contribuie activ la identificarea unor soluții viabile, bazate pe democratizarea și demilitarizarea regiunii, pe retragerea trupelor și armamentului staționate ilegal în estul Republicii Moldova. Mai mult ca atât, România s-a angajat să fie avocatul fidel al Republicii Moldova în Europa, ajutând-o astfel să-și însușească rapid „aquis communitaire”.

Pași importanți în consolidarea relațiilor moldo-române constituie vizitele oficialilor de la Chișinău în România. În cadrul vizitei sale din 9 septembrie 2005 de la Iași, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova Andrei Stratan a adus aprecieri părții române pentru contribuția în intensificarea relațiilor cu Uniunea Europeană. În acest context, nu mai puțin importantă este și participarea Președintelui Vladimir Voronin la inaugurarea „Festivalului vinului din Republica Moldova la București” din 13 decembrie 2005. În cadrul întreprinderii cu omologul său de la București, Traian Băsescu, problema transnistreană a constituit unul dintre subiectele de bază ale

discuțiilor. În opinia președintelui român, Chișinăul, în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, trebuie să dobândească controlul politic asupra întregului teritoriu al țării. Atât președintele Băsescu, cât și ministrul Afacerilor Externe al României Mihai-Răzvan Ungureanu, condamnă cu fermitate regimul de la Tiraspol și decizia așa-numitului „congres al deputaților din Transnistria” de a organiza un referendum privind independența raioanelor din estul Republicii. În opinia ministrului român, acest deziderat al Tiraspolului este un nou act provocator, care urmărește să escaladeze în mod artificial tensiunile din regiune. În această ordine de idei, România și-a reafirmat sprijinul fără echivoc pentru respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Vizitele ministrului de Externe al României din 21 februarie și 14 aprilie 2006 la Chișinău au pus în evidență necesitatea definitivării cadrului juridic dintre România și Moldova, idee susținută și de oficialii de la Chișinău. Președintele Legislativului Republicii Moldova, Marian Lupu, consideră necesară semnarea a două tratate cu România: unul bilateral – de bază și altul, în care să fie recunoscută frontiera dintre cele două state [26].

Evoluția relațiilor politice moldo-române au fost marcate și de evenimentele din 2009. Acțiunile de protest de la Chișinău au condus la un război diplomatic între Republica Moldova și România, după ce autoritățile Republicii Moldova au acuzat Bucureștiul de implicare și organizarea protestelor anticomuniste de la Chișinău din 6-7 aprilie 2009 [10]. Imediat după proteste, Republica Moldova a expulzat diplomații români: ambasadorul României la Chișinău, F.Teodorescu, și ministrul-consilier al Ambasadei, I.Gaborean, au fost declarați persoane non grata de către autoritățile moldovene din cauza „unor acțiuni incompatibile cu activitatea diplomatică” [8].

Consolidarea relațiilor politice dintre Republica Moldova și România a fost condiționată de dialogul dintre Premierul Republicii Moldova Pavel Filip și Președintele României Klaus Iohannis la data de 20 septembrie 2017 în cadrul reuniunii Adunării Generale a ONU de la New York, SUA. În cadrul întrevederii, cei doi oficiali au avut discuții cu privire la susținerea Republicii Moldova de către România, precum

și la împrumutul pe care România îl va acorda Republicii Moldova. În opinia Președintelui Iohannis, este important de a acorda ajutor Moldovei, deoarece cetățenii și instituțiile moldovene necesită reforme [17].

Un pas important în consolidarea relațiilor moldo-române este întâlnirea dintre Premierul Republicii Moldova Pavel Filip și președintele României Klaus Iohannis în cadrul celui de-al cincilea Summit al Parteneriatului Estic, care s-a desfășurat pe 24 noiembrie 2017 la Bruxelles, Belgia. Președintele român a menționat în cadrul unor declarații de presă că în parcursul european al Republicii Moldova România va sprijini Moldova. De asemenea, în cadrul întrevederii s-a pus în discuție proiectele comune moldo-române din sectorul energetic [24].

Prin discursurile sale, Președintele României își propune să construiască un consens politic și social pentru a fixa ca prioritate națională parcursul european al Republicii Moldova, care a fost și va rămâne o temă majoră a României în context european. Comuniunea de limbă, istorie, civilizație și cultură fac din relația României cu Republica Moldova un episod unic la nivel european. Indiferent de culoarea politică a guvernării de la București, România are o datorie față de cetățenii Republicii Moldova. Un parteneriat strategic pentru aducerea Republicii Moldova în spațiul european este un imperativ politic major. Toți președinții și toate guvernele României au subliniat acest aspect, chiar dacă implementarea acestui deziderat a avut grade diferite de succes. Republica Moldova este grevată în parcursul ei european de așa-numitul „conflict înghețat” din zona transnistreană. Chiar dacă nu face parte din formatul „5 +2” de negocieri, România militează pentru ca nicio variantă de soluționare a conflictului să nu greveze asupra parcursului european al Republicii Moldova. Totodată, în negocierile privind parcursul european al Chișinăului, obiectivul aderării la UE nu trebuie să fie pus în balanță cu „dosarul transnistrean” și nici condiționat de acesta. Există două tipuri de declarații publice privind Republica Moldova. Pe de-o parte, angajamentul ferm al Bucureștiului de a sprijini Chișinăul în drumul său european iar, pe de altă parte, ideea reunificării celor două state [11, p.73-75].

Dacă pentru partea moldovenească semnarea tratatelor dintre Republica Moldova și România va marca un jalon incontestabil în consolidarea imunității de politică externă a statalității moldovenești, atunci pentru România semnarea acestor documente cu Moldova este abordată dintr-o altă perspectivă – de pe poziția unei țări membre a NATO și a Uniunii Europene. De asemenea, ministrul român de externe s-a pronunțat pentru includerea Moldovei în categoria statelor Balcanilor de Vest, iar în ceea ce privește șansele de integrare europeană, consideră că Bruxellesul va acorda Republicii Moldova statut de stat asociat al Uniunii Europene [20].

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-române

Chiar de la proclamarea independenței de stat a Republicii Moldova, România a venit în întâmpinarea diverselor solicitări din partea noului stat, oferind un program de asistență concret, sub formă de ajutoare economice, atât nerambursabile, cât și sub forma unor credite în condiții deosebit de avantajoase (pe termen lung, fără dobândă, cu perioadă de garanție). Cadrul juridic al relațiilor bilaterale România-Republica Moldova în domeniul economic este complet și creează premise pentru dezvoltarea și diversificarea relațiilor comerciale bilaterale. Principalele acorduri semnate în acest domeniu, care stau la baza dezvoltării schimburilor comercial-economice, sunt:

- Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică;
- Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind înființarea Comisiei mixte interguvernamentale de colaborare economică și integrare europeană;
- Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind evitarea dublei impuneri;
- Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind promovarea și protejarea reciproca a investițiilor [3].

Analizând mersul îndeplinirii acțiunilor prioritare în domeniul economic, stipulate în programul „Ploistica externă și promovarea imaginii reale a României”, precum și în multitudinea de acorduri semnate, poate fi constatat efectul benefic al cadrului juridic bilateral prin intermediul căruia acestea sunt reglementate. Tinzând spre dezvoltarea relațiilor economice în domeniul agriculturii și industriei, bazate pe principiile de egalitate și avantaj reciproc, ambele state, atât Republica Moldova, cât și România, vor crea condiții favorabile dezvoltării relațiilor de piață între agenții economici. Astfel, în relațiile economice ale Republicii Moldova cu România se poate constata o dezvoltare ascendentă față de anii precedenți. Pentru perioada anului 2005, conform datelor Departamentului de Statistică și Sociologie (DSS), au crescut exporturile Republicii Moldova spre grupul de țări din Europa Centrală și de Est, României revenindu-i 11,4 la sută, adică 90,25 mil. dolari SUA din suma totală de 123,73 (15,7%) a exportului și 11,5 la sută, ceea ce constituie 161,35 mil. dolari SUA din suma totală de 337,01 mil. dolari SUA (24%) pentru import. Deci, de aici putem conchide că, la capitolul relații comerciale cu Republica Moldova, România se plasează pe primul loc [2].

Dintre produsele românești cu șanse de a-și pastra sau majora ponderea pe piața Republicii Moldova pot fi menționate următoarele:

- **produse petroliere** (benzină, motorină, gaz lichefiat). Republica Moldova importa anual aceste produse din România, în valoare totală de cca 220 mil. \$. Petrom și Rompetrol și-au dezvoltat rețeaua de distribuție și vânzare a produselor petroliere, deținând în prezent peste 150 de stații de livrare la pompă;
- **masini, apratură, echipamente electrice**. Exporturile românești de astfel de produse se ridică anual la valoarea de cca 45 mil. \$ și există perspective de creștere, având în vedere delocarea unor activități de producție în domeniul confecțiilor textile și încălțăminte;
- **mase plastice, anvelope și alte articole din cauciuc**. Exporturile românești se ridică anual la valoarea de cca 45 mil. \$ și, conform solicitării pieței, sunt perspective de creștere;

- **produse chimice:** substanțe organice, îngrășăminte chimice, produse farmaceutice, medicamente, coloranți, detergenți și săpunuri, lacuri și vopsele. Exporturile românești de astfel de produse se ridică anual la valoarea de cca 25 mil. \$;
- **confecții textile:** la această grupă de produse exporturile sunt de cca 20 mil. \$ anual;
- **produse metalurgice:** echipamente metalice, tablă și profile oțel, profile aluminiu; exporturile românești de astfel de produse însumează anual cca 25-30 mil. \$;
- **mobilă și prefabricate din lemn:** exporturi anuale de cca 11 mil. \$;
- **vehicule și echipamente de transport:** exporturi românești de cca 10-11 mil. \$;
- **produse alimentare, băuturi răcoritoare, ape minerale:** exporturi de cca 20 mil. \$ anual;
- **materiale de construcții:** ciment, produse ceramice, ipsos, adezivi, lacuri și vopsele; exporturile înregistrează cca 8-9 mil. \$ anual;
- **vehicule și echipamente de transport:** cca 10-11 mil. \$ anual.

În proiectul Planului de Acțiuni (document consultat de CRPE) este readusă în discuție Comisia Mixtă Economică și de Integrare Europeană, înființată potrivit Acordului între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică (semnat la București, la 16 noiembrie 2005) și sunt stabilite activități viitoare în responsabilitatea acestei comisii ce este reorganizată pentru a răspunde cerințelor Planului de Acțiune. De asemenea, în proiectul Planului de Acțiuni sunt menționate *organizarea de forumuri economice și întreprinderi de afaceri cu participarea agenților economici din ambele state*, însă inițiativa acestora este pusă în dreptul unor „instituții abilitate” precum organizațiile profesionale, patronatele și camerele de comerț. Realitatea este că astfel de activități derulate de instituții extraguvernamentale nu depind de voința (sau finanțarea) instituțiilor publice și ar fi putut fi derulate independent de acestea, ceea ce în cei doi ani de dezgheț în relațiile româno-mol-

dovene nu s-a întâmplat. Un punct important al relațiilor economice dintre cele două țări (și cu implicații și în afara sferei economice) este colaborarea pentru asigurarea și sporirea securității energetice. Aici se pune accent pe interconectarea sistemelor naționale de transport de gaze naturale și de energie electrică. În acest scop se au în vedere proiecte de interconectare a sistemelor de conducte de transport al gazelor naturale și a liniilor electrice: (1) sistemul de transport al gazelor naturale Ungheni-Iași, (2) interconexiunile liniilor electrice (Fălciu-Gotești, Bălți-Suceava). De asemenea, se au în vedere: sporirea eficienței energetice prin reducerea pierderilor în liniile electrice de interconexiune, între Republica Moldova și România; diversificarea surselor de asigurare a resurselor energetice prin examinarea posibilității livrării energiei electrice din România în Republica Moldova și examinarea posibilităților implicării Republicii Moldova în proiectele AGRE și NABUCCO; alinierea la principiile piețelor interne de energie electrică și gaze naturale ale UE.

De-a lungul timpului cele două state au identificat proiecte concrete pentru a fi realizate în special cu ajutorul financiar al României și, în general, cu fonduri europene și internaționale la care Republica Moldova are acces. Printre acestea menționăm proiecte de interconectare a infrastructurilor de transport rutier și feroviar; proiecte de integrare în cadrul rețelelor de transport și telecomunicații din spațiul european. În domeniul transportului naval este menționată stimularea transporturilor pe râul Prut, în sensul stabilirii și asigurării condițiilor de navigabilitate a acestuia, iar în domeniul transportului aerian – intensificarea cooperării în domeniul managementului traficului aerian, inclusiv sprijinirea implementării de către Republica Moldova a legislației comunitare privind Cerul European Unic, pentru care Republica Moldova a primit aprobarea începerii negocierilor din partea Comisiei Europene.

În alte domenii, precum agricultura, viticultura, domeniul sanitar-veterinar și al siguranței alimentelor, au fost identificate proiecte interguvernamentale prin care Republica Moldova poate fi ajutată să îndeplinească standardele europene necesare unui viitor **Acord de in-**

stituire a unei Zone de Liber Schimb Aprofundate și Cuprinzătoare (AZLSAC) ce va fi parte a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Proiectul Planului de Acțiuni conține o serie de activități concrete ce vor fi foarte utile relațiilor deja îmbunătățite dintre cele două state. Din păcate, guvernele acestora nu au găsit timpul și prilejul potrivit pentru a organiza o ședință comună în care să aprobe acest plan.

Unul dintre principalii factori care influențează mediul de afaceri și chiar economia Republicii Moldova în ansamblu este chiar dimensiunea mică a piețelor de desfacere. În acest context, atragerea investițiilor se realizează dificil și piața internă se confruntă cu diferite imperfecțiuni. De exemplu, monopolurile sunt ușor de justificat atunci când există un singur agent economic interesat de o anumită piață. Ca parte a efortului de instituire a AZLSAC cu Uniunea Europeană, țara s-a angajat să adopte toate actele normative în domeniul concurenței pentru a o compatibiliza cu legislația europeană până în anul 2014.

Transportul feroviar este în general inefficient și folosirea acestuia presupune costuri suplimentare în principal din două motive: (1) diferența de ecartament (rețeaua feroviară a republicii a fost dezvoltată în timpul apartenenței la Uniunea Sovietică, prin urmare, aceasta respectă standardul rusesc) și (2) viteza mică de circulație.

Alte probleme asociate mediului de afaceri sunt ineficiența sistemului judecătoresc (ce poate conduce la impunerea cu dificultate a contractelor și la nerecuperarea investițiilor), eficiența redusă a sistemului bancar (dar cu un bun potențial de creștere, în acest sector fiind așteptate investiții), comunicarea inefficientă a instituțiilor publice și a sectorului bancar cu sectorul IMM. Tradițional, România se situează pe primul loc între partenerii comerciali din țările Uniunii Europene ai Republicii Moldova. Din anul 2008 România este principalul partener comercial al Republicii Moldova, depășind schimburile pe care această țară le are cu Rusia. Schimburile comerciale cu România în anul 2010 au înregistrat 633,1 mil. USD. În 2010, exporturile către România au atins nivelul de 246,4 mil. USD, ceea ce reprezintă o pondere de 15,99% din totalul exporturilor moldovenești. În același timp,

importurile din România au fost de 386,7 mil. USD, ceea ce reprezintă o pondere de 10,03% din valoarea totală a importurilor Republicii Moldova.

În ultimul deceniu se constată o creștere a valorii exporturilor Republicii Moldova în România. Astfel, în perioada 2006-2007, precum și în perioada 2007-2008, exporturile au crescut cu aproximativ 27% și respectiv 37%. Până în anul 2008, valoarea negativă a balanței comerciale a Republicii Moldova cu România era în creștere. Începând cu anul 2009, valoarea negativă a balanței comerciale s-a redus până la -72,087 mil. \$, pentru ca mai apoi să se reînscrisă pe un trend ascendent. În anul 2010, soldul balanței comerciale s-a diminuat până la -140,31 mil. USD. Republica Moldova exportă în România în principal băuturi alcoolice, băuturi nealcoolice și diferite produse de oțet, categoria de produse – sare, sulf, var și ciment, obiecte din piele, articole de culerărie sau șelărie, sacoșe, articole de voiaj; îmbrăcăminte și accesorii de îmbrăcăminte tricotate sau croșetate; hârtie și carton. La rândul ei, România exportă în Republica Moldova (deși pare neplauzibil) băuturi alcoolice, băuturi fără alcool și produse de oțet. Acestea au atins nivelul de 14,4 mil.\$ în anul 2008. La fel, o cotă mare în exporturile românești revine combustibililor minerali, uleiurilor minerale și produselor rezultate din distilarea acestora.

Totuși, cu toate că ele reprezintă un procent semnificativ din totalul importurilor, se observă că variația importurilor acestui tip de produse este în scădere. O cotă extrem de importantă au produsele farmaceutice. Variația acestora a crescut semnificativ de la -9% în 2006 la 39% în 2007. Alte categorii de produse des importate de Republica Moldova sunt: materialele plastice și articolele din acestea; lemn, cărbune de lemn și articole din lemn.

În România sunt înregistrate un număr de 2925 societăți mixte româno-moldovene, valoarea capitalului moldovenesc investit fiind de 29,25 mil. \$ (locul 36 în topul investitorilor străini), iar în Republica Moldova sunt înregistrate un număr de cca 600 societăți mixte moldo-române, capitalul românesc investit fiind de cca 68 mil. \$ (locul 9 în

topul investitorilor străini). Până la această dată, numărul total al companiilor străine ce au investit în Republica Moldova este de cca 5650, iar capitalul străin total investit este de cca 1,7 mld. \$. Dintre firmele românești care au investit în Moldova evidențiem: PETROM (domeniul produselor petroliere), ROMPETROL (domeniul produselor petroliere), BCR (domeniul bancar), EUROPEAN DRINKS (ape minerale), ROMSTAL (instalații, încălzire), ARABESQUE (materiale de construcții), LOGISTICS (transporturi și expediții), MEDIA PRO (media). Din luna martie 2008 Republica Moldova beneficiază din partea UE de Sistemul Preferințelor Comerciale Autonome (ATP) și de contingente tarifare la o serie de produse sensibile, ceea ce va extinde și mai mult lista marfurilor ce vor putea fi exportate în țările membre ale UE, fără taxe vamale. De asemenea, Moldova beneficiază, de la 1.01.2006, de GSP+, sistem de preferințe vamale acordat de UE Republicii Moldova în baza căruia exportul a cca 7200 produse în țările membre ale UE sunt scutite de taxe vamale [3].

De asemenea, Bucureștiul va susține și va dezvolta și în continuare relațiile economice cu Republica Moldova. Este bine știut faptul că Moldova importă peste 90% din consumul de energie electrică. Cea mai mare parte din import revine gazelor naturale cu o cotă de 50% și combustibiliului lichid cu o cotă de 30%, principalul furnizor fiind Federația Rusă. Rămasă dependentă de sursele energetice rusești și de concernul rus „Gazprom”, singurul monopolist în asigurarea centralelor moldovenești cu gaze naturale și combustibil, Republica Moldova s-a transformat într-un obiect al politicii rusești, fiind lipsită de o poziție activă în procesul de negocieri. Solicitând sprijinul României pentru depășirea crizei energetice, Republica Moldova a obținut în persoana României un apărător fidel, care este disponibil să o sprijine și să o scoată de sub călcâiul energetic al Federației Ruse [28]. Astfel, în acest context, proiecte comune cu privire la construcția gazoductelor, a liniilor de cale ferată, proiecte în domeniul energiei și infrastructurii au fost discutate în cadrul vizitei din februarie 2005 a ambasadorului României la Chișinău Filip Teodorescu [2]. Șantajul economic din partea Rusiei cu care se confrun-

tă Republica Moldova, interzicerea importului băuturilor alcoolice moldovenești, blocarea tranzitului feroviar prin regiunea transnistreană de către separatiștii din estul țării au constituit subiectul discuțiilor din cadrul vizitei din 7 aprilie 2006 la București a Premierului Vasile Tarlev cu omologul său român Călin Popescu-Tăriceanu. În scopul susținerii Republicii Moldova, premierii au făcut un demers comun către Uniunea Europeană prin care se cerea acceptarea pe piața sa a produselor moldovenești. Adresarea către Bruxelles, potrivit premierului român, este o reacție la embargoul impus de Rusia față de unele produse moldovenești, în special a vinurilor. În situația creată, Republica Moldova speră să primească cu suportul României susținerea Bruxellesului în ceea ce privește obținerea în scurt timp a regimului de comerț asimetric cu UE.

Semnarea de către Republica Moldova a Acordului cu Uniunea Europeană presupune crearea unei zone de liber schimb între Moldova și UE. Aceasta va diversifica, din punct de vedere geografic, comerțul extern moldovenesc, inclusiv va facilita accesul produselor moldovenești pe piața europeană. Ca rezultat, odată cu diminuarea dependenței economice față de Federația Rusă, se va produce și diminuarea dependenței politice. De asemenea, în cadrul multiplelor vizite șefii executivelor de la Chișinău și București au convenit asupra inițierii unor proiecte, care ar permite Republicii Moldova soluții alternative de aprovizionare cu energie electrică și cu gaze naturale și pentru a nu fi dependentă de o singură sursă, cea a Rusiei. Astfel, cu suportul României se preconizează ca într-un timp apropiat să se înceapă construcția a două linii electrice de tensiune înaltă: Suceava – Bălți, pe o lungime de 400 km și Cantemir – Fălciu, de 110 km [2]. Un proiect care ar contribui la apropierea Republicii Moldova de statele occidentale este cel privind construcția unei șosele care se va conecta la coridorul paneuropean Nyiregyhaza – Odesa și care va trece prin Suceava și Chișinău [2]. Nu mai puțin important în relațiile moldo-române este și construcția oleoductului „Iași-Ungheni”.

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor Republicii Moldova cu România

Colaborarea dintre cele două state se face evidentă și în ceea ce privește relațiile culturale. Pentru o mai bună cunoaștere reciprocă și pentru diversificarea raporturilor de colaborare, ambele state și-au luat angajamentul să dezvolte pe multiple planuri relațiile de prietenie dintre tineri, prin realizarea întâlnirilor, schimburilor, aprofundarea cooperării în domeniul tineretului și sportului. De asemenea, atât Republica Moldova, cât și România și-au asumat responsabilitatea de a acorda burse pentru studii preuniversitare, universitare, postuniversitare (masterat, doctorat). Anual, un număr de 1500-2000 de absolvenți din Republica Moldova sunt pregătiți ca bursieri ai României de către universități și alte instituții de învățământ superior din România.

Relațiile dintre Republica Moldova și România s-au îmbunătățit esențial. Acest fapt este confirmat și de opinia publică atât din Republica Moldova, cât și din România. În rezultatul unui studiu al opiniei publice realizat de Centrul de Analize și Investigații Sociologice (CIVIS) în perioada 20-27 martie 2006 pe teritoriul României, pe un eșantion de 1200 de persoane din 79 localități din toate județele, acestea consideră că printre statele prietene ale României se află: SUA (72 la sută), urmată de Franța (66 la sută), Republica Moldova (59 la sută), Marea Britanie (45 la sută), Germania (44 la sută) și Turcia (35 la sută) [2]. Cum sunt apreciate relațiile actuale ale Republicii Moldova cu România? În rezultatul sondajului efectuat pe teritoriul Republicii Moldova, 72,4 la sută consideră că actualele relații cu România sunt bune [2].

Pentru România, țară membră a Alianței Nord-Atlantice și membră a Uniunii Europene, relațiile stabile cu vecinii săi au o importanță majoră. În cazul relațiilor moldo-române acesată valoare sporește și mai mult. Aderând la UE, România este cu adevărat cointerесată de a avea la frontieră o zonă de securitate și stabilitate. Pentru Republica Moldova, când integrarea europeană a devenit o prioritate a politicii externe, România pare a fi soluția optimă de a accelera acest proces.

Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” a fost inaugurat la Chișinău pe data de 29 septembrie 2010. ICR Chișinău a avut rolul de catalizator și de stimulent pentru dinamizarea schimburilor culturale dintre cele două maluri ale Prutului, punând accent pe încurajarea și sprijinirea manifestărilor culturale românești din Republica Moldova.

La începutul anului 2011, ICR „Mihai Eminescu” a lansat Programul de Studii Avansate „Alexandru S. Sturdza”, conceput ca un instrument de promovare a cercetării de nivel internațional în științele umanistice, de facilitare a schimburilor interuniversitare și care își propune să contribuie la creșterea calității academice a programelor de masterat și doctorat din Republica Moldova. Programul de Studii Avansate „Alexandru S. Sturdza” funcționează ca o platformă dispusă să reunească efortul mai multor instituții culturale, academice sau misiuni diplomatice, care își propun obiective asemănătoare și cuprinde mai multe proiecte: Bursele de cercetare „Alexandru S. Sturdza”; masterclass-ul „Matei Millo”; seria de colocvii și conferințe susținute de conferențieri din România, Republica Moldova, din străinătate.

Printre reușitele ICR „Mihai Eminescu” la Chișinău se numără două evenimente excepționale – expoziția „Vasile Gorduz – Silvia Radu” de la Muzeul Național de Artă al Moldovei și expoziția „Stindardul Liturgic al lui Ștefan cel Mare” de la Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Ambele s-au bucurat de mare succes și au captat atât atenția presei, cât și a publicului. „Stindardul Liturgic al lui Ștefan cel Mare” la Chișinău a avut parte de un număr record de vizitatori – peste 20.000 de persoane în mai puțin de 2 săptămâni. În anul academic 2012-2013 ICR Chișinău a contribuit la realizarea unui masterat internațional cu limbile de predare română și franceză prin parteneriatul cu Universitatea de Vest din Timișoara și Agenția Universitară a Francofoniei (Bureau Europe Centrale et Orientale, Antena din Chișinău). Domeniile vizate de acest program sunt: filosofie, istorie, literatură, filologie, sociologie, economie, științe politice, teoria și istoria artei și arhitecturii. În ceea ce privește proiectele de viitor ale ICR Chișinău, unul dintre cele mai ambițioase este restaurarea pentru a-și desfășura activitățile culturale a unui ansamblu de clădiri monu-

mente istorice cunoscute sub numele de Casa Zemstvei Basarabene, prin concesionarea pe 25 de ani. Procesul de conservare, reabilitare și refuncționalizare a clădirilor se va realiza în cadrul unui șantier-școală care va fi constituit prin parteneriate cu centrele europene de formare a meșterilor, cu școlile de conservare și reabilitare a patrimoniului arhitectural, iar din Republica Moldova în parteneriat cu Ministerul Culturii și Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală [20].

Guvernul României a aprobat, la data de 10 ianuarie 2015, trei Memorandumuri de cooperare între România și Republica Moldova, documente prin care va fi continuată colaborarea între cele două state în domeniile educației, cercetării științifice și culturii. Primul dintre acestea are în vedere un protocol de colaborare între Ministerul Educației și Cercetării din România și Ministerul Educației din Republica Moldova pentru anii de învățământ 2015-2018. Potrivit acestui document, România va acorda, anual, 950 de locuri de studii în învățământul preuniversitar de stat tinerilor din Republica Moldova, astfel: 750 de locuri cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru absolvenții ciclului gimnazial din Republica Moldova; 50 de locuri cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru cetățeni ai Republicii Moldova, absolvenți ai clasei a VIII-a din România; 150 de locuri fără bursă, dar scutite de plata taxelor de școlarizare, pentru cetățenii Republicii Moldova care vor să-și continue studiile în România, la propunerea inspectoratelor școlare și care nu se încadrează în niciuna dintre categoriile menționate mai sus. În învățământul universitar de stat, România oferă, anual, 1175 de locuri fără plata taxelor de școlarizare, dintre care: 700 de locuri cu bursă pentru studii universitare de licență în cazul absolvenților de liceu cu diplomă de bacalaureat din Republica Moldova; 300 de locuri cu bursă pentru studii universitare de licență, pentru absolvenții de liceu cu diplomă de bacalaureat din România; 100 de locuri fără bursă, pentru studii universitare de licență, deținătorilor de diplome de bacalaureat din Republica Moldova; 50 de locuri de studii universitare de masterat cu bursă pentru absolvenții de liceu cu diplomă de licență din România sau alt stat membru al UE; 25 de locuri de studii univer-

sitare de doctorat cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru absolvenți cu diplomă de licență din România sau alt stat membru al UE. În plus, pentru cetățenii din Republica Moldova absolvenți ai ciclului de licență în România sau în alt stat al Uniunii Europene sunt acordate 25 de locuri de studii de rezidențiat cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare. Statul român mai asigură un program de perfecționare a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și universitar din Republica Moldova prin acordarea a 300 de luni-bursă stagii de formare, dintre care 200 de luni-bursă pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar și inspectori școlari, iar 100 de luni-bursă pentru cadrele didactice din învățământul universitar. Alte 200 de burse sunt destinate mobilităților studențești, cu prioritate pentru domeniile istorie, științe sociale, studii literare, cultură și artă.

Conform Protocolului de colaborare, Republica Moldova va acorda tinerilor din România: 100 de locuri de studii cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru studii superioare de licență; 50 de locuri de studii cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru studii de masterat; 50 de locuri de studii cu bursă și fără plata taxelor de școlarizare pentru studii de doctorat; 100 de luni-bursă pentru mobilități academice, stagii de practică, stagii de documentare și stagii de formare-specializare pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar, universitar și de cercetare. Oferta de studii poate fi suplimentată în funcție de solicitări și în acord cu posibilitățile financiare ale statului primitor. Ministerul Educației și Cercetării Științifice din România mai oferă 25 de burse pentru participarea la cursurile de vară de limbă, cultură și civilizație română, organizate de universități din România, precum și 1000 de locuri în tabere pentru elevi și studenți, prin Programul de tabere ARC, finanțat și organizat de către Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în colaborare cu Ministerul Tineretului și Sportului. În același timp, Republica Moldova pune la dispoziția elevilor români 100 de locuri în taberele școlare. Protocolul mai prevede sprijinul oferit de România pentru dezvoltarea extensiunilor universitare în Republica Moldova, astfel: extensiunea Universității „Al.I.Cuza” din Iași la Uni-

versitatea „Al. Russo” din Bălți și extensiunea Universității „Dunărea de Jos” din Galați la Universitatea „B.P. Hașdeu” din Cahul.

Părțile au convenit ca echivalarea și recunoașterea perioadelor de studii, diplomelor, certificatelor și titlurilor științifice să se realizeze conform Acordului încheiat în acest sens între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova la 20 iunie 1998, cu modificările și completările ulterioare, și conform normelor europene obligatorii privind recunoașterea calificărilor profesionale. Mai mult, colaborarea dintre cele două state va include și: organizarea de programe de formare a cadrelor didactice care predau limba și literatura română, istoria sau alte discipline; constituirea de donații (manuale sau alte materiale didactice); schimburi de publicații și materiale de specialitate; încurajarea relațiilor de colaborare între instituțiile de învățământ și bibliotecile acestora din România și Republica Moldova; dezvoltarea de parteneriate între agențiile de specialitate din subordinea celor două ministere; implementarea unor proiecte comune în cadrul oferit de programele regionale și europene în domeniul educației și formării profesionale. Anterior Protocolului de colaborare pentru anii de învățământ 2015-2018, ministerele educației din România și Republica Moldova au cooperat în baza unui document similar valabil pentru perioada 2012-2015.

Prin cel de-al doilea Memorandum a fost aprobat un nou Program de cooperare bilaterală în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării, pentru o perioadă de 5 ani de la data semnării. Acordul a fost semnat între Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare din România și Academia de Științe a Moldovei. Conform prevederilor Programului, cooperarea bilaterală presupune elaborarea și concretizarea unor proiecte comune de cercetare în domenii convenite de părțile implicate, precum și organizarea și participarea la evenimente științifice sau schimbul de experți. În vederea implementării, se va constitui o Comisie Mixtă de cooperare științifică și tehnologică, care va decide în următoarele privințe: domeniile prioritare de cooperare științifică și tehnologică; formele de cooperare și durata acestora; regulile de finanțare și bugetul alo-

cat; calendarul competițiilor comune; documentația de participare la competiții; selecția aplicațiilor depuse în cadrul competițiilor comune; lista aplicațiilor cu finanțare comună. În acest context, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare din România și Academia de Științe a Moldovei vor lansa periodic anunțuri de participare la competiții științifice comune. La aceste competiții pot participa organizații de cercetare-dezvoltare, instituții de învățământ superior, precum și companii publice și private din România și Republica Moldova. În cazul companiilor private, este necesară respectarea normelor naționale și europene cu privire la acordarea ajutorului de stat. Competițiile vor fi lansate simultan în România și Republica Moldova și vor fi luate în considerare doar aplicațiile care îndeplinesc simultan condițiile de eligibilitate stabilite de fiecare Parte. Selecția aplicațiilor, efectuată de Comisie, va fi bazată pe media obținută din punctajele celor două evaluări naționale. Protecția drepturilor de proprietate intelectuală asupra rezultatelor obținute în temeiul acestui Program va fi supusă acordurilor internaționale, la care au aderat atât România, cât și Republica Moldova. Pentru punerea în aplicare a Programului, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare va folosi fonduri din bugetul anual al Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2015-2020. Acest Program continuă colaborarea dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova, începută prin semnarea Programului de colaborare bilaterală în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și inovării, pentru anii 2008-2014, în cadrul Acordului privind cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică, semnat la 16 noiembrie 2005. În cadrul Programului inițiat în 2008 au fost lansate trei competiții comune pentru depunerea proiectelor și au fost finalizate 45 de proiecte științifice bilaterale. Astfel, în 2015 Ministerul Educației și Cercetării Științifice din România a decis elaborarea unui nou Program de colaborare între cele două state, care să consolideze și să extindă relațiile de cooperare în toate domeniile științifice.

Cel de-al treilea Memorandum este menit să faciliteze cooperarea culturală între România și Republica Moldova, printr-un Protocol ce

prevede: schimbul și diseminarea reciprocă de publicații în limba română; sprijinirea conlucrării în privința bibliotecilor și bibliotecarilor; schimbul de experiență în domeniul conservării, restaurării, investi-gării științifice a patrimoniului cultural mobil și imobil; promovarea schimbului reciproc de expoziții de fotografie și artă plastică contemporană prin organizarea de tabere de creație, conferințe, seminare și expoziții internaționale pentru artiști din ambele state; încurajarea producțiilor comune în domeniul artelor spectacolului, precum și schimbul de profesioniști din această sferă; cooperarea și schimbul de informații în ceea ce privește creația populară, inclusiv festivalurile internaționale de folclor, încurajând afirmarea artelor tradiționale; cercetarea, protejarea, conservarea și punerea în valoare a bunurilor culturale, prin intermediul muzeelor, galeriilor și altor instituții specializate; crearea și dotarea atelierelor pentru restauratorii de piatră și lemn din cadrul Muzeului Național de Istorie și al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Republica Moldova. Totodată, documentul sprijină și cooperarea în cadrul programului Uniunii Europene, „Europa Creativă”, desfășurat între departamentele aferente din cadrul Ministerului Culturii din România și al Ministerului Culturii din Republica Moldova [6]. De asemenea, cele două state vor susține pregătirea unor evenimente culturale de importanță majoră cu ocazia aniversării centenarului Marii Uniri din 1918.

Pe parcursul a peste 26 de ani de la obținerea independenței Republicii Moldova, România a fost statul care a acordat sprijin și a susținut aspirațiile Moldovei de democratizare și cele de integrare europeană. De asemenea, succesul integrării europene a țării depinde în mare parte și de calitatea relațiilor cu statul vecin – România. Ținând cont de noul aranjament geopolitic, în scopul menținerii dialogului existent între Republica Moldova și România, ar fi cazul și timpul ca aceste relații să se desfășoare în baza unui cadru juridic bine definitivat, ceea ce până în prezent ne lipsește. De asemenea, concepția politicii externe, care este în proces de elaborare, trebuie să stipuleze mai detaliat aspectele colaborării dintre cele două state – Republica Moldova și România.

Referințe bibliografice:

1. Borș V. *Recunoașterea Republicii Moldova pe arena internațională*. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză[politică])*, Partea XII. Chișinău: USM, 1999, p.41.
2. Cebotari S. Saca V., Coropcean I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. Institutul Militar al Forțelor Armate. Chișinău, 2008. 180 p.
3. Ciucu A. *Relațiile economice dintre România și Republica Moldova: investiții, schimburi comerciale și alte lucruri bine de știut*. Centrul român de politici europene. Fundația Soros, România, Policy Memo, 2010, nr.24.
4. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*. În: Monitorul Oficial al Rpublicii Moldova, 1995, nr.4; <http://www.mfa.md/Ro/PolicyKeyElements/politicaExtConceptia.htm>
5. Cojocar Gh. E. *Politica externă a Republicii Moldova. Studii*. Ediția a doua revăzută și adăugată. Chișinău: Civitas, 2001, p.68-69.
6. *Cooperarea în domeniile educației, cercetării științifice și culturii între România și Republica Moldova, continuată prin trei acorduri*. <http://mecc.gov.md/ro/content/cooperarea-domeniile-educatiei-cercetarii-stiintifice-si-culturii-intre-romania-si-republica>
7. *Declarația comună a Președintelui Republicii Moldova, Vladimir Voronin, și a Președintelui României, Traian Băsescu*. În: Moldova Suverană, 21 ianuarie, 2005
8. *Diplomați români expulzați de autoritățile de la Chișinău au revenit în țară*. În: <http://www.ziare.com/stiri/frauda/diplomati-romani-expulzati-de-autoritatile-de-la-chisinau-au-revenit-in-tara-714266>
9. Găină H. *Modalitatea de trecere a frontierei moldo-române rămâne neschimbată*. În: Flux, 31 octombrie 2005.
10. *Implicarea României în organizarea protestelor de la Chișinău este una dintre versiunile de bază ale anchetei, declară președintele comisiei speciale*. <http://epochtimes-romania.com/news/>

implicarea-romaniei-in-organizarea-protestelor-de-la-chisinau-este-una-din-versiunile-de-baza-ale-anchetei-declara-presedintele-comisiei-speciale---46408

11. Klaus Iohannis: *România lucrului bine făcut*. p.73-75. <http://www.presidency.ro/files/userfiles/Program-prezidential.pdf>
12. Leancă I. *Evoluția relațiilor externe*. În: Tranziția: retrospective și perspective. Chișinău: GUNIVAS, 2002. 368 p.
13. Matei H. *Enciclopedia statelor lumii*. București, 2016, p.540.
14. *Noile frontiere în Europa de Sud-Est. Republica Moldova, Ucraina, România*. Institutul de Politici Publice. Chișinău: Știința, 2002, p.194.
15. *Parafarea Tratatului politic de bază*. În: Moldova Suverană, 29 aprilie 2000.
16. *Parafarea Tratatului politic de bază*. În: Moldova și Lumea, 2003, nr.5-6.
17. *Pavel Filip a avut o întrevedere cu Klaus Iohannis la New York! Președintele României: Cred că se poate acorda a treia tranșă a împrumutului* http://www.realitatea.md/pavel-filip-a-avut-o-intrevedere-cu-klaus-iohannis-la-new-york--presedintele-romaniei--cred-ca-se-poate-acorda-a-treia-transa-a-imprumutului_64348.html
18. Prohnițchi E. *Vectorul european al Republicii Moldova la confluența intereselor externe ale României, Ucrainei și Rusiei*. În: Republica Moldova și Integrarea Europeană. Cooperarea în Pactul de Stabilitate. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2003, p.42.
19. *Programul „Politica externă și promovarea imaginii reale a României”* <http://domino.kappa.ro//guvern/programul.nsf/Arhiva/0014'?openDocument>
20. *Relații culturale. Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău* <https://chisinau.mae.ro/node/169>
21. Serebrian O. *Politică și Geopolitică*. Chișinău: CARTIER, 2004, p.127.
22. Serebrian O. *Un deceniu de relații moldo-române*. În: Democrația, nr.9, 29 ianuarie 2002.

23. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.* Vol.29.
24. (video) *Pavel Filip s-a întâlnit cu Klaus Iohannis la Bruxelles: Voi veni la Chișinău când va fi vremea potrivită.* <http://unimedia.info/stiri/video-pavel-filip-s-a-intalnit-cu-klaus-iohannis--despre-ce-au-discutat-cei-doi-143456.html>
25. Гекман С. *Возможности и перспективы еврорегионов в контексте межгосударственного сотрудничества Украины, Республики Молдова и Румынии.* În: Moldova, România, Ucraina: buna vecinătate și colaborare regională / Materiale ale Simpozionului Științific Internațional, Chișinău, 15 – 16 octombrie 1998). Chișinău: Perspectiva, 1998, p.77-80.
26. <http://www.timpul.md/Articlr.asp?idessue=286zidRubric=3283@idAricle=8137>
27. [http://www.mfa.md/Ro/Comunucate/2006-03-14 print%20Radu.htm](http://www.mfa.md/Ro/Comunucate/2006-03-14print%20Radu.htm)
28. <http://www.e-democracy.md/coments/socioeconomie/20050231/>
29. <https://romania.ici.ro/ro/politica/pagina.php?id=470>

Surse obligatorii:

1. Cebotari S., Saca V., Coropcean I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste.* Institutul Militar al Forțelor Armate. Chișinău, 2008. 180 p.
2. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995; <http://www.mfa.md/Ro/PolicyKeyElements/politicaExtConceptia.htm>
3. Cojocaru Gh.E. *Politica externă a Republicii Moldova. Studii.* Ediția a doua revăzută și adăugată. Chișinău: Civitas, 2001, p.68-69.
4. Leancă I. *Evoluția relațiilor externe.* În: Tranziția: retrospective și perspective. Chișinău: GUNIVAS, 2002, p.368.
5. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.* Vol.29.

Tema 5. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA

Unități de conținut:

- 1. Evoluția relațiilor politice moldo-ucrainene. Tratatul de bază moldo-ucrainean. Delimitarea frontierei moldo-ucrainene**
- 2. Colaborarea moldo-ucraineană în domeniul economic**
- 3. Colaborarea moldo-ucraineană în domeniul sociocultural**

Obiective de referință:

- sa identifice specificul raporturilor politice moldo-ucrainesti și al Tratatului de bază moldo-ucrainean;
- să determine nivelul de colaborare între Republicii Moldova și Ucraina în domeniile economic, al educației, culturii etc.;
- sa stabilească specificul și esența Tratatului de bază moldo-ucrainean și al delimitării frontierei de stat;
- sa evalueze colaborarea moldo-ucraineană în domeniul economic, al educației, culturii;
- să argumenteze necesitatea accelerării relațiilor moldo-ucrainene la etapa actuală.

Repere de conținut:

1. Evoluția relațiilor politice moldo-ucrainene. Tratatul de bază moldo-ucrainean. Delimitarea frontierei moldo-ucrainene

Ucraina, stat vecin imediat la est de Republica Moldova, se consideră unul dintre statele-garant în soluționarea problemei transnistrene. Până în 1996, Kievul s-a implicat într-o manieră pasivă în procesul de soluționare a problemei transnistrene, deși în 1992 făcea parte, alături de Rusia, România și Moldova, din „Comisia Cvadripartită pentru soluționarea conflictului transnistrean”. La rândul său, nici Chișinăul pe parcursul acestor ani nu a dat dovadă de eforturi semnificative în

direcția intensificării și consolidării relațiilor bilaterale, cu excepția problemelor legate de delimitarea hotarelor și a problemei transnistrene [5, p.28-29]. În dependență de orientarea politică externă și stabilitatea internă din Ucraina, relațiile moldo-ucrainene au evoluat de la o extremă la alta.

Relațiile moldo-ucrainene au fost stabilite la 23 octombrie 1992, odată cu semnarea la Chișinău a Tratatului de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina, care a intrat în vigoare la 5 ianuarie 1997 [2]. Pe lângă alte principii ale dreptului internațional, acest document fixează inviolabilitatea frontierelor existente și integritatea teritorială a statelor semnatare. Diplomația ucraineană, constată I.Leancă, a dat dovadă de o imensă voință și tenacitate în realizarea obiectivelor sale [6, p.370].

Astfel, potrivit art.1 al Tratatului moldo-ucrainean, Înaltele Părți Contractante vor dezvolta relații „de bună vecinătate și parteneriat ca state prietene, vor respecta neabătut principiile egalității suverane, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței, inviolabilității hotarelor, integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a diferendelor, neamestecului în treburile interne, respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, egalității în drepturi și drepturilor popoarelor de a-și hotărî singure soarta” [9]. De asemenea, conform art.2 al Tratatului, securitatea statelor este indivizibilă și indisolubil legată de securitatea tuturor statelor...” [9, p.9], iar conform art.3 al Tratatului, Părțile Contractante nu vor permite folosirea teritoriului lor pentru desfășurarea unor agresiuni armate sau a altor acțiuni cu aplicarea forței împotriva celeilalte Părți...Părțile vor suprima crearea și desfășurarea activităților formațiunilor militare ilegale atât proprii, cât și străine, recrutarea, folosirea, instruirea, finanțarea sau tranzitarea mercenarilor...”; „... fiecare dintre părți garantează cetățenilor, indiferent de apartenența națională sau de alte deosebiri, drepturile și libertățile civile, sociale, economice și culturale, în conformitate cu standardele internaționale unanim recunoscute în domeniul drepturilor omului referitoare la atare categorii de cetățeni. În acest context se înscriu și prevederile art.7, prin care Părțile Contractante garan-

tează drepturi persoanelor ce aparțin minorităților naționale... și vor susține dezvoltarea originalității acestora (art.8). Nu mai puțin interes prezintă prevederile art.14 al Tratatului, prin care statele semnatare vor acorda atenție cooperării bilaterale reciproc avantajoase în domeniul economiei. Ele vor întreprinde măsuri corespunzătoare pentru perfecționarea și apropierea mecanismului relațiilor lor economice de normele și practica pieței mondiale (art.11); ...vor încheia acorduri bilaterale în domeniul relațiilor valutare-financiare, schimbului comercial, circulației hârtiilor de valoare, tarifelor vamale și de transport (art.15). Conform art.17, Părțile vor dezvolta relații în domeniul învățământului, culturii, artei, ocrotirii sănătății, științei, informației, tehnicii, turismului, sportului, schimbului de tineret; în alte domenii, precum acordarea asistenței juridice (art.21) [9, p.12].

Asumându-și un mesaj prooccidental, chiar de la obținerea independenței Ucraina a încercat să-și intensifice relațiile cu țările din Europa Centrală și de Est și cu SUA, iar Tratatul moldo-ucrainean dovedește o percepere prioritară pentru asigurarea securității în regiune și pe continentul european, precizând că „securitatea Părților Contractante este indivizibilă și indisolubil legată de securitatea tuturor statelor participante la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, menționând că Moldova și Ucraina vor colabora în domeniul securității reciproce [9]. De asemenea, conform art.12 al Tratatului moldo-ucrainean, Chișinăul și Kievul „vor stimula colaborarea în zona de frontieră în diverse domenii”, fără a fi specificat pe care sectoare de graniță se vor desfășura aceste activități. Or, o mare parte a frontierei cu Ucraina nu se afla la momentul semnării Acordului sub controlul Chișinăului.

Autoritățile de la Chișinău se pronunțau pentru o „cooperare transfrontalieră” în cadrul unor zone economice libere, evitând să utilizeze în Tratat noțiunea de „euroregiuni”, deoarece, în opinia lor, nu era adecvat. Mai târziu s-au făcut clarificări asupra noțiunii de „euroregiune” pentru a exclude toate neînțelegerile între state. Create în 1989, „euroregiunile” sunt niște entități istorico-geografice, reunind grupuri etnice din zonele de frontieră care cândva au făcut parte dintr-un spațiu comun, în scopul reintegrării lor culturale, dar și în vederea realizării

unei cooperări economice [11]. Zona economică liberă, spre deosebire se euroregiune, poate fi deschisă în orice parte a teritoriului unui stat, nu neapărat la frontieră, pentru a desfășura activități predominant economice, în regim favorizat (impozite simbolice, scutiri de taxe vamale).

Conducându-se de principiile Acordului de bună vecinătate, prietenie și colaborare, la 20 martie 1993 la Chișinău au fost semnate Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind punctele de trecere a frontierei vamale în scopul creării condițiilor adecvate pentru trecerea persoanelor, mijloacelor de transport și mărfurilor peste frontiera de stat [10] și Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei în probleme de frontieră [10, p.63]. Din dorința de a dezvolta relații bilaterale politice, economice, comerciale, culturale și de altă natură, în spiritul bunei vecinătăți, la 11 martie 1997 a fost semnat Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene și simplificarea formalităților de trecere a frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră (în vigoare din 12 august 1997) [9, p.263].

Analizând conținutul Tratatului, se poate de menționat că sunt prezente și unele lacune. Astfel, definiția noțiunii de „minoritate națională” nu se regăsește, fiind foarte confuză. Evitarea precizării unor astfel de noțiuni indică asupra unor incomodități cu care se confruntă nu atât diplomația de la Kiev, cât și cea de la Chișinău, reflectând o anumită stare de lucruri, nelimpezită până la capăt, din politica internă a Republicii Moldova promovată în acea perioadă. Tratatul moldo-ucrainean prevede generos cele mai largi drepturi pentru cetățenii celeilalte Părți sau pentru persoanele aparținând „minorităților naționale”, uitând să menționeze, într-o formă sau alta, și „obligațiile” față de statul de care aparțin. De asemenea, conform Tratatului, Republica Moldova și Ucraina au decis să acorde o atenție prioritară colaborării reciproc avantajoase în domeniul economiei, obligându-se să asigure condiții economice, financiare și alte activități de natură economică, inclusiv stimularea și protejarea reciprocă a investițiilor capitale, și nu vor lua măsuri discriminatorii în relațiile economice reciproce (art.14).

În măsura necesităților urmează să fie semnate și acorduri bilaterale în diverse domenii de interes reciproc. În particular, Chișinăul și Kievul și-au asumat responsabilitatea să asigure tranzitul liber de persoane și mărfuri pe teritoriul lor „în conformitate cu normele și practica internațională, legislația națională și cu standardele europene în condițiile prevăzute de acorduri separate” (art.16) [9]. Reglementarea relațiilor cu Ucraina în baza unor tratate de bună vecinătate a situat raporturile moldo-ucrainene pe un făgaș prielnic dezvoltării unei cooperări avantajoase.

Una dintre problemele spinoase în sfera relațiilor bilaterale dintre cele două state s-a dovedit a fi problema delimitării frontierei moldo-ucrainene. Disensiunile provocate de chestiunea respectivă au dus la faptul că, până în anul 2000, între Ucraina și Republica Moldova nu a existat un acord de frontieră. Frontiera dintre Ucraina și Republica Moldova nu era considerată ca fiind frontieră de stat, ci doar frontieră administrativă. Procesul de delimitare a frontierelor dintre Ucraina și Republica Moldova a demarat cu greu în 1995 și viza sectoarele din sud, în special zonele Giurgiulești și Basarabeasca, urmând să se încheie în zona nordică. Propunerea Ucrainei de a transmite în subordonarea Moldovei a sectorului ucrainean oferit fostului raion Basarabeasca, în schimbul compensațiilor echivalente în regiunea Palanca, a fost acceptată de către conducerea de la Chișinău și stimulată ulterior în Tratatul bilateral moldo-ucrainean.

Guvernul Moldovei a construit portul și terminalul la Giurgiulești, având nevoie în acest scop să ia în arendă de la partea ucraineană un teren de circa 600-800 metri de-a lungul Dunării. În septembrie 1997, în cadrul întreprinderii de la Odesa cu oficialitățile ucrainene, președintele P.Lucinschi a acceptat propunerea Kievului privind concesionarea pe un termen de 99 de ani Ucrainei a sectorului Palanca pe segmentul de șosea de circa 7,7 km și a sectorului Basarabeasca – Republicii Moldova.

La 18 august 1999 cei doi șefi de stat, L.Kucima și P.Lucinschi, au semnat Acordul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat (în vigoare din 18 noiembrie 2001). În conformitate cu

prevederile Acordului, se stabilea linia de frontieră moldo-ucraineană, cu scopul de a contribui la extinderea relațiilor moldo-ucrainene de prietenie și bună vecinătate între ambele țări [2; 10]. Analizând prevederile Tratatului, în special cele ale art.10, prin care Părțile Contractante semnează un Protocol Adițional la Tratat [10, p.438], care este parte integrantă a acestuia și care de asemenea va reglementa problemele transmiterii în proprietatea Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și a sectorului de teren prin care trece aceasta și regimul lor de exploatare [10, p.437], am putea menționa că prevederile respective intră în contradicție directă cu Constituția Republicii Moldova. Astfel, conform art.3 din Titlul I al Constituției „Principii generale”, teritoriul Republicii Moldova este inalienabil [3]. Sectorul transmis cu o lungime de 7,77 km de categoria II, lățimea medie a fâșiei de 23,0 m / la înălțimea medie a terasamentului de 2,0 m și a povârnișului de 18,0 ha constituie proprietatea Ucrainei pe teritoriul Republicii Moldova (art.1). Pe sectorul transmis Ucraina are dreptul să înalțe construcții tehnice și de altă natură necesare exploatării și deservirii acestui sector și autostrăzi, să efectueze lucrări de reparații de altă natură, precum și să instaleze căi de comunicații și să se folosească de ele, respectând ecologia terenului învecinat [10, p.438-439]. Problema delimitării frontierelor moldo-ucrainene se proiectează asupra negocierilor cu Tiraspolul. Ucraina este un stat mediator la procesul de reglementare a conflictului transnistrean, de poziția căruia depinde într-o măsură considerabilă buna desfășurare a negocierilor.

Acordul Chișinăului privind introducerea observatorilor militari ucraineni în zona nistreană este un alt pas întreprins în sensul consolidării raporturilor de bună vecinătate cu Kievul, la care se adaugă și proiectele de colaborare transfrontaliere în cadrul trilateralei moldo-română-ucrainene [2;10, p.131]. La baza acestei colaborări se află Declarația de la Chișinău din 22 octombrie 1998 a președinților Republicii Moldova, României și Ucrainei privind colaborarea trilaterală, care constituie un element complementar eforturilor de integrare a celor trei state în structurile europene. De asemenea, în rezultatul

întrevederii de la Chișinău din 22 octombrie s-a convenit asupra sprijinului eforturilor în vederea constituirii euroregiunii „Prutul Superior”, precum și în scopul dezvoltării cooperării în cadrul euroregiunii „Dunărea de Jos”. S-a convenit asupra întreprinderii unor demersuri comune vizând atragerea unui sprijin practic din partea organizațiilor internaționale, structurilor și instituțiilor, îndeosebi a Uniunii Europene, Consiliului Europei, Asociației Regiunilor Europene, Institutului de Studii Est-Vest (art.2) [10, p.357]. Sprijinul pe care Ucraina oficial îl acordă în prezent Republicii Moldova în soluționarea problemei transnistrene creează premise să mizăm pe o Ucraină orientată cu adevărat spre valorile europene și spre un viitor comunitar, care respectă granițele oficiale ale vecinilor săi și recunoaște integritatea și suveranitatea altor state [1]. Colaborarea constructivă dintre Republica Moldova și Ucraina în această problemă oferă premise reale pentru crearea unui exemplu pozitiv de soluționare a unui conflict regional în spațiul ex-sovietic [1].

Cea mai mare provocare pentru ambele state este lipsa oricărei predictibilități în ceea ce privește procesele politice prin care trec cele două țări. Ambele state se confruntă cu crize politice. Pentru Chișinău, este important ca Kievul să poată gestiona conflictul din estul țării pentru a minimiza riscul extinderii operațiunilor militare în sud și sud-vest, dar, în același timp, și să fie asigurată stabilitatea politică a Ucrainei. Pentru Kiev este esențial să se poată baza pe Chișinău pentru a gestiona posibilele provocări dinspre regiunea transnistreană. În această privință, este de menționat că ambele părți au reușit să identifice în ultimii ani resursele politice necesare pentru a asigura acel tip de cooperare care poate contribui la securitatea și stabilitatea cetățenilor situați în regiunile de frontieră și pe acelea care continuă să sprijine parcursul european al Ucrainei. Aceasta a fost o măsură imperativă, care a devenit posibilă numai după o evaluare corectă a riscurilor politice interne asociate provocărilor externe. Tendința ar trebui să continue și în ceea ce privește crearea de oportunități sociale pentru cetățenii de la graniță și pregătirea pentru aprofundarea părții economice a cooperării. O altă prioritate este

dezvoltarea dialogului politic bilateral și a cooperării între instituțiile publice. Acest lucru se datorează faptului că la nivel regional există tendința de a exporta astfel de precedente precum recunoașterea independenței regiunii Crimeea după referendumul ilegal din martie 2014, apoi anexarea acesteia de către Federația Rusă. Argumentul cel mai important în favoarea implicării autorităților de la Kiev în soluționarea conflictului transnistrean trebuie să fie motivat de cifra de 30% din locuitorii regiunii, care sunt de origine etnică ucraineană, drepturile și libertățile cărora trebuie protejate și promovate, inclusiv de către Kiev. Componenta etnică din această regiune ar trebui să rămână argumentul principal atunci când sunt subliniate raționamentele pentru găsirea unui consens. În ceea ce privește participarea Ucrainei la formatul de negociere, trebuie de menționat aici că autoritățile de la Kiev au ales în trecut să adopte o strategie de neutralitate în ceea ce privește Rusia și alte părți ale negocierilor. Acest lucru se datorează prezenței Armatei a 14-a și a intereselor speciale pe care le au în Transnistria unii oameni de afaceri și politicieni (moldoveni, ucraineni și din alte țări europene și non-europene). Rusia a folosit Armata a 14-a și misiunea de menținere a păcii pentru a convinge Ucraina să nu acționeze în sensul rezolvării conflictului, dar și pentru a menține această situație de incertitudine. Atitudinea Ucrainei a contribuit la creșterea neîncrederii și, uneori, a complicat dialogul bilateral dintre Kiev și Chișinău.

Actualmente, autoritățile ucrainene sunt interesate să sprijine acțiunile moldovenești pentru soluționarea conflictului. În luna august 2017 autoritățile moldovenești au cerut oficial ONU să includă chestiunea retragerii trupelor rusești de pe malul stâng al Nistrului în ordinea de zi a ședințelor Adunării Generale pentru sesiunea de toamnă. Ucraina a anunțat că va sprijini inițiativa Republicii Moldova de retragere a trupelor rusești din Transnistria [4].

Ajutorul diplomației ucrainene este esențial: cooperarea transfrontalieră, gestionarea frontierelor, colaborarea în domeniul gestionării frontierelor nu se mai referă doar la gestionarea fluxurilor de migrație ilegală, la reducerea traficului ilicit de mărfuri și arme din Transnistria

în Odesa sau în alte regiuni din Ucraina sau Moldova sau la probleme legate de delimitarea frontierelor pe anumite segmente, un domeniu de cooperare destul de greu de gestionat. Rezultatele obținute de ambele părți, inclusiv deschiderea punctelor comune de gestionare a frontierelor, sunt factori care demonstrează deschidere și capacitate de a interacționa cu scopul de a atinge obiective comune.

2. Colaborarea moldo-ucraineană în domeniul economic

Ucraina este nu doar statul vecin, dar și unul dintre principalii parteneri economici ai Republicii Moldova. Până în prezent între Republica Moldova și Ucraina au fost semnate 220 de acorduri în domeniile politic, social, cultural și economic. Principalele acorduri cu caracter economic, care constituie baza normativă a relațiilor moldo-ucrainene sunt: Acordul privind comerțul liber dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei semnat la data de 13.11.2003 la Chișinău (în vigoare din 19.05.2008); Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind investițiile semnat la data de 29.08.1995 la Chișinău (în vigoare din 20.05.1996); Convenția dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind evitarea dublei impozitări a veniturilor și bunurilor și eschivarea de la plata impozitelor, semnată la data de 29.08.1995 la Chișinău (în vigoare din 19.12.1996); Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea comercial-economică semnat la data de 09.12.1994 la Moscova (în vigoare din 08.01.1995).

În relațiile comercial-economice, Ucraina este unul dintre principalii parteneri ai Republicii Moldova, plasându-se pe poziția a 6-a. Republica Moldova este deschisă pentru cooperare cu Ucraina. Ucraina este una dintre principalele țări-partenere ale Republicii Moldova în ceea ce privește relațiile comerciale. În perioada anului 2016 volumul total al comerțului moldo-ucrainean a constituit 433,6 mil. \$ și s-a majorat în comparație cu anul 2014 (109,2 mil.\$). Exporturile

Republicii Moldova pe piața ucraineană în anul 2016 au înregistrat volumul de 49,71 mil. \$, fiind în creștere cu 8,4%, iar importurile din Ucraina – 371,1 mil. \$, demonstrând o creștere cu 3,4% față de anul 2015 [12].

Principalele produse exportate de Ucraina în Republica Moldova sunt: produse petroliere, făină, țigări, cărbune, produse din metal, energie electrică. Republica Moldova rămâne a fi unul dintre principalii consumatori de produse lactate din Ucraina. Pe piața ucraineană sunt importate în schimb vin, semințe de floarea soarelui, spirt etilic, boabe de soia și tutun. În conformitate cu datele Camerei Naționale de Comerț, la data de 1 aprilie 2017 pe teritoriul Republicii Moldova activau 1092 de întreprinderi cu un capital de 266 mil. lei. Conform datelor prezentate de Serviciul de Stat de Statistică al Ucrainei, oamenii de afaceri din Republica Moldova au investit în economia ucraineană de două ori mai mult decât antreprenorii ucraineni în economia Moldovei.

Sursele din cadrul Ambasadei Ucrainei în Republica Moldova din 2012 indică că volumul investițiilor directe ale Ucrainei în economia Republicii Moldova a însumat 16,9 milioane de dolari, iar valoarea investițiilor directe ale Moldovei în economia Ucrainei, la sfârșitul anului 2012, a echivalat cu 37,7 milioane de dolari. Investițiile Ucrainei în Republica Moldova au fost efectuate în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, repararea autovehiculelor, electrocasnice, afaceri de inginerie și servicii, iar cele mai multe investiții moldovenești în economia ucraineană au fost făcute în industrie, agricultură, construcții, comerțul cu ridicata și cu amănuntul, comerțul cu autovehicule, precum și în servicii de reparații, de sănătate și de asistență socială [7].

Direcțiile prioritare în domeniul infrastructurii sunt: deschiderea trecerii Bronița (regiunea Vinița)-Unguri (Republica Moldova), Berezino (regiunea Odesa)-Basarabeasca (Republica Moldova). Un alt proiect este construcția podului peste Nistru Iampoli (regiunea Vinița)-Soroca (Republica Moldova). În sfera energetică – creșterea exportului de energie pe piețele din Republica Moldova [16].

3. Colaborarea moldo-ucraineană în domeniul sociocultural

Un loc aparte în relațiile Republica Moldova-Ucraina revine problemei privind dezvoltarea contactelor umane și soluționării chestiunilor cu caracter umanitar de interes comun. Colaborarea în domeniul umanitar-cultural se realizează în următoarele direcții: cultură, învățământ, fortificarea legăturilor cu etnicii ucraineni care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv pe teritoriul zonei transnistrene. În acest sens, art.5 al Acordului moldo-ucrainean din 23 octombrie 1992 garantează drepturile celeilalte Părți, precum și ale apatrizilor care locuiesc pe teritoriul ei, dar și minorităților naționale care locuiesc pe teritoriul respectivei Părți, în deplină corespundere cu normele consfințite în documentele ONU și OSCE [8, p.10]. Prevederi similare sunt stipulate și în Acordul cu privire la colaborarea în domeniul învățământului și științei semnat la Kiev la data de 19 iunie 1991. Astfel, în conformitate cu prevederile art.1 al acestui Acord, Părțile confirmă egalitatea în drepturi a tuturor instituțiilor de învățământ, care constituie sistemele lor naționale de instruire, indiferent de limba de instruire și le acordă susținere echivalentă de stat în domeniile organizatorico-pedagogic, instructiv-metodic și material-financiar. De asemenea, conform art.2, Părțile sprijină stabilirea relațiilor științifice directe și schimbul de informație științifică în probleme actuale educaționale între instituțiile de învățământ superior. Nu mai puțin important în relațiile moldo-ucrainene în domeniul învățământului, conform art.4, este amplificarea rețelei instituțiilor preșcolare și a școlilor cu predare în limba ucraineană în zonele în care locuiesc compact ucraineni pe teritoriul Republicii Moldova, și cu predare în limbă română în zonele în care românii trăiesc compact pe teritoriul RSS Ucrainene.

Nu mai puțin important este aspectul care vizează susținerea studierii limbii române, culturii și istoriei românilor (moldovenilor) pe teritoriul RSS Ucrainene și a limbii ucrainene, culturii și istoriei ucrainenilor pe teritoriul Republicii Moldova. În acest context, părțile semnatare își asumă responsabilitatea de a asigura instituțiile de învățământ

de toate nivelurile din Republica Moldova și din RSS Ucraineană cu literatură științifică, instructiv-metodică, artistică și pentru copii, respectiv în limbile română și ucraineană (art.6). De asemenea, conform art.8, Părțile se obligă să creeze condițiile necesare pregătirii, reciclării și creșterii gradului de calificare a cadrelor pedagogice în instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior din RSS Ucraineană și Republica Moldova. Articolul 9 al Acordului stipulează că Părțile semnatare vor recunoaște echivalența atestatelor, certificatelor, diplomelor de studii medii, tehnico-profesionale, medii de specialitate și superioare eliberate absolvenților instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și din RSS Ucraineană, indiferent de sistemul acceptat (din 5 sau 10 puncte) de evaluare a cunoștințelor elevilor și studenților [9, p.4-6].

Din spusele ambasadorului Ucrainei în Republica Moldova P.Cialii, Ucraina a atins succese în satisfacerea cerințelor naționale ale cetățenilor săi de origine moldavă. În locurile populării lor compacte – regiunile Zacarpatie, Odesa, Cernăuți, în prezent funcționează 102 școli moldovenești de cultură generală, 16 școli multilingvistice, 14 școli în care limba română se studiază ca disciplină. Partea ucraineană niciodată nu a creat obstacole artificiale în această sferă a relațiilor interetnice. Începând cu 1991, în școlile din Ucraina cu predare în limba română a fost introdusă grafia latină.

În locurile populării ei compacte funcționează 46 de instituții pentru copii de vârstă preșcolară. Absolvenții școlilor au posibilitatea de a studia în universitățile naționale din Cernăuți și Ujgorod, în instituțiile pedagogice din regiunile Zacarpatie, Odesa, Cernăuți. Spre exemplu, în 2001 din 468 absolvenți ai școlilor moldovenești din regiunea Odesa au fost admise în instituțiile de învățământ superior din Odesa 29 de persoane, din Moldova – 49 de persoane și 15 au fost repartizate la studii în România. În fiecare an Ucraina acordă 175 de locuri în instituțiile de învățământ superior pentru abiturienții de origine ucraineană din Moldova. Ucraina și Moldova recunosc diplomele de studii superioare.

La rândul lor, autoritățile moldovenești încearcă să satisfacă cerințele cultural-educative ale minorităților ucrainene din Moldova

care, conform datelor statistice ale recensământului din 1989, este a doua grupă după populația titulară. Din 350 de localități unde trăiesc ucrainenii în 71 de școli se predă limba și literatura ucraineană. În Chișinău funcționează 4 instituții preșcolare ruso-ucrainene, 4 școli și 2 licee [11, p.3]. În prezent în Ucraina locuiesc peste 250 mii de moldoveni [8], iar în Republica Moldova 13,8% din numărul total de 2,5 mil. de locuitori îl constituie ucrainenii [7].

Ambele state, atât Ucraina, cât și Moldova, susțin dezvoltarea originalității minorităților naționale prin acțiuni concrete, în special prin crearea condițiilor favorabile pentru funcționarea instituțiilor de învățământ și culturale în limba acestor minorități, libera recepționare a emisiunilor radiofonice și televizate în localitățile în care locuiesc compact (art.8) [9, p.10].

Instituția responsabilă de realizarea politicii în domeniul relațiilor interetnice este Biroul pentru Relații Interetnice. Actualmente, pe lângă Birou activează 9 organizații sociale interetnice: Comunitatea ucraineană, Uniunea ucrainenilor, Societatea culturală ucraineană, Comunitatea femeilor ucrainene din Republica Moldova, Fondul Acțiunilor de Binefacere a pictorilor profesioniști, a meșterilor populari „Vozrojdenie”, Societatea „Prosvita” în numele lui T.G. Șevcenko din Moldova, Uniunea ucrainenilor din Moldova „Zapovedi” din Bălți, Asociația tineretului ucrainean „Zlagoda”, Asociația „Țvetușcii krai”. De asemenea, pe teritoriul Republicii Moldova activează comunitatea pentru tineret. Din comunitatea ucrainenilor din zona transnistreană în numele lui O.Buhta fac parte: comunitatea din Kamenca în numele lui T.G. Șevcenko, Râbnîța „Podolie”, Grigoriopol „Stojari”, Slobozia, Tiraspol „Cervona Calina”, Bender „Otecestvo”, Dnestrovsk „Prolesok”. La canalul național este difuzată emisiunea „Svitanok”, iar la postul de radio național jurnalul „Vozrojdenie”[17].

Relațiile de colaborare dintre Republica Moldova și Ucraina reprezintă un subiect de o importanță majoră pentru viața social-politică și economică a ambelor state. Astfel, începând cu anul 1992, între ambele state sunt instituite un șir de documente de colaborare, parteneriat, prietenie etc. Ambele state au în comun o serie de organizații inter-

naționale la care sunt parte. În condițiile factorilor geopolitici care își exercită influența în regiunea sud-est-europeană, atât Moldova, cât și Ucraina sunt calificate drept epicentrul acțiunilor de influență. Odată cu destrămarea Uniunii Sovietice, Republica Moldova și Ucraina și-au stabilit noi obiective de politică externă, având în comun adeziunea la un proiect geopolitic – proiectul european. În situația când Republica Moldova își manifestă principalitatea în apărarea intereselor sale naționale de asigurare a integrității teritoriale, Ucraina s-a plasat pe o poziție corectă. Incontestabil, importanța Ucrainei în arhitectura securității din regiunea transnistreană, dar și cea din regiunea est-europeană, contează mult.

Referințe bibliografice:

1. Cebotari S., Saca V., Coropcean I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. Institutul Militar al Forțelor Armate al Republicii Moldova. Chișinău, 2008, p.208.
2. Cojocaru Gh.E. *Relațiile cu Ucraina (o analiză comparată a acordurilor moldo-ucrainean și româno-ucrainean)*. În: *Arena Politică*, 1997, nr.10, an. I.
3. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: Direcția de Stat pentru Asigurarea Informațională. „MOLDPRES”, 1997, p.4.
4. Klipii I. *Evoluția cadrului politic al problemei integrării europene*. În: *Moldova și integrarea europeană*. Institutul de Politici Publice. Chișinău: Prut Internațional, 2001, p.33.
5. Leancă I. *Evoluția relațiilor externe. Tranziția: retrospective și perspective*. Chișinău: Gunivas, 2002, p.363.
6. *Moldova a investit în Ucraina de două ori mai mult decât a investit Ucraina în Moldova* <http://www.allmoldova.com/ro/news/moldova-a-investit-in-ucraina-de-doua-ori-mai-mult-decit-a-investit-ucraina-in-moldova>
7. Nedelciuc V. *Republica Moldova*. Chișinău: Universitas, 1992. p.15.

8. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.22. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.8.
9. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 1998)*. Vol.29. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.65.
10. Мошняга В. *Республика Молдова и еврорегионы*. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică)*. Partea XIV, Chișinău: USM, 2000, p.68.
11. Чалый П. *К 10-летию установления дипломатических отношений*. În: Независимая Молдова, 29 марта 2002 г.
12. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/ua/>
13. http://www.noi.md/ru/news_id/58191

Surse obligatorii:

1. Cebotari S., Saca V., Coropcean I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. Institutul Militar al Forțelor Armate al Republicii Moldova. Chișinău, 2008, p.208.
2. Cojocaru Gh.E. *Relațiile cu Ucraina (o analiză comparată a acordurilor moldo-ucrainean și româno-ucrainean)*. În: *Arena Politică*, 1997, nr.10, an. I.
3. *Constituția Republicii Moldova*. Chișinău: „MOLDPRES”, 1997, p.4.
4. Leancă I. *Evoluția relațiilor externe. Tranziția: retrospective și perspective*. Chișinău: Gunivas, 2002, p.363.
5. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.22. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.8.
6. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 1998)*. Vol.29. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.65.

Tema 6. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU FEDERAȚIA RUSĂ

Unități de conținut:

- 1. Rolul Federației Ruse pe arena internațională**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Federația Rusă**
- 3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-ruse**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-ruse**

Obiective de referință:

- sa determine specificul raporturilor politice moldo-ruse și al Tratatului de bază moldo-rus;
- să stabilească specificul colaborării dintre Republicii Moldova și Federația Rusă în domeniile politic, economic, al educației, culturii etc.;
- sa aprecieze esența Tratatului moldo-rus;
- sa evalueze colaborarea dintre Republica Moldova și Federația Rusă în domeniile politic, comercial, economic, sociocultural;
- să înainteze scenarii privind soluționarea problemei transnistrene.

Repere de conținut:

1. Rolul Federației Ruse pe arena internațională

Deși fosta URSS s-a destrămat, nu este oportun să subestimăm Federația Rusă în calitate de descendentă a URSS, care are o poziție geografică importantă (deține o suprafață de 17.101.081 km²), iar datorită acestui fapt – destule atuuri strategice. Întreține relații diplomatice cu 191 de țări. Fiind unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, Rusia joacă un rol important în menținerea păcii și securității internaționale. Rusia participă la Cvar-tetul pentru Orientul Mijlociu și la Dialogul în format de șase cu Co-

reea de Nord [7]. Locul Federației Ruse în sistemul actual al relațiilor internaționale:

- Este unul dintre actorii principali de pe arena internațională;
- Ocupă poziția centrală în spațiul euroasiatic (hertland) și dispune de ieșiri strategice importante la regiuni ca UE, Asia Centrală, China, Coreea. Este un nod de legătură a spațiului european de cel asiatic;
- Dispune de importante bogății naturale, în special rezerve de carburanți;
- Ocupă locul al 7-lea privind numărul de locuitori;
- Este o putere militară, fiind depășită doar de SUA din perspectiva potențialului nuclear;
- Dispune de o industrie militară dezvoltată, ceea ce-i permite să dețină locul II pe arena internațională privind comerțul cu armament;
- Este membru permanent cu drept de veto al Consiliului de Securitate al ONU;
- Este unul dintre cei mai mari exportatori de resurse energetice [16].

Amplasarea geografică a Federației Ruse în spațiul european, asiatic, nordic și sudic al continentului Eurasia face ca Rusia să dispună de un larg spectru de interese. Interesele Federației Ruse în direcția vestică se axează pe participarea Rusiei la crearea unui sistem stabil de securitate; fortificarea Uniunii Rusia-Belarus; fortificarea cooperării cu statele – lideri ca SUA, Germania, Franța, Italia, Marea Britanie; stabilirea relațiilor cu statele central-europene, foști aliați ai URSS, și neadmiterea transformării acestor state în zone bufer care ar izola Federația Rusă de statele occidentale; normalizarea relațiilor cu Țările Baltice prin susținerea cetățenilor ruși; îmbunătățirea condițiilor socio-economice în zona Kaliningrad; dezvoltarea parteneriatului cu statele membre ale NATO.

În direcția estică, interesele Federației Ruse se axează pe participarea și implicarea ei activă în procesele integraționiste din spațiul asiatic; dezvoltarea relațiilor în zona Asia-Pacific, precum și în cadrul

Organizației de Cooperare de la Shanghai, în special în domeniul cooperării economice; fortificarea relațiilor Federației Ruse cu statele din Asia Centrală, foste republici unionale; dezvoltarea relațiilor cu statele Orientului Îndepărtat – Japonia (soluționarea problemei privind păstrarea în componența Rusiei a insulelor Curile) și cu statele din Asia Centrală – China și India.

În direcția sudică, interesele Federației Ruse se axează pe păstrarea și menținerea stabilității în Caucaz prin dezvoltarea relațiilor, în primul rând, cu Armenia; prelucrarea și transportarea resurselor naturale din spațiul caspic; menținerea relațiilor cu statele prietene musulmane și neadmiterea escaladării unor conflicte; implicarea în soluționarea problemelor din Orientul Apropiat (operațiunile din Siria); îmbunătățirea relațiilor cu Israel, cu puterile mondiale; normalizarea situației în Irak și soluționarea problemei vizând politica nucleară a Iranului.

Interesele Rusiei în direcția nordică se axează pe explorarea căilor maritime nordice care reprezintă cea mai scurtă legătură dintre spațiul european și cel asiatic; păstrarea prezenței în zona arhipelagului Spitsbergen, important din punct de vedere economic, politic, dar și geostrategic; păstrarea potențialului militar, inclusiv a complexului de rachete nucleare cu dislocare maritimă; prelucrarea și explorarea resurselor naturale și neadmiterea preluării controlului de către statele lideri în zonă; determinarea exactă a hotarelor Federației Ruse în zona nordică și neutralizarea pretențiilor teritoriale din partea statelor vecine; acordarea unei atenții sporite problemelor sociale ale populației din zona arctică [14].

Actualmente, interesul prioritar al Federației Ruse pe arena internațională este de a susține formarea sistemului multipolar, Rusia poziționându-se ca un centru de putere, care dispune de capacitatea de a construi relații constructive cu alte centre de putere. Pe lângă SUA are loc formarea altor centre de putere – Europa, Federația Rusă, China, India. Federația Rusă va contribui la dezvoltarea relațiilor G20, BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Republica Sud-Africană), G7+1, OCS (Organizația de Cooperare de la Shanghai), RIC (Rusia, India, China) [17].

Pentru prima dată în istoria rapoartelor moldo-ruse ce însumează o perioadă de 307 ani, Moldova nu mai are o frontieră comună cu marele său vecin de odinioară, ceea ce creează o situație geopolitică nouă. Conform Concepției cu privire la politica externă, relațiile bilaterale cu Federația Rusă sunt apreciate ca prioritare, de caracterul cărora depinde stabilitatea politică și succesul reformelor economice.

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Federația Rusă

Raporturile oficiale dintre Republica Moldova și Federația Rusă au început cu mult timp înainte de dispariția URSS, prin semnarea la 22 septembrie 1990 la Moscova de către Mircea Snegur și Boris Elțin a Tratatului cu privire la principiile relațiilor interstatale dintre Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă (RSFSR) și Republica Sovietică Socialistă Moldova (RSSM). Acest document conținea un preambul și 23 de articole de o „importanță epocală”, care prin valoarea și semnificația sa este al doilea tratat dintre Moldova și Rusia încheiat la 279 ani după cel din 1711, semnat de Dimitrie Cantemir și Petru I la Luțk [3]. Semnarea acestui Tratat a constituit un act de curaj pentru ambele părți, dacă e să ținem cont de faptul că centrul unional dispunea de suficiente pârghii de intimidare. Prin denumirea sa, prin unele aspecte ale relațiilor bilaterale pe care le prevedea, cum ar fi cel politic, militar, de coordonare pe plan extern, prin prevederea de a face schimb de reprezentanți oficiali permanenți, acest document avea caracterul unui Tratat interstatal.

Pentru Rusia, Tratatul cu Republica Sovietică Socialistă Moldova era al doilea acord interstatal semnat cu o republică unională ce-și decretase suveranitatea, primul fiind încheiat cu Georgia. Spre deosebire de Tratatul ruso-georgian, care se referea doar la o colaborare economică și culturală, cel semnat cu RSSM era „mai valoros”, deoarece cuprindea mai multe aspecte ale relațiilor bilaterale, inclusiv politice și militare pe plan extern [2]. Valoarea acestui Tratat era cu atât mai

importantă, cu cât se înscria în strategia administrației de la Kremlin de a diminua rolul Centrului unional prin restrângerea relațiilor bilaterale directe, neglijând existența conducerii de la Moscova în frunte cu M.Gorbaciov. Președintele rus B.Elțin declara deschis aceste scopuri, arătând că „pentru a distruge acea verticală, bazată pe supramonopolizare și supracentralizare în toate domeniile: politic, economic, sfera socială, s-a decis să se inițieze relații pe orizontală” – republică cu republică, regiune cu regiune, întreprindere cu întreprindere. Președintele rus era convins că suveranitatea republicilor era un „lucru serios și ireversibil”, fapt ce nu putea fi ignorat, ci, dimpotrivă, respectat. În opinia liderului rus, soluția consta în inițierea unor relații bilaterale, care să conducă treptat la apariția unui sistem economic concurențial și competitiv. Semnând încă un tratat cu republica declarată suverană, Federația Rusă își consolida pozițiile în raport cu Centrul unional.

Punându-și semnătura sub Tratatul privind principiile relațiilor interstatale dintre RSS Moldova și Federația Rusă, ratificat la 1 octombrie 1990, Republica Moldova a obținut recunoașterea declarativă a suveranității sale din partea Federației Ruse, la 18 decembrie 1991, și o condamnare indirectă a secesionismului local care lua amploare, încurajat de Centru [5]. Din păcate, Federația Rusă nu și-a onorat angajamentul de a valida acest Tratat. În opinia observatorilor, Rusia nu s-a grăbit să ratifice Tratatul interstatal din cel puțin trei considerente: în primul rând, Tratatul stipula respectarea integrității teritoriale și inviolabilitatea frontierelor părților; în al doilea rând, Moscova mai spera la refacerea unui nou imperiu; în al treilea rând, Rusia a folosit Tratatul pe parcursul mai multor ani ca o pârgă de influență și șantaj asupra Moldovei pentru ca aceasta să facă cedări în folosul autorităților așa-numitei republici transnistrene în procesul de reglementare a conflictului din această zonă, precum și pentru a impune Republicii Moldova prezența sa militară.

Pe parcursul mai multor ani Rusia a declarat de mai multe ori că nu va ratifica Tratatul interstatal până când nu va fi soluționată problema privind statutul juridic special al preținsei ca stat „Republici Moldovenești Transnistrene” și până nu vor fi clar determinate

drepturile populației rusofone, problemele limbii și culturii acesteia. Autoritățile de la Moscova considerau că, ratificând Tratatul, vor recunoaște automat integritatea teritorială a Moldovei, ceea ce era un pas foarte important și așteptat în Occident. Mai mult decât atât, în cazul ratificării problema Transnistriei se va transforma într-o chestiune internă a Moldovei și Rusia va pierde posibilitatea de a influența asupra rezolvării ei, de a apăra interesele populației rusofone [4, p.19-21]. De menționat faptul că relațiile moldo-ruse au fost profund influențate de două probleme: prezența ilegală militară a Rusiei și conflictul transnistrean.

Problema prezenței militare ruse a apărut din punct de vedere politic și juridic atunci când Președintele Republicii Moldova, prin decretul nr.234 din 14 noiembrie 1992, conform căruia armele, munițiile, mijloacele de transport, tehnica militară, bazele militare și altă avere aparținând unităților militare ale Armatei Sovietice, dislocate pe teritoriul republicii, au fost declarate proprietate a Republicii Moldova. La 18 martie 1992, decretul nr.73 emis de Președintele Snegur stipula că „în scopul creării bazei pentru constituirea Forțelor Armate ale Republicii Moldova”, unitățile militare ex-sovietice dislocate în Moldova au fost trecute sub jurisdicția Republicii Moldova și transmise Ministerului Apărării al RM „cu toată tehnica, armamentul, clădirile și altă avere aflată la balanța unităților militare”.

Ignorând decretele Președintelui Mircea Snegur, la 1 aprilie 1992 Boris Elțin, Președintele Federației Ruse, a emis decretul nr.220 „Cu privire la trecerea sub jurisdicția Federației Ruse a unităților militare ale Forțelor Armate ale fostei URSS aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova”. În conformitate cu acest decret, Armata a 14^a de Gardă, formațiunile, unitățile militare și instituțiile Forțelor Armate ale ex-URSS, aflate pe teritoriul Republicii Moldova și care nu au intrat în componența forțelor ei armate, au fost trecute sub jurisdicția Federației Ruse și în subordinea comandamentului suprem al Forțelor Armate Unificate ale CSI. Trecerea trupelor sub jurisdicția Federației Ruse se explică prin intenția: de a menține o conducere stabilă și de a asigura funcționarea trupelor, de a nu admite implicarea trupelor în

conflicte interetnice; de a proteja din punct de vedere social militarii și membrii familiilor lor.

Deși decretul din 1 aprilie 1992 a fost un act ilegal și neprietenesc din partea Rusiei, conducerea Moldovei nu l-a contestat. Aceasta se explică, probabil, prin faptul că decretul a fost emis într-o perioadă foarte tensionată a relațiilor moldo-ruse, unul dintre scopurile emiterii lui fiind de a nu admite implicarea trupelor în conflict. Există un șir de motive pentru a considera decretul Președintelui Elțin drept ilegal. Este unanim acceptat că pe teritoriul unui stat acționează legile interne și normele de drept internațional pe care le-a acceptat statul respectiv, aderând la anumite convenții, tratate internaționale. Însă, în pofida acestei reguli unanim acceptate, decretul Președintelui Elțin s-a extins asupra unui teritoriu care nu făcea parte din componența Federației Ruse, asupra unor organizații și asupra unei averi care nu aparțineau Rusiei. Deci, luând în considerare cele menționate, decretul din 1 aprilie 1992 nu poate fi considerat legal și, totodată, tehnica militară, armamentele, munițiile și altă avere a trupelor ex-sovietice dislocate pe teritoriul Republicii Moldova la data emiterii acestui decret aparțineau Moldovei, iar Rusia și-a însușit o avere care nu-i aparține [4, p.124-125].

Pe parcursul a mai bine de un deceniu, Republica Moldova a depus eforturi susținute în vederea retragerii acestui contingent rus de pe teritoriul său, canalizându-le pe linia tratatelor bilaterale și totodată încercând să obțină sprijinul comunității internaționale. Negocierile moldo-ruse la acest subiect ce au demarat după semnarea „Convenției cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova” din 21 iulie 1992 au cunoscut 11 runde de tratative. În toți acești ani Chișinăul a cerut retragerea necondiționată și completă a Armatei a 14^a, deși a dat dovadă pe alocuri, în timpul acestui proces, de incoerență. Moscova, însă, invocând diverse pretexte, cum ar fi imposibilitatea retragerii în termenele revendicate de Chișinău din motive tehnice și financiare, a continuat să tergiverseze îndeplinirea angajamentelor sale internaționale, care derivau atât din normele dreptului internațional, cât și din

acorduri multilaterale în domeniul dezarmării, cum ar fi Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (Tratatul FACE), semnat în 1990, la care Republica Moldova devine parte în 1992 și care constată extrem de explicit că armamentul convențional (tancuri, vehicule blindate de luptă, piese de artilerie, elicoptere de atac și avioane de luptă) al unui stat poate fi staționat pe teritoriul altui stat doar cu consimțământul acestuia [6, p.364-365].

Prin însăși semnarea Convenției cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, conducerea Moldovei a acceptat Federația Rusă în calitate de arbitru în acest conflict. Astfel, conducerea de la Chișinău considera că numai prin acord cu Federația Rusă va putea fi stopat conflictul armat, întrucât Rusia era implicată direct prin angajarea trupelor Armatei a 14^a în confruntările armate din Transnistria, precum și prin susținerea informațională și militară a separatiștilor. În acea perioadă se miza pe ideea că Federația Rusă se află pe calea edificării unui stat democratic, fapt ce presupunea constituirea unor relații corecte pe viitor din partea ei în raport cu Republica Moldova, adică retragerea trupelor Armatei a 14^a, renunțarea la susținerea politică, economică și militară a regimului separatist. Cu toate acestea, Rusia a făcut tot posibilul să dețină monopolul în această regiune numită „Republica Moldovenească Nistreană” sau Transnistria. Regiunea care pretinde a se constitui ca stat suveran și independent este teritoriul Republicii Moldova din partea stângă a râului Nistru, ocupă o suprafață de 3,7 mii km², ceea ce reprezintă 11% din teritoriul republicii, cu o populație de 730 mii din cei 4380 mii locuitori ai țării, adică 16,7% din totalul populației [9].

Vom menționa de la bun început că nu există niciun fel de premise pentru autodeterminarea politică a acestui teritoriu. În primul rând, în această regiune, după cum demonstrează datele statistice, locuiesc: populația băstinașă, moldovenii, care constituie 38,5%; 29,5% sunt ucraineni, 25,3% – ruși, 1,6% – bulgari, 4,6% – alte naționalități. Ar fi un nonsens ca moldovenii din stânga Nistrului să ceară crearea unui alt stat moldovenesc în cadrul Moldovei. Ucrainenii, rușii, nu pot cere

constituirea unui stat ucrainean, rus, deoarece astfel de state deja există. Evident, problema autodeterminării este un paravan, care ascunde după el interesele geopolitice ale Rusiei, în primul rând posibilitatea păstrării Armatei a 14^a ca bază militară cât mai aproape de frontierele Alianței Nord-Atlantice. Evoluția conflictului transnistrean a demonstrat aceasta în repetate rânduri, pornind de la neacceptarea Legii cu privire la statutul limbii de stat și a Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Moldovei, trecând într-un conflict armat cu participarea militarilor din Armata a 14^a în 1992 și ajungând până la absurda idee de transformare a republicii într-un stat confederativ sau federație [10]. Republica Moldova a întreprins mereu acțiuni concrete pentru soluționarea conflictului, care ar fi satisfăcut ambele părți, însă au fost respinse de liderii separatiști.

Astfel, la 21 octombrie 1994, în urma alegerilor parlamentare din februarie același an, după ce Parlamentul de la Chișinău a ratificat documentul de aderare la CSI, la Moscova a fost semnat de către prim-miniștrii A.Sangheli al Republicii Moldova și V.Cernomîrdin al Federației Ruse „Acordul dintre Federația Rusă și Republica Moldova cu privire la statutul juridic, modul și termenele de retragere a formațiunilor militare ale Federației Ruse, aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova” [11]. Ținând cont de posibilitățile tehnice și de timpul necesar pentru redislocarea unităților militare ale Rusiei, Acordul obliga Partea rusă să evacueze trupele sale militare pe parcursul a trei ani din ziua intrării în vigoare. „Acțiunile practice pentru evacuarea formațiunilor militare ale Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova în limitele termenului fixat vor fi sincronizate cu reglementarea politică a conflictului transnistrean și cu determinarea statutului special al regiunii transnistrene a Republicii Moldova”. Plasându-ne pe o poziție obiectivă, am putea menționa că principiul sincronizării dezavantaja net autoritățile de la Chișinău creând, pe de o parte, o situație politico-juridică extrem de dificilă, care nu a putut fi soluționată fără afectarea intereselor naționale ale Republicii Moldova, iar, pe de altă parte, plasând Rusia în postura de arbitru aparent imparțial în cadrul unui joc în care Moscova era, în același timp, și actor cu interese multiple. Deci,

din cele afirmate am putea considera că principiul sincronizării a fost o capcană diplomatică în care premierul A.Sangheli a comis o eroare. Concesiile făcute de partea moldovenească au fost nejustificate și pun sub semnul întrebării realizarea Acordului fără afectarea intereselor naționale ale Republicii Moldova.

Un alt moment, care a marcat adoptarea de către factorii de decizie politică din Rusia a punctului de vedere al militarilor față de statele noi independente, inclusiv Transnistria, precum și problema prezenței trupelor ruse peste hotarele naționale a fost Doctrina Militară a Rusiei, adoptată la 2 noiembrie 1993. Doctrina enumera 10 surse de pericol militar extern. Examinând documentul, putem constata că acesta acorda Rusiei numeroase scuze pentru a interveni în „vecinătatea imediată”: prezența în vecinătatea frontierelor Rusiei a regiunilor-focare existente și potențiale de războaie locale, suprimarea drepturilor, libertăților și intereselor vitale ale cetățenilor ruși în statele străine; un eventual atac asupra obiectivelor militare ruse aflate în străinătate; întru a preveni pregătirile unor grupări militare pentru a pătrunde pe teritoriul Rusiei sau al aliaților ei; expansiunea blocurilor și alianțelor militare în detrimentul Rusiei; provocări și presiuni armate de-a lungul frontierelor Rusiei ori ale aliaților ei.

Odată cu adoptarea Doctrinei Militare Ruse, restabilirea controlului militar asupra țărilor din arealul ex-sovietic a căpătat suport legal și s-a amplificat considerabil. Dacă înainte de adoptarea Doctrinei atenția Moscovei era concentrată asupra statelor care manifestau interes față de prezența militară rusă pe teritoriul lor (Tadjikistanul, Kârgâzstanul, Armenia, Kazahstanul), din toamna anului 1993 eforturile politice ale Moscovei sunt orientate spre restabilirea controlului militar asupra statelor pe care Rusia le considera mai mult surse de pericol decât surse de susținere [4, p.17-18]. Toți acești factori ofereau Rusiei posibilitatea de a-și menține trupele în Moldova pentru mult timp. Însăși conducerea pretensei „Republici Moldovenești Nistrene”, care respingea orice proiect de statut special ce i se acorda în cadrul Moldovei, a servit drept sprijin pentru Federația Rusă de a nu-și retrage trupele din regiune.

Atitudinea negativă a conducerii de la Chișinău față de prezența militară rusă pe teritoriul moldovenesc se explică prin faptul că, pentru Moldova, Rusia era mai mult un pericol al securității și independenței sale decât o sursă de susținere. Dacă în unele republici ex-sovietice trupele ruse erau considerate drept garant al securității naționale, atunci trupele ruse din raioanele de Est ale țării, prin politizarea lor excesivă, prin tendința lor de a se implica în procesele politice din Moldova, s-au transformat într-un adevărat focar de conflicte.

Din anul 1995 Rusia, pentru a-și menține prezența militară în Moldova, a luat calea transformării contingentului redus de trupe ruse în Transnistria în forțe de menținere a păcii. Intenția Federației Ruse de a transforma ex-Armata a 14^a în forță de pacificare nu este nouă. Rusia a făcut propuneri Moldovei în acest sens încă în timpul conflictului armat din vara anului 1992. La 22 noiembrie 1995 problema transformării contingentului redus de trupe ruse din Transnistria în forțe de menținere a păcii a fost discutată în cadrul Comisiei Unificate de Control (CUC). Rusia a încercat să motiveze propunerea sa de a acorda funcții pacificatoare trupelor din ex-Armata a 14^a prin dificultățile de ordin financiar cu care se confruntă în asigurarea cu mijloace a trupelor de menținere a păcii. În realitate, propunerea rusă a constituit o dovadă în plus a faptului că Moscova nu are intenții de a respecta Acordul de retragere a trupelor ruse, acord semnat cu Moldova în octombrie 1994, iar „transferul funcției de menținere a păcii a Armatei a 14^a va perpetua prezența acesteia în Moldova”.

În opinia unor observatori, propunerea rusă urmărea și un alt scop. Conform prevederilor Tratatului cu privire la armamentele convenționale în Europa, Federația Rusă se obliga să distrugă sau să retragă de pe teritoriul Republicii Moldova 5 tipuri de armament convențional (tancuri, vehicule blindate, piese de artilerie, elicoptere de luptă și avioane de atac). În cazul în care Republica Moldova ar accepta propunerea rusă, întreg armamentul, sau o parte din el, ar trece în dotarea forțelor de menținere a păcii, ceea ce ar însemna scoaterea lui de sub incidența Tratatului FACE: prin urmare, în acest caz, Rusia nu va putea fi acuzată de nerespectarea Tratatului menționat [4, p.164-165].

Rusia, ca succesor al Uniunii Sovietice, nu s-a împăcat și nu se împacă cu diminuarea rolului său în spațiul fostei URSS. Ea a fost cointeresată în stoparea tendințelor centrifuge și a diminuării influenței sale în acest teritoriu.

În contextul operațiunilor de menținere a păcii, conform principiilor dreptului internațional și practicii internaționale (acordul părților implicate în conflict referitor la contingentele naționale ale forțelor internaționale de menținere a păcii), acest fapt ar însemna, în mod ideal, acordul dintre Moldova și Federația Rusă referitor la participarea unei sau altei țări la această operațiune, cu excluderea din acest proces a Transnistriei. Or, dacă Federația Rusă a găsit mijloace eficiente pentru crearea unui stat marionetă, care a transpus cu succes în practică ideile de proiectare a influenței Rusiei în regiune, atunci de ce nu a găsit mijloace tot atât de eficiente pentru a reduce la tăcere autoritățile separatiste în problema operațiunilor de menținere a păcii? Poziția Rusiei, numeroasele greșeli și cedări ale conducerii Republicii Moldova în fața separatismului transnistrean, poziția nedeterminată pe parcursul a mai multor ani a conducerii de la Chișinău în problema conflictului transnistrean, în general, și a operațiunilor de menținere a păcii, în particular, a făcut dificilă implicarea forțelor internaționale de menținere a păcii fără consimțământul autorităților de la Tiraspol.

Pe parcursul confruntării armate, conducerea republicii s-a adresat comunității internaționale cu apelul de a contribui la stoparea conflictului. Ca urmare, ONU, OSCE, NATO, SUA, Marea Britanie și alte țări au cerut Rusiei retragerea Armatei a 14^a din Moldova. Dacă ar fi existat o poziție fermă și consecventă în această problemă din partea Republicii Moldova prin apelarea și solicitarea constantă și fără echivoc a comunității internaționale în soluționarea conflictului, ar fi fost imposibilă manipularea cu atâta ușurință a situației reale de către Federația Rusă și așa-numita republică nistreană.

Supunând unei analize obiective relațiile moldo-ruse prin prisma corelației Uniunea Europeană-Rusia și SUA-Rusia, vom putea afirma că complexitatea interacțiunilor rezultate se datorează impactului exercitat de fiecare dintre acești actori, precum și de interesele lor în

această regiune. Drept rezultat al concurenței ruso-americane în diverse regiuni ale lumii, Moscova a salutat lansarea Politicii Europene de Securitate și Apărare Comună (PESC), văzând în aceasta un nou mijloc de diminuare a influenței SUA și NATO în Europa. Totodată, datorită disparităților euroatlantice în ceea ce privește politica de securitate a Alianței Nord-Atlantice, ca urmare a influenței SUA în diverse conflicte regionale, UE este tentată să-și intensifice cooperarea cu Rusia, în special în cadrul politicii de vecinătate. Astfel, drept consecință, am putea afirma că relațiile Uniunii Europene cu Federația Rusă ar putea să aibă mai multă consistență. În cazul unor state, precum Republica Moldova, Georgia, într-o anumită măsură Ucraina, această turnură strategică în relațiile UE-Rusia ar putea avea consecințe imprevizibile asupra intereselor lor naționale.

În lipsa unei poziții ferme și a unor interese clar definite în cadrul UE din partea Republicii Moldova, Rusia ar putea fi plasată pe o poziție managerială la frontieră, Transnistria devenind în asemenea caz o zonă strategică dintre SUA, UE și Rusia. Cu toate că, odată cu acceptarea SUA și a UE în mecanismul de negocieri privind conflictul transnistrean, rolul acestor doi actori în regiune va crește, este puțin probabil ca acesta să depășească problematica traficului ilegal la frontiera moldo-ucraineană, staționarea ilegală a forțelor armate rusești în regiune și alte aspecte ce țin de asigurarea stabilității și democratizării. Totodată, ținând cont de dificultățile cooperării dintre acești actori, atât în cadrul mecanismului de consultări oferit de OSCE, cât și al noului format de negocieri „5+2”, eficiența unei misiuni internaționale de stabilizare în Transnistria este îndoielnică. Datorită mecanismului imperfect de suprareprezentare, pe care îl presupune formatul „5+2”, este de așteptat ca Rusia să utilizeze toate avantajele ce rezultă din prezența sa militară, economică și politică în regiune pentru a submina procesul de negocieri.

În condițiile unor astfel de amplasări politice ale intereselor SUA și UE în zona transnistreană, devine evident rolul pe care îl va avea Rusia. În timp ce interesul primordial al SUA constă în retragerea arsenalului militar al Armatei a 14^{-a} și în consolidarea securității în re-

giune, Uniunea Europeană este interesată în determinarea liderilor de la Tiraspol să accepte normele democratice și dreptul internațional, în cadrul unui proces de stabilizare, democratizare, contracararea tranzitului ilicit de mărfuri, a traficului de persoane, armament, droguri. Din moment ce aceste obiective vor fi atinse, posibil ca rolul SUA și al UE în zona transnistreană să diminueze, ceea ce convine pe deplin intereselor Rusiei și ale liderilor de la Tiraspol [12].

Dacă e să facem abstracție de înaintarea spre Est a NATO și UE, este firească întrebarea: există și alte motive care ar putea explica efortul asiduu al Federației Ruse de a menține Republica Moldova în raza ei de influență? În timpul URSS, Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM) mai deținea o importanță militaro-strategică. Reprezentând hotarul de sud-vest al URSS, Moldovei sovietice i se atribuia, în cadrul districtului militar Odesa, rolul de bastion principal în cazul unei agresiuni din sud-vest. În plus, teritoriul Moldovei mai servea drept cap de pod pentru viitoarele operațiuni ofensive în direcția Balcani, Grecia, Turcia, canalul Suez și coasta Africii de Nord în calitate de obiectiv strategic secundar. Dezintegrarea URSS și independența Ucrainei au diminuat importanța strategică a noului stat moldovenesc. Republica Moldova a încetat să fie „cap de pod spre Balcani”. Aceasta a devenit clar, îndeosebi, după instaurarea unui regim democratic în Serbia, ultimul presupus aliat al Rusiei în regiune, și orientarea Serbiei spre UE. Teritoriul mic al Moldovei nu-i permite acesteia nici să se declare „intersecție a căilor comerciale dintre est și vest”. Republica Moldova nu deține resurse naturale de natură strategică. Produsele alimentare pe care le exportă Moldova în Rusia nu sunt de importanță majoră pentru piața alimentară rusă. Un anumit interes economic prezintă doar unele întreprinderi din ramurile de vinificare și de prelucrare a tutunului. De asemenea, putem presupune că existența „găurii negre” transnistrene, precum și coruptibilitatea funcționarilor publici, ar putea fi interesul capitalului rusesc, care de mai multe ori are o origine dubioasă, Republica Moldova îndeplinind multe dintre caracteristicile unei zone „off-shore”. Nici atitudinea negativă (interesul pe care l-ar putea prezenta spațiul respectiv în strategiile

adversarului) față de Moldova nu are un suport întemeiat. Valoarea strategică redusă a Republicii Moldova este atestată de lipsa unei infrastructuri militare care ar putea fi folosită în cazul unui eventual conflict între Rusia și NATO. În plus, accesul Rusiei la Transnistria este blocat de Ucraina, care adoptă deseori o politică diferită de cea a Rusiei vizând Republica Moldova. Nici prezența pe teritoriul Moldovei a trupelor ruse nu mai pare a fi un argument destul de convingător pentru a explica interesul rus față de Republica Moldova. În acest caz, Republica Moldova ar mai putea fi folosită de către Rusia pentru controlarea României și Ucrainei. Însă, politica României din ultimul deceniu, cea de aderare la structurile de securitate euroatlantice și economice, nu lasă loc pentru diferite speculații privind modificarea vectorului politic extern.

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-ruse

Federația Rusă rămâne unul dintre principalii parteneri economici ai Moldovei. Principalele acorduri cu caracter economic semnate între Republica Moldova și Federația Rusă sunt: Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind colaborarea comercial-economică, semnat la 09.02.1993, la Moscova, intrat în vigoare la 09.02.1993; Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit și pe proprietate, semnat la 12.04.1996, la Moscova, intrat în vigoare la 06.06.1997; Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la 17.03.1998, la Moscova, intrat în vigoare la 18.07.2001; Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind cooperarea industrială, semnat la 30.10.1998, la Moscova, intrat în vigoare la 23.06.2000. De asemenea, dezvoltarea relațiilor economice moldo-ruse este definită de prevederile

Programului de colaborare economică între Republica Moldova și Federația Rusă pentru anii 2009-2020, semnat la Chișinău la 14 noiembrie 2008. Monitorizarea realizării Programului se efectuează de Comisia interguvernamentală moldo-rusă de colaborare economică [18]. Analizând relațiile comerciale moldo-ruse, este de menționat faptul că volumul comerțului exterior al Republicii Moldova cu Federația Rusă pe parcursul anului 2016 a înregistrat suma de 768,4 mil. USD. Comparativ cu anul 2015, comerțul exterior s-a micșorat cu 1% sau cu 8 mil. USD. După valoarea volumului schimburilor comerciale înregistrate, Federația Rusă s-a situat pe locul 2 printre partenerii comerciali ai Republicii Moldova, cu o pondere de 12,7% în comerțul total al republicii. Exportul de mărfuri a înregistrat suma de 233,2 mil. USD, micșorându-se cu 3,1% sau cu 7,5 mil. USD față de anul precedent. Federația Rusă a ocupat locul 2 în topul țărilor în care Republica Moldova a efectuat operațiuni de export, cu o pondere de 11,4% în exportul total al Republicii Moldova.

Importul de mărfuri efectuat în Republica Moldova din Federația Rusă a însumat 535,2 mil. USD și a înregistrat o scădere cu 0,1% sau cu 490 mii USD în raport cu anul 2015. Federația Rusă s-a poziționat pe locul 2 în topul țărilor din care Republica Moldova a efectuat operațiuni de import, cu o pondere de 13,3% în importul total al țării.

Baza exporturilor din Rusia în Moldova o constituie livrările de produse minerale (78,7% în 2012), mărfuri alimentare și materie primă agricolă (7,4%), produse ale industriei chimice (4,6%), mașini, utilaj și mijloace de transport (3,1%). În structura importurilor din Moldova prevalează mărfurile alimentare și materia primă agricolă (49,1%), metalele și articolele din acestea (23,4%), precum și mașinile, utilajul și mijloacele de transport, textilele, articolele textile și încălțăminte. Relații comercial-economice cu Republica Moldova întrețin peste 50 de subiecți ai Federației Ruse. În total între regiunile Rusiei și Guvernul Republicii Moldova sunt perfectate 28 de acorduri-cadru de cooperare [19].

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-ruse

Un alt pretext al intereselor Federației Ruse, conform Doctrinei militare din 30 decembrie 2014, este cel de a apăra și de a protejarea cetățenii ruși aflați în afara teritoriului de suveranitate al Rusiei [13]. Astfel, în Republica Moldova 6 la sută din populație este de etnie rusă, iar în Transnistria procentul este de 30 la sută (alți 30 la sută sunt ucraineni).

Revenind la analiza Tratatului de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă din 2001, în conformitate cu prevederile art.16, părțile garantează cetățenilor celui alt stat aceleași drepturi și libertăți de care beneficiază cetățenii lor, în conformitate cu legislația națională a părților și cu tratatele bilaterale dintre ele. De asemenea, părțile protejează în modul stabilit drepturile cetățenilor lor care locuiesc pe teritoriul celui alt stat, în conformitate cu principiile și normele general recunoscute ale dreptului internațional și cu angajamentele conținute în documentele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa. Problemele cetățeniei duble vor fi reglementate în baza unui acord separat dintre state. În conformitate cu principiile dreptului internațional și ținând cont de interesele lor naționale, statele vor coordona politica lor în domeniul migrației, inclusiv măsurile vizând prevenirea și neadmiterea migrației ilegale din terțe state, și în aceste scopuri vor încheia un acord separat (art.17). Un aspect important, stipulat în art.18 al Tratatului, este faptul că părțile semnatare garantează și protejează drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale la libera exprimare, menținerea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase și creează condițiile necesare pentru păstrarea acestei identități. Părțile vor întreprinde măsuri necesare pentru prevenirea și curmarea oricăror acțiuni care reprezintă discriminări sau violențe împotriva unor persoane aparte sau grupuri de persoane, bazate pe intoleranță națională, rasială, etnică sau religioasă [15].

În acest context, prevederile stipulate în art.19 al Tratatului completează relațiile moldo-ruse. Astfel, părțile semnatare vor întări re-

lațiile în diferite domenii ale culturii, vor contribui pe toate căile la dezvoltarea colaborării în domeniul umanitar. De asemenea, părțile încurajează extinderea schimburilor și interacțiunea dintre colectivele de creație, organizațiile și asociațiile literaților, oamenilor de artă, cineaștilor, lucrătorilor din sfera editorială și domeniul artistic, organizarea de zile ale culturilor naționale, festivaluri și expoziții artistice, turnee ale colectivelor de creație și soliștilor, schimburi de delegații ale oamenilor de cultură și specialiștilor la nivel de stat, regional și local. În interesul extinderii reciproce a cunoștințelor despre popoarele ambelor state, părțile semnatare vor contribui la crearea de centre culturale și la colaborarea în domeniul mijloacelor de informare în masă.

Un moment important, stipulat în art.20, este faptul că părțile semnatare reafirmă dreptul cetățenilor lor la folosirea limbii materne, la libera alegere a limbii de comunicare, educare, instruire și creație, în conformitate cu standardele europene și internaționale. Având în vedere rolul și importanța limbii ruse, partea moldovenească va asigura, în conformitate cu legislația națională, condițiile cuvenite pentru satisfacerea necesităților de instruire în limba rusă în cadrul sistemului de învățământ al Republicii Moldova. Partea rusă va crea condițiile cuvenite pentru satisfacerea necesităților de instruire în limba moldovenească în Federația Rusă [15].

Apărarea cetățenilor aflați în afara hotarelor este unul dintre pretextele des utilizate de marile puteri atunci când acestea încearcă să-și extindă influența asupra altor state. De fiecare dată când relația cu Rusia se răcește, în presa rusă apar discuții despre situația comunității ruse din Moldova, pe care o prezintă drept una destul de precară. Cu toate acestea, situația minorităților ruse din Republica Moldova este una deosebită față de Țările Baltice, cu care adeseori este comparată Republica Moldova la acest capitol. În opinia mai multor experți care se ocupă de problema minorităților naționale, legislația moldovenească este una dintre cele mai bune care există în această regiune. La momentul adopțării Legii despre minoritățile naționale, aceasta a fost lăudată chiar de către Valeri Klimenko, liderul Congresului Comunităților Ruse din

Moldova, care a spus că „puterea a început să se intereseze de situația minorităților”. Chiar în primul articol al acestei legi se menționează că „prin persoane aparținând minorităților naționale se înțelege persoanele care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai ei, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației – moldoveni – și se consideră de altă origine etnică. Dintre toate minoritățile naționale din Republica Moldova, cea mai activă pare a fi cea rusă. În primul rând, datorită statutului de limbă „de circulație interetnică” și datorită influenței pe care o are limba rusă; și la nivel oficial, și la nivel neoficial, limba rusă este folosită la același nivel cu limba de stat, iar în unele sectoare chiar este practic dominantă. Conform legislației moldovenești, toate documentele oficiale sunt emise în ambele limbi, funcționarii publici sunt obligați să le cunoască și să răspundă la cererile cetățenilor în limba în care le-a fost solicitată cererea. În Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova există funcționari, chiar miniștri și deputați, care vorbesc doar limba rusă. De aceea, la multe dintre întâlnirile la nivel înalt, cum ar fi ședințele de Guvern sau la Președinție, discuțiile au loc în limba rusă, iar ședințele plenare ale Parlamentului se traduc simultan pentru deputații care nu vorbesc limba oficială de stat. Conform recensământului din 2004, rușii din Republica Moldova constituie 12,12% din locuitori, ceea ce reprezintă aproximativ 5,9 % din populația întreagă a țării [15].

Dacă e să analizăm situația din țară, conform datelor recensământului din 2004, slavii formează majoritatea – 30,4 % ruși, 28,8% ucraineni, 2% bulgari, 2% polonezi, formând un total de 63,2%. Deci, moldovenii reprezintă 31,8% și găgăuzii 2%, formând majoritatea în trei raioane: Camenca – 63%, Dubăsari – 89% și Grigoriopol – 76%. Mai mult ca atât, interesant este faptul că pentru o parte din alte naționalități limba rusă este considerată limba maternă, ceea ce face ca *de facto* populația vorbitoare de rusă să fie în număr ceva mai mare. Majoritatea populației vorbitoare de limbă rusă locuiește în orașe, dintre care aproape jumătate din numărul total sunt concentrați în Chișinău. De asemenea, un număr mare se află în al doilea oraș ca mărime – Bălți

și, în special, în raioanele de nord ale țării. În Moldova există un număr mare de organizații ale etnicilor ruși, care sunt finanțate de către autoritățile centrale sau locale din Rusia. Printre cele mai mari putem menționa Comunitatea Rusă din Moldova și Congresul Comunităților Ruse. Chiar dacă acum organizațiile etnicilor ruși nu sunt atât de active precum alte organizații din Ucraina sau din Țările Baltice, totuși acestea rămân a fi grupuri de presiune utilizate de către Federația Rusă în cazul în care aceasta are nevoie pentru a mediatiza anumite evenimente. Spre deosebire de Republica Moldova, care respectă Tratatul de prietenie și cooperare, Federația Rusă, care, deși și-a asumat anumite obligațiuni față de cetățenii moldoveni aflați pe teritoriul Rusiei, nu întreprinde acțiuni reciproce.

Analizând relațiile moldo-ruse, care actualmente sunt caracterizate prin prezența unui set de probleme de ordin politico-militar, economic, social, este necesar ca Republica Moldova să depună eforturi în scopul soluționării acestora reieșind din interesele sale naționale. De asemenea, în relațiile cu Federația Rusă interesul național al statului trebuie să se axeze pe pragmatism, evitându-se sentimentalismul.

Referințe bibliografice:

1. Borș V. *Recunoașterea Republicii Moldova pe arena internațională*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), partea XII. Chișinău: USM, 1999, p.42.
2. Cerenencu M., Galben A., Rusnac Gh., Solomon C. *Republica Moldova: istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*. Chișinău: USM, 2000, p.402-404.
3. Cojocar Gh. *Politica externă a Republicii Moldova*. Chișinău: Civitas, 2001, p.123.
4. Gribincea M. *Politica rusă a bazelor militare. Moldova și Georgia*. Chișinău: Civitas, 1999, p.3.
5. *Interviul lui Boris Elțin acordat televiziunii naționale a Moldovei îndată după semnarea Tratatului dintre RSSM și RSFSR*. În: Moldova Suverană, 1990, 29 septembrie.

6. Leancă I. *Evoluția relațiilor externe. Tranziția: retrospective și perspective*. Chișinău: Gunivas, 2002, p.363.
7. Matei H., Neguț S., Nicolae I. *Enciclopedia statelor lumii*. București: Meronia, 2016.
8. *Moldova și integrarea europeană*. Institutul de Politici Publice. Chișinău: Prut Internațional, 2001. 256 p.
9. Nantoi O. *Cu privire la situația în raioanele de Est ale Republicii Moldova (1992-2000)*. În: Aspecte ale conflictului transnistrean. Chișinău: Știința, 2001, p.9.
10. Serebrian O. *Politosfera*. Chișinău: CARTIER, 2001, p.105.
11. Popa V. *Republica Moldovenească Nistreană – mit sau realitate sau dreptul la autodeterminare vis-à-vis de separatism*. În: Moldova între Est și Vest. Identitatea națională și orientarea europeană. Chișinău: CAPTES, 2001, p.165-167.
12. Prohnițchi E. *Vectorul european al Republicii Moldova la confluența intereselor externe ale României, Ucrainei și Rusiei*: ipp.md/biblioteca.php?/=ro&ppage=2&idc=25-37k-suplimentalRezult;
13. *Tratat de însemnătate epocală*. În: Moldova Suverană, 1990, 25 septembrie.
14. Гацко М., Маруев А. *Геополитические интересы России: векторный принцип обеспечения*. În: Красная звезда, 2008, 13 февраля. În: http://old.redstar.ru/2008/02/13_02/4_05.html
15. *Договор о дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Республикой Молдова (г.Москва, 19 ноября 2001 г.)* <http://base.garant.ru/1155924/#ixzz4zekFMd00>
16. Конопатов С. *Россия в современной системе международных отношений*. În: Обозреватель, Т. 2, 2007, p.17. http://observer.materik.ru/observer/N2_2007/013_020.pdf
17. *Концепция внешней политики Российской Федерации 2016 года*. În: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248
18. <http://www.rusia.mfa.md/economic-relations-ro/>
19. https://moldova.mid.ru/web/moldova_md/cooperarea-comercial-economicahttp://azi.md/news

Surse obligatorii:

1. Cojocaru Gh. *Politica externă a Republicii Moldova*. Chișinău: Civitas, 2001, p.123.
2. Gribincea M. *Politica rusă a bazelor militare. Moldova și Georgia*. Chișinău: Civitas, 1999, p.3.
3. Prohnițchi E. *Vectorul european al Republicii Moldova la confluența intereselor externe ale României, Ucrainei și Rusiei*: ipp.md/biblioteca.php?/=ro&ppage=2&idc=25-37k-suplimen-talRezult.
4. *Договор о дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Республикой Молдова (г.Москва, 19 ноября 2001 г.)* <http://base.garant.ru/1155924/#ixzz4zekFMd00>
5. *Концепция внешней политики Российской Федерации 2016 года*. În: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248

Tema 7. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU STATELE UNITE ALE AMERICII

Unități de conținut:

- 1. Locul și rolul SUA în relațiile internaționale**
- 2. Colaborarea moldo-americană în domeniul politic**
- 3. Dimensiunea comercial-economică a relațiilor moldo-americane**
- 4. Aspecte cultural-educaționale ale colaborării Republicii Moldova cu SUA**

Obiective de referință:

- sa identifice rolul SUA pe arena internațională la etapa actuală;
- să determine principalele dimensiuni de cooperare a Republicii Moldova cu SUA;
- să stabilească specificul colaborării moldo-americane în domeniul politic;
- sa argumenteze necesitatea colaborării comercial-economice dintre Republica Moldova și SUA;
- să evalueze rolul SUA în soluționarea conflictului din zona estică a Republicii Moldova.

Repere de conținut:

1. Locul și rolul SUA în relațiile internaționale

În lumea contemporană, care se caracterizează prin trecerea de la sistemul bipolar la cel monopolar, după aprecierea specialiștilor în domeniu, un rol aparte aparține Statelor Unite ale Americii. În prezent SUA este cea mai mare putere economică, politică și militară mondială. Cu un Produs Intern Brut de peste 15 trilioane de dolari (locul I în lume), cu o populație de circa 320 milioane de oameni (locul III după China și India) și cu un potențial militar impresionant (la paritate nucleară cu Rusia, dar cu poziții dominante în alte tipuri de armament și numeroase baze militare în întreaga lume), SUA este la etapa actuală unica superputere mondială [8, p.610-618].

Rolul dominant al SUA în viața politică internațională este incontestabil. Membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU de la data fondării organizației, membru al grupului celor 7 state puternic industrializate și al celor mai importante 20 de state din lume din punct de vedere economic, membru-fondator al Organizației Atlanticului de Nord (NATO) și al OSCE, al altor organizații internaționale și regionale, cu o influență majoră în activitatea organizațiilor financiare internaționale (Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială), SUA este un actor de prim rang al vieții internaționale. Totodată, SUA este și liderul lumii democratice, fiind un model al societăților pluraliste, în care sunt respectate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Timp de peste două decenii de la dezintegrarea URSS și dispariția sistemului socialist, configurația internațională și-a păstrat în linii generale caracteristicile lumii monopolare, deși evoluțiile contemporane spectaculoase, globalizarea intensă, progresul tehnologic tot mai accelerat, noile provocări la adresa securității internaționale etc. aduc un plus de responsabilitate marilor puteri, care domină în mare măsură evoluțiile pe scena politică la nivel global. La etapa actuală, în condițiile încercărilor de a reveni la sistemul bipolar și chiar multipolar, Statele Unite ale Americii rămân a fi cea mai puternică țară atât din punct de vedere economic, cât și politico - militar și diplomatic.

Astfel, putem conchide că pentru Republica Moldova, într-o lume dominată de instabilitate și insecuritate, constituirea unui *parteneriat strategic cu SUA* ar fi de o importanță majoră din mai multe considerente, și anume:

- influența dominantă în aspect global a SUA în domenii prioritare, precum cel economic, politico-militar etc.;
- Statele Unite sunt un partener de încredere și cel mai important susținător al Republicii Moldova pe calea integrării în structurile europene;
- existența pe teritoriul Republicii Moldova a unui *conflict înghețat*, iar SUA este un participant activ la negocierile pentru apăsarea lui și restabilirea integrității teritoriale a țării;

- suportul acordat de către SUA țării noastre în înfăptuirea reformelor democratice în cele mai diverse domenii;
- necesitatea intensificării relațiilor comercial-economice, obținerea sprijinului financiar american, inclusiv prin programele USAID, Fondul Provocărilor Mileniului etc.

2. Colaborarea moldo-americană în domeniul politic

După dizolvarea URSS și crearea CSI pe harta politică a lumii au apărut noi state independente, printre care și Republica Moldova. Pentru a fi recunoscute ca subiect de drept internațional, SUA a înaintat, în calitate de unica superputere mondială, următoarele condiții pentru ca acestea să fie admise în familia țărilor civilizate:

- 1) respectarea drepturilor omului și ale minorităților etnice;
- 2) soluționarea tuturor problemelor pe cale pașnică;
- 3) recunoașterea frontierelor existente;
- 4) aderarea la documentele CSCE și ale ONU;
- 5) trecerea la economia de piață.

La 27 decembrie 1991 E.W. Merry, prim-secretar în secția politică a Ambasadei SUA la Moscova, a înmănat reprezentantului permanent al Guvernului Republicii Moldova în fosta capitală sovietică o notă prin care Statele Unite au recunoscut independența țării noastre. În perioada 10-18 februarie 1992 Secretarul de Stat al SUA James Baker întreprinde o vizită în unele state ale CSI, printre care și Republica Moldova. La întâlnirea pe care a avut-o oficialul american la 11 februarie cu Președintele Republicii Moldova Mircea Snegur, partea americană și-a exprimat susținerea noului stat pe calea reformelor democratice, fiind abordată și problema stabilirii relațiilor diplomatice dintre cele două țări.

În perioada 16-18 februarie 1992 Președintele M.Snegur, în fruntea unei delegații a Republicii Moldova, vizitează SUA. În cadrul vizitei are loc la Washington întrevederea cu Președintele SUA George Bush, la care au fost abordate problemele privind reformele

democratice în țara noastră. SUA și-a exprimat disponibilitatea de a sprijini admiterea Republicii Moldova în organizațiile financiare internaționale, precum și decizia de stabilire a relațiilor diplomatice cu țara noastră. Acest eveniment a avut loc la 13 martie 1992. La 18 martie același an SUA a deschis una dintre primele ambasade străine în țara noastră [3, p.175-182]. Ambasada Republicii Moldova în SUA a fost deschisă în anul 1993.

Chiar din primele zile ale relațiilor oficiale moldo-americane Washingtonul a manifestat un sprijin dezinteresat în căutarea soluțiilor pentru reglementarea conflictului transnistrean. Astfel, senatorul Larry Pressler a introdus, la 24 iunie 1992, în Congresul SUA un amendament privind conflictul transnistrean, care a fost adoptat la proiectul de lege „Libertate pentru Moldova și pentru democrațiile eurasiatice în curs de apariție” și la hotărârea cu privire la susținerea piețelor libere. Amendamentul Pressler *Cu privire la libertatea pentru Moldova* avea un șir de constatări și recomandări, printre care:

- acțiunile oficialităților transnistrene, în scopul separării de Moldova, inclusiv folosirea forței și impunerea unei blocaje economice, violează principiile CSCE și dreptul internațional;
- prezența Armatei a 14-a ruse în Moldova și utilizarea cel puțin a unora dintre unitățile ei în conflictul din Moldova agravează situația, violează dreptul internațional, precum și suveranitatea Republicii Moldova;
- prezența armatei ruse în țări străine care au făcut parte din Uniunea Sovietică, fără acordul țării-gazdă, este o cauză potențială de instabilitate și conflict;
- Statele Unite trebuie să îndemne guvernul rus prin toate mijloacele posibile să retragă Armata a 14-a din statul independent și suveran Republica Moldova [8, p.187].

Este de subliniat că în spiritul amendamentului Pressler, SUA din 1992 și până în prezent acordă Republicii Moldova un sprijin constant în reglementarea conflictului transnistrean. Suportul american pentru Moldova s-a amplificat substanțial începând cu 2005, când SUA au devenit parte a procesului de negocieri în formatul 5+2, în calitate de

observator. La toate reuniunile ministeriale ale OSCE, dar și la rundele de negocieri în problema transnistreană, Washingtonul a susținut poziția Republicii Moldova privind reglementarea echitabilă a conflictului din raioanele de est și restabilirea integrității teritoriale a țării.

Referitor la declarațiile mai recente ale Statelor Unite de susținere a eforturilor Republicii Moldova de soluționare a problemei transnistrene, este semnificativă Declarația Congresului SUA din 11 iulie 2013, în care legislatorii americani au sprijinit decizia Parlamentului Republicii Moldova din 21 iunie 2013 privind situația la zi în procesul de reglementare a conflictului. Membrii Congresului au îndemnat liderii autoproclamatei regiuni transnistrene, precum și părțile implicate în procesul de negocieri în formatul 5+2, să reia negocierile privind statutul juridic al regiunii transnistrene, subliniind că doar un statut legal convenit va preveni escaladarea ulterioară a conflictului. Totodată, în Declarație se sublinia necesitatea finalizării evacuării trupelor ruse și a munițiilor din regiune, în conformitate cu angajamentele Federației Ruse asumate în 1999 la Summitul OSCE de la Istanbul [14].

O altă rezoluție examinată în Senatul american a fost adoptată în martie 2014, care reflectă îngrijorarea SUA privind integritatea teritorială a Republicii Moldova după anexarea de către Federația Rusă a Crimeii. Documentul subliniază că poporul Republicii Moldova trebuie să-și determine de sine stătător propriul viitor fără careva constrângeri sau presiuni externe; cere Federației Ruse să scoată forțele militare de pe teritoriul Republicii Moldova; îl îndeamnă pe Președintele B.Obama să examineze sporirea gradului de securitate și consolidarea cooperării informaționale cu Republica Moldova [12].

În anii care au urmat relațiile politice moldo-americane s-au consolidat în mod constant, nuanțate în special de sprijinul american în stoparea conflictului armat de pe Nistru și apoi, în etapa latentă, la reglementarea acestuia. O apropiere pozitivă a intereselor celor două țări s-a menținut și pe perioada administrației lui Bill Clinton, care s-a materializat prin invitația Președintelui M.Snegur de a vizita SUA, în ianuarie 1995. Șeful administrației americane a apreciat cu un calificativ înalt dezvoltarea economică și politică a Moldovei, plasând-o

pe un loc de frunte printre noile state independente din fosta URSS. Președintele, dar și alți demnitari americani, au reiterat sprijinul SUA în realizarea reformelor democratice și retragerea trupelor ruse din raioanele de est, prin respectarea dreptului internațional în vigoare și principiul de neutralitate a Republicii Moldova [8, p.195].

Sprijinul SUA în acea perioadă, dar și în anii următori în cadrul organizațiilor internaționale, s-a manifestat prin susținerea și asistența acordată Republicii Moldova în următoarele structuri globale și regionale: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Mondială a Comerțului (OMC), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Parteneriatul pentru Pace (PpP) al Alianței Nord-Atlantice (NATO), Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică (GUAM) și a. În privința integrării europene, Statele Unite și-au arătat disponibilitatea de a susține Republica Moldova și de a-i fi un partener de încredere în implementarea reformelor democratice necesare pentru apropierea de Uniunea Europeană. Cu ocazia diferitelor întrevederi la nivel înalt, în special în ultimii ani, SUA și-au reiterat sprijinul în acest sens. Acest fapt a fost confirmat și în cadrul vizitei la Chișinău a Vicepreședintelui J.Biden în martie 2011, care a declarat: „*Statele Unite cred că viitorul Moldovei este în Europa. Sunteți un stat european, trebuie și veți fi în Europa*” [17].

În cadrul relațiilor bilaterale cu SUA, Republica Moldova a dezvoltat cu Statul Carolina de Nord un Parteneriat de Cooperare, care are drept scop facilitarea contactelor la nivel local în domeniile economic, cultural, științific, schimburi academice, ocrotirea sănătății, asistență umanitară și altele. Parteneriatul a fost lansat la 22 aprilie 1999. În baza *Memorandumului de principii și proceduri între Republica Moldova și Statul Carolina de Nord cu privire la dorința de a întări relațiile lor*, în anul 2004 a fost instituit Comitetul bilateral de cooperare între Republica Moldova și Statul Carolina de Nord. Acest Comitet se întrunește periodic la reuniuni, în cadrul cărora se abordează diferite aspecte prevăzute de agenda comună de colaborare [9].

În perioada de guvernare comunistă (2001-2009), imaginea Republicii Moldova de „frunză” în materie de implementare a reformelor

democratice și economice a încetat să mai fie una credibilă în rândul politicianilor americani. Anume în această perioadă se produce răcirea, iar apoi și suspendarea relațiilor de cooperare ale Republicii Moldova cu Fondul Monetar Internațional și cu Banca Mondială, se stopează reformele în domeniile financiar, energetic etc. În acest context, vizita oficială la Washington a Președintelui Republicii Moldova V.Voronin, în decembrie 2002, a constituit o bună oportunitate pentru dinamizarea relațiilor moldo-americane în toate domeniile, inclusiv sub aspect politic. Chișinăul nu a izbutit acest lucru, deoarece respectiva vizită nu a fost expresia unei strategii de lungă durată care ar fi avut ca scop primordial să ridice cooperarea moldo-americană la un nivel calitativ nou.

Administrația SUA, prin invitarea Președintelui V.Voronin la Casa Albă, a dorit să încurajeze guvernarea comunistă de la Chișinău să continue cursul reformelor democratice și economice inițiate în Moldova în anii '90. Cu regret, vizita oficială la Washington a președintelui moldovean nu a fost urmată de o transformare calitativă a relațiilor moldo-americane. Această realitate a fost confirmată de acțiunile ulterioare ale Chișinăului, care contraveneau însuși conținutului Declarației comune a celor doi președinți, George W. Bush și V. Voronin, din 17 decembrie 2002. De exemplu, contrar priorităților trasate în Declarația comună menționată, autoritățile de la Chișinău demarează în anul 2003 negocieri directe cu Moscova la subiectul transnistrean, neglijând totalmente SUA și UE; îngheață practic procesul de privatizare în domeniile energetic, bancar și al telecomunicațiilor, tergiversează reformele economice, deraiază relațiile cu FMI și BM etc.

Totodată, mesajele anunțate în capitala americană de V.Voronin privind continuarea reformelor democratice și economice, adeziunea la principiile democrației și respectarea drepturilor omului, integrarea europeană a țării, cooperarea cu organizațiile financiare internaționale, angajarea Moldovei în lupta contra terorismului etc. au reușit să amelioreze într-o anumită măsură perceperea guvernării comuniste de către oficialii americani. Însă, vizita oficială în SUA a Președintelui Voronin nu a constituit un stimul pentru impulsionearea dialogului po-

litic moldo-american. Dimpotrivă, comunicarea la nivel înalt dintre Chișinău și Washington este redusă la rare epistole diplomatice cu ocazia unor evenimente festive. Dialogul între Congresul SUA și Parlamentul moldovean a rămas pe întreaga perioadă a anilor 2002-2008 inexistent. Deși diplomații americani de nivel mediu vizitau destul de frecvent țara noastră, acestea nu puteau să asigure funcționalitatea unui dialog politic viabil între cele două țări [7, p.92-93].

După victoria coaliției pro-europene la alegerile parlamentare din 2009, relațiile politice moldo-americane au cunoscut o dezvoltare calitativ nouă. Este necesar de a sublinia că, practic, în toate programele de guvernare din anii 2009-2016 colaborarea Republicii Moldova cu SUA avea o semnificație aparte, autoritățile moldovene angajându-se să instituie cu Washingtonul un *parteneriat strategic*. Acțiunile pentru realizarea acestei intenții la început au fost destul de promițătoare. Așa, în ianuarie 2010 o delegație a Republicii Moldova, în frunte cu Prim-ministrul V.Filat, întreprinde o vizită în SUA, în cadrul căreia a fost semnat cu autoritățile americane *Acordul Compact* de finanțare din fondurile Corporației „Provocările Mileniului”, care prevedea acordarea țării noastre a unei asistențe financiare nerambursabile în valoare de 262 mil.\$, pentru a fi utilizată în realizarea unor proiecte de infrastructură și pentru modernizarea agriculturii [8].

Deși partea moldavă în cadrul întreprinderilor cu partenerii americani a purtat discuții pe marginea constituirii unui parteneriat strategic, similar celor semnate de SUA cu Georgia și Ucraina, Washingtonul s-a mărginit la semnarea unei *declarații comune* care prevedea intensificarea dialogului bilateral și a parteneriatului dintre cele două state. Astfel, documentul prevedea:

- intensificarea dialogului în domeniile de interes comun;
- facilitarea dezvoltării în continuare a democrației, a statului de drept, a economiei de piață, a prosperității și cooperării în domeniul apărării;
- reafirmarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, în cadrul granițelor sale recunoscute pe plan internațional;

- susținerea pentru reluarea negocierilor în format 5+2 în vederea soluționării definitive a diferendului transnistrean [16].

Putem remarca că această Declarație trasa unele direcții mai previzibile ale relațiilor moldo-americane, în care erau cointerestate ambele părți.

Însă, în opinia cercetătorului V. Chirilă, *eficiența dialogului politic moldo-american era afectată și de abordarea superficială, de către oficialii moldoveni, a subiectelor cu privire la respectarea principiilor, valorilor și drepturilor democratice în Republica Moldova*. Pentru Chișinău, conflictul transnistrean ocupa locul central în discuțiile cu Washingtonul, iar subiectele legate de democrație erau, de cele mai dese ori, marginalizate sau neglijate. Această atitudine nu corespundea cu viziunea Casei Albe, pentru care conflictul transnistrean, desigur, ocupa un loc important în dialogul său cu autoritățile de la Chișinău, însă primordiale erau chestiunile referitoare la consolidarea democrației în țara noastră. De aceea, sprijinului acordat Republicii Moldova de către SUA a fost întotdeauna direct proporțional cu angajamentul Chișinăului de a continua reformele democratice. În plus, din perspectiva SUA, asistența și sprijinul politic oferite țării noastre aveau un obiectiv mai larg, care se extindea nu doar la afirmarea acesteia ca stat democratic, prosper, stabil și integru, dar și ca stat liber să devină partener deplin al Comunității Euroatlantice. Cu regret, în acea perioadă nu a existat încrederea deplină că și Chișinăul împărtășește cu certitudine această viziune [7, p.94].

O contribuție importantă la constituirea posibilului parteneriat strategic moldo-american a avut vizita în Republica Moldova a Vicepreședintelui SUA J.Biden, desfășurată la 11 martie 2011. În discursul său politic rostit la Chișinău oficialul american a trasat prioritățile de bază ale țării noastre, pentru care miza administrația de la Washington: 1) tranziția spre democrație; 2) continuarea reformelor economice; 3) parcursul european; 4) reglementarea conflictului transnistrean, cu păstrarea suveranității și integrității teritoriale a țării [17].

Un alt eveniment din cadrul relațiilor moldo-americane a avut loc la 4 ianuarie 2013, când la Chișinău s-a aflat în vizită Secretarul de Stat

al SUA J.Kerry. În discuțiile oficialilor moldoveni cu șeful diplomației americane au fost abordate mai multe probleme, printre care consolidarea dialogului politic, intensificarea cooperării comercial-economice, constituirea unui parteneriat strategic etc. [18]. În scurt timp după aceeașă vizită problema parteneriatului strategic moldo-american nu a mai fost abordată la nivel înalt, deoarece țara noastră a intrat într-un proces de instabilitate politică și financiară, manifestată prin schimbarea frecventă a guvernelor, criza din sistemul bancar, amploarea fenomenului corupției, tergiversarea reformelor din sistemul judiciar etc. În situația creată problema constituirii parteneriatului strategic dintre Republica Moldova și SUA rămâne una deschisă, care poate fi rezolvată doar prin înfăptuirea unor transformări radicale în sistemul social-politic și economic al Republicii Moldova.

3. Dimensiunea comercial-economică a relațiilor moldo-americane

După cum s-a subliniat deja, Statele Unite ale Americii sunt prima putere economică a lumii și un model al economiei de piață de o eficiență remarcabilă. Economia americană este una complexă, diversificată, modernă și rămâne, în continuare, cea mai avansată după volumul total al producției (cu peste $\frac{1}{4}$ din PIB-ul mondial), dispunând de variate și bogate resurse naturale. Poate fi menționat și faptul că în prezent dolarul american rămâne a fi cea mai apreciată valută de schimb la nivel mondial. Totodată, SUA este cea mai mare piață de desfacere și de consum, având și o poziție dominantă în așa organizații financiare internaționale ca FMI și Banca Mondială. În acest context, colaborarea moldo-americană în aspect economic constituie pentru țara noastră o oportunitate prețioasă pentru a depăși problemele derivate din apartenența ei la sistemul economic de model sovietic, care s-a soldat cu consecințe nefaste pentru noul stat independent. Din aceste considerente, Republica Moldova a inițiat cu SUA o cooperare economică destul de vastă, facilitată și de disponibilitatea părții americane de a acorda în acest sens asistența respectivă.

În vederea desfășurării colaborării economice moldo-americane, guvernele celor două țări au semnat un șir de acorduri bilaterale, care au pus baza cadrului juridic necesar, și anume: *Acordul cu privire la relațiile comerciale* din 19 iunie 1992, prin care țări noastre i s-a oferit statutul *națiunii celei mai favorizate* în relațiile comerciale cu SUA; *Acordul cu privire la stimularea investițiilor*, semnat la 19 iunie 1992; *Acordul cu privire la încurajarea și protecția reciprocă a investițiilor*, semnat la 21 aprilie 1993; *Acordul cu privire la cooperarea și facilitarea acordării asistenței*, semnat la 21 martie 1994; *Memorandumul cu privire la cooperarea în domeniul apărării și al relațiilor militare între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și cel al SUA*, semnat la 4 decembrie 1995, și altele [7, p.91].

Actele la care facem referire ofereau un cadru juridic destul de prielnic pentru inițierea diferitelor proiecte de cooperare economică bilaterală. S-a început procesul de modernizare a agriculturii (cu susținerea tehnico-financiară a SUA, programele USAID) prin implementarea Programului „Pământ” – de împroprietărire a țăranilor moldoveni. Datele statistice indică că Statele Unite au devenit în curând unul dintre principalii investitori ai Republicii Moldova Astfel, în perioada 1992-2003 investițiile americane au constituit 36 milioane de dolari, cifră ce reprezenta 11% din totalul investițiilor străine în țara noastră [12].

Însă, trebuie să constatăm că volumul schimburilor comerciale moldo-americane era încă insuficient. De exemplu, dacă în anul 1997 volumul comerțului bilateral dintre cele două țări era de 99 milioane de dolari, atunci în anul 2008 acesta s-a ridicat la suma de 101 milioane. Cu alte cuvinte, pe parcursul a 10 ani volumul comerțului bilateral s-a majorat doar cu 2 milioane de dolari. În acești ani interesul investitorilor americani pentru efectuarea unor investiții directe în economia moldovenească a scăzut dramatic, în particular din cauza faptului că climatul investițional în Moldova nu era considerat optimal de către autoritățile americane, iar procesul de privatizare în domenii importante ale economiei, precum sectorul energetic, al comunicațiilor și bancar, a fost practic înghețat. Mai mult decât atât, re-naționalizarea societății farmaceutice româno-americane „Farmaco” nu a trecut ne-

observată de potențialii investitori, fapt ce a influențat negativ fluxul de capital american în economia națională [7, p.96-97].

Una dintre cele mai importante dimensiuni ale colaborării economice moldo-americane se referă la includerea Republicii Moldova în programul Fondului „Provocările Mileniului” (MCA), creat de SUA în anul 2004. Corporația care gestionează acest fond are ca scop oferirea unui sprijin destul de consistent țărilor selectate pentru a obține o asistență financiară integrală din partea SUA, înaintându-se acestora trei condiții de bază: să instituie o guvernare justă, să investească în oameni și să încurajeze libertatea economică. Pentru aceasta se utilizează 16 criterii, în baza cărora corporația apreciază țările care sunt incluse în acest program de asistență americană.

În noiembrie 2005, pentru a încuraja eforturile conducerii Republicii Moldova de a reforma economia și societatea, SUA a decis includerea țării noastre, împreună cu încă 13 state, în programul preliminar al Fondului „Provocările Mileniului”. Pentru a corespunde exigențelor înaintate de SUA și de a beneficia de ajutorul american, a fost creat un grup de lucru în vederea elaborării unui Plan preliminar de participare la fondurile MCA, care a fost aprobat de Consiliul de Directori ai corporației. Totodată, oficialii fondului au decis acordarea țării noastre a unui suport financiar de 24,7 milioane de dolari, destinați activităților de combatere a corupției. MCA consideră că acordarea suportului integral Republicii Moldova va fi posibilă doar dacă se vor înregistra rezultate palpabile în combaterea corupției în așa domenii ca cel judiciar, fiscal, vamal, al poliției, de ocrotire a sănătății etc. Însă, în perioada anilor 2007-2009 fenomenul corupției a continuat să persiste, și, în consecință, Fondul Provocările Mileniului nu a extins integral programul său de asistență asupra țării noastre [2].

După venirea la conducerea Republicii Moldova în 2009 a coaliției pro-europene, negocierile moldo-americane privind colaborarea în cadrul Corporației „Provocările Mileniului” au fost reluate. În rezultat, la 20 ianuarie 2010 Guvernul Republicii Moldova și Corporația americană au semnat la Washington un acord de asistență nerambursabilă în valoare de 262 milioane de dolari pentru implementarea Programu-

lui „Compact”, ce a inclus proiecte investiționale axate pe infrastructura de irigare, agricultura de valoare înaltă și reabilitarea drumurilor. Asistența pentru implementarea Programului „Compact” urma să fie acordată sub formă de grant în decursul unei perioade de 5 ani. Programul a inclus două proiecte majore – „Tranziția la agricultura performantă” în valoare de 102 mil.\$ și „Reabilitarea drumurilor”, estimat la 133 mil.\$. Totodată, pentru administrarea, monitorizarea, evaluarea și auditul Programului „Compact” se prevedea alocarea a 27 mil. \$.

Proiectul „Tranziția la agricultură performantă” prevedea renovarea a 11 sisteme centralizate de irigare din bazinele râurilor Nistru și Prut, cu o suprafață totală de 15 mii ha de terenuri agricole. Proiectul includea și restructurarea managementului în irigare și transferul sistemelor reabilitate în gestiunea asociațiilor utilizatorilor de apă. Referitor la proiectul „Reabilitarea drumurilor”, acesta includea lucrări de reparație a unei importante autostrăzi de 93 de km. din nord-estul Republicii Moldova (Sărăteni-Soroca – *n.n.*), traseu utilizat de transportatorii privați și pasageri, precum și pentru afacerile și comerțul interior. Rămâne însă de constatat cu regret că după finalizarea cu succes a acestor proiecte, în anul 2015, colaborarea Republicii Moldova cu Corporația „Provocările Mileniului” a fost stopată din cauza nerespectării de către partea moldavă a condițiilor stipulate în acordul inițial [19].

În ultimii ani asistența SUA acordată Republicii Moldova a fost reluată, fiind semnate mai multe acorduri în acest sens. Așa, în anul 2016 SUA și Republica Moldova au încheiat două acorduri de asistență pentru creșterea comerțului și a investițiilor în sectoarele-cheie și, respectiv, pentru o guvernare mai eficientă și responsabilă, în valoare de 98,7 mil.\$ [17]. La 22 februarie 2017 SUA și Republica Moldova au mai semnat un acord care prevedea acordarea țării noastre, prin intermediul Agenției pentru Dezvoltare Internațională (USAID), a unui credit în valoare de 21 mil.\$, destinat proiectului „Agricultură performantă”, pe o perioadă de 5 ani. De remarcat că pe durata a 25 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice SUA a acordat Republicii Moldova un suport de peste 1,4 mld. \$ [17].

Făcând o totalizare cu privire la relațiile comercial-economice dintre Republica Moldova și SUA vom evidenția faptul că, pe lângă anumite

rezultate pozitive, la care am atribui asistența americană în implementarea mai multor proiecte, cum ar fi cele finanțate de Corporația „Provocările Mileniului”, asistența pentru dezvoltarea mediului de afaceri etc., în domeniul dat sunt încă multe lacune. La acestea am atribui numărul insuficient de întreprinderi mixte moldo-americane (cca 220), volumul scăzut al schimburilor comerciale bilaterale (doar 70,4 mil.\$ în anul 2016) [16], investițiile insuficiente americane în țara noastră și altele. Deși în anul 2005 a fost constituit un Comitet mixt moldo-american pentru cooperarea economică și investiții, doar după câteva reuniuni activitatea lui a intrat în impas. De altfel, problemele în colaborarea economică dintre Republica Moldova și SUA în mare parte sunt cauzate de cele mai multe ori de partea moldavă. Acestea sunt condiționate de faptul că mediul de afaceri moldovenesc nu este atractiv pentru investitorii americani. Totodată, înșiși exportatorii moldoveni trebuie să desfășoare activități concrete de popularizare a producției autohtone pe piața americană, deoarece mărfurile moldovenești nu sunt cunoscute suficient de consumatorii și oamenii de afaceri americani. Se impune și necesitatea semnării unui acord moldo-american de liber schimb.

4.Aspecte cultural-educăționale ale colaborării Republicii Moldova cu SUA

Necesitatea și importanța colaborării moldo-americane în aspect cultural-educățional a fost evidențiată încă de la primele contacte diplomatice dintre cele două state. De remarcat că pentru SUA acest domeniu a fost în permanență un instrument efectiv în sporirea influenței americane în plan global, iar pentru Republica Moldova – stat tânăr, recent apărut pe harta politică a lumii – o bună oportunitate de apărare și afirmare a suveranității sale, de familiarizare cu sistemul american de cultură și educație, pentru a prelua cele mai avansate realizări în domeniul dat, necesare pentru reformarea și edificarea propriului patrimoniu național. Or, dezvoltarea și intensificarea relațiilor bilaterale în diferite domenii oferea încredere partenerului de cooperare, fapt ce se răsfrângea benefic asupra cooperării în ansamblu. Din acest punct de vedere, în Concepția

politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament în 1995, se menționa că țara noastră „*va acorda o atenție sporită dezvoltării relațiilor de parteneriat și cooperare pe multiple planuri cu SUA*” [4].

Relațiile în domeniile educației și culturii au cunoscut, în perioada de referință, de rând cu alte dimensiuni ale colaborării moldo-americane, o dezvoltare destul de variată. La acestea am atribui prezența Agențiilor USAID și a Corpului Păcii în Moldova, multitudinea de proiecte social-culturale și programe educaționale, de instruire și de schimb de studenți oferite de partea americană. Cele mai importante acorduri semnate de Republica Moldova cu Statele Unite ale Americii în domeniul cultural-educational încă în anii '90 au fost următoarele:

- * Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii cu privire la Programul Corpului Păcii al SUA în Republica Moldova (02.02.1993);
- * Acord privind cooperarea în domeniul științei între Guvernul Republicii Moldova și Asociația Internațională pentru promovarea cooperării în domeniul științei din statele independente din ex-URSS (INTAS) (16.05.1995);
- * Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul SUA cu privire la cooperarea în cadrul programului „GLOBE” (30.01.1995);
- * Acord de cooperare între Guvernul Republicii Moldova și Fundația SUA în Domeniul cercetării și dezvoltării civile pentru statele independente ale fostei Uniuni Sovietice (28.03.2000), etc.

Prin intermediul programelor sale de asistență tehnică și dezvoltare (USAID), al Corpului Păcii, SUA susține în mod direct acțiunile legate de reforma justiției, emanciparea presei independente, consolidarea autonomiei locale, combaterea corupției și a traficului de ființe umane, egalitatea și echitatea socială și confesională. Sute de tineri din Republica Moldova și-au făcut sau își fac studiile în Statele Unite prin intermediul programului Muskie și prin alte programe, dar au și posibilitatea să lucreze prin programele Work and Travel, acumulând o nouă și promițătoare experiență. Este de menționat că asistența oferită Republicii Moldova se încadrează în tradițiile in-

ternaționale ale Statelor Unite de a asista economic și politic țările orientate spre o guvernare democratică, singura condiție fiind legată de respectarea integrală de către aceste țări a angajamentelor internaționale și bilaterale.

Corpul Păcii (Peace Corps) al SUA trimite voluntari în țările din întreaga lume pentru a ajuta la formarea unor comunități mai puternice și a îmbunătăți înțelegerea dintre americani și alte popoare. Agenția guvernamentală a SUA Corpul Păcii a fost înființată în martie 1961 la inițiativa Președintelui american John Kennedy. Către 2010, conform unui comunicat al Ambasadei SUA în Republica Moldova, în lume activau aproape 8.000 de voluntari, repartizați în 73 de țări. Din 1961 aproape 200.000 de voluntari au făcut serviciul de voluntariat în 139 de țări. Agenția activează în Republica Moldova din 1993; de la acea dată și-au făcut serviciul de asistență cca 1.000 de voluntari americani. În 2010 Corpul Păcii din Moldova a semnat un memorandum de înțelegere cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare pentru a extinde asistența de voluntariat în sectorul agricol în următorii 5 ani, până în anul 2015. Se prevedea că în această perioadă în țara noastră vor activa circa 75 de voluntari. Obiectivul Corpului Păcii prevedea acordarea asistenței în dezvoltarea agriculturii și a businessului rural în Moldova [5].

În ansamblu, voluntarii Corpului Păcii în Moldova activează în cadrul a patru programe:

Predarea limbii engleze, scopul programului este îmbunătățirea predării/învățării limbii engleze și ridicarea nivelului de dezvoltare a comunității de școli;

Educația pentru sănătate în școală și comunitate, voluntarii americani din cadrul acestui program sunt repartizați să lucreze în școli și centre medicale, locuind în comunitate;

Dezvoltarea comunitară și organizațională, voluntarii din cadrul acestui program îndeplinesc o gamă variată de sarcini, oferind servicii organizațiilor și asociațiilor obștești, în dependență de necesitățile identificate de comunitate;

Dezvoltarea agriculturii și businessului rural, în scopul oferirii consultanței și instruirii fermierilor și tinerilor antreprenori [6].

O altă dimensiune de colaborare în domeniul cultural-educational se referă la finanțarea de către Guvernul Statelor Unite a unui șir de programe de schimb academic, profesional și cultural cu Moldova. Scopul acestor programe este de a promova înțelegerea reciprocă prin intermediul programelor de schimb și instruire și de a stimula reformele democratice și economice în țara noastră, utilizându-se experiența și cunoștințele acumulate de către participanții la aceste programe. Conform datelor Ambasadei SUA în Moldova, peste 3.000 de moldoveni au avut șansa de a participa în cadrul programelor de schimb finanțate de partea americană. Selectarea candidaților pentru participarea la aceste programe se face în bază de merit, solicitanții fiind evaluați în conformitate cu succesele academice, potențialul de lider, cunoașterea limbii engleze, domeniul de studii sau cercetare și nivelul de pregătire pentru studii în SUA [10].

Principalele programe din acest domeniu sunt: *Programul Fulbright*, care oferă granturi pentru cercetare destinate colaboratorilor științifici superiori, lectorilor universitari sau experților în diferite domenii; *Programul de burse pentru studii postuniversitare Edmund S. Muskie*, selectează cetățeni dotați din Republica Moldova pentru a le oferi burse în diverse domenii în instituțiile de învățământ americane; *Programul de schimb pentru viitorii lideri (FLEX)*, oferă burse pentru un an elevilor de liceu. Câștigătorii frecventează liceele și locuiesc în familii americane.

O altă categorie de programe pentru schimbul de experiență oferită de SUA prin intermediul Departamentului de Stat sunt programele de vară *Summer Work and Travel (SWT)*. În cadrul acestuia studenții care urmează studiile superioare au posibilitatea de a munci și a călători pe teritoriul SUA. În fiecare an programul dat atrage mii de studenți din întreaga lume, inclusiv din Republica Moldova. În țara noastră acest program a fost lansat în 2002. La SWT pot participa doar studenții care studiază la secția de zi în colegii sau universități din Moldova. Participanții au dreptul la ședere pe teritoriul Statelor Unite pe o perioadă de patru luni, dintre care o lună poate fi destinată călătoriilor [11].

Cu privire la aspectele culturale ale colaborării dintre Republica Moldova și SUA, vom mai menționa că realizările culturii ameri-

can, distribuite prin numeroase producții cinematografice de top, tehnologiile performante de marcă, precum Apple, Microsoft, Google, rețelele sociale și brandurile comerciale, cum ar fi Coca Cola, McDonald's etc., promovează un anumit mod/stil de viață peste tot în lume. Astfel, rolul dominant al SUA pe plan mondial este relevant și la capitolul cultură și educație, oferind Republicii Moldova șanse reale de a cunoaște și de a valorifica aceste realizări ale națiunii americane.

În condițiile în care Republica Moldova depune eforturi în procesul de integrare europeană, precum și în procesul de democratizare a societății, SUA este statul care nu doar salută aceste eforturi ale noastre, dar și contribuie substanțial la implementarea acestora în realitate.

Referințe bibliografice:

1. Biroul Național de Statistică.
2. Căldare Gh. *O nouă etapă în relațiile moldo-americane*. În: Studii internaționale. Viziuni din Moldova. Chișinău: CE USM, 2007, nr.3, p.73-78.
3. Cojocaru Gh. *Politica externă a Republicii Moldova*. Studii. Chișinău: Civitas, 2001. 205 p.
4. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.20.
5. *Corpul Păcii semnează un nou Memorandum de Înțelegere cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare*. www.interlic.md din 04.05.2010.
6. *Corpul Păcii în Moldova*. <http://moldova.peacecorps.gov>.
7. Chirilă V. *Relațiile Republicii Moldova cu SUA*. În: Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chișinău: Cartdidact, 2009, p.89-99.
8. Matei H., Neguț S., Nicolae I. *Enciclopedia statelor lumii*. București: Meronia, 2012. 781 p.
9. *Parteneriatul Republicii Moldova cu Statul Carolina de Nord*. www.sua.mfa.md.

10. *Programe de Schimb Academic, Profesional și Cultural*. <http://romanian.moldova.usembassy.gov/exchanges>.
11. *Programul de vară SWT*. <http://romanian.moldova.usembassy.gov/summer-work>.
12. *Rezoluția în sprijinul Republicii Moldova examinată în Senatul american*. www.unimedia.md
13. www.gov.md din 11 martie 2011.
14. www.mfa.gov.md din 16.07.2013.
15. www.interlic.md din 23.01.2010.
16. www.gov.md din 20.01.2010.
17. www.gov.md din 11.03.2011.
18. www.gov.md din 04.01.2013.
19. www.interlic.md din 23.01.2010.
20. www.gov.md din 17. 02.2017.
21. www.gov.md din 22.02.2017.
22. www.statistica.md, din 17.02.2017.

Surse obligatorii:

1. Cojocar Gh. *Politica externă a Republicii Moldova. Studii*. Chișinău: Civitas, 2001. 205 p.
2. *Rezoluția în sprijinul Republicii Moldova examinată în Senatul american*. www.unimedia.md din 04.04.2014.
3. *Parteneriatul Republicii Moldova cu Statul Carolina de Nord*. www.sua.mfa.md.
4. Chirilă V. *Relațiile Republicii Moldova cu SUA*. În: *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*. Chișinău: Cartdidact, 2009, p.89-99.
1. Căldare Gh. *O nouă etapă în relațiile moldo-americe*. În: *Studii internaționale. Viziuni din Moldova*. Chișinău: CE USM, nr.3, 2007, p.73-78.
2. *Conceptia politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlameni la 8 februarie 1995*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.20.

Tema 8. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU FRANȚA

Unități de conținut:

- 1. Locul și rolul Republicii Franceze în relațiile internaționale**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Franța**
- 3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-franceze**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-franceze**

Obiective de referință:

- să identifice rolul Franței pe arena internațională la etapa actuală;
- să determine dimensiunea colaborării moldo-franceze în domeniul politic;
- să stabilească gradul necesității colaborării comercial-economice între Republica Moldova și Franța;
- să aprecieze dimensiunea cultural-educatională a colaborării moldo-franceze;
- să estimeze colaborarea Republicii Moldova cu Franța la etapa actuală.

Repere de conținut:

1. Locul și rolul Republicii Franceze în relațiile internaționale

Franța este unul dintre actorii geopolitici importanți atât în spațiul european, cât și pe arena internațională. Motivele care ne permit asemenea afirmații sunt determinate de un șir de atuuri.

Astfel, la nivelul european, Franța este:

- prima putere agricolă. Produce 1/3 din cereale, vin, produse din carne și lapte;
- a doua putere industrială (după Germania);
- 60% din exportul Franței este destinat spațiului european.

Nu mai puțin importantă este prezența Franței pe arena internațională. La nivel internațional, actualmente Franța este:

- a patra putere economică mondială;
- prima putere turistică în lume (60 milioane de turiști anual);
- a doua industrie alimentară;
- ocupă a doua poziție în prestarea serviciilor [16].

Din punctul de vedere al evoluției istoriei, Franța a jucat un rol esențial în procesul de constituire a comunității europene. După cel de-al Doilea Război Mondial, Franța a jucat rolul de a constitui un spațiu al păcii și securității pe continent, precum și de a crea un spațiu economic comun favorabil. De asemenea, Franța a fost fondatorul proiectului din 18 aprilie 1951 de creare a CECA (Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului). Un rol nu mai puțin important pe care îl are Franța în relațiile internaționale este participarea la semnarea Acordului de la Roma din 1957, scopul căruia a fost de a crea o cale comună în dezvoltarea cooperării economice între state, înlăturarea barierelor vamale care ar fi un obstacol în calea progresului economic [6].

Actualmente, Franța deține un rol important pe arena internațională. Franța este unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Europene, ai spațiului Șenghen, ai zonei euro. În același timp, este unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Franța actualmente este membru al NATO, al OMC, al G7, al G 20, al Organizației internaționale a Francofoniei [17].

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Franța

În conformitate cu prevederile Concepției politicii externe a statului din 8 februarie 1995, relațiile dintre Republica Moldova și Republica Franceză, două state suverane și independente, au un caracter privilegiat. În ultimul timp relațiile dintre Republica Moldova și Franța, aflate vreme de mai bine de două decenii la periferia preocupărilor politicii și diplomației internaționale, devin obiectul unei atenții sporite. Odată cu obținerea independenței Republicii Moldova, relațiile moldo-franceze s-au dezvoltat în permanentă ascendență, acestea fiind caracterizate prin numeroase vizite ale oficialilor francezi în Republica

Moldova, dar și ale oficialilor moldoveni în Franța, prin crearea unui parteneriat comercial și economic permanent. Analizând dimensiunea politică a relațiilor moldo-franceze, este de menționat că primele contacte oficiale între state au fost stabilite în anul 1992, la scurt timp de la obținerea de către Republica Moldova a independenței și a recunoașterii sale în calitate de subiect de drept internațional. Relațiile politice moldo-franceze au fost fortificate prin numirea în 1992 a primul ambasador francez în Moldova [13].

Actualmente, Republica Moldova își asumă conștiincios angajamentele ce decurg din orice tratat interguvernamental. Acest lucru este stipulat în Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova (art.19 din Capitolul III „Executarea tratatelor internaționale”): „Tratatelor internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul *pacta sunt servanda*. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat la care este parte” [14].

Cadrul juridic bilateral între Republica Moldova și Republica Franceză îl constituie 14 documente bilaterale care reglementează următoarele domenii de cooperare: comercial-economic, tehnico-științific, domeniul apărării, protejarea reciprocă a investițiilor, agriculturii și dezvoltării rurale, transport rutier internațional, transport de mărfuri etc.

Principalele tratate și acorduri semnate între Franța și Republica Moldova sunt: Protocolul cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Franceză și Republica Moldova (semnat la data de 11 martie 1992); Protocolul de cooperare între ministerele afacerilor externe ale Republicii Moldova și Republicii Franceze (semnat la 29 ianuarie 1993); Tratatul de prietenie, de înțelegere și cooperare (semnat la 29 ianuarie 1993); Acordul de cooperare culturală, științifică și tehnică (semnat la 24 noiembrie 1994); Acordul de încurajare și protejare reciprocă a investițiilor (semnat la 8 septembrie 1997); Protocolul de înțelegere între Ministerul Agriculturii și Alimentației al Republicii Moldova și Ministerul Agriculturii și Pescuitului al Republicii Franceze în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale (semnat la 14 octombrie 1997); Acordul de ne-impozitare dublă și de luptă contra evazi-

unii fiscale (din octombrie 2006); Acordul de cooperare în domeniul patrimoniului cultural (semnat la 18 aprilie 2016).

Colaborarea moldo-franceză a fost consemnată juridic prin semnarea la 12 martie 1992, la Paris, a Protocolului privind stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Franceză și Republica Moldova. Un alt pas care fortifică colaborarea dintre state a fost semnarea la 29 ianuarie 1993, la Paris, a Protocolului de cooperare între ministerele afacerilor externe ale Republicii Moldova și Republicii Franceze. Dorind să contribuie la dezvoltarea relațiilor de prietenie între popoarele celor două state și la stabilirea unei cooperări strânse între ele, statele au convenit asupra efectuării consultărilor privind relațiile lor bilaterale, realizarea acordurilor bilaterale, precum și asupra problemelor internaționale de interes comun. Obiectul acestor consultări îl vor constitui: problemele referitoare la organizarea și aprofundarea cooperării interstatale bilaterale în domeniile politic, economic, științific și tehnic, cultural, consular și umanitar; problemele privind securitatea și cooperarea în Europa, în special în cadrul CSCE etc. Prin intermediul acestui protocol s-a decis că miniștrii de externe se vor întruni cel puțin o dată în an; consultările între directori și experți se vor organiza cu regularitate. În acest scop vor putea fi create grupuri de lucru. În caz de necesitate, vor fi efectuate consultări în cadrul organizațiilor și forurilor internaționale. Totodată, misiunile diplomatice ale celor două state în state terțe, precum și misiunile lor permanente pe lângă Organizația Națiunilor Unite și alte organizații internaționale din care fac parte își vor intensifica contactele și vor efectua un schimb de informații, în caz de necesitate [14].

Un alt document care se află la baza cooperării moldo-franceze este Tratatul de prietenie, înțelegere și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză semnat la 29 ianuarie 1993 și intrat în vigoare la 1 decembrie 1995 [15]. Acest document marchează raporturile de prietenie, apropiere culturală și civilizațională între poporul francez și cel moldovenesc. Astfel, este de observat că dialogul bilateral derivă din necesitatea de a consolida solidaritatea europeană printr-o apropiere între state fondată pe respectul valorilor universale ale libertății,

democrației și solidarității, precum și pe respectul drepturilor omului. Prin acest Tratat Republica Franceză și Republica Moldova se angajează să dezvolte relații de încredere și de cooperare în toate domeniile. Cooperarea lor politică, economică și culturală, atât pe plan bilateral, cât și pe plan multilateral, va avea la bază acțiuni ce vor genera o evoluție spre o comunitate europeană democratică și spre un stat de drept. În acest document sunt reflectate primele idei de susținere din partea Franței a procesului integraționist european al Republicii Moldova. Astfel, conform Tratatului, Republica Franceză se angajează să favorizeze dezvoltarea și aprofundarea relațiilor între Republica Moldova și comunitatea europeană. În acest scop, Franța va depune eforturi de a sprijini deschiderea dialogului dintre Republica Moldova și UE. Aderarea Republicii Moldova la Consiliul Europei este considerată de Franța drept un factor important pentru integrarea sa în Uniunea Europeană.

Conform articolului 3 al Tratatului de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză, între cele două părți au loc, în mod regulat, consultări cu privire la relațiile bilaterale și la problemele internaționale de interes comun, în special cu privire la subiectele de securitate și de cooperare în Europa. Acelaș Tratat reglementează întâlnirile de rang înalt dintre cele două state care participă la dezvoltarea relațiilor moldo-franceze.

Odată cu stabilirea relațiilor diplomatice între cele două țări au avut loc numeroase vizite și schimburi la cel mai înalt nivel, care contribuie la dinamizarea și aprofundarea relațiilor politice moldo-franceze.

Nu mai puțin interes în studierea relațiilor moldo-franceze prezintă vizita oficială din 28-30 ianuarie 1993 în Republica Franceză a primului Președinte al Republicii Moldova Mircea Snegur. Acest eveniment a fost urmat, pe 28 iunie 1995, de o vizită de lucru în Republica Franceză a Președintelui Parlamentului Republicii Moldova, Petru Lucinschi.

Relațiile moldo-franceze sunt fortificate și prin vizitele oficialilor francezi în Republica Moldova. Astfel, dialogul moldo-francez este fortificat prin vizita Președintelui Republicii Franceze, Jacques

Chirac, la Chișinău din septembrie 1998. Această vizită efectuată a fost un răspuns amical la vizita din septembrie 1997 la Paris a Președintelui Republicii Moldova Petru Lucinschi. Astfel, în cursul întrevederilor pe care le-a avut cu Lucinschi, șeful statului francez a afirmat „atașamentul Franței față de independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova”, precum și „sprijinul pe care îl va acorda tranziției economice și reformelor din această țară”. Totodată, președintele francez și-a reafirmat dorința de a vedea Republica Moldova „în arhitectura europeană”, în conformitate cu Acordul de cooperare cu Uniunea Europeană, semnat în 1994. În Republica Moldova Chirac a mai avut o întâlnire cu un grup de tineri vorbitori de limba franceză, prilej cu care a salutat apartenența Moldovei la „familia” statelor francofone [12].

În relațiile moldo-franceze prezintă interes și vizitele altor demnitari înalți. Astfel, în decembrie 1998 și în iunie 2001 ministrul delegat cu Cooperare și Francofonie, Charles Josselin, a efectuat două vizite în Republica Moldova. În 1999 au putut fi remarcate mai multe vizite ale autorităților moldave. Printre acestea pot fi menționate vizita din septembrie a Prim-ministrului în exercițiu pe atunci, Ion Sturza. De asemenea, importantă în fortificarea relațiilor dintre Republica Moldova și Franța este vizita delegației Parlamentului moldav, condusă de către Președintele acestuia de atunci Dumitru Diacov, la Paris din iunie 2000. În contextul analizei dimensiunii politice a relațiilor moldo-franceze, merită atenție și vizita Ministrului Afacerilor Externe al Republicii Moldova Nicolae Dudău din octombrie 2001. Un pas important în relațiile moldo-franceze îl constituie întâlnirea din octombrie 2002 la Beirut, în ajunul Summitului Francofoniei, a celor doi președinți: Jacques Chirac și Vladimir Voronin. Ministrul Agriculturii moldav a fost primit în septembrie 2005 de către omologul său francez. În fortificarea dialogului moldo-francez merită atenție vizita efectuată de Brigitte Girardin, ministrul delegat cu Cooperare, Dezvoltare și Francofonie, la Chișinău la 21 martie 2006. Nu mai puțin relevantă este vizita din data de 30 octombrie, 2006 a viceprim-ministrului și ministrului Afacerilor Externe din Moldova, A. Stratan.

Ținând cont de schimbările fundamentale survenite în Europa în materie de securitate, Republica Moldova și Republica Franceză își propun, ca prin intermediul Tratatului de înțelegere, prietenie și cooperare să dezvolte și să aprofundeze relațiile pe plan militar, având discuții regulate cu privire la concepțiile lor în domeniul dat. Cele două părți decid să colaboreze în mod particular în cadrul Conferinței cu privire la securitatea și cooperarea în Europa, la menținerea păcii și la fortificarea securității în Europa, unindu-și eforturile în vederea stabilirii între toate statele europene a relațiilor de securitate. Prin intermediul aceluiași Tratat cele două state conștientizează importanța la scară mondială a problemelor ce țin de protecția mediului. Astfel, cooperarea lor în acest domeniu vizează prevenirea catastrofelor naturale și a riscurilor tehnologice.

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-franceze

Principalul Acord moldo-francez cu caracter economic este Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Paris, la 8 septembrie 1997, de către Nicolae Tăbăcaru, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Pierre Moscovici, ministru delegat pentru Afaceri Externe al Republicii Franceze. Conform prevederilor Acordului, consolidarea cooperării economice între cele două state și crearea condițiilor favorabile pentru investițiile franceze în Moldova și cele moldovenești în Franța sunt interese prioritare. Fiind convinse că încurajarea și protecția acestor investiții sunt proprii stimulării transferurilor de capitaluri și tehnologie între cele două țări, în interesul dezvoltării lor economice părțile contractante au decis reglementarea aspectului investițional al colaborării bilaterale. Acest Acord a condiționat până la moment dezvoltarea investițiilor franceze în Republica Moldova.

Investițiile directe ale Franței în Moldova dețin o cotă de cca 4 la sută și se estimează la cca 18 mil. \$ (locul 7), fiind plasate în domenii

precum: telecomunicații (France-Telecom, acționar majoritar în operatorul de telefonie mobilă Orange), materiale de construcție (Lafarge), agroalimentare (Lactalis, Via Lacta, Barges agro-industries în sectorul vizând nucile și Beten în cel legat de plantele aromatice). În ultimii ani s-a înregistrat o înviorare a activității grupurilor franceze în Moldova. Astfel, Lactalis a achiziționat în 2005 o uzină de producere a laptelui și 2 uzine de confecționare a brânzeturilor, în care activează 1.400 de persoane. Investitorii francezi au devenit acționari majoritari în grupul Via Lacta, întreprindere specializată în produse lactate, înghețată și produse de întreținere. Instituția bancară Société Générale a achiziționat pachetul majoritar (70,75%) din capitalul Mobiasbanca (63 de agenții, 500 de angajați, 47.000 de clienți). Investițiile franceze sunt protejate prin Acordul de protecție a investițiilor, semnat la 8.09.1997 și intrat în vigoare la 03.11.1999 [8].

Franța ocupă actualmente locul 15 în lista țărilor către care se exportă produsele moldovenesti (locul 9 din statele membre UE), cu o pondere de 1,0% (10 mil. dolari USD) din tot exportul și locul 11 la compartimentul importuri (locul 6 din statele membre UE), cu o cotă de 1,9% (49,2 mil. dolari USD) din totalitatea importului respectiv. Principalele produse importate în Moldova din Franța sunt băuturile distilate și șampania, fructele și băuturile din plante, produsele de marochinărie și pasăre. Exporturile din țara noastră spre Franța se referă la produsele agricole (64,2%) și, în special, produsele textile. În cadrul schimburilor comerciale ale Franței, Republica Moldova ocupă poziția 128 la capitolul export și 134 la compartimentul import.

În perioada ianuarie-noiembrie 2014 (cu excepția activității comerciale a agenților economici din raioanele de est) volumul total al schimburilor comerciale cu Franța a constituit 114,3 mil. USD (exportul – 31,4 mil.\$, iar importul – 83,9 mil.\$). După valoarea volumului schimburilor comerciale înregistrat în această perioadă, Franța se situează pe locul 11 între partenerii cu care Republica Moldova întreține relații comerciale: pe locul 13 în topul țărilor în care RM efectuează exporturi și pe locul 11 în topul țărilor din care RM efectuează importuri [8].

Republica Moldova este atentă la găzduirea și sprijinirea investitorilor francezi, dat fiind că aceștia contribuie efectiv la prosperitatea țării. În această perspectivă, a fost creat Clubul de Afaceri Franța-Moldova al cărui sediu se află în incinta Alianței Franceze din Moldova. Acesta susține la fel menținerea practicării limbii franceze, sinonim cu perspectivele de carieră pentru tinerii moldoveni, și favorizează implantarea noilor investitori francofoni aici în Moldova. Astăzi acest club poartă denumirea Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova (CCIFM) și este prezidat de către Emmanuel Skoulios. Obiectivul principal al CCIFM este de a participa la promovarea și dezvoltarea investițiilor și a comerțului între Franța și Moldova.

Pentru realizarea acestui obiectiv, CCIFM își orientează acțiunea sa spre trei direcții:

- ✓ Favorizarea întâlnirilor și a schimburilor de experiență între membri;
- ✓ Încurajarea și promovarea dialogului între comunitatea de afaceri, reprezentată de CCIFM și de alți actori, publici sau privați, din viața economică franceză sau moldavă;
- ✓ Colectarea și difuzarea informațiilor fiabile și de încredere, destinate membrilor și societăților interesate de investiții sau de dezvoltarea afacerilor dintre Franța și Moldova.

Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova își propune să reunească companii de toate dimensiunile și din toate sectoarele de activitate [3].

După cum a fost convenit în timpul vizitei în Franța a Președintelui Republicii Moldova, Petru Lucinschi, la 14 octombrie 1997, autoritățile moldovenești și franceze au decis să consolideze, într-un mod structurat, cooperarea lor în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale.

Această cooperare va trebui să permită dezvoltarea schimburilor tehnice, industriale și comerciale între partenerii moldoveni și francezi din sectorul public și privat în interesul reciproc al economiilor agricole și alimentare ale celor două țări. Ea va trebui, de asemenea, să mobilizeze expertizele comune ale celor două țări privind proiec-

tele moldovenești de dezvoltare în domeniile agricol și agroalimentar.

Cooperarea va fi stabilită în mod prioritar în ramurile de producție agricolă și agroalimentară, în care necesitățile Moldovei sunt cele mai stringente și în care oferta franceză, inclusiv în materie de pregătire a cadrelor, este deosebit de bine adaptată pentru a le răspunde. În acest sens, anumite sectoare ar putea deja constitui obiectul unei atenții susținute, cum ar fi: domeniul viti-vinicol; producerea și prelucrarea fructelor; producerea lactatelor, ameliorarea genetică a șeptelului și crearea unităților de prelucrare a laptelui. În domeniul dezvoltării rurale un interes aparte îl vor prezenta proiectele privind turismul rural. În scopul susținerii și promovării cooperării în cauză vor putea fi organizate misiuni și schimburi reciproce. În această perspectivă, o misiune condusă de Ministerul Agriculturii și Pescuitului, cuprinzând persoane responsabile din societăți franceze reprezentante ale diferitelor sectoare agroindustriale, a vizitat Moldova, la invitația Ministerului Agriculturii și Alimentației, pentru a evalua posibilitățile unor noi parteneriate industriale și comerciale [3].

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-franceze

Un pas important în consolidarea relațiilor moldo-franceze pe dimensiunea socioculturală este semnarea la 24 noiembrie 1994, la Chișinău, a Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze (intrat în vigoare la 1 iulie 1995). Prin semnarea acestui Acord, guvernul de la Paris și cel de la Chișinău și-au asumat responsabilitatea să respecte principiile Actului Final de la Helsinki și ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. De asemenea, ținând cont de identitățile culturale și necesitățile economice ale țărilor, precum și luând în considerare apartenența lor comună la un spațiu cultural european prin participarea la dezvoltarea proiectelor de interes comun în cadrul unor programe multilaterale, părțile semnatare au decis să promove-

ze cooperarea între popoare în domeniile culturii, educației, științei, tehnicii și instruirii. Prin acest act partea franceză se angajează să susțină eforturile manifestate de către partea moldovenească în favoarea studierii limbii franceze, acordându-i atenția cuvenită, prin punerea la dispoziție a personalului calificat (lectori, asistenți, atașați lingvistici), sprijinind filierele francofone ale Universității de Stat din Moldova și ale universităților pedagogice din Moldova, organizând stagieri de instruire lingvistică în Franța, elaborând în comun manuale și metode audiovizuale de predare a limbii franceze [1]. Republica Moldova s-a alăturat statelor francofone în noiembrie 1997, în cursul summitului Francofoniei ce a avut loc la Hanoi.

Prin semnarea Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze se angajează să dezvolte cooperarea în domeniul radiodifuziunii și televiziunii, în special prin difuzarea de programe francofone în Republica Moldova, atribuind o importanță deosebită pregătirii cadrelor. Aceste programe vor favoriza schimburi între organizațiile și specialiștii ambelor state. Un aspect important în cooperarea moldo-franceză va fi cooperarea în domeniul cinematografiei, cooperare realizată prin schimburi de filme, schimburi între organizații și profesioniști, coproducțiile și activitățile de instruire.

Astfel, postul de televiziune francofon TV5 Monde este accesibil pe întreg teritoriul Moldovei. Pe lângă programele difuzate prin postul sau conținutul site-ului tv5.org. acesta propune un vast dispozitiv de instrumente didactice de studiere a limbii franceze. De asemenea, acest program oferă un suport tuturor celor care studiază deja sau care intenționează să studieze limba franceză. Conform articolului 7 al Acordului de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze, părțile vor încuraja diverse forme de cooperare descentralizată, complementară cooperării dintre state: relații directe între persoane și instituții, orașe ori regiuni înrudite etc. În acest context se înscrie și crearea unui șir de asociații franco-moldave care au ca rol dezvoltarea relațiilor dintre cele două state.

Nu mai puțin important în colaborarea economică dintre Republica Moldova și Republica Franceză este semnarea la 18 aprilie 2016 a Aranjamentului administrativ privind cooperarea în domeniul patrimoniului cultural. Potrivit agenției „INFOTAG”, cu referire la Ministerul Culturii, din partea Moldovei documentul a fost semnat de ministrul Culturii Monica Babuc, iar din partea Franței – de Ambasadorul Franței la Chișinău, Pascal Vagogne. Acordul moldo-francez prevede formarea aptitudinilor, vizite și proiecte bilaterale. Documentul confirmă acordul instituțiilor de profil din cele două state de a proteja și conserva pentru generațiile ce urmează patrimoniul național și cultural al ambelor țări. Ambasadorul Franței a subliniat că documentul semnat va servi drept scut de protecție pentru patrimoniul cultural atât al Chișinăului, cât și al Moldovei. Vagogne a declarat: „Din momentul proclamării independenței, pentru perfecționarea bazei normative și administrative în domeniul patrimoniului Moldova s-a inspirat din experiența Franței. Primele negocieri care stau la baza acestui Acord au început cu misiunea din anul 2014 la Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor din Moldova”. Ministrul Culturii, Monica Babuc, a declarat că și-a asumat responsabilitatea pentru crearea de politici publice, în special a legislației naționale în ceea ce privește conservarea, protejarea și punerea în valoare a patrimoniului național cultural [10].

Analizând dimensiunea politică, comercial-economică și, inclusiv, cea socioculturală a colaborării moldo-franceze, este de menționat că, actualmente, Republica Franceză este unul dintre principalii parteneri europeni ai Republicii Moldova, care susține statul în procesul de democratizare și aderare la valorile democratice ale comunității europene.

Referințe bibliografice:

1. *Acordul de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze*
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356851>

2. *Buletin European, nr.16, octombrie 2006, La Paris, Andrei Stratan a avut întrevederi cu omologul său francez.* http://www.romania.mfa.md/img/buletine/Buletin_European_16.pdf
3. *Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova (CCIFM).* <http://www.ambafrance-md.org/Club-France,1059>
4. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 8. 02.1995.* <http://lex.justice.md/md/306955/>
5. *Consultări moldo-franceze la Paris.* <http://www.romania.mfa.md/noutati-eu/3849/>
6. *Cours de Histoire-géographie - La France, une puissance européenne* <http://www.maxicours.com/se/fiche/0/0/462700.html>
7. *Jacques Chirac a sosit în Republica Moldova pentru o vizită de Stat de o zi* http://www.ziaruldeiasi.ro/local/chisinau, 05-09-1998._
8. *Investițiile franceze în Moldova.* <http://www.franta.mfa.md/economic-relations-ro/>, (accesat: 26-08-2016).
9. Matei H., Neguț S., Nicolaie I. *Enciclopedia statelor lumii.* București: Meronia, 2016. 797 p.
10. *Moldova și Franța au semnat un acord de cooperare în domeniul patrimoniului cultural.* [http://www.infotag.md/populis-ru/222529/\(accesat: 29-06-2017\).](http://www.infotag.md/populis-ru/222529/(accesat: 29-06-2017).)
11. *Principalele vizite bilaterale.* <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/fr/#economic>.
12. *Relații moldo-franceze.* <http://www.ambafrance-md.org>.
13. *Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte.* Vol. 18 (1990-1998). Chișinău: Moldpress, 1999, p.414-415.
14. *Ibidem*, p.412-413.
15. *Traité d'amitié, d'entente et de coopération (en vigueur depuis 01.12.1995).* http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?jse ssionid=DA6D742D0424838E1EAF2CF832232055.tpdjo07 v_2?cidTexte=JORFTEXT000000735418&categorieLien=id, (21-02-2016).
16. <http://keepschool.com/fiches-de-cours/college/geographie/fran-ce-puissance-europeenne-mondiale.htm>

17. <http://bacpro13.over-blog.com/article-la-france-une-puissance-europeenne-et-mondiale-96078186.html>

Surse obligatorii:

1. *Acordul de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze* <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356851> (26-03-2017).
2. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.18 (1990-1998). Chișinău: Moldpress, 1999, p.412-415.
3. *Traité d'amitié, d'entente et de coopération (en vigueur depuis 01.12.1995)*// http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=DA6D742D0424838E1EAF2CF832232055.tpdjo07v_2?cidTexte=JORFTEXT000000735418&categorieLien=id, (21-02-2016).

Tema 9. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU ITALIA

Unități de conținut:

- 1. Locul și rolul Italiei în relațiile internaționale**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Italia**
- 3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-italiene**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-italiene**

Obiective de referință:

- sa analizeze rolul Italiei pe arena internațională la etapa actuală;
- să identifice specificul colaborării moldo-italiene în domeniul politic;
- sa determine necesitatea colaborării comercial-economice dintre Republica Moldova și Italia;
- să aprecieze colaborarea socioculturală moldo-italiană;
- să evalueze nivelul colaborării Republicii Moldova cu Italia.

Repere de conținut:

1. Locul și rolul Italiei în relațiile internaționale

În conformitate cu direcțiile prioritare reflectate în Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 1995, Italia este statul care se plasează printre țările prioritare cu care Republica Moldova dorește să dezvolte relații avantajoase de cooperare, caracterul acestora fiind determinat de ponderea Italiei în comunitatea internațională [6]. În ultimele decenii Italia a intrat în faza postindustrială, locul principal îl deține industria alimentară, în care sectorul serviciilor deține deja $\frac{3}{4}$ din PIB. Turismul reprezintă 41, 19 mld. \$ în bugetul statului [10, p. 336]. Țara cu o economie dezvoltată ocupă locul 8 pe glob privind calitatea vieții și locul 25 din perspectiva indicelui dezvoltării umane. Este mai dezvoltată în Nord (peste 80% din producția industrială se află concentrată în triunghiul Torino-Milano-Genova, care acoperă mai puțin de 1/3 din suprafața Italiei) și mai puțin dezvoltată în Sud (Mezzogiorno). Prin-

cipalele coordonate ale politicii externe italiene vizează promovarea multilateralismului, cu specificități derivate din calitatea de membru al UE și NATO și din puternica vocație mediteraneană. De asemenea, politica externă a Italiei pune accent pe promovarea intereselor economice. În acțiunile sale de politică externă, Italia urmărește coordonarea și consultarea cu statele membre UE și NATO [15]. În spațiul Uniunii Europene, Italia ocupă a patra poziție din punctul de vedere al dezvoltării economice și al numărului populației (616880122 de locuitori). Una dintre prioritățile politicii externe italiene este susținerea procesului integraționist european. Italia nu este doar unul dintre membrii fondatori ai UE, dar consideră UE drept principalul instrument prin intermediul căruia poate să-și amplifice prezența pe arena internațională. Italia a dezvoltat relații bilaterale cu statele Mediteranei, din Orientul Apropiat și din Balcani. Cu un PIB de 2171 miliarde de dolari, Italia este cea de a opta putere economică pe arena internațională și a patra în spațiul european. Italia, în calitate de membru al NATO, se implică în asigurarea securității europene, dar și a securității internaționale [9].

Italia este membru fondator al Comunității Europene, astăzi devenită Uniunea Europeană (UE). Italia a fost primită în ONU în 1955 și este stat membru și susținător al mai multor organizații internaționale, cum ar fi Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), Organizația Mondială a Comerțului, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Consiliul Europei și Inițiativa Central Europeană. A asigurat președinția prin rotație a unor astfel de organizații: în 1994 la CSCE (un predecesor al OSCE), G 7 și la Uniunea Europeană, între iulie și decembrie 2003. Țara este membră fondatoare a G 7.

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Italia

Poziția Italiei pe scena politică europeană este în favoarea necesităților și scopurilor pe care și le-a propus Republica Moldova în procesul de integrare europeană. Italia sprijină procesul de reformare politică, dar și economică a Moldovei, încurajând țara să devină

partener și membru al Comunității Europene. Republica Italia printre primele state a recunoscut independența Republicii Moldova, stabilind relațiile diplomatice la data de 21 februarie 1992. Ambasadorul italian Federico di Roberto cu reședința la Moscova, acreditat și pentru Republica Moldova, a înmănat scrisorile de acreditare la data de 25 octombrie 1993. Întrucât Ambasada Italiei de la Moscova era acreditată concomitent pentru 9 state ex-republici unionale, inclusiv Republica Moldova, întâlnea dificultăți în promovarea relațiilor bilaterale, ministrul de Externe al Italiei decide să-l acrediteze în calitate de ambasador în Republica Moldova pe Pietro Ercale Ago, ambasadorul Italiei la Budapesta (la data de 18 iunie 1996 i-a fost înmănată scrisoarea de acreditare). Până în 1996 Republica Moldova nu deținea reprezentanțe diplomatice în Italia. În ianuarie 1994 doamnei Maria Victoria Ionuț-Pușcariu i-a fost conferit titlul de Consul Onorific al Republicii Moldova în Italia. Un rol important în dezvoltarea relațiilor moldo-italiene l-a avut și acreditarea lui V.Ciumac în calitate de ambasador al Republicii Moldova în Republica Italia, iar începând cu luna octombrie 1998 și-a început activitatea Ambasada Republicii Moldova. Caracteristic relațiilor moldo-italiene până în 1996 este faptul că acestea erau destul de limitate. În primii 5 ani de la stabilirea relațiilor diplomatice, contacte politice marcante nu au avut loc, cu excepția unor întruniri ocazionale ale ministrului de Externe cu omologul său italian la București și Budapesta, discutându-se despre necesitatea creării unui cadru juridic în scopul dezvoltării relațiilor moldo-italiene [12]. Odată cu deschiderea Ambasadei Italiei la Chișinău în 2008, relațiile moldo-italiene cunosc o dezvoltare ascendentă. Până în prezent, între Republica Moldova și Republica Italia au fost semnate 38 de tratate bilaterale, care reglementează următoarele domenii de cooperare: politic, comercial-economic, cultural-științific, al tehnologiilor informaționale, al sănătății, domeniul juridic, cel al transporturilor, precum și domeniul migrației.

Astfel, printre principalele documente, care constituie baza politico-juridică a relațiilor dintre Republica Moldova și Italia, poate fi menționată Declarația comună cu privire la principiile relațiilor în-

tre Republica Moldova și Republica Italiană semnată la Chișinău la 20.03.1997, în vigoare din 20.03.1997. Astfel, conform Declarației, „părțile se vor călăuzi consecvent în relațiile lor de principii egalității suverane, inviolabilității frontierelor, respectării integrității teritoriale, reglementării pașnice a diferendelor, neamestecului în treburile interne, îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor asumate, conform dreptului internațional (art.1). Italia este disponibilă să împărasească propria experiență Republicii Moldova în domeniile politicii, economiei, învățământului, culturii și sănătății (art.6 alin.(2)). [18, p.141].

Un alt document, care fortifică cadrul politico-juridic al relațiilor moldo-italiene este Protocolul de consultări între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Italiene, semnat la Chișinău la 20.03.1997, intrat în vigoare la 20.03.1997. Conform textului Protocolului, părțile vor dezvolta relații în domeniile politic, economic, tehnico-științific, cultural și umanitar. De asemenea, dezvoltarea relațiilor interstatale va fi accelerată și de colaborarea delegațiilor și misiunilor diplomatice ale ambelor țări în țările terțe, precum în cadrul ONU, OSCE și al altor organizații și foruri internaționale [18, p. 148].

De asemenea, de importanță majoră în relațiile moldo-italiene sunt acordurile, care constituie o temelie bună juridică ce facilitează relațiile politice între cele două țări. Astfel, printre aceste acorduri pot fi menționate: Convenția consulară între Republica Moldova și Republica Italiană (*Roma, 23.02.2000*); Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind readmisia persoanelor cu ședere ilegală (*Roma, 03.07.2002*); Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind asistența judiciară și recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă (*Roma, 07.12.2006*); Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene, încheiat prin schimb de note, privind modificarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind conversiunea permiselor de conducere, semnat la Roma la 27 noiembrie 2003 (*Chișinău, 26.01.2011*); Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene,

privind conversiunea permiselor de conducere (*Roma, 27.11.2003*); Acord, întocmit prin schimb de note, privind modificarea și completarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene cu privire la reglementarea reciprocă a transportului internațional auto de pasageri și mărfuri, semnat la 19 septembrie 1997 (*Roma, 10.03.2003*); Protocolul de colaborare în domeniul asigurării cu pensii și asigurărilor sociale dintre Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova și Institutul Național de Asigurări Sociale al Republicii Italiene (*Roma, 01.12.2003*).

În cadrul participării Republicii Moldovei la Politica Europeană de Vecinătate, Italia a garantat susținerea deplină a Moldovei în favoarea unei definiri rapide a Acordului de Asociere cu UE. În acest context, merită atenție decizia comună a statelor de a-și acorda ajutor reciproc în realizarea scopurilor și intereselor reciproce. Italia este statul care oferă asistența necesară pentru realizarea reformelor politice, economice și sociale indispensabile, de care Moldova are nevoie.

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-italiene

Italia, ca și alte țări ale Uniunii Europene, investește și în sectorul industrial, datorită poziției geografice comode a țării (o punte între UE și țările Euro-Asiatice) și datorită costului forței de muncă, în plus față de alte puncte atractive.

Cadrul juridic al relațiilor comercial-economice dintre Republica Moldova și Italia îl constituie Declarația comună privind cooperarea economică între Republica Moldova și Republica Italiană, semnată la Chișinău la 20.03.1997, în vigoare din 20.03.1997. Conform art.1 al Declarației, Italia este gata să aducă o contribuție concretă la reformele economice, la tranziția economiei de piață și la o integrare planetară a economiei Republicii Moldova în economia mondială. De asemenea, conform art.3, colaborarea economică între părți se va înscrie în contextul acțiunilor de susținere a reformelor în Moldova stabilite la nivel internațional. Astfel de acțiuni vor fi orientate spre

acordarea unui sprijin reformelor economice din Moldova, coordonate cu Fondul Monetar Internațional și cu Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Nu mai puțin interes prezintă prevederile art.4 al Declarației, conform căreia „...părțile vor depune eforturi pentru a asigura onorarea corectă a obligațiunilor financiare reciproce, susținute de garanția guvernamentală”. În acest context, merită atenție și prevederile art.7, conform căreia „...colaborarea economică trebuie să fie concentrată asupra sectoarelor prioritare: mediul înconjurător; transportul și telecomunicațiile; producerea, prelucrarea, conservarea și distribuirea produselor agricole; turismul; dezvoltarea industriei mici și mijlocii; tehnologiile aplicate”. Cadrul juridic al relațiilor moldo-italiene în domeniul economic este completat prin Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Roma la 19.09.1997, intrat în vigoare la 26.08.2001. Analizând textul Acordului, este de menționat că părțile vor asigura investitorilor ce fac investiții pe teritoriul celeilalte părți toate condițiile în conformitate cu legislația statelor contractante (art.2). De asemenea, în conformitate cu prevederile art.3, părțile vor asigura un tratament echitabil investitorilor, iar conform art.4 fiecare parte contractantă va crea condiții favorabile investitorilor.

Totuși, rămân încă multe de făcut pentru ameliorarea climatului de afaceri, ca acesta să fie mai favorabil pentru investițiile străine. În acest context, e foarte important de a insista în lupta împotriva corupției. Relațiile economice dintre Republica Moldova și Italia sunt bune și de perspectivă. Volumul comerțului exterior al Republicii Moldova cu Republica Italiană a înregistrat pe parcursul anului 2016 suma de 479,03 mil. USD (-0,59% în comparație cu anul 2015). După valoarea volumului schimburilor comerciale, în anul 2016 Italia s-a situat pe locul 3 la nivel mondial între țările partenere cu care Republica Moldova întreține relații comerciale, deținând o pondere de 7,9% în comerțul total al țării. De asemenea, pentru perioada anului 2016 exportul Republicii Moldova în Italia a fost de 198,3 mil. USD (+0,61% în comparație cu anul 2015), iar importului i-a revenit suma de 280,7 mil. USD (+0,58% în comparație

cu anul 2015). Italia este unul dintre principalii parteneri ai Republicii Moldova după volumul importurilor, deținând o cotă de 10% din totalul produselor [12, 9]. Principalele mărfuri exportate sunt uleiurile din semințe de floarea-soarelui, de șofraș, de bumbac și fracțiunile lor, chiar rafinate, dar nemodificate chimic, taioare, seturi, jachete, rochii, fuste, pantaloni, salopete cu bretele, șorturi (altele decât pentru baie) pentru dame. Prin urmare, exporturile Republicii Moldova în Uniunea Europeană constituie 65% din totalul exportului țării. Dintre acestea, Italia se află pe primele poziții, deoarece este unul dintre principalii importatori de produse moldovenești. Cu siguranță, Acordul de Asociere și Liber Schimb a contribuit la creșterea numărului de produse moldovenești în Italia. Astfel, Italia este al doilea partener comercial al Republicii Moldova din țările UE după derularea exporturilor și al treilea partener din țările UE după derularea importurilor. Principalele mărfuri importate de către Republica Moldova din Italia sunt: medicamente (dozate și condiționate pentru vânzarea cu amănuntul, fire, cabluri și alte conductoare electrice izolate, cu sau fără conectori; cabluri de fibre optice, constituite din fibre izolate individual, piei finite prelucrate după tăbăcire sau uscare, inclusiv piei pergament de bovine sau de cabaline [18].

Conform datelor Camerei Înregistrării de Stat, în Republica Moldova funcționează 1228 de întreprinderi cu capital italian. Investițiile în capitalul social au însumat 1724 mil. MDL sau 14% din capitalul social total investit din străinătate, Italia clasându-se pe locul 2 în topul țărilor care au investit în capitalul social al Republicii Moldova.

Cele mai mari întreprinderi cu participarea capitalului italian sunt: Banca comercială “Eximbank-Gruppo Veneto Banca”, S.R.L. ÎM “Fashion Group”, S.R.L. ÎM “Calmo International”, S.A. ÎM “Piele”, S.A. ÎCS “Steaua-Reds”, S.R.L. ÎM “Immobildream”, S.R.L. ÎCS “Marthatex”, S.R.L. ÎCS “Thinkita Plast”, S.R.L. ÎM “Molven Grup”, S.R.L. ÎCS “GFS Commerce”, S.R.L. ÎM “Sistemi Immobiliari Moldo-Italiani”, S.R.L. ÎCS “Locos International”, S.R.L. ÎCS “Studio Line”, S.R.L. ÎM “Il Ponte-3T”, S.R.L. ÎCS “CSM Uniform” etc. [19].

Cauzele prezenței interesului din partea investitorilor italieni în Republica Moldova pot fi axate pe trei aspecte: în comparație cu alte state

europene, forța de muncă în Moldova este ieftină; prezența impozitelor pe venit sunt joase (atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice) și asigurarea privilegiilor care permit obținerea unui venit de 100%. O altă circumstanță care permite dezvoltarea comercial-economică a relațiilor moldo-italiene este amplasarea geografică favorabilă a Republicii Moldova – în centrul continentului european. De asemenea, pentru multe întreprinderi italiene, teritoriul Republicii Moldova servește un punct de legătură cu statele din Est. Pentru Italia sunt importante relațiile cu Federația Rusă, cu Ucraina, iar tendința eurointegraționistă a Republicii Moldova este doar în favoarea dezvoltării relațiilor moldo-italiene. Însă, pe lângă toate avantajele existente, în relațiile moldo-italiene sunt prezente și unele lacune. Printre factorii care diminuează prezența investitorilor italieni în economia Republicii Moldova pot fi menționați: baza legislativă și procesul de reglare a piețelor. Un alt factor care este un obstacol în relațiile moldo-italiene este prezența birocrăției în țară. Politica promovată greșit în Republica Moldova, axată doar pe obținerea veniturilor de peste hotarele țării, precum și lipsa infrastructurii la periferii și în zonele strategice ale țării stopează dezvoltarea relațiilor moldo-italiene. Un alt aspect negativ, prezent în relațiile moldo-italiene, este faptul că în sfera industriei ușoare se înregistrează un nivel scăzut de calificare a angajaților. Politica creditară în țară este și ea un impediment în atragerea investitorilor italieni. Băncile oferă credite cu condiții nefavorabile (18-20% anual). Cel mai mare impediment în dezvoltarea relațiilor comercial-economice moldo-italiene este destabilizarea politică [17].

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-italiene

Acordul de colaborare culturală, științifică și tehnologică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene, semnat la Roma la 19.09.1997, a intrat în vigoare la 27.01.2000. Astfel, conform art.2 al Acordului, părțile vor dezvolta relații de cooperare culturală, științifică și tehnologică, între instituțiile universitare de învățământ și de cercetare și vor realize schimbul de profesori și cercetători. De

asemenea, în conformitate cu prevederile stipulate în art.5 părțile vor proteja patrimoniul cultural al ambelor părți contra importării, exportării și transferării ilicite, iar conform art.6 părțile vor aprofunda cunoașterea sistemelor lor școlare. În scopul fortificării relațiilor în domeniul învățământului, „...părțile vor pune la dispoziția lor burse de studii universitare, post-universitare, de cercetare, de pregătire pe specializare”(art.8). De asemenea, conform art.12, părțile vor organiza expoziții dintre cele mai reprezentative în domeniul cultural și artistic, vor dezvolta relații în domeniile muzicii, dansului, teatrului, și cinematografiei, „...vor favoriza cooperarea în domeniul scimburilor de vizite ale profesorilor, experților, schimbul de documentație și informații de actualitate științifică și tehnologică, vor organiza seminare, conferințe, simpozioane și alte manifestații (art.19); vor acorda burse universitare și post-universitare pentru stagieri științifice și tehnologice, vor crea centre de cercetare, laboratoare și grupuri comune de cercetări. De asemenea, merită atenție și prevederile art.21, conform cărora părțile vor institui o Comisie Culturală care va examina evoluția cooperării în domeniile culturii, științei și tehnologiilor [3, p.198].

Potențialul cooperării în domeniul culturii, științei și învățământului nu este totalmente valorificat. Comunitatea originii latine, afinitățile de cultură și limbă deremină interesul sporit pentru Italia din partea cetățenilor Republicii Moldova, precum și prezența suportului Italiei pentru Republica Moldova.

Suportul Italiei este prezent în promovarea limbii, culturii italiene în Republica Moldova. Astfel, în țară activează Liceul moldo-italian „Dante Alighieri”. De asemenea, în cadrul Universității de Stat din Moldova activează secția de limbă italiană în cadrul Facultății de Limbi Străine.

Merită atenție și activitatea Societății socioculturale „Dante Alighieri” creată în 1991, având drept scop promovarea limbii, culturii și civilizației italiene în Republica Moldova. Societatea anual organizează zilele „Dante Alighieri” în Republica Moldova. Merită atenție organizarea conferințelor științifice, a manifestațiilor culturale cu participarea unor personalități notorii italiene.

Contactele interuniversitare se dezvoltă cu succes. Instituțiile de învățământ din Republica Moldova au stabilit relații de colaborare cu universitățile italiene din Roma, Parma, Genova ș.a. Astfel, în 1998 a fost deschis Centrul de cultură moldo-italian cu sediul la Parma (Italia), care colaborează cu Universitatea de Stat din Moldova, cu Universitatea Liberă Internațională din Moldova, cu Academia de Științe a Moldovei și cu Universitatea Tehnică din Moldova. Semnarea Acordului de colaborare culturală, științifică și tehnică, precum și a Protocolului privind schimburile de tineret a contribuit la diversificarea și multiplicarea contactelor moldo-italiene.

Relațiile socioculturale sunt fortificate prin semnarea la Roma, la 17.11.2000, a Memorandumului de înțelegere pentru cooperare între Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova și Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Italiene. Conform art.1 al acestui document, părțile semnatare vor amplifica colaborarea în domeniul muncii, angajării în câmpul muncii, pregătirii cadrelor și protecției sociale. De asemenea, în conformitate cu prevederile art.2, colaborarea moldo-italiană se va axa asupra următoarelor sectoare: relații industriale și rezolvarea litigiilor de muncă; condiții de muncă, politici active de angajare în câmpul muncii; migrații internaționale și condițiile de angajare a cetățenilor părților contractante; politica privind salariile; politica pregătirii profesionale; asistența socială [11, p.285].

Pe plan cultural, există o cooperare fructuasă, manifestată prin organizarea expozițiilor, festivalurilor de film și a sărbătorilor naționale, a concertelor de muzică clasică, a festivalului internațional „Mărțișor”. Astfel, în condițiile create, în relațiile moldo-italiene este necesară stabilirea unei cooperări mai strânse între instituțiile de stat (ministere, agenții, birouri), responsabile de promovarea politicii externe a Republicii Moldova, de promovarea exportului și de atragerea investițiilor. De asemenea, este necesar de a facilita schimbul de informații, experiență și bune practici în domeniul legislației, politicilor și strategiilor de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, precum și schimbul de experiență privind practicile

italiene de promovare a exportului și de atragere a investițiilor, prin organizarea de seminare și traininguri.

Liberalizarea regimului de vize a avut ca finalitate facilitarea contactelor între cetățenii Republicii Moldova și din alte state ale UE. Cu Italia, cetățenii moldoveni au o relație specială. Avem legături economice și comerciale foarte intense. Chiar și vizita rudelor e mai ușor de realizat, deoarece nu mai e necesar de a obține o viză pentru a merge la cei apropiați, care locuiesc și lucrează în Italia. Deci, numărul vizitelor a crescut cu siguranță [14]. Raporturile moldo-italiene devin și mai impresionante grație relațiilor sociale și personale. Acest fapt se datorează prezenței unei vaste comunități de moldoveni în Italia și unui nucleu mult mai mic, dar foarte activ de italieni care locuiesc și muncesc în Moldova. Italia susține Moldova în procesul de implementare a Acordului de Asociere și Liber Schimb, iar pentru a favoriza acest fapt ambele state au semnat în 2014 Declarația Comună, în baza careia au fost lansate numeroase inițiative de cooperare în diferite domenii prioritare. Potrivit datelor statistice, la 01.01.2016 în Italia erau înregistrate aproximativ 150.000 de cetățeni moldoveni cu permis de ședere. Această comunitate este alcătuită în special din femei moldovence, care reprezintă 66,9% din total și este apreciată și integrată în societatea italiană [10]. Fluxul de migranți din Moldova către Italia este mare, Italia fiind printre cele mai solicitate destinații europene ale moldovenilor. La acest capitol mai pot fi menționate călătoriile în scop de muncă și de turism, la care se adaugă sute de căsătorii mixte, reîntregiri ale familiilor, moldovence care au devenit cetățeni ai Italiei sau moldoveni care, obținând cetățenia altor state, s-au stabilit cu traiul în Italia. Astfel, numărul real al concetățenilor noștri care locuiesc în Italia depășește cifra de 300.000 , iar această stare de lucruri reclamă o anumită responsabilitate a Italiei față de Republica Moldova [4].

Un rol important în domeniul migrației îl au cele peste 70 de asociații de moldoveni prezente pe teritoriul Italiei, care în ultima perioadă se implică social, dezvoltă voluntariatul, acordă servicii de informare, ceea ce ajută la creșterea calitativă a diasporei moldovenești în Italia. În rândurile comunității de moldoveni din Italia este cea mai

mică rată de șomaj, deoarece italienii îi apreciază înalt pe muncitorii moldoveni. În domeniul migrației, instituțiile moldovenești și italiene garantează maximă aplicare a Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene în domeniul migrației de muncă și a Protocolului de Implementare a acestuia, semnat la Roma la 05 iulie 2011. Cele mai importante prevederi ale articolelor din Acord sunt următoarele: în cazul adoptării de către Republica Moldova a decretului privind circulația persoanelor, partea italiană se obligă să favorizeze cetățenilor Republicii Moldova acordarea unei cote speciale de intrare în Italia; o pătrime din această cotă va fi gestionată prioritar de către ministerul de resort din țara noastră; promovarea proiectelor comune vor include asistență tehnică; implementarea inițiativelor comune destinate cetățenilor Republicii Moldova care se află în Italia, în vederea promovării, pe bază voluntară, a schemelor de migrație circulară pentru lucrătorii moldoveni; implicarea directă a asociațiilor de moldoveni existente în Italia; monitorizarea de către ambele state a ofertelor de angajare disponibile; organizarea pe teritoriul Republicii Moldova a cursurilor vocaționale și a celor de limbă italiană, oferite de către instituțiile italiene. Importante sunt prevederile art.12, în care se precizează că cetățenii unei părți contractante se vor bucura de aceleași drepturi și protecție ca și lucrătorii naționali ai țării angajatoare, supunându-se legislației țării angajatoare în domeniul securității sociale. În același context sunt de menționat și prevederile art.13 al Acordului: „În caz de accident de muncă sau boală profesională care a cauzat decesul sau incapacitatea de muncă permanentă sau temporară, lucrătorul migrant va avea dreptul la toate beneficiile relevante prevăzute de legislația țării angajatoare”. Implementarea Acordului este definită prin mecanismele operaționale prevăzute în Protocolul de implementare. Cele mai importante instrumente ale acestuia sunt: asistența tehnică va fi acordată instituțiilor competente din Republica Moldova de către partea italiană; promovarea programelor de migrație circulară (facilitarea reîntoarcerii cetățenilor noștri în Republica Moldova); instruirea muncitorilor moldoveni în vederea angajării acestora în cadrul întreprinderilor italiene de pe teritoriul Italiei ori al Moldovei sau în vederea lansării de către

aceștia a activității antreprenoriale în Republica Moldova. În acest mod, cetățenii vor putea fi incluși în liste preferențiale și vor avea posibilitatea de a fi angajați în câmpul muncii conform calificărilor și specializării pe care o dețin. În prezent, este bine cunoscut fenomenul angajării moldovenilor în Republica Italiană pentru a efectua servicii pentru care nu dețin o calificare și nu cunosc suficient termenii de specialitate pentru a fi apreciați la justa valoare. Ei pot fi angajați pentru o perioadă maxim admisibilă de 9 luni – cu permis de ședere care nu poate fi reînnoit. Lucrătorii sezonieri moldoveni pot lucra la câțiva angajatori. Cei care se vor întoarce în Republica Moldova în termenele stabilite, vor avea prioritate la intrarea repetată în Italia în anul următor [16].

În scopul asigurării securității și protecției muncii cetățenilor moldoveni aflați pe teritoriul Italiei, precum și a cetățenilor italieni aflați pe teritoriul Republicii Moldova, între ambele state a fost semnat la Roma, la 27 noiembrie 2003, Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene în domeniul muncii. Astfel, în conformitate cu prevederile art.1, părțile vor colabora în domeniul reglementării fluxului de lucrători și, prin intermediul organelor competente, vor elabora procedurile respective pentru a face posibilă angajarea în câmpul muncii a cetățenilor celeilalte părți contractante, în scopul satisfacerii necesităților pieței interne a muncii. În conformitate cu prevederile art.3 al Acordului, „...părțile vor încuraja pregătirea profesională a lucrătorilor candidați la emigrare în scopul de a furniza personal calificat și corespunzător profilurilor profesionale, solicitate pe piața de muncă a țării primitoare”, iar conform art.5 „...partea italiană va evalua integrarea migranților moldoveni în societatea Italiei pe motive de muncă nesezonieră, sezonieră sau autonomă”. De asemenea, intrarea, șederea și activitatea de muncă a lucrătorului străin se va efectua în conformitate cu legislația în vigoare a țării primitoare... (art.6), iar „...lucrătorii aflați pe teritoriul celeilalte părți se bucură de aceleași drepturi și asigurări ca și lucrătorii statului primitor” (art.9) [1]. Astfel, Italia este unul dintre principalele state susținătoare a Republicii Moldova în procesul său de integrare europeană, precum și în procesul de reformare și democratizare a statului.

Referințe bibliografice:

1. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene în domeniul muncii. <http://www.milano.mfa.md/img/docs/acord-intre-guvernul-rm-guvernul-it-domeniul-muncii.pdf>.
2. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, 19.09.1997.
3. Acord de colaborare culturală, științifică și tehnologică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.24, p.198.
4. *Ambasadorul Italiei la Chișinău: Moldova nu e o țară diferită de statele UE*. <http://www.timpul.md/articol/ambasadorul-italiei-la-chisinau-moldova-nu-e-o-tara-diferita-de-statele-ue--25756.html>
5. Biagiotti V. *Relațiile dintre Italia și Republica Moldova sunt foarte bune*. <http://www.moldova.org/valeria-biagiotti-relatiile-dintre-italia-si-republica-moldova-sunt-foarte-bune-interviu/>
6. Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 8. 02.1995. <http://lex.justice.md/md/306955/>
7. Declarație comună privind cooperarea economică între Republica Moldova și Republica Italiană. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.145.
8. Declarație comună cu privire la principiile relațiilor între Republica Moldova și Republica Italiană. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.141.
9. *Il ruolo dell'Italia nel processo di integrazione europea* http://www.esteri.it/mae/it/politica_europea/italia_in_ue
10. Matei H., Neguț S., Nicolaie I. *Enciclopedia statelor lumii*. București, 2016. 797 p.
11. Memorandum de înțelegere pentru cooperare între Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova și Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Italiene.

- În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.32, p.285.
12. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/it/#relations>
 13. Protocol de consultări între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Italiene. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.148.
 14. „Relațiile între Italia și Moldova sunt excelente” / *Interviu cu Ambasadorul Enrico Nunziata* <http://www.moldova.org/relatiile-intre-italia-si-moldova-sunt-excelente-interviu-cu-ambasadorul-enrico-nunziata/>
 15. *Republica Italiană*. <http://www.mae.ro/node/1709>
 16. *Semnarea Acordului în domeniul migrației de muncă*. <http://viza.md/content/semnarea-acordului-%C3%AEn-domeniul-migra%C5%A3iei-de-munc%C4%83> https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwio5Im0-vLUAhVEfRoKHdxSD3MQFggpMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.mec.gov.md%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdocument%2Fitalia_0.docx&usg=AFQjCNGDZ9krd4nc-EVSmTdD9GbB0MOaAA&cad=rjt
 17. *Ожидается ли расцвет итальянских инвестиций в Молдове?* http://www.businessclass.md/projects/masterclass/italian_investment_in_Moldova/
 18. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/it/#relations>
 19. https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwio5Im0-vLUAhVEfRoKHdxSD3MQFggpMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.mec.gov.md%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdocument%2Fitalia_0.docx&usg=AFQjCNGDZ9krd4nc-EVSmTdD9GbB0MOaAA&cad=rjt

Surse obligatorii:

1. Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 8.02.1995.
<http://lex.justice.md/md/306955/>
2. Declarație comună privind cooperarea economică între Republica Moldova și Republica Italiană. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.145.
3. Declarație comună cu privire la principiile relațiilor între Republica Moldova și Republica Italiană. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.141.
4. Memorandum de înțelegere pentru cooperare între Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova și Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Italiene. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.32, p.285.
5. Protocol de consultări între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Italiene. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.148.

Tema 10. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU GERMANIA

Unități de conținut:

- 1. Locul și rolul Germaniei în relațiile internaționale**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Germania**
- 3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-germane**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-germane**

Obiective de referință:

- sa identifice rolul Germaniei pe arena internațională la etapa actuală;
- să determine principalele dimensiuni de cooperare a Republicii Moldova cu Germania;
- să stabilească specificul colaborării moldo-germane în domeniul politic;
- sa argumenteze necesitatea colaborării comercial-economice dintre Republica Moldova și Germania;
- să estimeze dimensiunea colaborării cultural-educaționale moldo-germane.

Repere de conținut:

1. Locul și rolul Germaniei în relațiile internaționale

Ca rezultat al evenimentelor de la sfârșitul anilor 80, condiționate de schimbările de pe arena internațională, de sfârșitul războiului rece, de colapsul URSS și al lagărului socialist, precum și de unificarea Germaniei din 12 septembrie 1990, actualmente Germania ocupă una dintre pozițiile primordiale atât în spațiul european, cât și pe arena internațională [14]. Germania este unul dintre statele – lider ale economiei europene, dar și ale economiei mondiale. Economia Germaniei constituie 30% din economia zonei euro. Pentru majoritatea statelor Germania este unul dintre principalii parteneri economici și unul dintre

principalii investitori [12]. Germania unită ocupă al 12-lea loc în lume cu referire la numărul de locuitori (98, 2 mil. de locuitori), al 4-lea loc după PIB (după SUA și Japonia), al 2-lea loc în lume după nivelul de producere (după SUA), și unul dintre locurile de frunte privind exportul mărfurilor pe arena internațională, cedând în fața unor state cum ar fi Franța, Marea Britanie, SUA și Japonia. De asemenea, Germania este principalul lider al politicii din cadrul UE. Vectorii politicii economice a Germaniei sunt axați pe:

- fortificarea direcțiilor de dezvoltare a economiei naționale;
- liberalizarea activității de antreprenariat;
- asigurarea unei concurențe calificate;
- asigurarea condițiilor optime în dezvoltarea relațiilor economice.

Germania este statul fondator al Comunității Europene în 1957, care în 1993 a devenit Uniunea Europeană, iar actualmente face parte din organizațiile internaționale importante, precum: Consiliul Europei (1951), NATO (1955), ONU (1973), G 7+1, G 20 etc. [13].

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Germania

Republica Federală Germania a recunoscut independența Republicii Moldova la 14 decembrie 1991, iar relațiile diplomatice au fost stabilite la 30 aprilie 1992. Deschiderea misiunilor diplomatice – a Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău (la 2 noiembrie 1992) și a Ambasadei Republicii Moldova la Bonn (la 28 martie 1995) – a confirmat interesul ambelor țări de a extinde și aprofunda colaborarea bilaterală.

În perioada ce s-a scurs raporturile moldo-germane au evoluat sub semnul prieteniei și bune înțelegeri. Republica Moldova se bucură de sprijinul din partea Germaniei în cadrul organizațiilor internaționale și europene, îndeosebi în procesul de realizare a reformelor democratice și economice și de integrare a țării în structurile europene. Germania

a jucat un rol important în ce privește aderarea Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, la Organizația Mondială a Comerțului și invitarea țării noastre la Conferința Europeană, de asemenea la elaborarea și adoptarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană.

Baza cadrului politico-juridic al relațiilor moldo-germane o constituie Protocolul cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania semnat la Moscova la 30.04.1992. Astfel, în conformitate cu punctul 1 al Protocolului, Republica Moldova și Republica Federală Germania stabilesc relații diplomatice începând cu ziua semnării acestui document. Conform punctului 2, relațiile moldo-germane sunt ghidate de Convenția de la Viena din 18 aprilie 1961 cu privire la relațiile diplomatice. Ele cuprind și relațiile consulare, care se călăuzesc de Convenția de la Viena din 24 aprilie 1963. În acest context, reprezentanțele diplomatice ale ambelor state îndeplinesc și funcții consulare. De asemenea, în conformitate cu punctul 3 al documentului, părțile vor face un schimb de ambasadori [8].

Un alt document de bază prin care sunt fortificate relațiile moldo-germane este Declarația comună privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, semnată la Bonn la data de 11.10.1995. În conformitate cu art.1 al Declarației, Republica Moldova și Republica Federală Germania, având conștiința legăturilor lor culturale, economice, științifice și umanitare din secolele trecute, a perioadelor de colaborare fructuoasă și a schimburilor multiple dintre ele, păstrând, totodată, în memorie perioadele funestre ale istoriei europene mai recente, au convenit să stabilească o strânsă cooperare, prin care să contribuie la menținerea păcii în Europa și în întreaga lume, ceea ce corespunde intereselor și năzuințelor profunde ale popoarelor lor. Republica Moldova și Republica Federală Germania vor dezvolta relații de prietenie, bună vecinătate și cooperare, conferind acestor relații o nouă calitate.

Părțile, conform documentului, și-au reafirmat atașamentul față de scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite, principiile și prevede-

rile Actului Final de la Helsinki, ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă, precum și față de celelalte documente ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). De asemenea, în scopul edificării unei Europe unite, părțile semnatare reafirmă că respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a valorilor umaniste, a statului de drept, a democrației și legalității constituie principii fundamentale în edificarea unei noi Europe. Republica Moldova și Republica Federală Germania își vor dezvolta relațiile în conformitate cu dreptul internațional, pe baza respectării principiilor egalității, suveranității, integrității teritoriale, inviolabilității frontierelor, reglementării pe cale pașnică a diferendelor, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, respectării drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale. Ele își reafirmă răspunderea pentru consolidarea păcii, stabilității, securității în Europa și se pronunță pentru dezvoltarea convergentă a Europei, pentru ca ea să devină un spațiu unitar al asigurării drepturilor omului, democrației și legalității.

Părțile vor soluționa eventualele diferende exclusiv prin mijloace pașnice. Ele se pronunță pentru aplicarea fără rezerve a acestui principiu în relațiile reciproce dintre toate statele membre ale OSCE. În acest scop, ele vor sprijini în cadrul OSCE și al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic eforturile și inițiativele ce contribuie la consolidarea securității în Europa și la crearea unor structuri comune de securitate europeană. Nu mai puțin interes prezintă și prevederile art.4, conform cărora Republica Moldova și Republica Federală Germania confirmă obligațiile ce reies din documentele OSCE. De asemenea, părțile se pronunță pentru întărirea de mai departe a OSCE. Ele își reafirmă atașamentul față de democrație ca singura formă de guvernare legitimă. În conformitate cu prevederile art.5, statele semnatare pledează pentru promovarea politicii de neproliferare a armelor nucleare și se pronunță pentru consolidarea principiilor de drept internațional pe care aceasta se bazează, în special a Acordului de neproliferare a armelor nucleare și a regimului lor internațional. Pentru ambele state este importantă respectarea și aplicarea integrală a Convențiilor privind reducerea și

limitarea armelor convenționale și a efectivelor armate, precum și aplicarea măsurilor pentru crearea unui climat de securitate și încredere. Ambele state pledează pentru continuarea negocierilor referitoare la controlul asupra înarmării în cadrul forului OSCE privind cooperarea în domeniul securității în scopul edificării unei ordini a securității cooperate în spațiul OSCE și găsirii unor soluții de control asupra înarmărilor și noilor instabilități regionale. Părțile, conform documentului, se obligă să efectueze schimb de informații privind importul și exportul armelor convenționale în cadrul registrului ONU, să manifeste reținere în tranzacțiile cu armament și echipament militar și să prevină, prin sancțiuni împotriva unor persoane fizice și juridice, transferul de „know-how” vizând armele de distrugere în masă. Un moment important stipulat în art.5 este faptul că Republica Federală Germania se declară dispusă să acorde asistență Republicii Moldova în crearea sistemului propriu de control al exporturilor. În scopul extinderii colaborării și consolidării relațiilor de prietenie, părțile vor sprijini dezvoltarea contactelor directe între cetățenii lor, precum și între organizațiile obștești și politice. De asemenea, statele intenționează să simplifice procedurile administrative de realizare a contactelor de acest fel, ceea ce are o deosebită importanță pentru cunoașterea reciprocă și consolidarea înțelegerii între popoarele celor două țări (art.8). În conformitate cu art.12, Republica Moldova și Republica Federală Germania vor conlucra în direcția combaterii criminalității organizate, terorismului internațional, traficului de stupefiante și a contrabandei, în special cu material nuclear și valori culturale [4, p.73].

Din 2000 a început o nouă fază în relațiile moldo-germane, în special după 2004, când a avut loc o nouă extindere a UE spre Est. Germania, reieșind și din amplasamentul său geographic, a început să-și asume o responsabilitate mai mare, un rol mai important în regiune. Iar în 2007, după aderarea României și Bulgariei, Republica Moldova a devenit chiar țară vecină a UE, fapt ce a contribuit, în mare măsură, la creșterea interesului Germaniei pentru Republica Moldova [5].

Printre evenimentele existente în relațiile moldo-germane o importanță deosebită a avut-o adoptarea de către Bundestag la 6 mai 2004 a

moțiunii parlamentare „A sprijini calea spre reunificare și democratizare în Moldova”, care stabilește patru obiective cardinale ale politicii germane și europene în raport cu Moldova: consolidarea în Moldova a democrației și a statului de drept, dezvoltarea economică durabilă a țării, soluționarea conflictului transnistrean și consolidarea și aprofundarea relațiilor între Moldova și UE. De asemenea, necesită a fi menționată participarea experților din Germania la Misiunea Europeană de monitorizare și control vamal și de frontieră a hotarului moldo-ucrainean începând cu decembrie 2005.

Odată cu alegerile parlamentare din 2009 și cu venirea la putere a Alianței pentru Integrare Europeană, în relațiile moldo-germane începe o fază aparte. Dislogul activ moldo-german a inclus o componentă esențială în ceea ce ține de relația Republicii Moldova cu Germania. Un interes important al Germaniei față de Republica Moldova este cel de a o sprijini în soluționarea conflictului transnistrean [5].

Contactele politice bilaterale au fost destul de intense și productive. Unul dintre cele mai importante evenimente a fost vizita oficială în Germania a Președintelui Republicii Moldova în 1995, în cadrul căreia au fost puse bazele juridice ale relațiilor moldo-germane, fiind semnată Declarația comună privind principiile de colaborare între Republica Moldova și Republica Federală Germania și alte acorduri bilaterale. Dialogul politic a fost menținut prin vizite reciproce ale diferitelor delegații, care au contribuit esențial la dinamizarea cooperării bilaterale.

Relațiile bilaterale moldo-germane au fost în mod deosebit impulsionate de vizita oficială în Germania a Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin, în perioada 15-16 mai 2006, în cadrul căreia au avut loc întreveneri la Berlin cu Angela Merkel, Cancelar Federal, Norbert Lammert, Președintele Bundestagului, Michael Glos, Ministru Federal al Economiei și Tehnologiei, și Klaus Wowereit, Primar General al capitalei germane. De asemenea, Șeful Statului moldovenesc a susținut un discurs public în cadrul Fundației Friedrich Ebert cu tema „Republica Moldova pe calea integrării europene”. La 16 mai delegația condusă de Președintele țării s-a deplasat la Stuttgart, unde

V.Voronin a avut întrevederi cu Günther Oettinger, Prim-ministrul landului Baden-Württemberg, Peter Straub, Președintele Parlamentului landului Baden-Württemberg, de asemenea a vizitat Asociația Nemților Basarabeni și Compania Daimler Chrysler. În cadrul acestei vizite au fost semnate două documente bilaterale: Declarația privind intențiile de cooperare între Ministerul Economiei și Comerțului al RM și Ministerul Federal al Muncii și Protecției Sociale al RFG și Protocolul privind schimbul Instrumentelor de ratificare a Acordului dintre RFG și RM privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la 28 februarie 1994, precum și Protocolul de amendament la acest Acord din 26 august 2003[14].

Un alt eveniment, care a marcat relațiile dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, este vizita oficială efectuată la 22 august 2012 de către Cancelarul Germaniei Angela Merkel în Moldova, la invitația Prim-ministrului Vlad Filat. Viitorul regiunii transnistrene și integrarea europeană a Republicii Moldova au fost temele principale discutate de cancelarul german Angela Merkel [11]. A.Merkel a pornit de la premisa istorică, declarând că din acest punct de vedere suntem foarte apropiați: „...mai mult de un secol, până la cel de al Doilea Război Mondial, în această regiune au trăit germani și au lucrat acest pământ fertil...țările noastre cunosc și experiența amară a războiului, separării și a dezbinării”. Angela Merkel și-a asumat responsabilitatea istorică pentru politicile germane (un exemplu demn de urmat și pentru ruși în dorința de a deveni un partener credibil), când a menționat că „Moldova a avut de suferit, în special, în anii sumbri ai dictaturii Germaniei național-socialiste, care a adus un dezastru teribil în întreaga Europă”. În același timp, a accentuat complicitatea altor țări (implicit a URSS) la aceste politici, când a spus că „și după cel de al Doilea Război Mondial speranța că suferințele vor lua sfârșit a fost zădarnică. Au început noi represalii. Deportările în Siberia se aflau pe ordinea de zi”.

Ea a adus un nou suflu în politică prin afirmația că aceste experiențe trebuie și vor fi pe viitor evitate, când a declarat că „alte state nu pot decide arbitrar destinul unor state terțe, după bunul lor plac...de

asemenea, nu trebuie să lăsăm singure țările acestei regiuni, care încă nu și-au putut soluționa problemele, și să acceptăm sfere de influență”. Dânsa a reiterat faptul că Germania este pentru Republica Moldova unul dintre cei mai importanți parteneri comerciali. Mai mult decât atât, întreprinderile germane, care sunt prezente în Moldova, contribuie substanțial la modernizarea industriei, agriculturii și infrastructurii prin introducerea celor mai bune practici și know-how. Ele au reușit să investească enorm aici și să creeze numeroase locuri de muncă.

Cancelarul german a promis un ajutor financiar și economic consistent pentru transformările europene, confirmând că „vom majora în acest an asistența noastră bilaterală de la 4,5 la 15 milioane de euro – ceea ce reprezintă o majorare de trei ori...de asemenea, noi contribuim și la fondurile europene acordate RM. Uniunea Europeană se angajează pentru anul viitor să acorde Republicii Moldova o asistență în valoare totală de 122 milioane de euro”. Niciun alt stat sau grup de state nu a mai făcut o asemenea ofertă generoasă R. Moldova.

Dar cel mai important, este, probabil, a anunțat A.Merkel, că „...am fost unanimi în încheierea unui plan de acțiuni privind liberalizarea regimului de vize. Astfel, am găsit un compromis bun între securitate și libertatea de mișcare. Pentru noi toți, finalitatea rezidă în obținerea unui regim fără vize”.

În cele din urmă, cancelarul german a dat asigurări că „Germania sprijină moldovenii de pe ambele maluri ale Nistrului în eforturile lor de a îmbunătăți situația. Noi sprijinim integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova, în cadrul frontierelor recunoscute pe plan internațional, cu un statut special pentru Transnistria. Iar identificarea unei soluții viabile pentru problema transnistreană și apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană sunt procese care nu sunt contradictorii. Dimpotrivă, acestea sunt două fețe ale aceleiași monede”.

În condițiile unui context extern extrem de complicat pentru R. Moldova, cu o Rusie în ascensiune după revenirea lui Putin, care a recăpătat influența în Ucraina și urzește strategii de a face același lucru în Moldova, cu o Românie profund destabilizată, ceea ce slăbește profund capacitatea Chișinăului de a se sprijini pe cel mai sincer aliat al său în

traseul european, în condițiile unei crize a Uniunii Europene în sine, care-i afectează credibilitatea și determină pesimism în asumarea unor responsabilități suplimentare în Est (asta și explică reacția batjocoritoare a unei părți a presei germane față de vizita cancelarului în R. Moldova), în condițiile unei situații interne complicate din R. Moldova legate de procesul de reformare și orientare externă, mesajul A.Merkel este unul crucial de important, ce vine să susțină și să întărească eforturile clasei politice și ale societății moldovenești în aspirația de a deveni parte integrantă a civilizației occidentale. Urmează acum ca factorii cu decizie politică de la Chișinău să-si asume plener responsabilitatea acestor transformări până la capăt, căci suntem într-un moment de maxim suport din partea puterilor europene, care doresc cu sinceritate readucerea moldovenilor în sânul familiei europene [3]. Până în prezent au fost semnate 59 de acorduri bilaterale (în vigoare – 57), de documente adiționale, care reglementează practic toate domeniile de cooperare: politic, comercial-economic, juridic, financiar, transport, promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, cooperare tehnică, cultură și știință etc. [16].

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor moldo-germane

Relațiile moldo-germane au cunoscut o dezvoltare continuă și sub aspect economic. În conformitate cu art.9 al Declarației comune privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania din 1995, părțile vor acorda o deosebită importanță dezvoltării colaborării economice reciproc avantajoase. Atât Republica Moldova, cât și Republica Federală Germania sunt conștiente de importanța creării condițiilor-cadru pentru dezvoltarea industriei, agriculturii și serviciilor în Republica Moldova, în conformitate cu regulile economiei de piață. Părțile aspiră spre o cooperare economică și industrială multilaterală, asigurând în acest scop activitatea liberă a întreprinderilor din cele două țări, potrivit legislației în vigoare. De asemenea, Republica Moldova și Republica Federală Germania vor contribui la promovarea relațiilor economice și de afaceri la nivelul întreprinderilor, favorizând astfel procesul

de reforme în Republica Moldova în perioada de tranziție la economia de piață. Părțile vor semna un acord cu privire la stimularea și protejarea investițiilor reciproce de capital. Republica Federală Germania este disponibilă să sprijine Republica Moldova cu vorba și cu fapta în edificarea viitorului bazat pe economia de piață. Ea își va împărtăși experiența în elaborarea sistemului economiei de piață, precum și în domeniile legislației, justiției și administrării publice [4, p.73].

La baza colaborării moldo-germane în domeniul comercial-economic se află Acordul între Republica Moldova și Republica Federală Germania privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Chișinău la data de 28.02.1994. În conformitate cu pct.1 art.2 al Acordului, fiecare parte contractantă va încuraja, după posibilități, investiții pe teritoriul ei ale cetățenilor sau societăților celeilalte părți contractante și va accepta aceste investiții în conformitate cu prevederile ei legale. În orice caz, ea va acorda un tratament just și echitabil investițiilor. În conformitate cu pct.2, niciuna dintre părțile contractante nu va prejudicia în vreun fel prin măsuri abuzive sau discriminatorii administrarea, utilizarea, dispunerea sau exploatarea investițiilor cetățenilor sau ale societăților celeilalte părți contractante pe teritoriul ei. Conform prevederilor pct.2 art.3, fiecare parte contractantă tratează cetățenii sau societățile altei părți contractante vis-à-vis de activitatea lor în legătură cu investițiile pe teritoriul său nu mai puțin favorabil decât pe propriii săi cetățeni și societăți sau cetățenii și societățile statelor terțe. De asemenea, conform pct.1 art.4, investițiile cetățenilor sau societăților unei părți contractante se bucură pe teritoriul celeilalte părți contractante de protejare și de securitate deplină. Investițiile efectuate de un cetățean sau de o societate al(a) unei părți contractante pe teritoriul celeilalte părți contractante (pct.2) nu pot fi expropriate, naționalizate sau supuse altor măsuri similare prin efectele lor unei exproprieri sau naționalizări decât în interes public și contra unei despăgubiri. Despăgubirea trebuie să corespundă valorii pe care a avut-o investiția, expropriată nemijlocit înainte de momentul în care s-a făcut publică sau a apărut ca pericol efectuarea exproprierii, a naționalizării sau a măsurii similare. Plata trebuie efectuată fără întârziere, iar la suma de despăgubire se adau-

gă dobândzile bancare cu rente percepute până în ziua efectuării plății. Despăgubirea trebuie să fie efectiv disponibilă și liber transferabilă. Cel târziu la data exproprierii, a naționalizării sau a măsurii similare trebuie să se ia măsuri corespunzătoare pentru evaluarea și compensarea despăgubirii. Legalitatea măsurii de expropriere, de naționalizare sau a altei măsuri similare și cuantumul despăgubirii trebuie să poată fi examinate printr-o procedură juridică ordinară [1].

Înțelegerea cu privire la proiectul „Reforma dreptului economic”, semnată la Chișinău la 02.10.2000, fortifică cadrul politico-juridic al relațiilor moldo-germane. Conform pct.1 al Declarației, Guvernul Republicii Federale Germania și Guvernul Republicii Moldova promovează în comun proiectul „Reforma dreptului economic”. Scopul proiectului, conform pct.2, este asigurarea calificării juriștilor și subiecților de drept din Republica Moldova pentru a putea opera în viața juridică și economică cu legislația reformatoare privind economia de piață [7, p.183].

Un alt document care se află la baza cooperării moldo-germane este Declarația privind intențiile de cooperare între Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova și Ministerul Federal al Muncii și Protecției Sociale al Republicii Federale Germania în domeniul legislației muncii, relațiilor de muncă și protecției muncii din 15.05.2006, semnat la Berlin. Conform Declarației, Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova și Ministerul Federal al Muncii și Protecției Sociale al Republicii Federale Germania se bucură de calitate și importanța colaborării moldo-germane de a-și aduce aportul la fortificarea relațiilor amicale între Republica Moldova și Republica Federală Germania și tind să consolideze și să dezvolte colaborarea în domeniile legislației muncii, relațiilor de muncă și protecției muncii, în special prin schimbul reciproc de informații și experiență, precum și prin elaborarea proiectelor de colaborare în următoarele domenii:

Munca și Relațiile de muncă axate pe:

- Organizarea de vizite, în cadrul cărora specialiștii din Republica Moldova vor lua cunoștință de experiența Germaniei în domeniul muncii și relațiilor de muncă.

- Schimbul de informații privind sistemul relațiilor de muncă și contractelor colective.
- Informații privind utilizarea diferitelor forme ale muncii (de ex., prin cumul, temporar, antrepriză).

Protecția Muncii:

- Schimb de experiență, de acte și norme legislative privind organizarea și modul de funcționare a structurilor specializate în protecția muncii.
- Schimb de experiență privind procedeul de intervenție a inspectorilor pentru muncă în domeniul supravegherii securității și sănătății la locul de muncă.

Securitatea Socială:

- Schimb de experiență în domeniul sistemului de asigurare a șomerilor.

Cooperarea urmează să fie implementată prin schimbul de informații scrise și documente, prin consultări și discuții între experți [1].

Germania este unul dintre cei mai importanți parteneri comerciali ai Republicii Moldova, plasându-se pe locul 5 după volumul total al schimburilor comerciale și pe locul 2 printre țările UE. Principalele mărfuri moldovenești exportate în RFG sunt produse textile, din piele, alimentare, băuturi și articole din tutun. Principalele mărfuri importate sunt mașini, aparate electrice și electronice, produse textile, automobile și piese de schimb, produse chimice, produse din masă plastică și cauciuc. Printre cele mai mari companii germane care activează în Republica Moldova pot fi menționate „Sudzucker”, „Knauf”, „Metro”, „Steilmann”, „Mabanaft”. Interesul reciproc al antreprenorilor din Moldova și Germania este confirmat și de numeroasele participări la târgurile și expozițiile din ambele țări. De o importanță majoră este prezentarea Republicii Moldova la Expoziția Mondială EXPO 2000, care a contribuit esențial la promovarea unei imagini pozitive a țării noastre în Republica Federală Germania. În scopul intensificării contactelor între oamenii de afaceri și promovării investițiilor străine, sunt organizate forumuri economice și misiuni ale oamenilor de afaceri. Bunăoară, forumuri economice de amploare au fost organizate în

or. Duisburg (2004), la Stuttgart (2006), precum și în or. Frankfurt pe Main (2007 și 2008).

Germania ocupă un loc important și printre țările donatoare în cadrul cooperării pentru dezvoltare. În baza Acordului de cooperare tehnică între RFG și Republica Moldova, semnat în anul 1994, precum și a Acordului de cooperare financiară, semnat în anul 2000, Germania a implementat în țara noastră mai multe proiecte în diferite domenii în volum total de peste 20 mil. euro. Domeniile prioritare pentru cooperarea tehnică rămân a fi asistența juridică, adaptarea legislației moldovenești la normele UE și promovarea întreprinderilor mici și mijlocii. Prioritățile cooperării financiare sunt sectorul social și îmbunătățirea infrastructurii, precum și susținerea proiectelor PPP (Privat Public Partnership) [15]. Volumul comerțului exterior al Republicii Moldova cu Republica Federală Germană în anul 2016 a înregistrat suma de 443,06 mil. USD (+1,038% în comparație cu anul 2015). După valoarea volumului schimburilor comerciale, Republica Federală Germană se situează pe locul 5 între țările partenere la nivel mondial cu care Republica Moldova întreține relații comerciale, deținând o pondere de 7,3% în comerțul total al RM, iar printre partenerii comerciali din cadrul UE, Germania se situează pe locul 3 după România și Italia. **Exportul** Republicii Moldova în Germania în anul 2016 a constituit suma de 126,6 mil. USD (+8,03% în comparație cu anul 2015). Principale mărfuri exportate: scaune; fructe cu coajă, proaspete sau uscate, chiar decojite sau fără piele; costume sau completuri, ansambluri, jachete, sacouri, pantaloni, salopete cu bretele, pantaloni scurți și șorțuri pentru bărbați sau băieți; autoturisme și alte autovehicule, proiectate în principal pentru transportul persoanelor; deșeuri și resturi de cupru; sucuri de fructe (inclusiv mustul de struguri) și sucuri de legume, nefermentate, fără adaos de alcool, cu sau fără adaos de zahăr sau de alți îndulcitori etc. La capitolul **import**, Republica Moldova a importat din Germania mărfuri în suma de 316,4 mil. USD (-1,5% în comparație cu anul 2015). Principalele mărfuri importate: fire, cabluri (inclusiv cabluri coaxiale) și alte conductoare electrice izolate, cu sau fără conectori; cabluri din fibre optice, constituite din fibre izolate in-

dividual, chiar echipate cu conductoare electrice sau prevăzute cu conectori; autoturisme și alte autovehicule, proiectate în principal pentru transportul persoanelor; medicamente constituite din produse amestecate sau neamestecate, preparate în scopuri terapeutice sau profilactice, prezentate sub formă de doze sau condiționate pentru vânzarea cu amănuntul; insecticide, rodenticide, fungicide, erbicide, inhibitori de germinare și regulatori de creștere pentru plante, dezinfectanți și produse similare, prezentate în forme sau ambalaje pentru vânzarea cu amănuntul sau ca preparate ori ca articole etc. Nu mai puțin importante sunt și investițiile Germaniei în economia țării. Potrivit informației oficiale, în Republica Moldova sunt înregistrate 404 întreprinderi cu capital german, care reprezintă 4% din numărul total al întreprinderilor cu capital străin în Republica Moldova. Capitalul investit – 683 mil. MDL. Astfel, criteriul *numărul de întreprinderi cu capital străin* plasează Germania pe locul 6, iar criteriul *investiții în capitalul social* plasează Germania pe locul 5, cu 6% din totalul investițiilor în capitalul social [10].

Un alt aspect al cooperării moldo-germane este cel al asistenței tehnice. Cooperarea pentru dezvoltare cu Germania are loc în baza Acordului-cadru între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea pentru dezvoltare semnat la 10 iulie 2014 la Berlin, Acordului interguvernamental cu privire la colaborarea financiară (2008) și Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind colaborarea tehnică (1994). Germania a stabilit următoarele priorități în cooperarea cu Republica Moldova: susținerea dezvoltării economice durabile în vederea reducerii emigrației și a sărăciei; promovarea întreprinderilor mici și mijlocii; promovarea micro-creditelor.

În luna decembrie 2016 a fost semnată Înțelegerea între Guvernul Republicii Federale Germania și Guvernul Republicii Moldova privind cooperarea tehnică. Partenerii germani au acordat țării noastre asistență în volum de 6 mil. euro. Vor fi implementate proiecte concrete de dezvoltare economică și socială, și anume: Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova, cu 2 000 000 de euro;

consilierea Prim-ministrului în domeniul dezvoltării economice, cu 1 000 000 de euro; sporirea calității și eficienței în domeniul asistenței medicale, cu 3 000 000 de euro. Totodată, Guvernul german va aloca suplimentar 10 mil. euro pentru finanțarea noului proiect Inițiativa Sănătății [6].

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor moldo-germane

Relațiile moldo-germane include și relațiile socioculturale. În conformitate cu art.9 al Declarației comune privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania din 1995, părțile vor conlucra în pregătirea și perfecționarea specialiștilor și cadrelor de conducere, exprimându-și dorința de a aprofunda și extinde această colaborare. Fiind conștiente de importanța cercetărilor științifice și tehnologiilor de vârf pentru dezvoltarea țării lor, părțile vor sprijini inițiativele instituțiilor de cercetări, de învățământ superior și ale întreprinderilor orientate spre dezvoltarea colaborării tehnico-științifice, spre schimbul de experiență și informații în aceste domenii. În conformitate cu art.11, părțile tind să dezvolte și pe viitor colaborarea culturală în toate domeniile, inclusiv al învățământului și științei, și vor încheia acordurile necesare. Părțile își exprimă disponibilitatea de a asigura persoanelor interesate accesul liber la limba și cultura celeilalte părți și vor sprijini în acest sens inițiativele de stat, obștești sau de altă natură. Cultivarea și păstrarea valorilor culturale ale celeilalte părți aflate pe teritoriul propriu sunt expresia firească a noii apropieri între Republica Moldova și Republica Federală Germania. Ele sunt de acord că valorile lor culturale dispărute sau înstrăinate ilicit, aflate pe teritoriul celeilalte părți, trebuie restituite proprietarilor sau succesorilor lor legali [4, p.73].

Relațiile moldo-germane sunt fortificate prin semnarea la Bonn, la data de 11.10.1995, a Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania cu privire la cooperarea culturală. Astfel, în conformitate cu art.1 al Acordului, părțile vor tin-

de spre ameliorarea cunoștințelor despre cultura lor, spre dezvoltarea continuă a cooperării culturale sub toate aspectele și la toate nivelurile, contribuind astfel la identitatea culturală europeană. Pentru favorizarea unei mai bune cunoașteri reciproce a artei, literaturii și a altor domenii înrudite, părțile vor întreprinde măsurile corespunzătoare și în acest sens se vor sprijini reciproc, în limita posibilităților, mai ales în ce privește:

- a) organizarea turneelor unor artiști sau formațiuni artistice, a concertelor, spectacolelor de teatru și a altor reprezentații artistice;
- b) realizarea expozițiilor, organizarea conferințelor și prelegerilor;
- c) organizarea vizitelor reciproce ale reprezentanților diferitelor domenii ale vieții culturale, îndeosebi din literatură, muzică, arte interpretative și plastice, în scopul dezvoltării cooperării, schimbului de experiență, precum și participarea la sesiuni și alte manifestări similare;
- d) promovarea contactelor în domeniile editorial, al bibliotecilor, arhivelor și muzeelor, precum și a schimburilor de experți și materiale;
- e) traducerea unor opere din literatura beletristică, științifică și de specialitate (art.2).

În pct.1 art.3 se menționează că fiecare dintre părți va depune eforturi pentru a crea tuturor persoanelor interesate posibilitatea de a avea acces larg la limba, cultura, literatura și istoria celeilalte țări. Ele vor sprijini inițiativele și instituțiile corespunzătoare de stat și particulare. Părțile vor crea condiții și vor favoriza reciproc măsurile de promovare ale celeilalte părți, vor sprijini inițiativele și instituțiile locale. În conformitate cu pct.2 al aceluiași articol, atât Republica Moldova, cât și Republica Federală Germania vor contribui la lărgirea cunoștințelor de limbă în școli, învățământul superior și în alte instituții de învățământ, inclusiv în instituțiile învățământului profesional-tehnic. Ca măsuri de promovare a cunoștințelor de limbă se vor considera, în special:

- stagiile profesorilor, lectorilor și consilierilor de specialitate;

- asigurarea cu manuale și cu materiale didactice, precum și colaborarea privind perfecționarea manualelor;
- participarea profesorilor și studenților la cursuri de instruire și perfecționare desfășurate de partea cealaltă, precum și schimbul de experiență în legătură cu tehnologiile moderne de predare a limbilor străine;
- folosirea posibilităților oferite de radio și televiziune pentru studiul și propagarea limbii celeilalte țări.

De asemenea, conform pct.3, părțile își vor concerta eforturile pentru a realiza în manuale o astfel de prezentare a istoriei, geografiei și culturii celeilalte țări, care să promoveze o cât mai bună înțelegere reciprocă.

Nu mai puțin interes prezintă și prevederile art.4. Astfel, părțile vor sprijini cooperarea sub toate formele în domeniile științei și învățământului, inclusiv în cadrul instituțiilor de învățământ superior, al organizațiilor științifice, al școlilor medii și profesionale, al organizațiilor și instituțiilor de instruire și perfecționare profesională în sistemul extrașcolar pentru adulți, al administrațiilor de învățământ profesional și școlare, al altor instituții de învățământ și cercetări și al administrațiilor lor, al bibliotecilor, arhivelor și instituțiilor de ocrotire a monumentelor. Ele vor încuraja aceste instituții:

- 1) să coopereze în toate domeniile de interes comun;
- 2) să sprijine schimburile de delegații și persoane particulare cu scopul informării și schimbului de experiență, inclusiv participarea la conferințe științifice și simpozioane;
- 3) să sprijine schimburile de oameni de știință, de personal administrativ din instituții de învățământ superior, de profesori, instructori, doctoranzi, studenți, elevi și ucenici în vederea unor vizite de durată în scopuri de informare, studii, cercetare și instruire profesională;
- 4) să sprijine în măsura posibilităților accesul la arhive, biblioteci și instituții similare, folosirea lor în scopuri științifice, precum și schimburile în domeniul informației, documentației și reproducerii materialelor de arhivă;

- 5) să promoveze schimburile de literatură științifică, pedagogică și didactică, de material didactic, ilustrativ și informațional, de filme instructive și de cercetări, precum și organizarea expozițiilor corespunzătoare de specialitate;
- 6) să promoveze raporturile dintre instituțiile de învățământ superior și alte instituții culturale și științifice;
- 7) să coopereze în domeniile conservării, restaurării și protejării monumentelor istorice și culturale.

Atât Republica Moldova, cât și Republica Federală Germania vor pune la dispoziție, în măsura posibilităților, burse destinate unor studenți și oameni de știință ai celeilalte țări pentru pregătirea și perfecționarea profesională, precum și pentru realizarea proiectelor de cercetări. Ambele state vor promova în mod adecvat schimburile în domeniile învățământului și științei prin măsuri suplimentare, precum înlesnirea eliberării permisului de ședere și a condițiilor de ședere în țara-gazdă (art.5). Un alt moment important stipulat în art.6 este tendința ambelor state de a examina condițiile în care certificatele de studii și diplomele de studii ale instituțiilor de învățământ superior pot fi recunoscute pentru scopuri academice. De asemenea, părțile vor acorda o importanță deosebită cooperării în domeniul instruirii și perfecționării specialiștilor și cadrelor de conducere din economie, vor sprijini această cooperare în măsura posibilităților și, dacă va fi necesar, vor încheia în acest scop acorduri separate (art.7). Cooperarea în domeniul învățământului extrașcolar pentru adulți este un aport important la aprofundarea raporturilor moldo-germane (art.8). Ambele state, conform prevederilor art.9, vor sprijini în limita posibilităților cooperarea instituțiilor respective în domeniile cinematografiei, televiziunii și al radiodifuziunii, precum și producerea, schimburile de filme televizate, de mijloace audiovizuale. Părțile vor facilita contactele directe în vederea cooperării între grupuri și asociații obștești, precum sindicatele, bisericile și comunitățile religioase, fundațiile politice, culturale și de alt gen (art.10). De asemenea, conform art.11, ambele state năzuiesc să promoveze atât schimburile între tineri, cât și cooperarea dintre experți în domeniul tineretului și al instituțiilor

de asistență a tineretului. Importantă în relațiile moldo-germane este și promovarea cooperării în domeniul sportului, inclusiv în școli și în învățământul superior. Statele vor încuraja întâlnirile dintre sportivi, antrenori, funcționari sportivi și echipe sportive (art.12). Părțile vor crea condiții cetățenilor Republicii Moldova de origine germană și cetățenilor Republicii Federale Germania de origine moldovenească, cu reședință permanentă pe teritoriul lor, pentru cultivarea limbii, culturii și tradițiilor lor naționale, precum și manifestarea liberă a convingerilor religioase, în conformitate cu libera lor opțiune, în cadrul legislației în vigoare. Părțile vor înlesni și crea măsuri de promovare în favoarea acestor persoane și a organizațiilor lor. Independent de aceasta, ele vor lua în considerare în mod adecvat interesele acestor cetățeni în cadrul programelor generale de promovare (art.13) [2, p.141].

Prevederi similare sunt stipulate și în Protocolul la Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea culturală încheiat la Bonn, la 11 octombrie 1995 [8].

Astfel, la 1 martie 2006 în orașul german Leipzig a fost inaugurat Institutul „Moldova”. Funcționează cu succes Societatea Moldovenilor din Germania, fondată în octombrie 2004, și Societatea Culturală „Moldova”. La 24 iunie 2016 MIL a marcat jubileul de 10 ani de la creare, perioadă în care a contribuit la aprofundarea cunoștințelor și la promovarea cooperării universitare și a cercetării științifice în domeniul social, educațional, a dialogului intercultural între RFG și RM (contribuția MIL la dialogul intercultural din țara noastră și dezvoltarea viziunii „Cultura 2020” a RM). Un rol activ în consolidarea relațiilor sociale și culturale joacă Asociația Nemților Basarabeni (Președinte – Rudiger Isert), ai cărei reprezentanți (etnici germani de origine basarabească, care au revenit în Germania în anii 1939-1940) vizitează frecvent țara noastră, acordând un ajutor însemnat, în special localităților de unde provin. De asemenea, Germania oferă Republicii Moldova burse universitare și postuniversitare prin intermediul programelor DAAD, precum și al altor programe, inclusiv în domeniul învățământului secundar profesional. Actualmente, limba germană

în RM este studiată în circa 80 de instituții preuniversitare de către 29.251 de elevi. Potențialul didactic la disciplina Limba germană este de 107 profesori, dintre care 27 de cadre didactice activează în UTAG Găgăuzia [6]. Relațiile socioculturale sunt caracterizate prin desfășurarea Zilelor Culturii Republicii Moldova în Germania și printr-o dezvoltare continuă stabilă a acestor relații. În Germania activează Societatea Culturală „Moldova”, cu scopul de a promova valorile culturale și spirituale moldovenești, iar în septembrie 2004 a fost fondată „Societatea Moldovenilor din Germania”, care reunește membri ai diasporei moldovenești din RFG. Contactele bilaterale în domeniul științei și învățământului sunt promovate în conformitate cu Protocolul din anul 1998, care favorizează colaborarea directă dintre Serviciul German pentru Schimbul Academic (DAAD) și Ministerul Învățământului al Republicii Moldova, precum și dintre Conferința Rectorilor Instituțiilor de Învățământ Superior (HRK) și Consiliul Rectorilor din Republica Moldova. Germania a acordat un sprijin consistent prin oferirea burselor de studii și cercetări științifice studenților, savanților și funcționarilor moldoveni.

Nu mai puțin importantă în relațiile moldo-germane este și cooperarea în domeniul sănătății. Pe parcursul anilor 2007-2014, în contextul parteneriatului moldo-german de colaborare în domeniul sănătății, au fost realizate mai multe activități, printre care: proiectul de colaborare în domeniul anesteziei pediatrice, colaborarea în domeniul prevenirii și controlului tuberculozei, prevenirii și controlului HIV/SIDA, cooperarea în domeniul didactic și științific, dezvoltării serviciilor comunitare medicale. În baza Acordurilor de cooperare în domeniul chirurgiei și neurochirurgiei sunt realizate stagii practice și studii ale doctoranzilor, rezidenților și cadrelor didactice ale USMF „Nicolae Testemițanu” în clinicile universitare din Germania. Totodată, sunt organizate vizite ale specialiștilor germani la Institutul de Neurologie și Neurochirurgie din Chișinău, cu realizarea cursurilor pentru rezidenți, medici și cadre didactice, acordarea asistenței consultative pacienților și efectuarea intervențiilor chirurgicale demonstrative. De asemenea, partenerii germani au acordat suport în dezvoltarea curriculei univer-

sitare și au oferit materiale didactice pentru instruirea universitară în domeniul informaticii medicale [6].

Circa 200 mii de cetățeni beneficiază de un sistem comun de management al deșeurilor solide în urma unui parteneriat eficient între Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei-GIZ Moldova în procesul de implementare a proiectului „Îmbunătățirea sistemului integrat de management al deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești”. Proiectul este implementat prin Agenția de Dezvoltare Regională Centru, instituție din subordinea MDRC, și finanțat de GIZ Moldova. În cadrul proiectului va fi construit un depozit sanitar la Șoldănești, 2 centre de reciclare la Șoldănești și Florești, 2 stații de transfer la Cotuienii Mari și Florești, vor fi amenajate 477 de platforme, instalate peste 2,3 mii de containere și lăzi de depozitare a deșeurilor și va fi achiziționat echipament pentru transportarea deșeurilor, pentru reciclare și pentru facilități de compost. Proiectul pilot trebuie să reprezinte un model de gestionare eficientă a deșeurilor la nivel regional, iar pentru aceasta este necesar de a impulsiona executarea activităților conform graficelor de lucru, precum și de a realiza calitativ lucrările [7]. Un pas important care fortifică relațiile moldo-germane îl constituie vizita din 2014 a ministrului Sănătății Andrei Usatîi și întrevederea sa cu Lutz Stroppe, Secretar de Stat al Ministerului Federal al Sănătății al Republicii Federale Germania. În cadrul întrunirii au fost discutate realizările prevederilor Planului de Acțiuni Moldo-German pentru anul 2014 privind cooperarea în domeniul sănătății și proiectul Planului pentru anul 2015. De asemenea, a fost semnată Declarația Comună privind migrația personalului medical dintr-un stat în altul, în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 936 din 22 noiembrie 2013 pentru inițierea negocierilor asupra proiectului *Acordului interguvernamental cadru în domeniul migrației personalului medical*. Astfel, Oficiul Poliției Criminale din Bavaria a planificat desfășurarea proiectului finanțat din fondurile UE „Cooperation South East – Danube Region” (CSDR) pentru anii 2013 – 2015, în colaborare cu Republica Cehă, Republica Federală Germania, Austria, Ungaria,

România și Republica Moldova. Germania reprezintă un partener strategic important pentru Republica Moldova, inclusiv din perspectiva experienței pe care o are în domeniul combaterii traficului de droguri. În acest context, Republicii Moldova i-a fost lansată propunerea să devină stat cu statut de observator al Grupului de lucru pentru Sud-Est, componența căruia la moment o constituie 60 de membri, experți în domeniul combaterii traficului de droguri. Scopul Grupului de lucru este colaborarea statelor din regiune în vederea controlului transportului de droguri și combaterii comerțului transfrontalier cu droguri. Astfel, schimbul de informații și dezvoltarea celor mai bune practici în domeniu reprezintă un pilon important pentru Republica Moldova în combaterea acestui flagel [6].

Astfel, analizând relațiile moldo-germane din perspectivă politică, economică, socioculturală, este de menționat că Germania este unul dintre principalii avocați ai Republicii Moldova în procesul și aspirațiile sale de integrare europeană. Actualmente, Germania activ sprijină efortul Moldovei de a se alătura la comunitatea europeană și la valorile democratice ale acesteia.

Referințe bibliografice:

1. *Acordul între Republica Moldova și Republica Federală Germania privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Chișinău la data de 28.02.1994.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.41, 2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356643>
2. *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.29, p.141 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>
3. *Ce a vrut să spună Frau Merkel la Chișinău?* <http://www.info-sud-est.ro/ce-a-vrut-sa-spuna-frau-merkel-la-chisinau/>
4. *Declarația comună privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, semnată la Bonn*

- la data de 11.10.1995. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.19, p.73 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358897>
5. *Germania ca partener european și investitor major în economia moldovenească*. APE. 05.05.2012. Asociația pentru Politică Externă din Republica Moldova. <http://www.ape.md/2012/05/germania-ca-partener-european-ayi-investitor-major-a-n-economia-moldoveneasca-ape-05-05-2012/>
 6. *Notă informativă privind starea actuală a relațiilor comercial-economice între Republica Moldova și Republica Federală Germană*. <http://www.mec.gov.md/ro/content/cooperare-economica-internationala>
 7. *Proiectul „Reforma dreptului economic”, semnat la Chișinău la data de 02.10.2000*. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.24, p.183 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358934>
 8. *Protocol cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, semnat la Moscova la data de 30.04.1992*. În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte, vol.41, 2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356507>
 9. *Protocol la Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea cultural, încheiat la Bonn la 11 octombrie 1995*. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>
 10. *Германия как элемент системы международных экономических отношений*. <http://catalog.fmb.ru/germany7.shtml>
 11. *Место Германии в мировой экономике* http://de-web.ru/article/read/Mesto_Germanii_v_mirovoj_jekonomike.html
 12. *Шарапо Александр. О некоторых аспектах внешней политики ФРГ на современном этапе*. <http://evolutio.info/content/view/323/50/>

13. <http://www.germania.mfa.md/relatiile-bilaterale-moldova-germania/>
14. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/de/>
15. <http://www.mdrc.gov.md/libview.php?l=ro&idc=27&id=2555&t=/Serviciul-de-presa/Noutati/Cooperare-moldo-germana-in-implemmentarea-proiectelor-regionale-in-centrul-i-nordul-tariipartizare> a containerelor, darea în gestiune a obiectelor și modul de organizare a campaniei de conștientizare

Surse obligatorii:

1. *Acordul între Republica Moldova și Republica Federală Germania privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Chișinău la data de 28.02.1994.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.41, 2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356643>
2. *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.29, p.141 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>
3. *Declarația comună privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, semnată la Bonn la data de 11.10.1995.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.19, p.73 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358897>
4. *Protocol cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania, semnat la Moscova la data de 30.04.1992.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol.41, 2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356507>
5. *Protocol la Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea culturală, încheiat la Bonn la 11 octombrie 1995.* <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>

Tema 11. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU MAREA BRITANIE

Unități de conținut:

- 1. Rolul Marii Britanii în relațiile internaționale**
- 2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie**
- 3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie**
- 4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie**

Obiective de referință:

- să determine dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie;
- să stabilească specificul colaborării dintre Republica Moldova și Marea Britanie în domeniile economic, al educației, culturii etc.;
- să evalueze colaborarea moldo-britanică în domeniul politic, economic, al educației, culturii;
- să formuleze propuneri privind soluționarea problemelor existente în relațiile dintre Republica Moldova și Marea Britanie.

Repere de conținut:

1. Rolul Marii Britanii în relațiile internaționale

Marea Britannie se plasează actualmente între puterile economice ale lumii (ocupă locul 2 în Europa după Germania și locul 8 pe glob) [7, p.425]. Marea Britanie este membru al ONU (din 1945) și face parte dintr-un șir de organizații subsidiare ale acesteia (UNESCO, UNICEF, FAO, BIRD, BERD, FMI etc...), este membru al UE (din 1973, actualmente, ca rezultat al referendumului din 2016, este în proces de retragere din organizație).

Marea Britanie este membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU și membru al G7, G20, NATO, al Organizației pentru Coo-

perare și Dezvoltare Economică, al NATO și al Organizației Mondiale a Comerțului. Are o strânsă relație specială cu Statele Unite ale Americii, Franța, Japonia și Portugalia – cea din urmă fiind cea mai veche alianță din lume încă în vigoare, datând din 1386. Marea Britanie are o economie de esență capitalistă (a patra ca mărime din lume) și este un centru comercial și financiar de frunte în lume [7, p.421-423]. Actualmente, Marea Britanie se implică în activitatea băncilor regionale de reconstrucție și dezvoltare (africane, europene, ale statelor din bazinul Caraibelor, latinoamericane, asiatice), a Băncii Europene de Investiții, a Clubului Creditorilor de la Paris și Londra, jucând un rol-cheie în luarea deciziilor colective de către aceste instituții financiar-economice. Tendința actuală a Marii Britanii este de a-și restabili și fortifica prezența, de a determina desfășurarea evenimentelor pe arena internațională, implicându-se în relațiile Est-Vest. În relațiile cu China, Marea Britanie deține o poziție obiectivă vizând situația din Tibet și Hong Kong. În Orientul Apropiat, rolul Marii Britanii de a se implica în soluționarea conflictului arabo-israelian rămâne a fi nesemnificativ. După evenimentele din 11 septembrie 2001, politica externă este caracterizată prin implicarea directă în conflictele armate din Afganistan și Irak, susținând poziția SUA. Susținerea activă a politicii antiteroriste a SUA se axează pe interesul Marii Britanii de a-și realiza interesele în afara spațiului european, de a-și moderniza potențialul militar. Este de remarcat faptul că, în ultimile două decenii, Marea Britanie se bucură de succese în operațiunile și coalițiile militare sub egida SUA (criza din Kosovo 1999, primul și al doilea război din Golful Persic, operațiunile din Afganistan). Marea Britanie deține un rol important în realizarea operațiunilor de menținere a păcii din Bosnia, Ruanda, Angola. O contribuție substanțială are în formarea corpului militar de reacție a Alianței Nord Atlantice, iar flota maritimă britanică deține o poziție importantă. În relațiile cu Federația Rusă, Marea Britanie consideră Rusia drept un partener economic important [12].

Pe parcursul celor 25 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Marea Britanie, între ambele state a existat o cooperare remarcabilă, perioadă în care au fost înregistrate rezul-

tate concrete în diverse domenii. Asistența din partea Marii Britanii oferită țării noastre, în eforturile sale de a consolida instituțiile democratice și de a dezvolta un mediu propice pentru o creștere economică durabilă și echitabilă este incontestabilă. Marea Britanie susține crearea unei economii de piață și implementarea unor reforme economice, politice și sociale care să permită Moldovei să devină membru al UE. Marea Britanie susține acțiunile pe care le întreprinde guvernul Republicii Moldova în procesul de democratizare.

2. Dimensiunea politică a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie

În conformitate cu punctul b din Capitolul IV „Principalele direcții ale politicii externe a Republicii Moldova” al Concepției politicii externe a Republicii Moldova din 8 februarie 1995, relațiile cu Marea Britanie sunt prioritare [13]. Astfel, ținând cont de importanța și rolul statelor dezvoltate din cadrul G7 în economia mondială și de rolul acestora în relațiile internaționale, în menținerea păcii și securității pe glob, Republica Moldova va acorda o atenție deosebită relațiilor de parteneriat și cooperare cu statele europene, inclusiv cu Marea Britanie. Pe lângă principiile menționate, în textul Concepției sunt indicate și direcțiile în baza cărora Republica Moldova își va promova politica sa externă. Atfel, în conformitate cu prevederile Concepției, dezvoltarea relațiilor bilaterale interstatuale se vor axa pe: relațiile cu țările Europei și Americii de Nord [13]. Marea Britanie, concomitent cu partenerii UE, a recunoscut independența Republicii Moldova la data de 31 decembrie 1991. Ambasada Britaniei a fost deschisă la Chișinău în anul 2002, iar actualmente dezvoltă și menține relațiile dintre Marea Britanie și Republica Moldova [16].

Până în prezent, între Republica Moldova și Marea Britanie au fost semnate 15 acorduri bilaterale în diferite domenii, cum ar fi: politic, economic, legislație, securitate etc.... Baza juridică bilaterală dintre Republica Moldova și Marea Britanie o constituie: Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Rega-

tului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor; Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord cu privire la transportul rutier internațional; Memorandumul de înțelegere între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii privind cooperarea tehnică; Memorandumul de înțelegere între Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Asociația Șefilor de Poliție, Procuratura Regală a Angliei și Țării Galilor, Oficiul pentru Fraude Grave, Departamentul de Taxe Vamale și Accize al Majestății Sale, Brigada Națională împotriva Criminalității și Serviciul Național de Informații în domeniul Criminalității al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord cu privire la cooperarea în combaterea infracțiunilor grave, crimei organizate, traficului ilicit de droguri și în alte probleme similare de interes reciproc; Declarația Comună a Republicii Moldova și a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; Memorandumul de Înțelegere între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord cu privire la cooperarea în domeniul reciclării profesionale a militarilor trecuți în rezervă (retragere) din rândurile forțelor armate ale Republicii Moldova; Memorandumul de Înțelegere între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord privind cooperarea și schimbul de materiale geografice în domeniul cartografiei/geodeziei între Serviciul Topografic al Armatei Naționale a Republicii Moldova și Cercetarea Geospațială de Apărare a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; Memorandumul de Înțelegere între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord privind cooperarea și relațiile în domeniul apărării; Memorandumul de Înțelegere privind cooperarea bilaterală între Curtea de Conturi a Republicii Moldova și Oficiul Național de Audit al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; Convenția între Guvernul Republicii Moldova

și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord pentru evitarea dublei impunerii și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit și pe capital [16].

Un pas important în fortificarea relațiilor moldo-britanice a fost vizita de lucru din octombrie 1996 în Marea Britanie a Președintelui Republicii Moldova Mircea Snegur. Începând cu anul 1996 are loc accelerarea vizitelor oficialilor moldoveni în Marea Britanie. În perioada 6-8 septembrie 2011, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene Iurie Leancă a efectuat o vizită de lucru în Marea Britanie. Programul vizitei a inclus o întrevedere cu omologul său britanic William Hague, precum și discuții cu ministrul pentru Europa David Lidington, consilierul pe probleme de securitate națională Peter Ricketts, cu un grup de deputați ai legislativului britanic – membri ai Grupului parlamentar de prietenie cu Republica Moldova, reprezentanți ai mediilor academice și ziaristice din Marea Britanie. În cadrul discuțiilor cu omologul său britanic, ministrul moldovean de Externe l-a informat pe William Hague despre provocările cu care se confruntă Republica Moldova în procesul de modernizare a țării, trecând în revistă evoluțiile interne din țara noastră și principalele obiective pe plan extern. Oficialul britanic s-a interesat de reluarea negocierilor în format 5 + 2 privind conflictul transnistrean și de rolul actorilor internaționali implicați în acest proces. La fel, a fost adusă în discuție cooperarea stabilă și constructivă între cele două state în cadrul organizațiilor internaționale. În discuțiile privind aspirațiile europene ale Republicii Moldova, William Hague a reiterat susținerea consecventă de către țara sa a apropierei Republicii Moldova de UE, subliniind că Marea Britanie va continua să sprijine procesul de extindere a UE. A fost abordată și perspectiva de impulsione a cooperării comercial-economice bilaterale moldo-britanice. De asemenea, ministrul britanic de Externe a salutat inițiativa Republicii Moldova de a extinde piața de desfacere a produselor moldovenești, în special a celor vinicole în Marea Britanie, dar și cea de atragere a investițiilor britanice în Republica Moldova [6].

Viceprim-ministrul, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene Natalia Gherman a avut, la data de 29 ianuarie 2014, o întrevedere cu David Lidington ministrul pentru Europa al Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, care a efectuat o vizită în Republica Moldova, la invitația șefului diplomației moldovenești. În cadrul discuțiilor, ministrul Natalia Gherman a apreciat înalt susținerea și încurajarea de către Marea Britanie a apropierei Republicii Moldova de Uniunea Europeană, precum și susținerea din partea guvernului britanic a transformărilor democratice, economice și sociale care au loc în Moldova. De asemenea, în cadrul dialogului, o atenție deosebită a fost acordată obținerii unui regim facilitat de vize cu Marea Britanie pentru cetățenii moldoveni [14].

În acest context, pot fi menționate vizitele din ianuarie-februarie 2006 și 2008 ale lui Marian Lupu, Președintele Parlamentului Republicii Moldova, iar din februarie 2017, vizita lui Andrian Candu, Președintele Parlamentului Republicii Moldova.

Guvernul Regatului Unit consideră că orice stat are dreptul să adere la UE dacă întrunește toate condițiile necesare, a declarat David Lidington, ministrul pentru Europa al Marii Britanii în cadrul unui discurs susținut în fața societății civile pe 29 ianuarie 2017, la Chișinău. Totodată, oficialul a ținut să precizeze că Marea Britanie nu este membră a spațiului Schengen, de aceea cetățenii Republicii Moldova nu vor putea călători fără vize în Regatul Unit [5]. În condițiile în care Marea Britanie este în procesul de ieșire din cadrul UE și nu face parte din zona Schengen, Marea Britanie nu dispune de o poziție oficială față de regimul de vize pentru cetățenii Republicii Moldova; astfel, cetățenii moldoveni vor fi în continuare nevoiți să aplice pentru viza britanică, indiferent de semnarea Acordului cu privire la regimul liberalizat.

Totuși, în pofida acestor nuanțe prezente în relațiile moldo-britanice, Marea Britanie rămâne în continuare un partener și susținător al Republicii Moldova în procesul său de democratizare și dezvoltare economică.

3. Dimensiunea comercial - economică a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie

Dimensiunea economică este una importantă în relațiile moldo-britanice, Marea Britanie fiind unul dintre principalii parteneri comerciali ai țării. Principalele Acorduri cu caracter economic semnate între Republica Moldova și Marea Britanie sunt: Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor, semnat la Londra, la 19.03.1996, și intrat în vigoare la data de 30.07.98; Convenția între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord pentru evitarea dublei impunerii și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit și capital și Protocolul la aceasta, semnată la Londra, la 08.11.2007, și intrată în vigoare la data de 30.10.2008.

Conform Raportului organizației de consultanță „British Enterprise” la solicitarea MAE britanic, cele mai importante oportunități de investiții pentru companiile britanice în Republica Moldova sunt în următoarele sectoare: energetic, în special eficiență energetică și surse energetice de alternativă; agrobusinessul (inclusiv sistemele de irigare și resurse de apă); educație și training; training în arealele administrației publice, inclusiv al justiției, taxelor și vămii; tehnologii informaționale și de comunicare; proiecte în infrastructură; industria ușoară, în special cea textilă [16].

Relațiile comerciale dintre Republica Moldova și Marea Britanie înregistrează un sold pozitiv în cooperarea comercial-economică. Astfel, volumul comerțului exterior, fără a se ține cont de activitatea comercială a agenților economici din raioanele de est ale Republicii Moldova cu Marea Britanie, a înregistrat în anul 2013 suma de 167,9 mil. USD, deținând astfel o pondere de 2,1% în comerțul total al Republicii Moldova. Comparativ cu anul 2012, volumul comerțului exterior moldo-britanic a fost în creștere, cu 18,4%. După valoarea volumului schimburilor comerciale înregistrat în anul 2013, Marea Britanie s-a situat pe locul 10 între partenerii cu care Republica Mol-

dova a întreținut relații comerciale și pe locul 5 în topul țărilor din Uniunea Europeană. Principalele mărfuri exportate în Marea Britanie sunt: taioare, seturi, jachete, rochii, fuste, pantaloni, salopete cu bretele, șorțuri, tricotate sau croșetate pentru femei sau fete, semințe de floarea-soarelui, chiar decojate.

Importul de mărfuri efectuat în perioada menționată a însumat suma de 62,4 mil. USD și a înregistrat o scădere în raport cu anul 2012, și anume – cu 7,5%. Marea Britanie s-a situat pe locul 9 în topul țărilor din Uniunea Europeană din care Republica Moldova efectuează importuri. Principalele mărfuri importate de către Republica Moldova din Marea Britanie în anul 2013 au fost: autoturisme și alte autovehicule pentru transportul persoanelor, inclusiv mașini de tipul „break” și de curse, distilate de vin, rachiiuri, lichioruri și alte băuturi alcoolice, medicamente (dozate și condiționate pentru vânzarea cu amănuntul).

Conform informației oficiale, prezentate de către Camera Înregistrării de Stat, la 1 octombrie 2016 în Republica Moldova activau 232 de întreprinderi cu capital britanic, investițiile britanice însumând 516 mil. lei, ocupând locul 7 privind investițiile în domeniul social și locul 10 după numărul de întreprinderi [17].

Începând cu 18 aprilie 2016, Republica Moldova beneficiază de asistența britanică prin intermediul Fondului pentru Buna Guvernare a Guvernului britanic, care pe parcursul anilor 2016-2017 a alocat peste 5 mil. de euro pentru implementarea a 8 proiecte în țara noastră. Fondurile vor fi redirecționate pentru reformarea celor mai sensibile sectoare, inclusiv lupta împotriva corupției, îmbunătățirea mediului de afaceri, reforma justiției, a sectorului financiar-bancar, energetic, consolidarea administrației publice etc. Proiectele finanțate de Fondul pentru Buna Guvernare în Republica Moldova în perioada 2016-2017 includ: crearea unui ghid de individualizare a structurii; consolidarea capacităților Serviciului Fiscal de Stat al Republicii Moldova; asistență pentru dezvoltarea Agenției Regionale de Dezvoltare creată recent în Găgăuzia; acordarea suportului analitic pentru un sistem fiscal optim; administrarea responsabilă a cheltuielilor publice; campania de informare publică asupra DCFTA; consolidarea mass-mediei regiona-

le democratice, care presupune organizarea și realizarea dezbatelor TV în mass-media locală (implementat în parteneriat cu IPRE).

Un rol important în dezvoltarea relațiilor dintre Marea Britanie și Republica Moldova are Grupul de prietenie moldo-britanic din cadrul Parlamentului Marii Britanii, condus de Lordul Dubs of Battersea, președinte al Grupului parlamentar britanic pentru extinderea Uniunii Europene. Activitatea acestuia are ca scop extinderea parteneriatului bilateral în domeniul dezvoltării economice și promovării comerțului în Republica Moldova, facilitarea investițiilor, precum și continuarea dialogului privind acordarea asistenței tehnico-financiare, ca suport bugetar direct, inclusiv prin intermediul Departamentului pentru Dezvoltare Internațională (DDI / DFID) [4].

Un pas important în fortificarea cadrului juridic moldo-britanic în domeniul economic a fost semnarea la Londra, la data de 8 februarie 2017, în cadrul întrevederii Președintelui Parlamentului Republicii Moldova Andrian Candu cu ministrul de stat pentru afaceri externe, Sir Alan Duncan, a Acordului de comerț liber cu Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. De asemenea, în cadrul întrevederilor au fost discutate oportunitățile de investiții în Republica Moldova, necesitățile menținerii și creșterii schimburilor comerciale, inclusiv după ieșirea Marii Britanii din UE.

O altă problemă prezentă în dialogul moldo-britanic a fost și problema transnistreană, care, dincolo de riscurile de securitate pentru întreaga regiune, este o piedică în dezvoltarea țării și în atragerea investitorilor britanici. În acest sens, oficialii Ministerului de Externe au promis asistență și expertiză pentru Republica Moldova în procesul de reglementare a diferendului, luând în calcul experiența Marii Britanii pe această filieră [2].

Potrivit informației oficiale, prezentate de Camera Înregistrării de Stat, la situația de 01.01.2014 în Republica Moldova funcționau 212 întreprinderi cu capital britanic. Un sector aparte care merită atenție este cel al industriei textile, care funcționează în baza lohn-ului J. Barbour and Sons și care coase la Chișinău sacouri din wax pentru doamne etc. Un rol important în dezvoltarea sectorului economic au

investițiile companiilor Draexlmaier în ZEL Bălți și Lear în Ungheni. Sunt importante și investițiile companiilor IT, precum Endava și Computaris. Investiții importante sunt efectuate de către companiile britanice în domeniul procesării uleiurilor vegetale.

Producătorii moldoveni de vin semnează în ultima perioadă tot mai multe contracte cu rețele de magazine și supermarketuri din Europa și din întreaga lume, inclusiv din Marea Britanie. Astfel, datorită unui contract semnat cu Berry Bros. & Rudd, o companie engleză de prestigiu va importa vinurile Negru de Purcari, Rara Neagră, Pinot Grigio în toate filialele reprezentante ale BB&R din Marea Britanie [11]. Vinurile noastre în volume mici se vând pe site-ul comercial www.laithwaites.co.uk. De asemenea, există în vânzare și haine „Made in Moldova”, cusute în baza lohn [18].

4. Dimensiunea socioculturală a relațiilor Republicii Moldova cu Marea Britanie

Relațiile moldo-britanice se dezvoltă și în domeniul sociocultural. Astfel, relațiile dintre Republica Moldova și Marea Britanie sunt fortificate prin intermediul organizației *CCF Moldova – Copil, Comunitate, Familie*. Aceasta este o organizație non-profit fondată în 2004. În 2005, CCF Moldova a devenit reprezentantul HHC Marea Britanie (Hope and Homes for Children UK). CCF/HHC joacă un rol important în reformele sistemului de educație și protecție a copilului, cum ar fi dezinstituționalizarea, dezvoltarea serviciilor alternative de tip familial, educația incluzivă etc. Din 2004 până în prezent CCF/HHC Moldova a desfășurat programe de dezinstituționalizare, iar sumele alocate de HHC Marea Britanie se ridică la 3 milioane 284,435 de euro. Cât privește programele de educație, valoarea acestora se ridică la 626,703 dolari.

Un rol important în dezvoltarea relațiilor socioculturale are activitatea Organizației Hope and Homes for Children Marea Britanie (HHC) în Republica Moldova, organizație care sprijină procesul de

dezinstituționalizare și dezvoltare a serviciilor de tip familial pentru copiii din mai multe țări ale lumii, inclusiv din Republica Moldova [3].

Asistența tehnică a Marii Britanii în Republica Moldova a fost acordată din 1991, prin intermediul Departamentului pentru Dezvoltare Internațională (DFID). Volumul total de asistență oferit în perioada 1991-2009 se estimează la 20 mil. lire sterline. În 2000, DFID și-a deschis o reprezentanță permanentă în Republica Moldova. Până în 2004, majoritatea proiectelor de asistență au fost realizate în sectoarele agricol, bancar și social. În conformitate cu Planul Regional de Asistență pentru 2004-2007, proiectele au fost realizate în următoarele domenii: (1) îmbunătățirea guvernării și a cadrului instituțional în vederea reducerii sărăciei; (2) promovarea unei dezvoltări economice durabile; (3) consolidarea contribuției Marii Britanii la prevenirea și soluționarea conflictelor. Prin intermediul Fondului Global pentru Prevenirea Conflictelor, creat în comun cu MAE britanic, Ministerul Apărării și DFID, a fost elaborat proiectul pentru o perioadă de 3 ani, denumit Cadrul de Asigurare a Păcii, orientat spre reducerea sărăciei prin soluționarea conflictului, instruirea mass-mediei și proiecte interumane. După 18 ani de activitate în Moldova, DFID și-a încheiat activitatea în martie 2011 datorită faptului că, potrivit evaluării OECD, Republica Moldova a fost promovată în categoria țărilor cu venituri medii. La încheierea activității DFID în Moldova, volumul total de asistență acordat țării a constituit 40 mil. lire sterline [15].

Nu mai puțin importantă în dezvoltarea relațiilor socioculturale moldo-britanice este activitatea Universității din Cambridge, care oferă tinerilor din Republica Moldova posibilitatea de a participa la un Program de vară în perioada 08-18 august 2018. Cursurile sunt destinate juriștilor și studenților facultăților de drept [8]. De asemenea, tinerii din Republica Moldova, cu vârste cuprinse între 25 și 35 de ani, pot participa la programul de burse John Smith Trust al Guvernului Marii Britanii. Scopul programului este de a oferi noii generații de lideri din regiune șansa de a studia în domenii precum buna guvernare, justiție socială și statul de drept prin intermediul unei serii de ateliere de lucru și vizite în Marea Britanie, urmate de mentorat [9]. Marea

Britanie oferă aceste burse tinerilor supradotați din RM, grație colaboreării fructuoase stabilite între Academia de Științe a Moldovei și Societatea Regală din Londra, capitală vizitată recent de conducerea AȘM. Centrul de Asistență Educațională „EXCEL”, în parteneriat cu Academia de Științe a Moldovei, a organizat la data de 20 februarie 2010, în incinta Liceului AȘM, cea de-a II-a ediție a Concursului Național „EdUKation”. Obiectivul concursului este de a stimula competitivitatea elevilor supradotați și de a oferi posibilități extinse de manifestare și demonstrare a propriilor dexterități în domeniul lingvistic și în cel al științelor reale.

Intenția Marii Britanii de a deschide reprezentanța Consiliului Britanic (British Council) în Republica Moldova este de asemenea un pas care fortifică relațiile moldo-britanice în domeniul cultural. Consiliul Britanic este o instituție guvernamentală, care reprezintă cultura britanică și colaborează în domeniile culturii și învățământului. De asemenea, a fost salutăată propunerea Președintelui Parlamentului de a recepționa asistență și expertiză în reglementarea subiectelor ce vizează audiovizualul, propaganda, dezinformarea, precum și dezvoltarea conținutului media local. De menționat că Ministerul de Externe al Regatului Unit, la această oră, susține dezvoltarea în limba rusă a unor programe BBC. În context, părțile au convenit să organizeze un forum la care să fie abordată problema securității informaționale și dezvoltării unor produse informaționale pe o piață cum este cea din Moldova.

În general, interesul Marii Britanii față de Republica Moldova este determinat de politica sa externă, orientată spre extinderea spațiului democratic, Londra susținând nu doar Politica Europeană de Vecinătate propriu-zisă, ci și perspectivele foarte clare ale țării noastre de a adera la UE, cu respectarea, bineînțeles, a criteriilor de la Copenhaga.

Referințe bibliografice:

1. *Ambasada Britanică dezvoltă și menține relațiile dintre Regatul Unit și Republica Moldova.* <https://www.gov.uk/government/world/organisations/british-embassy-chisinau.ro>

2. *Direcția comunicare și relații publice a Parlamentului Republicii Moldova.* <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/2849/Page/0/language/ro-RO/Default.aspx>
3. *Directorul Regional HHC în vizită la Chișinău.* <http://ccfmoldova.org/blog-article/directorul-regional-hhc-in-vizita-la-chisinau>
4. *Grupul de prietenie moldo-britanic din cadrul Parlamentului Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord s-a aflat în vizită la Ministerul Finanțelor.* <http://old.mf.gov.md/newsystem/274>
5. *Integrarea europeană. Marea Britanie susține parcursul european al RM.* <http://www.jc.md/integrare-europeana-marea-britanie-sustine-parcursul-european-al-rm/>
6. *Marea Britanie va continua să sprijine procesul de extindere a Uniunii Europene și apropierea R. Moldova de UE.* <http://tiribasrabia.blogspot.md/2011/09/iurie-leanca-efectuat-o-vizita-de-lucru.html>
7. Matei H. C, Neguț S, Nicolae I. *Enciclopedia statelor lumii.* București: Meronia, 2016, p. 425.
8. *Program de vară în Marea Britanie .* <http://mecc.gov.md/ro/content/program-de-vara-marea-britanie>.
9. *Program de burse în Marea Britanie pentru tinerii din Republica Moldova.* <http://news.click.md/story/program-de-burse-in-marea-britanie-pentru-tinerii-din-republica-412589>
10. *Vinul moldovenesc cucerește Marea Britanie! Unul dintre cele mai vechi branduri din țară a început exportul pe insulă.* <http://www.basarabia.md/vinul-moldovenesc-cucereste-marea-britanie-unul-din-cele-mai-vechi-branduri-din-tara-a-inceput-exportul-pe-insula/>
11. *Великобритания / Участие в международных организациях, основные внешнеполитические контрагенты и партнёры, отношения с Россией* <http://www.hyno.ru/tom1/431.html>

12. *Концепция внешней политики Республики Молдова*, 8 февраля 1995 <http://lex.justice.md/ru/306955/>
13. <http://unimedia.info/comunicate/ministrul-britanic-pentru-europa--david-lidington-relatiile-dintre-tarile-noastre-sunt-mai-stranse-ca-niciodata-3177.html>
14. <http://www.britania.mfa.gov.md/relatiile-bilaterale-moldova-britania/>
15. <http://www.britania.mfa.gov.md/relatii-bilaterale-rm-uk/>
16. <http://www.mec.gov.md/ro/content/cooperare-economica-internationala>
17. http://www.profit.md/articles-ro/number_1_2_2013/548961/

Surse obligatorii:

1. *Ambasada Britanică dezvoltă și menține relațiile dintre Regatul Unit și Republica Moldova.* <https://www.gov.uk/government/world/organisations/british-embassy-chisinau.ro>
2. *Direcția comunicare și relații publice a Parlamentului Republicii Moldova* <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/2849/Page/0/language/ro-RO/Default.aspx>
3. *Directorul Regional HHC în vizită la Chișinău* <http://ccfmoldova.org/blog-article/directorul-regional-hhc-in-vizita-la-chisinau>
4. *Концепция внешней политики Республики Молдова*, 8 февраля 1995 <http://lex.justice.md/ru/306955/>

Tema 12. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA CU REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ

Unități de conținut:

- 1. China – actor important al relațiilor internaționale**
- 2. Relațiile politice dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză**
- 3. Colaborarea moldo-chineză în domeniul comercial-economic**
- 4. Aspecte cultural-educative ale colaborării dintre Republica Moldova și RPC**

Obiective de referință:

- să relateze despre importanța Chinei pe arena internațională;
- să determine dimensiunea politică a relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză;
- să stabilească nivelul colaborării Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză în domeniile economic, cultural, al educației etc.;
- să estimeze colaborarea Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză;
- să înainteze sugestii privind accelerarea relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză.

Repere de conținut:

1. China – actor important al relațiilor internaționale

Republica Populară Chineză este în prezent cel mai populat stat din lume – peste 1.350 miliarde de locuitori, iar ca suprafață ocupă locul patru (9.596.961 milioane de kilometri pătrați, după Rusia, Canada și SUA). Republica Populară Chineză este membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, membru al grupului celor mai importante 20 de state din lume după nivelul de dezvoltare economică, dar și ale altor organizații internaționale și regionale. Cu un Produs Intern Brut de peste 11 trilioane de dolari – locul 2 în lume după SUA, cu o in-

dustrie diversificată și o agricultură eficientă, dar și cu o piață imensă internă și cu un impresionant comerț exterior, în care exportul predomină accentuat asupra importului, China este în prezent una dintre cele mai atractive țări pentru investitorii străini.

Asemenea performanțe remarcabile au devenit posibile datorită faptului că în ultimele două decenii ale sec. XX China a traversat o perioadă de mari transformări economice, în condițiile existenței unei populații numeroase (preponderent rurale), a unei infrastructuri insuficiente și a unor decalaje la nivel regional. A reușit să-și dubleze volumul PIB-ului în numai 15 ani (1980-1995).

A urmat o nouă dublare în numai 9 ani (1995-2004), grație aplicării consecvente a reformei, în paralel cu încurajarea investițiilor străine (îndeosebi în renumitele „zone speciale”) și participarea tot mai activă la circuitul mondial; ritmul mediu anual de creștere a PIB-ului s-a menținut la cote foarte ridicate și după 2004 (11,4% în 2007), vorbindu-se despre „supraîncălzirea economiei chinezești”. China este țara cu cele mai mari fluxuri de investiții străine directe (75 miliarde de dolari în 2007), la rândul ei efectuând investiții masive în afara țării. În același timp, China se confruntă cu unele probleme, precum sunt îmbătrânirea populației, poluarea, degradarea solurilor etc.

Conform Constituției din 1982, China este republică populară, rolul conducător în societate aparținând unicului partid – cel comunist. Organul suprem al puteri de stat este Congresul Național al Poporului (cca 3.000 de membri), ales pentru un mandat de 5 ani. Șef al statului este președintele, ales pentru cel mult două mandate de 5 ani de către Congresul Național al Poporului. Puterea executivă este exercitată de Consiliul de Stat (guvernul), numit de Congresul Național al Poporului și condus de prim-ministru, desemnat de președinte și confirmat de Congresul Național al Poporului. În prezent, Președinte al Chinei, dar și secretar General al Partidului Comunist Chinez este Și Țzinpin (din 2012).

Este de subliniat că în China în ultimii ani au fost efectuate modificări substanțiale în Constituția țării. Astfel, la Congresul Național al Poporului din 1999, alături de tezele lui Mao Zedong, au fost incluse

și principiile lui Deng Xiaoping privind „economia socialistă de piață”, precizându-se că întreprinderilor private le este rezervat un rol principal și nu complementar în economia națională și că proprietatea privată va fi apărută de lege, afirmându-se, în același timp, prioritățile politicii de stat: deschiderea față de străinătate și accelerarea reformelor structurale.

La Congresul Național al Poporului din 2004 au mai fost efectuate o serie de importante modificări constituționale. Se afirmă datoria statului de a respecta și apăra drepturile omului. Proprietatea privată dobândită în mod legal nu trebuie vătămată. Se renunță astfel la articolul fundamental al Constituției din 1949, care interzicea proprietatea privată în China. Din 2002 partidul comunist și-a deschis porțile întreprinzătorilor din sectorul privat și elitelor culturale [3, p.142-150].

2. Relațiile politice dintre Republica Moldova și China

Republica Populară Chineză a recunoscut independența Republicii Moldova la 30 ianuarie 1992, între cele două țări fiind stabilite relații diplomatice. În Comunicatul comun moldo-chinez semnat cu acest prilej s-a menționat că Guvernele celor două țări au căzut de comun acord să dezvolte relații de prietenie și de colaborare între ambele state pe baza principiilor respectului reciproc, suveranității și integrității teritoriale, neagresiunii, neamestecului uneia dintre părți în problemele interne ale celeilalte părți, egalității în drepturi și avantajului reciproc, precum și al coexistenței pașnice.

În anul 1994 la Chișinău este deschisă Ambasada Chinei, iar în martie 1996 a fost deschisă la Beijing și Ambasada Republicii Moldova. Odată cu instituționalizarea oficială a relațiilor bilaterale colaborarea moldo-chineză va evolua de acum înainte constant, fiind caracterizată printr-un dialog politic la cel mai înalt nivel, fapt ce a permis părților să elaboreze un cadru juridic destul de vast și mecanisme adecvate pentru a diversifica dezvoltarea cooperării interstatale în cele mai diverse domenii [8].

În noiembrie 1992 M.Snegur a întreprins o vizită oficială în China, în cadrul căreia au fost semnate un șir de documente importante privind relațiile bilaterale, care a inclus și *Comunicatul Comun al Republicii Moldova și al Republicii Populare Chineze*, prin care părțile s-au angajat să dezvolte relațiile bilaterale în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite, în baza principiilor coexistenței pașnice, al respectului reciproc, suveranității și integrității teritoriale a statelor, egalității și neamestecului în afacerile interne. În cadrul vizitei au fost semnate 13 acorduri bilaterale, printre care și Convenția Consulară, consolidând astfel cadrul de colaborare politică interstatală. Tot atunci s-a instituit o tradiție specifică în relațiile moldo-chineze în cadrul vizitelor la nivel înalt, și anume – oferirea de către partea chineză a granturilor pentru Republica Moldova: a fost oferit un grant de 30 milioane de yuani pentru procurarea produselor alimentare [5, p.336]. Vom mai remarca că în baza Acordului de consultanță interguvernamental, semnat în noiembrie 1992, au fost inițiate consultări sistematice între ministerele de externe ale celor două țări.

Un alt eveniment în relațiile politice bilaterale a avut loc în timpul vizitei în China, în iunie 2000, a Președintelui P. Lucinschi. Părțile au semnat *Declarația Comună a Republicii Moldova și a Republicii Populare Chineze cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în secolul al XXI-lea*. În acest document se menționa că „ambele Părți își confirmă fidelitatea față de Comunicatul Comun al Republicii Moldova și al Republicii Populare Chineze din noiembrie 1992, fiind profund convinse de necesitatea dezvoltării și aprofundării în continuare a relațiilor de prietenie dintre cele două țări și popoare, în conformitate cu prevederile dreptului internațional” [6, p.116].

Temelia relațiilor politice moldo-chineze a fost consolidată, prin semnarea la Chișinău, în cadrul vizitei de stat în țara noastră, la 19-20 iulie 2001, a lui Jiang Zemin, Președintele Chinei, a unei declarații a șefilor de stat ale celor două țări. În *Declarația Comună a Republicii Moldova și a Republicii Populare Chineze* se indică că menținerea

și dezvoltarea continuă, pragmatică și constantă a relațiilor bilaterale corespund intereselor actuale și pe termen lung ale celor două țări și popoare și sunt în favoarea păcii și progresului regional și mondial.

În punctul 5 al Declarației se indică că Republica Moldova își reafirmă poziția, conform căreia recunoaște că în lume nu există decât o singură Chină, Guvernul Republicii Populare Chineze este unicul guvern legitim al Chinei, Taiwanul este o parte inalienabilă a teritoriului Chinei și sprijină China în realizarea cât mai rapidă a cauzei reunificării. Republica Moldova nu va stabili sub nicio formă relații oficiale și nu va avea schimburi oficiale cu Taiwanul, nu va sprijini aderarea Taiwanului la organizațiile internaționale din care fac parte numai țările suverane. Punctul 6 al documentului prevede că Republica Populară Chineză își reafirmă respectul față de independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, sprijină eforturile Republicii Moldova îndreptate spre soluționarea conflictului transnistrean, își exprimă speranța că părțile mediatore vor depune eforturi susținute în vederea soluționării cât mai rapide a acestei probleme, precum și pledează pentru realizarea cu bună -credință a deciziilor organismelor internaționale și regionale referitoare la Republica Moldova.

Articolul 7 al Declarației prevede că ambele părți consideră că terorismul, separatismul și extremismul sub orice formă au devenit în prezent amenințări serioase pentru securitatea statelor suverane, precum și pentru pacea și stabilitatea internațională. Ambele părți și-au exprimat disponibilitatea să întreprindă acțiuni în vederea combaterii acestor fenomene, prin colaborare bilaterală și multilaterală [7, p.97-98]. Astfel, prin semnarea acestei declarații Republica Moldova și China au convenit că vor pleda pentru reunificarea teritorială a țărilor lor, vor colabora pentru eradicarea terorismului, separatismului și extremismului.

În anii ce au urmat relațiile politice moldo-chineze au cunoscut o perioadă de răcire relativă, cauzată de afirmarea vectorului european al politicii externe a Republicii Moldova, dar și de schimbarea conducerii chineze. Însă, și după 2002 colaborarea politică moldo-chi-

neză a fost destul de intensă, prin sprijinul reciproc în organizațiile internaționale (de exemplu, China a susținut candidaturile Republicii Moldova în structurile ONU, iar țara noastră – pe cele ale Chinei), dar și prin contacte la nivel de funcționari de verigă medie. Așa, în anul 2004 Republica Moldova a fost vizitată de o delegație parlamentară chineză, în frunte cu Li Meng, locțiitorul șefului Legislativului Chinei, iar în 2006 China a fost vizitată de ministrul Afacerilor Externe al țării noastre. Mai apoi dialogul politic s-a intensificat; în anul 2008 în China s-a aflat în vizită Președintele Parlamentului Republicii Moldova M. Lupu, iar în 2011 țara noastră a fost vizitată de o delegație parlamentară chineză condusă de Sang Gouwei, Vicepreședintele Legislativului chinez. În cadrul discuțiilor prilejuite de aceste vizite părțile și-au confirmat intențiile de a dezvolta în continuare relațiile politice în baza respectului reciproc, a susținerii din partea Chinei a diferitelor proiecte investiționale în țara noastră. Evenimentele din 2009, care au marcat schimbarea cursului politicii externe a Republicii Moldova, au fost tratate cu înțelegere de către China.

O colaborare destul de vastă s-a dezvoltat între cele două țări în domeniul militar. Astfel, în perioada 1992-2005 partea chineză a oferit Armatei Naționale a Republicii Moldova un suport financiar de circa 1,2 milioane de dolari pentru procurarea echipamentului electronic și altor materiale necesare. Colaborarea în acest domeniu a continuat și în anii următori. Astfel, în iunie 2012 o delegație condusă de ministrul Apărării al Republicii Moldova s-a aflat în vizită în China, în cadrul căreia a avut întrevederi la ministerul de resort chinez. Părțile au evaluat stadiul actual al colaborării bilaterale în aspect militar, inclusiv în domeniul învățământului militar și în cel medical, precum și schimbul de experiență în sfera transmisiilor și tehnologiilor informaționale. La sfârșitul vizitei a fost semnat un Acord privind acordarea de către partea chineză a unui ajutor nerambursabil Republicii Moldova în valoare de 15 milioane de lei pentru a fi folosit la reformarea și modernizarea Armatei Naționale [1, p.82].

3. Colaborarea moldo-chineză în aspect comercial-economic

Dimensiunea comercial-economică a colaborării Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză este deosebit de importantă, fiind explicată prin mai multe considerente. În primul rând, China devine treptat un centru economic și financiar important în afaceri globale, care își extinde rapid influența pe arena internațională, atât în sfera politică, cât și în cea comercial-economică și financiară. În al doilea rând, China contemporană este o imensă piață de desfacere, care după numărul de consumatori este cea mai mare din lume. În acest sens, produsele moldovenești, la care am atribui în primul rând vinurile, ar fi asigurate, în cazul afirmării pe piața chineză, cu un consumator stabil. De asemenea, pentru țara noastră prezintă un interes deosebit experiența Chinei în crearea „zonelor speciale”, care au avut și au în continuare un mare rol în dezvoltarea economiei chineze. Totodată, pentru Republica Moldova este importantă și experiența Chinei privind aplicarea principiilor de dirijare a economiei, bazate pe un management modern, fapt ce a influențat benefic procesul de eficientizare a tuturor sferelor economiei naționale. Astfel, dezvoltarea și aprofundarea colaborării comercial-economice cu Republica Populară Chineză trebuie să devină un obiectiv major al factorilor de decizie în determinarea priorităților de comerț exterior pentru țara noastră.

În vederea dezvoltării colaborării economice cu China chiar de la început s-a atras atenție la crearea cadrului juridic necesar. Astfel, la 18 ianuarie 1992 a fost semnat la Chișinău *Acordul comercial-economic dintre guvernele Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze*, care a pus bazele dezvoltării unor relații economice și comerciale stabile și de lungă durată. Ambele state au decis să creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea relațiilor comerciale, să-și acorde sprijin în organizarea târgurilor și expozițiilor cu profil tehnico-economic, să efectueze schimburi de delegații și grupului comerciale. Se mai prevedea deschiderea pe teritoriul ambelor state a reprezentanțelor permanente ale companiilor, întreprinderilor și organizațiilor ce practica

activitatea economico-comercială, a punctelor și stațiunilor de deservire a mărfurilor de export [6, p.269].

Cadrul juridic de colaborare în aspect comercial-economic a fost completat și prin semnarea, la 19 ianuarie 1992, a *Protocolului Tratativelor dintre delegația guvernamentală a Republicii Moldova și delegația guvernamentală comercial-economică a Republicii Populare Chineze*, care a avut drept scop aprofundarea colaborării în domeniu, precum: elaborarea și semnarea documentelor privind problemele protecției investițiilor străine, evitarea dublei impunerii, modul de efectuare a operațiunilor bancare, organizarea transportului, dezvoltarea comerțului reciproc avantajos, crearea unor societăți comune și întreprinderi mixte, organizarea expozițiilor și târgurilor industrial-comerciale [6, p.270].

Un alt document important pentru colaborarea comercial-economică a fost *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze pentru evitarea dublei impunerii și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit*, semnat la Beijing în iunie 2000. Acordul respectiv stabilea principalele modalități de colaborare bilaterală privind evitarea impunerilor duble între agenții economice ale părților, cum ar fi: veniturile din proprietăți imobiliare, profituri din activitatea de afaceri, întreprinderi asociate, câștiguri de capital, dividendele și dobânzile etc. Prin semnarea acestui acord se stabileau condiții normale de activitate comercială, care corespundeau standardelor internaționale în domeniu [7, p.75-92].

De mare importanță pentru colaborarea ulterioară moldo-chineză în aspect economic a fost instituirea comisiei interguvernamentale mixte pentru cooperare economică, comercială și tehnico-științifică, oficializată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1112 din 2 decembrie 1997. Această comisie și-a început oficial activitatea în august 1999, când a fost convocată în prima sa ședință. Vom remarca că comisia interguvernamentală mixtă moldo-chineză a constituit un mecanism eficient de colaborare bilaterală, în cadrul căreia părțile abordează cele mai diverse domenii privind problemele existente în relațiile comercial-economice, formulând propuneri concrete de eli-

minare a deficiențelor existente, dar și identificând noi domenii pentru aprofundarea lor [1, p.80].

În acest context menționăm ședința ordinară a comisiei guvernamentale mixte moldo-chineze, care a avut loc la Beijing, în anul 2006. Discuțiile în cadrul comisiei s-au concentrat asupra unor proiecte importante pentru dezvoltarea ulterioară a relațiilor moldo-chineze. Astfel, delegația chineză a stăruit să ducă la bun sfârșit un proiect început cu câțiva ani în urmă, pentru care a alocat 500 mii de dolari, și anume: de construcție a Centrului de medicină tradițională chineză la Chișinău. Centrul fusese deja deschis, dar pentru o mai bună funcționare a acestuia China s-a angajat să trimită experți proprii în domeniul medicinei tradiționale chineze [1, p.81].

Colaborarea comercial-economică moldo-chineză a început să prindă contur după vizita în Republica Moldova a Președintelui Republicii Populare Chineze Jiang Zemin, din anul 2001. Astfel, dacă în anul 2000 volumul schimburilor comerciale moldo-chineze s-au cifrat la un indice destul de modest, de circa 4 milioane de dolari, peste 10 ani, în 2010, acest indice s-a majorat până la 322,5 milioane de dolari, iar în anul 2016 a crescut deja până la 408,2 milioane de dolari [2], China plasându-se în prezent pe locul 6 printre partenerii economici externi ai Republicii Moldova însă, o trăsătură distinctă a comerțului bilateral moldo-chinez este predominarea netă a importului moldovenesc din China, față de exportul în această țară. La acest capitol datele comerțului bilateral indică că din cifra totală de 408,2 milioane de dolari în anul 2016 doar 14,5 milioane au constituit exportul Moldovei în această țară, iar 393,7 milioane – import din China. Astfel, se constituie un obiectiv major al comerțului Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză, și anume – reducerea deficitului enorm al balanței comerciale bilaterale.

Este de subliniat că experții moldoveni, analizând perspectivele și oportunitățile de dezvoltare în continuare a comerțului cu China, au propus ca direcție majoră în acest sens să fie determinată cea a cooperării în domeniul viticulturii și vinificației. Partea chineză a dat curs acestei propuneri, astfel că în noiembrie 2001 la Beijing a fost semnat

Memorandumul cu privire la cooperarea în domeniul viticulturii și vinificării dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze, în care erau stipulate activități concrete de colaborare bilaterală. Printre acestea se prevedea crearea în China a unei baze experimentale de cultivare a viței-de-vie, formată în comun de tehnologi din ambele state. Se mai prevedea examinarea posibilității de creare a unui Centru moldo-chinez de cercetare și exploatare în domeniul vinificării, dar și studierea posibilității de creare în Republica Moldova a unei întreprinderi mixte în acest domeniu, precum și a celei de dezvoltare treptată a diverselor forme de cooperare [7, p.100-102]. Spre regret, această colaborare promițătoare așa și nu a fost dezvoltată suficient în anii următori.

De menționat că Republica Moldova a desfășurat activități destul de ample pentru a se afirma pe piața chineză. La acestea am putea atribui participarea țării noastre, în septembrie 2010, la Expoziția World Expo Shanghai 2010, organizată pentru prima dată în China. Expoziția a reprezentat o platformă grandioasă pentru extinderea ulterioară a relațiilor reciproc avantajoase și consolidarea prieteniei deja existente moldo-chineze, prin intermediul unui parteneriat de afaceri în cele mai diverse domenii. Pavilionul Republicii Moldova a fost vizitat de circa 1,6 milioane de persoane. Sloganul standului Republicii Moldova „Orașul meu este și orașul tău” a adus în prim-plan trăsăturile naționale ale poporului nostru – ospitalitatea și bunăvoința, precum și deschiderea spre cooperare în toate domeniile: economie, cultură și știință. Expoziția World 2010 a reprezentat și un simbol al viitorului, care indică direcția dezvoltării unei economii globale integrate [1, p.81-82].

În septembrie 2010 la Beijing a avut loc și ședința a 5-a a Comisiei interguvernamentale mixte moldo-chineze pentru cooperarea comercial-economică. Subiectele de pe ordinea de zi au vizat dezvoltarea cooperării bilaterale în domeniul economic și investițional, crearea parcurilor industriale, colaborarea în domeniul agriculturii și vinificației, transporturilor și infrastructurii drumurilor, comunicațiilor și tehnologiilor informaționale etc. Părțile au semnat și Acordul de co-

operare economică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze, privind acordarea unui ajutor nerambursabil de 20 milioane de yuani, o parte din care urmau să fie folosiți pentru sprijinirea reconstrucției caselor ce au fost distruse în urma inundațiilor care au avut loc în Republica Moldova [1, p.85].

În ultimii ani Moldova importă din China mașini, echipamente de construcție, medicamente, electrocasnice și utilaje pentru telecomunicații etc. Produsele industriei ușoare, precum confecțiile, care erau cândva mărfuri principale ale importurilor din China, ocupă acum o pondere relativ scăzută în totalul importurilor din această țară. Cât privește exportul moldovenesc pe piața Chinei, produsele agricole și vinurile au început să fie destul de apreciate de consumatorii chinezi. Spre exemplu, în anul 2011 exportul vinului moldovenesc în China a crescut până la 3,03 milioane de dolari, de 2,2 ori mai mult decât în anul 2010. În aprilie 2012, 17 companii din Republica Moldova au participat la Shanghai la un festival dedicat vinului și culturii naționale [1, p.84].

Referitor la majorarea în continuare a exporturilor de vin moldovenesc în China, vom indica că în martie 2012 o delegație a Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova, în cadrul unei vizite efectuate în China, a semnat un contract de cooperare între Combinatul de vinuri „Cricova” și compania chineză „Malul de Aur”. Proiectul prevede livrarea în China a unui milion de sticle de vin anual și promovarea de către partea chineză a culturii consumului de vinuri în baza produselor Cricova. Autoritățile de la Chișinău se arată convinse că semnarea acestui Acord va deschide o nouă etapă în promovarea vinului moldovenesc pe piața chineză [8].

În martie 2016, 16 companii din Republica Moldova au participat la cea de-a 94-a expoziție, desfășurată în orașul chinez Chegdu cu genericul „China Food and Drink Fair”, cu un brand unic vinicol național, intitulat „Vinurile Moldovei – o legendă vie”. Această expoziție este cea mai prestigioasă de acest gen în China, fiind specializată în expunerea producției vinicole și alimentare. Biroul național al vinului din Republica Moldova a informat că în anul 2015 exportul de vinuri moldovenești pe piața chineză s-a dublat. Pe parcursul anului 2015

în Republica Populară Chineză au fost exportate peste 3 milioane de sticle de vin moldovenesc, țara noastră făcând parte din primele 10 exportatoare de vin în China [4].

Referitor la situația actuală pe piața vinicolă chineză este necesar de subliniat că însăși China este un mare producător de vinuri, deținând la acest capitol poziția a 5-a în lume [3, p.732]. Totodată, exportatorii moldoveni în această țară sunt nevoiți să concureze cu importatori de elită din Franța, Cile, Spania, Australia și Italia, care ocupă primele 5 poziții în livrările de vin pe piața chineză. Cota Republicii Moldova în importurile de vin în China constituie sub 1% din total. De asemenea, exportatorii moldoveni sunt nevoiți să activeze în condiții dificile, comparativ cu alte țări, deoarece plătesc taxe vamale majorate pentru livrările pe piața chineză. În situația creată, o soluție ar fi semnarea de către Republica Moldova a unui acord cu China, după exemplul exportatorilor cilieni, de scutire a taxelor vamale pentru livrările de vin pe piața chineză [11].

La 1-2 decembrie 2016 la Chișinău s-a desfășurat ședința ordinară a Comisiei interguvernamentale mixte moldo-chineze, care a discutat în mod tradițional starea colaborării în domeniile respective, fiind trasate și sarcini pentru perioada ulterioară [9]. În particular, părțile au convenit să contribuie la majorarea comerțului bilateral, prevăzând pentru aceasta multiplicarea participării la expoziții, organizarea vizitelor reciproce ale delegațiilor din cele două țări etc. Partea moldavă a propus organizarea unor vizite ale oamenilor de afaceri din Republica Moldova în China, pentru a se familiariza cu activitatea parcurilor industriale și a zonelor economice chineze. De asemenea, Moldova a propus Chinei să folosească posibilitățile Aeroportului liber internațional „Mărculești”, care oferă investitorilor străini condiții avantajoase de dezvoltare a businessului și antreprenorialului. În cadrul ședinței a fost apreciată semnarea în timp previzibil a Memorandumului de instituire în orașul chinez Taisyuan a Centrului pentru promovarea culturii vinului moldovenesc. Părțile au abordat și alte probleme de interes reciproc care vizează colaborarea comercial-economică bilaterală.

4. Aspecte cultural-educăționale ale colaborării dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză

Pentru Republica Moldova colaborarea cu China în aspect educațional-cultural este de o importanță aparte. Aceasta se explică prin faptul că pe parcursul istoriei sale milenare poporul chinez a creat valori culturale, științifice și în domeniul educației care au devenit parte integrantă a patrimoniului cultural mondial. Realizările chineze în aceste domenii la etapa actuală sunt completate cu noi performanțe notabile, astfel că China este apreciată în întreaga lume ca o țară cu o cultură și un sistem educațional original, în care moștenirea trecutului se îmbină armonios cu cele mai noi realizări ale contemporaneității.

Relațiile culturale și educaționale moldo-chineze au cunoscut, de asemenea, o dezvoltare destul de variată. Acestor domenii le-a fost acordată o atenție sporită, fiind reglementate prin acorduri bilaterale încă din primii ani de instituire a relațiilor oficiale dintre cele două țări. În primul rând, trebuie subliniat faptul că cooperarea moldo-chineză la capitolul cultură și educație este asigurată de *Acordul privind colaborarea culturală dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze*, semnat la Beijing, în noiembrie 1992. În acest document se menționa că Moldova și China, ținând cont de rolul important al culturii în apropierea ambelor țări, au convenit să stimuleze și să sprijine schimburile și colaborarea în domeniile culturii, învățământului, științelor sociale, ocrotirii sănătății, sportului, activității editoriale și presei, radio/TV și cinematograției. Părțile au convenit asupra următoarelor modalități de realizare a schimburilor și colaborării în domeniile cultural, artistic și al învățământului:

- organizarea reciprocă a zilelor de cultură;
- schimburi reciproce de vizite și turnee ale grupurilor artistice de profesioniști și amatori;
- schimburi reciproce de vizite ale scriitorilor și artiștilor;
- schimburi reciproce de expoziții culturale și artistice;
- invitații reciproce la festivaluri artistice, concursuri și alte activități culturale internaționale pe teritoriul propriu;

- trimiterea reciprocă a profesorilor, savanților și specialiștilor în vizite, la studii, la ținerea unor cursuri, în funcție de necesități;
- acordarea reciprocă a burselor, în funcție de necesități;
- stimularea și sprijinirea instituțiilor de învățământ superior ale celor două țări în stabilirea legăturilor de colaborare directă între ele;
- discutarea posibilităților semnării unui acord privind recunoașterea reciprocă a certificatelor, diplomelor, gradelor și titlurilor științifice, acordate de cealaltă parte;
- stimularea și sprijinirea colaborării directe dintre instituțiile de învățământ în achiziționarea și schimburile de manuale și alte materiale didactice.

Bazându-se pe dorința de a dezvolta și a întări relațiile de prietenie și schimburile în domeniul cultural și educațional, între Republica Moldova și Republica Populară Chineză au mai fost semnate un șir de acorduri bilaterale, printre care vom menționa următoarele:

- Acordul de colaborare și prietenie între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Federația Chineză a Tineretului, semnat în noiembrie 1992;

- Acordul de colaborare în domeniul Turismului, încheiat între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Federația Națională de Turism a Republicii Populare Chineze, semnat în noiembrie 1992;

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze referitor la desființarea regimului de vize privind călătoriile turistice în grup, semnat în 1992, și altele [6, p.116].

În iulie 2001, la Chișinău, a fost semnat un Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze cu privire la cooperarea în domeniul învățământului, iar în domeniul culturii au fost elaborate programe de colaborare pentru perioade de 1-2 ani. Guvernele ambelor țări, precum și ambasadele lor se implică activ în îndeplinirea previziunilor actelor bilaterale semnate între părți, dar și pentru prelungirea programelor la expirarea acestora.

Drept exemple de colaborare fructuoasă în domeniul culturii putem menționa turneul artistic de durată efectuat în China de ansamblul Național Academic de Dansuri populare „Joc”. La Beijing a fost organizată o expoziție de fotografii și grafică, intitulată „Patrimoniul natural și cultural al Republicii Moldova”. În China a evoluat și ansamblul de dans sportiv „Codreanca”, apreciat pentru performanțele sale în toată Europa. În cadrul Expoziției Mondiale Shanghai-2010 Ministerul Culturii a asigurat partea cultural-artistică a participării Republicii Moldova la acest eveniment, precum și realizarea a 6 filme de promovare a țării noastre; programul a inclus prezentarea concertelor tematice, cu participarea ansamblului popular de muzică și dans „Fluieraș”, altor interpreți renumiți din Republica Moldova.

În baza Acordului interministerial de colaborare în domeniul militar, începând cu anul de studii 2003-2004, Republica Populară Chineză oferă Armatei Naționale câte o bursă de studii în instituțiile sale de învățământ militar. Astfel, în perioada 2004-2009 4 reprezentanți ai Ministerului Apărării al Republicii Moldova au finalizat studiile în China. Colaborarea în acest domeniu a fost continuată și în anii următori. În anul 2009 a fost inaugurat la Chișinău institutul *Confucius*, în incinta Universității Libere Internaționale din Moldova. Instituția este dotată cu laboratoare lingofonice și materiale didactice oferite de partea chineză. Printre obiectivele acestui institut se înscrie promovarea relațiilor culturale bilaterale, dar și studierea limbii chineze, a altor limbi orientale.

În anul 2011 la Chișinău și-a început activitatea Centrul de Medicină Tradițională Chineză, care a fost creat conform Acordului bilateral moldo-chinez de colaborare în domeniul economic și tehnic, semnat în 2002. Partea chineză a oferit o asistență nerambursabilă de circa 540 mii de euro, utilizați pentru efectuarea lucrărilor de renovare a Centrului și dotarea acestuia cu echipament și plante medicinale pentru proceduri. Centrul este conceput să activeze în 3 direcții: acupunctură, terapie manuală, fitoterapie chineză și autohtonă. În activitatea Centrului participă atât specialiști din China, cât și din Republica Moldova [1, p.86-87].

În decembrie 2011 Republica Moldova și Republica Populară Chineză au semnat la Chișinău un nou Acord de cooperare economică-tehnică, care prevedea și alocarea țării noastre a unui ajutor nerambursabil în valoare de cca 9,5 milioane de dolari, aceasta reprezentând cea mai mare sumă de asemenea sprijin financiar. În cadrul ceremoniei, desfășurate cu ocazia semnării acestui Acord, s-a apreciat suportul părții chineze în realizarea proiectelor privind dotarea cu echipamente medicale a spitalelor, instalarea sistemelor de supraveghere a traficului rutier în mun. Chișinău, dotarea cu calculatoare a căminelor studențești etc. [10].

În baza materialului prezentat putem conchide că la etapa actuală între Republica Moldova și Republica Populară Chineză a fost creat un climat favorabil pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale reciproc avantajoase în diverse domenii. Totodată, potențialul de colaborare moldo-chinez este valorificat încă insuficient. Se impune necesitatea aprofundării colaborării bilaterale în plan politic, comercial-economic, cultural-educational, tehnico-științific etc., fapt ce va contribui substanțial la avansarea acestora la o etapă calitativ nouă. În vederea realizării acestui deziderat, urmează să fie realizate, în opinia noastră, următoarele propuneri:

- intensificarea dialogului politic bilateral la cel mai înalt nivel;
- sporirea eficienței activității Comisiei interguvernamentale mixte moldo-chineze de colaborare comercial-economică și tehnico-științifică;
- valorificarea experienței Chinei în crearea și funcționarea „zonelor speciale”, care au avut o contribuție însemnată la avântul economiei chineze;
- sporirea numărului de întreprinderi mixte moldo-chineze axate pe cooperarea de producție, crearea condițiilor optime pentru atragerea investițiilor de capital chinez în economia națională;
- organizarea frecventă a expozițiilor de vinuri moldovenești în diferite orașe ale Chinei, precum și completarea cadrului juridic bilateral privind facilitarea exporturilor producției vinicole autohtone pe piața chineză.

Actualmente, în condițiile când Republica Populară Chineză este unul dintre principalele centre de putere pe arena internațională, colaborarea moldo-chineză în domeniile economic, tehnico-științific devine un imperativ și o necesitate a timpului. Colaborând cu Republica Populară Chineză în sfera politică, comercial-economică, socioculturală, Republica Moldova are de obținut doar avantaje.

Referințe bibliografice:

1. Căldare Gh., Naizambaev T. *Relațiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză: realități și perspective*. În: *Administrarea Publică*, 2013, nr.2, p.79-88.
2. *Comerțul exterior al Republicii Moldova*. statistica.md din 17.02.2017.
3. Matei H., Neguț S., Nicolae I. *Enciclopedia statelor lumii*. București: Meronia, 2012. 781 p.
4. *Moldova a dublat exportul de vin în China*. noi.md, din 30 martie 2016.
5. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*, vol.18, p.336.
6. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*, vol.24, p.116.
7. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*, vol.29, p.97-98.
8. www.mfa.gov.md
9. www.mec.md, din 3 decembrie 2016.
10. www.gov.md, din 15 decembrie 2011.
11. *Экономическое Обозрение*. 2016, 8 апреля, с.17.

Surse obligatorii:

1. Căldare Gh., Naizambaev T. *Relațiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză: realități și perspective*. În: *Administrarea Publică*, 2013, nr.2, p.79-88.

2. *Comerțul exterior al Republicii Moldova*. statistica.md din 17.02.2017.
3. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*, vol.18, p.336.
4. *Moldova a dublat exportul de vin în China*. noi.md, din 30 martie 2016.

Tema 13. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ONU

Unități de conținut:

- 1. Rolul ONU pe arena internațională**
- 2. Colaborarea Republicii Moldova cu ONU**
- 3. Probleme și priorități în colaborarea țării noastre cu ONU la etapa actuală**

Obiective de referință:

- sa analizeze rolul ONU pe arena internațională la etapa actuală;
- să identifice specificul colaborării Republicii Moldova cu ONU;
- să argumenteze necesitatea colaborării Republicii Moldova cu ONU;
- să estimeze colaborarea Republicii Moldova cu ONU.

Repere de conținut:

1. Rolul ONU pe arena internațională

Organizația Națiunilor Unite (organizație politică universală) este cea mai importantă organizație internațională din lume. Fondată în 1945, după cel de-al doilea război mondial, are **193** de state membre. ONU are misiunea de a asigura pacea mondială, respectarea drepturilor omului, cooperarea internațională și respectarea dreptului internațional.

Scopurile și principiile ONU. Principalul scop declarat al existenței Organizației Națiunilor Unite constă în menținerea păcii și securității internaționale. Încă de la crearea sa în 1945, ONU a fost chemată să prevină escaladarea conflictelor și să restabilească pacea atunci când era nevoie. Carta ONU, schițată de SUA, Marea Britanie și URSS la Dumbarton Oaks, în 1944, și completată la Conferința internațională a tuturor puterilor aliate, la San Francisco, în aprilie 1945, a instituit o organizație mai puternică și autoritară pentru securitatea mondială decât fusese Liga Națiunilor în perioada interbelică.

Carta ONU însumează 111 articole grupate în 19 capitole. Instrumentele juridice folosite în procesul prevenirii conflictelor sunt incluse în Carta Organizației Națiunilor Unite, cu precădere în articolele 1, 11 (2), 24 (cap. VI) și în articolele 40, 41 și 99 (cap. VII).

În articolul 1 se arată că Organizația Națiunilor Unite a fost creată „să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop, să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și eradicarea amenințărilor la adresa păcii și să faciliteze prin mijloace pașnice, în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, negocierile sau reglementarea pașnică a disputelor internaționale sau a situațiilor care ar putea duce la o încălcare a păcii”.

Obiectivele ONU:

I. Să mențină pacea și securitatea internațională și în acest scop: să ia măsuri colective eficiente pentru a preveni și îndepărta amenințările la adresa păcii și pentru a suprima actele de agresiune și încălcare a păcii, să determine prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și ale legilor internaționale reglementarea disputelor internaționale sau a situațiilor care ar putea determina o încălcare a păcii;

II. Să promoveze relații amicale între națiuni pe baza respectării principiului drepturilor egale și autodeterminării popoarelor și să ia măsurile necesare întăririi păcii universale;

III. Să promoveze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural și umanitar și în încurajarea respectului pentru drepturile omului, indiferent de rasă, sex, limbă sau religie;

IV. Să fie un centru pentru armonizarea tuturor acțiunilor întreprinse de națiuni în vederea atingerii acestor scopuri comune.

Principiile ONU:

I. ONU se bazează pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor ei.

II. Toți membrii trebuie să-și îndeplinească cu bună-credință obligațiile asumate prin semnarea Cartei ONU pentru a le asigura tuturor drepturile și avantajele care decurg din apartenența la această organizație.

III. Toți membrii au obligația de a-și soluționa disputele internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât să nu fie puse în primejdie pacea, securitatea și justiția.

IV. Toți membrii au obligația de a se abține în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu folosirea sau de la folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a unui stat și de la orice acțiune incompatibilă cu obiectivele ONU.

V. Toți membrii trebuie să acorde asistență ONU în acțiunea pe care organizația o întreprinde în acord cu Carta ONU și se vor abține să acorde asistență oricărei țări împotriva căreia ONU întreprinde o acțiune de prevenție sau constrângere.

VI. ONU trebuie să se asigure că statele care nu sunt membre ale Organizației acționează conform principiilor necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale.

VII. Niciun articol din Cartă nu trebuie să autorizeze ONU să intervină în chestiuni esențiale din domeniul jurisdicției interne a unui stat și nu trebuie să solicite membrilor să reglementeze aceste chestiuni prin Cartă [5, p.32].

Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată și adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, este primul document cu vocație universală în acest domeniu și stabilește o concepție unitară a comunității internaționale despre drepturile și libertățile omului, deschizând calea spre un sistem de protecție internațională a drepturilor omului.

După 1948, Adunarea Generală a ONU a adoptat în acest domeniu peste 60 de convenții și declarații, prin care s-a avut în vedere și instituirea unor mecanisme specifice de protecție a acestor drepturi. După cum enunță prima propoziție a Declarației Universale a Drepturilor Omului, respectarea drepturilor omului și a demnității umane reprezintă „fundamentul libertății, justiției și păcii în lume” și a fost proclamată ca un „ideal comun spre care trebuie să tindă toate popoarele și națiunile” în ceea ce privește respectul față de drepturile omului. Ea face referire la numeroase drepturi – civile, politice, economice, culturale și sociale – la care oamenii de pretutindeni sunt îndreptățiți.

Structura ONU

Carta Națiunilor Unite indică următoarele șase organe principale ale ONU: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul General. Cele șase organe enumerate, deși calificate toate ca principale, se află totuși, din punctul de vedere al independenței și puterii pe care o exercită, în situații diferite.

Adunarea Generală, în care sunt reprezentate toate statele membre, ca entități egale, este organul care dispune de cele mai largi competențe. Aceasta ocupă o poziție centrală în cadrul Organizației, nu doar datorită funcțiilor și puterilor sale politice, dar și pentru competențele sale administrativ-financiare și rolul în stabilirea structurării altor organe. Două dintre organele principale ale ONU – **Consiliul Economic și Social (ECOSOC)** și **Consiliul de Tutelă** – sunt plasate sub autoritatea Adunării Generale.

Pe de altă parte, competențele **Consiliului de Securitate** în menținerea păcii și securității internaționale sunt ferite de orice interferență din partea altor organe ale ONU, inclusiv Adunarea Generală.

În sistemul Națiunilor Unite, Adunarea Generală este organul principal, ocupând o poziție centrală. Prin poziție și alcătuire, Adunarea Generală are o vocație universală; în genere, aceasta poate discuta orice probleme sau chestiuni la care se referă Carta sau care privesc puterile și funcțiile oricărui organ al Națiunilor Unite și poate face recomandări membrilor ONU sau Consiliului de Securitate în orice chestiuni similare.

Principal, conform Cartei și altor acte constitutive, acțiunile Adunării Generale în domeniul reglementării pașnice, la fel ca și cele ale Consiliului de Securitate, înscriindu-se în cadrul diplomației multilaterale, nu au forță juridică obligatorie, ci numai valoare moral-politică. În acest sens, funcțiile și puterile Adunării Generale au numai un caracter deliberativ și de recomandare.

Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite

Autorii Cartei ONU au rezervat Consiliului de Securitate un loc aparte în sistemul instituțional al Organizației, ca organ cu compunere

restrânsă, investit cu răspunderea principală în menținerea păcii și securității internaționale (art. 24). Pentru realizarea acestei răspunderi, Carta conferă Consiliului de Securitate puteri speciale de decizie și de acțiune în prevenirea și rezolvarea conflictelor internaționale, iar statele membre ale ONU „acceptă să execute hotărârile **Consiliului de Securitate**”, luate în conformitate cu dispozițiile Cartei (art.25).

Poziția și rolul deosebit rezervate acestui organ în structura Organizației mondiale sunt relevate de compunerea acestuia, funcționarea, sistemul decizional și competențele ce le exercită.

Destinat să facă față, prin „acțiuni rapide și eficace”, unor situații conflictuale, alcătuirea acestui organ, în viziunea fondatorilor ONU, trebuia să răspundă unei duble cerințe: pe de o parte, să se limiteze la un număr restrâns de membri, iar, pe de altă parte, să aibă în compunerea sa, obligatoriu și permanent, marile puteri aliate în cel de-al doilea război mondial, cooperarea acestora fiind considerată o principală garanție a menținerii păcii și securității în perioada post-belică. Ca atare, conform Cartei, Consiliul de Securitate cuprinde două categorii de membrii: permanenți și nepermanenți.

Inițial, Consiliul cuprindea unsprezece membri: cinci membri permanenți, numiți prin Cartă – Republica China, Franța, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Statele Unite ale Americii – și șase membri nepermanenți. Ca urmare a unui amendament adus Cartei în 1963 (intrat în vigoare la sfârșitul anului 1965), numărul membrilor nepermanenți a fost sporit la zece, Consiliul fiind compus, după 1965, din cincisprezece membri.

Competențele Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite sunt exprimate în temeiul art.24 al Cartei, care conferă acestuia răspunderea principală în menținerea păcii și securității internaționale, competențele în cauză urmărind prevenirea izbucnirii unor conflicte, intervenția, dacă este cazul, pentru a le pune capăt și, în general, dezamorsarea crizelor internaționale.

În acest cadru, atribuțiile Consiliului sunt grupate, de Carta ONU, în trei capitole distincte:

- **Capitolul VI** – atribuții în soluționarea pașnică a diferendelor internaționale;
- **Capitolul VII** – atribuții în cazul unor „amenințări împotriva păcii”, „încălări ale păcii” și „acte de opresiune”, care impun măsuri de constrângere, fără folosirea forței armate, iar dacă este cazul, cu folosirea acesteia;
- **Capitolul VIII** – atribuții în raporturile dintre ONU și organizații ori acorduri regionale, având ca obiect menținerea păcii și securității într-o anumită zonă geografică.

În domeniul soluționării pașnice a diferendelor, Consiliul poate:

- să invite părțile la un diferend să-l soluționeze prin unul din mijloacele menționate la art.33 („tratative, anchetă, mediere, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, prin recurgere la organisme sau acorduri regionale ori prin alte mijloace pașnice, la alegerea părților”);
- să dispună o anchetă asupra unui diferend sau a unei situații, care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend; concluziile anchetei, întreprinsă de un organ subsidiar al Consiliului, de o comisie formată din reprezentanți ai statelor ori personalități independente, constituie o primă etapă în stabilirea poziției Consiliului asupra diferendului a cărui natură urmează să o determine;
- să recomande părților la diferend procedura sau metoda de soluționare, ținând seama de natura diferendului, ori, la cererea acestora, să le recomande soluții concrete.

În cazurile în care Consiliul constată existența unor situații calificate drept amenințare împotriva păcii, încălcare a păcii sau act de agresiune, Consiliul de Securitate al ONU, în temeiul Cartei, este autorizat să adopte rezoluții cu valoare obligatorie, prin care dispune măsuri, mergând uneori până la utilizarea forței armate.

2. Colaborarea Republicii Moldova cu ONU

Nu mai puțin interes prezintă pentru țara noastră relațiile multilaterale interstatale în cadrul organizațiilor internaționale universale, precum și în al celor regionale și subregionale. Participarea Republicii Moldova în organizațiile internaționale creează posibilități reale pentru o colaborare cu aproape toate statele lumii în cadrul relațiilor multilaterale interstatale. Calitatea de membru al acestor organizații completează și extinde mecanismele bilaterale și regionale de realizare a intereselor naționale, accesul la experiența mondială, la informație, statistică, serviciile experților, la sursele de asistență tehnică și financiară.

Organizațiile internaționale pot contribui la dinamizarea activității și la creșterea rolului și influenței în lume a Republicii Moldova. Direcția principală a activității Republicii Moldova în organizațiile internaționale este participarea în cadrul Organizației Națiunilor Unite și în instituțiile ei specializate. Republica Moldova aderă la ONU la 2 martie 1992 prin Rezoluția Adunării Generale a ONU ASG 46 1223 [7]. Acest eveniment semnificativ s-a produs la mai puțin de un an de când Moldova și-a declarat independența și s-a lansat pe calea tranziției spre o societate prosperă și dezvoltată.

Fiind un forum universal de dezbateră a problemelor globale, Republica Moldova acordă o importanță deosebită rolului ONU în promovarea democrației și a drepturilor omului, menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea economică și socială, respectarea principiilor dreptului internațional și a supremației legii.

Un rol important în promovarea intereselor și priorităților naționale în cadrul ONU au misiunile țării noastre acreditate pe lângă Organizație și oficiile sale la New York, Geneva și Viena, precum și în alte capitale unde își au sediul mai multe agenții specializate ONU, fonduri și programe.

Imediat după aderarea Republicii Moldova la familia ONU, mai multe dintre aceste agenții, fonduri și programe și-au deschis, cu acordul Guvernului Republicii Moldova, oficii în țară în vederea susținerii

activităților de promovare a democrației, bunei guvernări, prosperității, drepturilor omului și consolidării unui stat de drept modern și european. La ora actuală, peste 20 de agenții specializate, fonduri și programe au oficiu la Chișinău, sau oficii de proiecte, după cum urmează:

- Programul ONU pentru Dezvoltare (UNDP);
- Fondul ONU pentru Copii (UNICEF);
- Înalțul Comisar ONU pentru Refugiați (UNHCR);
- Fondul ONU pentru Populație (UNFPA);
- Organizația Mondială a Sănătății (WHO);
- Organizația Internațională a Muncii (ILO);
- Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea Gender și Abilitarea Femeii (UN WOMEN);
- Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO);
- Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii (IFAD);
- Programul ONU privind HIV/SIDA (UNAIDS);
- Organizația Internațională pentru Migrație (IOM);
- Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO);
- Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (UNIDO);
- Oficiul ONU pentru Droguri și Crimă (UNODC);
- Programul ONU pentru Mediu (UNEP);
- Comisia ONU pentru Europa (UNECE);
- Conferința ONU pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD);
- Oficiul Înalțului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR);
- Agenția Internațională pentru Energie Atomică (IAEA);
- Banca Mondială (WB);
- Fondul Monetar Internațional (IMF) [9, p.36].

După aderare, Republica Moldova a devenit membru a următoarelor organisme specializate din cadrul Organizației.

- Comitetul ONU pentru Programe și Coordonare, care este organul subsidiar al ECOSOC și al Adunării Generale în problemele

planificării și coordonării programelor inițiate și implementate de Națiunile Unite. Republica Moldova deține președinția în cadrul grupului de state ale Europei de Est cu periodicitatea respectivă.

- Consiliul de Administrare al UNEP. UNEP este programul Națiunilor Unite pentru cooperare în domeniul mediului înconjurător. Republica Moldova a devenit parte la acest program în anul 2000.
- Comitetul Special pentru Operațiuni de Menținere a Păcii. La acest program statul nostru a devenit parte în anul 2000 [9, p.37].

De asemenea, delegațiile Republicii Moldova participă la numeroase conferințe și congrese organizate de către ONU, printre care: Conferința mondială pentru Mediul Înconjurător; Conferința mondială pentru Drepturile Omului, Conferința mondială pentru Populație și Dezvoltare, Conferința mondială pentru Dezvoltare Socială, Conferința mondială asupra condiției femeii; Conferința Internațională a statelor părți la Tratatul de neproliferare a Armelor Nucleare etc.

Republica Moldova a devenit parte la peste 280 de acorduri internaționale și convenții ONU și s-a asociat la peste 1000 de discursuri, poziții și explicații de vot comune ale UE, printre care: Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966; Convenția asupra drepturilor femeii din 1952; Convenția asupra abolirii muncii forțate din 1957; Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969; Convenția ONU cu privire la contractul vânzării internaționale de mărfuri din 1980; Convenția Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 1965 [9, p.37].

Acestea activează sub umbrela Coordonatorului Rezident ONU care este responsabil de coordonarea tuturor activităților operaționale și programatice ale ONU la nivel național. La etapa actuală, activitatea ONU în Moldova se desfășoară în conformitate cu Acordul de Parteneriat ONU - Republica Moldova și cu Planul de Acțiuni „Spre Unitate în Acțiune” (UNPF), pentru perioada 2013-2017, care a fost semnat la Chișinău la 20 decembrie 2012 de către Șeful Guvernului

Republicii Moldova și Coordonatorul Rezident ONU în Republica Moldova. Anterior Acordului de Parteneriat ONU – Republica Moldova și Planului de Acțiuni „Spre Unitate în Acțiune” (UNPF), activitatea ONU în Republica Moldova era axată în conformitate cu cadrul ONU de Asistență pentru Dezvoltare (UNDAF) – un plan de afaceri al Sistemului ONU în Moldova, care a derulat pentru prima dată în perioada anilor 2007 – 2011. Acest document a provenit dintr-un proces consultativ între Agențiile ONU, Guvernul Republicii Moldova și partenerii societății civile, lansat în debutul anului 2005, odată cu pregătirea Evaluării Comune de Țară. După expirarea documentului sus-menționat, a fost elaborat Cadrul de Parteneriat ONU – Republica Moldova pentru 2013 – 2017 (UNPF), care exprimă determinarea colectivă a echipei de țară a Organizației Națiunilor Unite de a susține Republica Moldova în abordarea provocărilor majore de dezvoltare în timpul realizării aspirației de a fi o țară europeană prosperă și modernă. Cadrul de Parteneriat ONU – Republica Moldova pentru 2013 – 2017 este un document care are drept scop să susțină eforturile Moldovei de a realiza Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului și să sprijine demersul de integrare europeană a Chișinăului. Asistența care urmează să fie oferită de către Agențiile Națiunilor Unite pentru programul – cadru este în sumă de aproximativ 218 milioane de dolari pentru anii 2013 – 2017, cifră care aproape egalează cu suma de 280 milioane de dolari – valoarea proiectelor implementate de ONU în perioada 1992 – 2012.

Cadrul de Parteneriat se concentrează pe trei piloni tematici: guvernare, justiție, egalitate și drepturile omului; dezvoltarea capitalului uman și incluziunea socială; mediu, schimbările climatice și gestionarea riscurilor dezastrelor. Potrivit datelor Cadrului de Parteneriat, resursele estimate la cifra de 217 290 000 USD au fost distribuite în perioada 2013-2017 în felul următor: Guvernare, justiție, egalitate și drepturile omului – 61.890.000 USD; Dezvoltarea capitalului uman și incluziunea socială – 123.144.000 USD; Mediu, schimbările climatice și gestionarea riscurilor dezastrelor – 32.256.000 USD.

Distribuția resurselor financiare denotă că cele mai multe proiecte vor viza pilonul II pentru a reduce sărăcia și a îmbunătăți accesul la

educație de calitate, servicii de asistență medicală ș.a. Această matrice de distribuție a resurselor subliniază problemele social-economice ale statului. Mai multe proiecte din cadrul de cooperare anunțat sunt deja în implementare. În cele ce urmează, Echipa de Țară a ONU și Coordonatorul Rezident vor întreprinde eforturile de colectare a fondurilor pentru asigurarea resurselor financiare pentru a realiza obiectivele vizate de Planul de Acțiuni [8].

Conform Cadrului de Parteneriat 2013 – 2017, Autoritatea Națională de Coordonare este Cancelaria de Stat, care împreună cu echipa de țară a Națiunilor Unite și-a asumat dreptul comun de proprietate și responsabilitate mutuală vis-à-vis de acest Cadru de Parteneriat. În vederea implementării Cadrului de Parteneriat în practică, a fost elaborat Planul de Acțiuni al Cadrului de Parteneriat 2013 – 2017, care cuprinde acțiunile Guvernului și ale partenerilor în obținerea rezultatelor aprobate pentru susținerea financiară și/sau tehnică de către ONU. În octombrie 2015 a avut loc evaluarea intermediară a Cadrului de Parteneriat Moldova 2013 – 2017, cu implicarea ministerelor de resort, care aveau proiecte în implementare, iar Cancelaria de Stat a fost implicată la etapa de avizare a Raportului despre implementare. Evaluarea finală de către experții independenți a avut loc în lunile aprilie-mai 2017 și a avut drept obiectiv evaluarea contribuției sistemului ONU la obiectivele naționale de dezvoltare și la prioritățile Republicii Moldova. Această evaluare reprezintă primul pas important spre formularea noului Cadru de Asistență pentru Dezvoltare 2018 – 2022 pentru Republica Moldova, generând lecții din experiența etapei curente de programare pentru susținerea în proiectarea următoarei etape.

Pe parcursul ultimilor ani ONU se plasează în topul partenerilor de dezvoltare după volumul asistenței debursate. Astfel, în anul 2012 suma debursată a constituit 30,8 mil. euro, în anul 2013 – 37,8 mil. euro, în anul 2014 – 31,2 mil. euro și în anul 2015 – 34,4 mil. euro. Valoarea bugetului estimativ al programelor ONU planificate și implementate în perioada 2013 – 2017 a atins aproximativ suma de 180 mil. USD. Pe parcursul anilor ONU a lansat mai multe proiecte de asistență.

Printre proiectele de asistență lansate în anul **2013** pot fi evidențiate următoarele:

- „*Consolidarea capacităților de promovare a investițiilor MIEPO și sprijinirea promovării investițiilor în parcuri industriale în Republica Moldova*”, perioada de implementare 01.10.2013 – 31.10.2016, valoarea 1 000 000 euro (grant);
- „*Sisteme naționale consolidate pentru securitatea produselor de sănătate reproductivă*”, perioada de implementare 01.01.2013 – 31.12.2017, valoarea 115 453 euro (grant);
- „*Îmbunătățirea educației de calitate prin echitate (2013-2017)*”, – perioada de implementare 01.01.2013 – 31.12.2017, valoarea 996 988 euro (grant);
- „*Sisteme de protecție socială a copilului (2013-2017)*”, perioada de implementare 01.01.2013 – 31.12.2017, valoarea 609 665 euro (grant);
- „*Politici sociale (2013-2017)*”, perioada de implementare 01.01.2013- 31.12.2017, valoarea 517 692 euro (grant);
- „*Capacitate consolidată a instituțiilor naționale de a genera și analiza datele statistice cu privire la dinamica populației, tineret, egalitatea de gen, sănătatea sexuală și reproductivă*”, perioada de implementare 01.01.2013 – 01.01.2018, valoarea 417 203 euro (grant);
- „*Eliminarea obstacolelor în calea accesului la educație (2013-2017)*”, perioada de implementare 01.01.2013 – 31.12.2017, valoarea 417 203 euro (grant).

De asemenea, ONU a acordat proiecte de asistență în anul 2014. Printre acestea pot fi menționate:

- „*Proiectul ESCO Moldova*”, perioada de implementare 01.12.2014 – 31.12.2018, valoarea 1 161 859 euro (grant);
- „*Acord Bianual de Colaborare (ABC) între Biroul Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății și Ministerul Sănătății al Republicii Moldova din partea Guvernului său pentru bianualul 2014–2015*”, perioada de implementare 01.01.2014 – 31.12.2015, valoarea 3 634 778 euro (grant);

- „*Planul anual de lucru pentru Consilierul în drepturile omului*”, perioada de implementare 01.01.2014 – 31.12.2015, valoarea 359 258 euro (grant);
- „*Consolidarea răspunsului justiției penale la fenomenul traficului de persoane, garantarea asistenței juridice pentru victime și potențialele victime și prevenirea violenței domestice și a crimelor bazate pe ură în Republica Moldova*”, perioada de implementare 01.05.2014 – 01.05.2015, valoarea 500 000 euro (grant);
- „*Încurajarea parteneriatului public-privat pentru o dezvoltare economică durabilă în Moldova*”, perioada de implementare 01.07.2014 – 31.05.2015, valoarea 250 896 euro (grant).

Nu mai puțin importante pentru Republica Moldova sunt și proiectele de asistență implementate în **2015**:

- „*Suport pentru dezvoltarea și implementarea programelor naționale privind adaptarea și promovarea managementului integrat al dăunătorilor*”, perioada de implementare 01.01.2015 – 31.12.2016, angajament – 343 726 euro;
- „*Dezvoltarea Strategiei Naționale și Planului de Acțiuni pentru resursele genetice animale și programul de ameliorare genetică a vacilor de lapte*”, perioada de implementare 01.01.2015 – 31.12.2016, angajament – 261 887 euro;
- „*Îmbunătățirea statisticilor industriale și dezvoltarea de indicatori de performanță industrială pentru analiza relevant pentru politica țărilor CSI*”, perioada de implementare 04.06.2012 – 30.10.2015, angajament – 1 050 000 euro;
- „*Proiectul de dezvoltare a Anchetei forței de muncă conform noului standard internațional*”, perioada de implementare 01.07.2015 – 30.06.2016, angajament – 36 694 euro.

Un aspect important în colaborarea Republicii Moldova cu ONU este participarea țării în operațiunile ONU de menținere a păcii care constituie o activitate importantă pentru imaginea statului. Chiar dacă administrația de la Chișinău detașează un număr mic de militari moldoveni în zonele instabile din punctul de vedere al securității, totuși,

aportul Republicii Moldova în aceste misiuni subliniază ideea că statul moldovean este un furnizor de securitate, contribuind la realizarea obiectivelor ONU [6].

În acest context vom atrage atenția asupra **Legii cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii** (din 26.06.2000) [4], care determină modul de participare a Forțelor de menținere a păcii ale Republicii Moldova la operațiunile internaționale de pacificare, precum și modalitatea constituirii și instruirii acestor forțe.

Articolul 2 al Legii stabilește următoarele Principii de participare a Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii:

(1) Principiile de participare a Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii derivă din interesele fundamentale ale țării și din angajamentele ei internaționale, prevalând următoarele aspecte:

- a) operațiunile internaționale de menținere a păcii se desfășoară cu mandatul ONU sau OSCE, după ce se determină statutul forțelor internaționale de pacificare;
- b) Republica Moldova exclude participarea directă la operațiunile internaționale de impunere a păcii.

(2) Reperele esențiale pentru adoptarea de către Republica Moldova a oricărei decizii în acest domeniu sunt:

- a) consimțământul părților aflate în conflict de a primi contingentul multinațional de pacificare; încheierea și intrarea în vigoare a unui acord de încetare a focului între părțile beligerante;
- b) existența unui mandat internațional clar și aplicabil;
- c) finalizarea pregătirii multilaterale a Forțelor de menținere a păcii ale Republicii Moldova pentru misiunea de menținere a păcii, în conformitate cu caracterul acesteia.

Astfel, Republica Moldova, în calitate de stat membru al ONU, participă de asemenea la unele operațiuni ONU, detașând militari moldoveni în zonele instabile din punctul de vedere al securității. Astfel, începând cu anul 2003, Republica Moldova a contribuit activ la misi-

unile internaționale sub egida ONU în Liberia, Côte d'Ivoire, Sudan și Georgia (până la încheierea acestei misiuni în 2009).

Începând cu aprilie 2003, militarii Armatei Naționale au contribuit pentru prima dată la operațiunile clasice de menținere a păcii, dirijate nemijlocit de către Organizația Națiunilor Unite. Până în prezent, 119 militari moldoveni au participat în misiuni ONU: în Coasta de Fildeș – 43 militari, în Liberia – 29, în Sudan – 13, în Sudanul de Sud – 19, în Georgia – 2, în Kosovo – 4, în Republica Central Africană – 10.

Participarea în cadrul ONU depinde, evident, de capacitățile instituționale și de potențialul economic și uman al Republicii Moldova. Cooperarea cu Națiunile Unite constituie un element fundamental al politicii externe a Chișinăului, iar natura acestor relații este, în linii generale, o reflectare a constrângerilor economice și a problemelor politice cu care se confruntă statul moldovean. Majorarea resurselor financiare destinate promovării reformelor interne și soluționării problemelor social-economice din țară înseamnă susținerea măsurilor de reformă internă, dar și o confirmare a faptului că Republica Moldova rămâne a fi un stat cu probleme economice, sociale și politice. Administrația de la Chișinău trebuie să demonstreze voință și capacitate de a promova reformele interne susținute prin asistența financiară a Agențiilor și programelor ONU, fapt ce ar contribui la creșterea imaginii și vizibilității statului pe arena internațională. De asemenea, este necesar ca Republica Moldova să fie mai activă pe anumite segmente, cum ar fi, de exemplu, participarea în misiunile ONU de menținere a păcii, pentru a demonstra că nu este doar un consumator, ci și un furnizor de securitate. Acest lucru este valabil mai ales în contextul afirmațiilor lui Vitalie Marinuța, ex-ministru al Apărării, care a afirmat că Republica Moldova este capabilă să trimită soldați bine pregătiți care să-și poată desfășura activitatea în cadrul unor misiuni NATO sau ONU.

Republica Moldova acordă o importanță deosebită rolului pe care ONU îl joacă în domenii precum menținerea păcii și securității internaționale, promovarea democrației și a drepturilor omului, dezvoltarea economică și socială, respectarea principiului dreptului internațional

etc. Diplomația moldovenească va continua să fie activă și în viitor în cadrul sistemului ONU atât în vederea promovării intereselor naționale specifice pe plan multilateral, cât și în scopul promovării principiilor și obiectivelor consacrate în Carta ONU.

Referințe bibliografice:

1. *Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945*. http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU_.pdf
2. Pântea V. *Dreptul organizațiilor internaționale (curs universitar)*. Chișinău, 2001, p.37.
3. Jura C. *271 organizații internaționale interguvernamentale*. București, 2013, p.313-314.
4. *Legea cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii*. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311059>
5. *Organizații Internaționale – Organizația Națiunilor Unite (ONU)*. <http://www.cpcs.ro/articol-oi-onu.php>
6. *Organizația Națiunilor Unite*. <http://amp.gov.md/portal/node/27>
7. Niciu M.I. *Organizații internaționale guvernamentale*. Iași, 1992. 158 p.
8. *Notă informativă cu privire la cooperarea cu Organizația Națiunilor Unite (ONU)*.
9. *Republica Moldova: Două Decenii în marea familie a națiunilor unite*. http://www.mfa.gov.md/img/docs/un-md-20th_anniversary-publication.pdf
10. *Republica Moldova – un partener de încredere în cadrul ONU*. <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/491552/>

Surse obligatorii:

1. *Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945*. http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU_.pdf

2. *Legea cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii*. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311059>
3. Niciu M.I. *Organizații internaționale guvernamentale*. Iași, 1992. 158 p.
4. *Republica Moldova: Două Decenii în marea familie a națiunilor unite*. http://www.mfa.gov.md/img/docs/un-md-20th_anniversary-publication.pdf
5. *Republica Moldova – un partener de încredere în cadrul ONU*. <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/491552/>

Tema 14. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU CONSILIUL EUROPEI

Unități de conținut:

- 1. Rolul Consiliului Europei în democratizarea continentului european**
- 2. Colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei în anii 1995-2009**
- 3. Probleme și priorități în colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei la etapa actuală**

Obiective de referință:

- sa analizeze rolul Consiliului Europei pe arena internațională la etapa actuală;
- să determine principalele dimensiuni de cooperare a Republicii Moldova cu CE în anii 1995-2009;
- să stabilească specificul colaborării Republicii Moldova cu Consiliul Europei la etapa actuală;
- sa argumenteze necesitatea colaborării Republicii Moldova cu Consiliul Europei;
- sa estimeze colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei la etapa actuală.

Repere de conținut:

1. Rolul Consiliului Europei în democratizarea continentului european

Consiliul Europei (CE) a fost instituit la 5 mai 1949, fiind decanul de vârstă printre organizațiile politice de pe continent. Actualmente, din CE fac parte 47 de state, incluzând, practic, toate țările europene, cu excepția statului Belarus, a cărui activitate a fost suspendată temporar din cauza nerespectării drepturilor omului în această țară.

Scopul primordial al Consiliului Europei, așa cum a fost stabilit în documentele sale statutare, constă în crearea unui spațiu democratic

și legal comun pe întreg continentul european, asigurând respectarea valorilor fundamentale: drepturile omului, democrația și statul drept. Aceste valori constituie temelia unei societăți tolerante și civilizate și sunt indispensabile stabilității europene, creșterii economice și coeziunii sociale. Orice stat european poate deveni membru al Consiliului Europei cu o condiție: să accepte principiul supremației dreptului și să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului pentru toate persoanele aflate sub jurisdicția sa.

Bazându-se pe acești piloni importanți, Consiliul Europei și-a propus identificarea soluțiilor comune pentru problemele majore cu care se confruntă societatea, cum ar fi: terorismul, criminalitatea organizată și corupția, crimele cibernetice, clonarea, violența împotriva copiilor și femeilor, traficul de ființe umane. De aceea, cooperarea între statele membre este singura cale pentru a rezolva aceste probleme.

Obiectivele Consiliului Europei constau în:

1. Protecția drepturilor omului, a democrației pluraliste și a supremației legii;
2. Promovarea conștientizării și încurajarea dezvoltării identității și diversității culturale europene;
3. Identificarea soluțiilor comune pentru provocările cu care se confruntă familia europeană;
4. Consolidarea stabilității democratice în Europa prin susținerea reformelor politice, legislative și constituționale.

Organele de conducere ale Consiliului Europei sunt:

1. *Comitetul Miniștrilor*, care reprezintă instanța de decizie a Consiliului Europei. El este alcătuit din miniștrii afacerilor externe ale celor 47 de state membre sau din reprezentanții permanenți la Strasbourg, unde se află sediul Organizației. El este atât un organism guvernamental, în cadrul căruia abordările naționale ale problemelor cu care se confruntă societatea europeană pot fi discutate pe bază de egalitate, cât și un forum colectiv, care formulează unele soluții la aceste provocări. În colaborare cu Adunarea Parlamentară, care este un gardian al valorilor fundamentale ale Consiliului Europei, el este investit și cu

misiunea de a monitoriza respectarea angajamentelor asumate de statele membre. Președinția în Comitetul de Miniștri este exercitată prin rotație, pentru o perioadă de 6 luni.

2. *Adunarea Parlamentară (AP)* este unul dintre cele două organe ale Consiliului Europei. Ea reprezintă forțele politice majore ale parlamentelor statelor membre. AP este forța motrice a extinderii cooperării europene către toate statele democratice din Europa. Adunarea își stabilește ordinea de zi, abordează subiecte de actualitate și teme cu caracter de perspectivă care tratează, în special, problemele societății și chestiunile de politică internațională. Cei 318 membri ai AP și cei 318 supleanți ai lor sunt aleși sau desemnați de parlamentele naționale dintre propriii lor membri. Fiecare țară dispune în AP de la 2 până la 18 reprezentanți, în dependență de mărimea populației. Delegațiile naționale la AP sunt compuse din reprezentanții partidelor sau grupurilor din parlamentele naționale.

3. *Secretarul General*. Definește prioritățile și stabilește Programul de lucru interguvernamental, pentru aprobarea anuală de către Comitetul de Miniștri. El este responsabil de executarea Programului cu ajutorul unui Secretariat. Secretarul General este ales pentru o perioadă de 5 ani; el răspunde de orientarea strategică a programului de lucru și de bugetul Consiliului Europei.

4. *Congresul Autorităților Locale și Regionale al CE* este vocea regiunilor și municipiilor în cadrul Organizației, oferind un loc de dialog, unde reprezentanții autonomiilor locale și regionale dezbate probleme comune, își confruntă experiențele și prezintă guvernelor puncte de vedere.

5. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, tratat internațional de o importanță majoră adoptat de Consiliul Europei în 1950 și intrat în vigoare în 1953. Convenția definește drepturile și libertățile pe care statele membre se angajează să le garanteze oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor. Ea enunță o listă a drepturilor și libertăților fundamentale: dreptul la viață, interzicerea torturii, interzicerea sclaviei și a muncii forțate, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil, dreptul la respectarea vieții private sau familiale, libertatea

de gândire, a conștiinței și religiei, libertatea întrunirilor și de asociere, dreptul la căsătorie, interzicerea discriminării, abolirea pedepsei cu moartea etc. Convenția stabilește, de asemenea, un sistem internațional de protecție: statele și persoanele fizice, indiferent de naționalitatea lor, pot sesiza Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), de la Strasbourg, dacă ele estimează că sunt victima unei încălcări din partea statelor contractante, a drepturilor garantate prin Convenție [3, p.7, 11,17,21,23, 31-32].

În cadrul Consiliului Europei funcționează și *Comisia de la Veneția* (care examinează compatibilitatea legilor adoptate de parlamentele naționale ale statelor membre cu exigențele formulate în legislația Organizației), alte structuri care asigură funcționarea adecvată a forului de la Strasbourg.

Angajamentele asumate de statele membre ale Consiliului prevăd că fiecare din ele „trebuie să accepte principiile statului de drept și principiul în virtutea căruia fiecare persoană aflată sub jurisdicția sa trebuie să se bucure de drepturile și libertățile fundamentale ale omului”. Se poate afirma că aceasta este principala obligație revenind statelor membre, în privința principiilor ce se cer respectate. Ea se corelează perfect cu a doua obligație importantă decurgând din angajamentul fiecărui membru de a colabora „sincer și efectiv” la realizarea scopului Consiliului Europei.

Distincte de această primă categorie de angajamente, care sunt prevăzute *expresis verbis* în statut, mai există încă două categorii de angajamente care revin statelor membre. Unele, foarte numeroase și deosebit de însemnate, decurg din convențiile Consiliului Europei acceptate de state în virtutea calității lor de membru al organizației. O a treia categorie este formată din așa-numitele „angajamente individualizate”, asumate de statele nou-admise în Consiliu în timpul negocierilor de aderare [8, p.43-44]. De exemplu, angajamentele (adesea programatice) de a semna și ratifica într-un interval de timp desemnat unele dintre instrumentele juridice fundamentale ale Consiliului Europei (Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția privind prevenirea torturii, Carta Europeană a Autonomiei

Locale etc.) sau angajamentele referitoare la efectuarea unor reforme, adoptarea unor legi ori modificarea unora dintre ele, în vederea armonizării lor cu standardele Consiliului Europei.

2. Colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei în anii 1995-2009

Procesul de admitere a Republicii Moldova la Consiliul Europei a început în anul 1993, când Legislativul național a obținut statutul de invitat special, iar după aceea a fost depusă, în același an, și cererea oficială de aderare. După îndeplinirea altor proceduri obligatorii, Republica Moldova a devenit membru al Consiliului Europei, la 13 iulie 1995, prima dintre țările CSI. Admiterea Republicii Moldova în Consiliul Europei a fost condiționată de obligația țării noastre privind îndeplinirea unor angajamente și obligațiuni concrete, precum urmează:

Angajamente generale:

1. să semneze la momentul aderării, Convenția Europeană a Drepturilor Omului (semnată la 13 iulie, ratificată de Parlament în 1997);
2. să semneze și să ratifice Protocolul 6 al CEDO privind abolirea pedepsei cu moartea pe timp de pace;
3. să semneze și să ratifice Convenția europeană pentru prevenirea torturii, în decurs de un an de la aderare;
4. să semneze și să ratifice Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, în termen de un an de la aderare;
5. să semneze și să ratifice Convenția europeană a autonomiei locale, în decurs de un an de la aderare, precum și să examineze ratificarea Cartei sociale europene și a Convenției europene a limbilor minoritare și regionale;
6. să examineze posibilitatea ratificării Convenției europene pentru extradarea, asistența reciprocă în materie penală, transferul persoanelor condamnate;

7. să soluționeze pe cale pașnică diferendele internaționale și interne;
8. să asigure libertatea confesiunilor, fără discriminare și soluționarea pașnică a disputei între Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei.

Obligațiuni speciale:

1. să schimbe rolul și funcțiile Procuraturii, transformând această instituție într-un organ care să fie în concordanță cu statul de drept și cu standardele Consiliului Europei;
2. să creeze condiții pentru funcționarea și studierea limbii de stat;
3. responsabilitățile penitenciarelor să fie transferate de la MAI la Ministerul Justiției, până în toamna anului 1995;
4. să fie adoptat un nou Cod Penal și a unui nou Cod de Procedură Penală, într-un an de la aderare;
5. să fie modificat art. 116 din Constituție pentru a asigura independența justiției în conformitate cu standardele Consiliului Europei, într-un an de la aderare etc. [4].

De remarcat că de la data aderării Republicii Moldova la Consiliul Europei au fost întreprinse anumite eforturi pentru a armoniza legislația națională cu cea europeană, astfel ca țara noastră să corespundă standardelor Organizației. Astfel, până în prezent au fost ratificate de către Legislativ și au intrat în vigoare circa 80 de convenții ale Consiliului Europei, printre care Convenția europeană privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale, Carta Europeană a Autonomiei Locale, Carta socială europeană, Convenția europeană privind prevenirea torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, Convenția europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane etc.

Faptul că Republica Moldova, fiind un stat tânăr, nu dispunea de resursele necesare, dar și de cadre experimentate în domeniu, se răsfrângea negativ asupra îndeplinirii integrale a obligațiilor asumate la data aderării. Consiliul Europei a acordat permanent țării noastre o asistență destul de vastă. În acest sens pot fi menționate programele de asistență

oferite de instituțiile de la Strasbourg în promovarea democrației, drepturilor omului și asigurarea supremației legii, atât în cadrul sistemului legislativ, cât și în funcționarea principalelor instituții ale statului. Conlucrarea cu Consiliul Europei a contribuit la creșterea nivelului culturii democratice în general, precum și la consolidarea drepturilor societății civile, ale minorităților naționale sau ale mass-mediei. Un rol aparte în acest proces i-a revenit Biroului de Informare al Consiliului Europei, deschis în anul 1998 la Chișinău, care s-a inclus în activitatea de sprijinire a eforturilor instituțiilor guvernamentale în răspunderea cunoștințelor despre drepturile omului și mecanismele de protecție a acestora, despre procesele și standardele democratice europene [5].

Sprijinul din partea Consiliului Europei a continuat și pe parcursul anilor următori, iar după ce Republica Moldova a intrat într-un proces mai avansat de colaborare cu Uniunea Europeană au fost elaborate și programe de asistență comune. Printre acestea pot fi menționate următoarele programe comune ale Consiliului Europei și Comisiei Europene destinate Republicii Moldova:

1. Programul comun pentru susținerea reformelor democratice, prevăzut pentru anii 2004-2009;
2. Două programe comune pentru anii 2006-2009 privind sporirea independenței, transparenței și eficienței justiției și în domeniul combaterii corupției și spălării banilor;
3. Cinci programe comune pentru anii 2006-2009 în domeniile: susținerii alegerilor parlamentare, mass-media, susținerea societății civile, promovarea drepturilor romilor și sprijinul structurilor non-guvernamentale independente în domeniul drepturilor omului etc.

În cadrul cooperării cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei au fost realizate un șir de proiecte importante în așa domenii, cum ar fi construcția a 360 de apartamente pentru refugiații din Transnistria, dar și pentru păturile vulnerabile ale populației, asistența financiară pentru renovarea și modernizarea Spitalului clinic republican etc. [4].

Unul dintre aspectele de colaborare a Republicii Moldova cu Consiliul Europei se referă la sprijinul din partea organizației privind asi-

gurarea protecției minorităților naționale și a stabilității politice, protecția drepturilor omului și edificarea statului de drept. În aceste domenii părții moldovene i-au fost înaintate un șir de recomandări, cum ar fi: revizuirea legislației electorale, protecția mass-media, sporirea eficienței și profesionalismului instanțelor judecătorești, continuarea reformării poliției, îmbunătățirea condițiilor de detenție în penitenciare, prevenirea torturii, facilitarea accesului avocaților parlamentari în toate locurile de detenție etc. În opinia experților CE, înlăturarea acestora și altor lacune ar contribui substanțial la perfecționarea sistemului politic din Republica Moldova [6, p.301].

În perioada mai-noiembrie 2003, Republica Moldova a exercitat președinția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Însă, către acea perioadă situația politică internă era destul de instabilă, se înrăutățise relațiile cu țările vecine, încă nu fusese îndeplinită decizia privind înregistrarea Mitropoliei Basarabiei, astfel că existau voci care puneau la îndoială capacitatea Chișinăului de a îndeplini această funcție. Deși într-o anumită măsură, prin crearea unei Comisii interministeriale, care a desfășurat activități de asigurare a obligațiilor prevăzute de această funcție autoritățile au reușit să îndeplinească anumite măsuri de natură mai mult tehnică. La acestea menționăm crearea unui fundal de toleranță necesar pentru detensionarea situației în legătură cu avansarea țării noastre în această funcție, schimbarea retoricii, angajarea în diverse proceduri de consultare, adoptarea unor decizii (parțiale sau intermediare) în direcția implementării recomandărilor.

În acest sens putem fi de acord cu opinia cercetătorului E.Revenco, care considera că, în pofida capacităților de a conduce lucrările Consiliului de Miniștri al CE de către reprezentanții Republicii Moldova, impactul acestei președinții poate fi văzută în două aspecte: în plan extern – relațiile încordate cu vecinii (cu Ucraina – dispute de frontieră, iar cu România – învinuire de atentat la statalitate), iar în interior – trenarea reformelor și refuzul de a da curs recomandărilor Consiliului Europei. Prin exemplul nereușitelor proprii țara noastră slăbea Organizația și rolul ei. În asemenea circumstanțe nu se putea susține că Republica Moldova s-a angajat ireversibil pe calea alinierii la standardele de-

mocratice europene; ca rezultat, procedura de monitorizare din partea Consiliului a devenit mai minuțioasă, iar recomandările – mai ample [11, p.107-108].

În Consiliul Europei a fost elaborată o procedură de monitorizare a obligațiilor și angajamentelor asumate de către statele membre cu prilejul aderării la Organizație și care se efectuează de către APCE. Raportorii APCE, prin vizite în țara vizată, unde ei se documentează în problema supusă monitorizării, întocmesc un raport care este ulterior discutat la ședințele acestui organ. Rezoluțiile și recomandările APCE adoptate în acest context poartă o încărcătură politică și reflectă voința generală a instituției, dar nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic pentru statele membre. Totuși, în cadrul procedurii de monitorizare a angajamentelor de aderare, acestea trebuie privite ca linii directoare, în raport cu care vor fi evaluate reformele interne. În acest sens este instructivă rezoluția „Funcționarea instituțiilor democratice în Moldova”, adoptată, în urma dezbaterilor, de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 4 octombrie 2005. În rezoluție s-a constatat că ritmul reformelor la acest subiect este lent, iar aparatul judiciar nu este independent; sunt restante la funcționarea instituțiilor democratice, la combaterea corupției și a traficului de ființe umane. Adunarea a recomandat autorităților de la Chișinău să înfăptuiască următoarele măsuri:

- a. să revizuiască legislația cu privire la partidele politice;
- b. să reformeze aparatul judiciar, în scopul garantării independenței și consolidării profesionalismului judecătorilor;
- c. să revizuiască împuternicirile acordate Procuraturii Generale;
- d. să supravegheze implementarea adecvată a Strategiei și a Planului de combatere a corupției;
- e. să adopte toate măsurile necesare pe plan național și internațional pentru a opri ferm traficul de ființe umane și traficul de organe;
- f. să consolideze toate garanțiile și demersurile practice pentru respectarea libertății de exprimare etc. [1, p.179-180].

Cu regret, astăzi suntem nevoiți să constatăm că neajunsurile semnalate de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei cu 13 ani

în urmă nu sunt încă în majoritatea lor eliminate integral din viața politică a Moldovei. Totodată, țara noastră are cea mai lungă „istorie” de implementare a angajamentelor de aderare. La problema monitorizării de către CE se cere de subliniat că în octombrie 2005 autoritățile de la Chișinău au convenit cu oficialii de la Strasbourg privind avizarea de către structurile CE a tuturor proiectelor de legi care sunt elaborate de către Parlamentul Republicii Moldova, înainte de adoptarea lor în lectură finală. Dar conducerea CE nu odată a atenționat factorii de decizie de la Chișinău *că adoptarea unor legi conforme cu cerințele europene este doar primul pas* în democratizarea societății moldovenești. *Cel de-al doilea pas ar trebui să fie implementarea consecventă, completă și fără tergiversare, a legislației înnoite în practică*, fapt ce ar constitui un pas decisiv în racordarea legislației naționale la cea europeană. În așa mod, Republica Moldova ar putea, în sfârșit, să fie eliminată de sub monitorizarea Consiliului Europei.

În iulie 2008 președintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei L.M. Puig a efectuat o vizită la Chișinău, în cadrul căreia a ținut un discurs în fața Legislativului moldovean. Oficialul european a ținut să sublinieze încă o dată că reformele promise la momentul aderării trebuie accelerate, că esența lucrurilor nu s-a schimbat spre o stabilitate democratică. De rând cu mici progrese, președintele APCE a constatat următoarele nereguli:

1. stagnare în adoptarea legislației, cea mai strigătoare fiind reforma procuraturii, care nu progresează;
2. regrese, inclusiv în legislația electorală, încetarea transmisiunilor directe a ședințelor Legislativului etc.

Domeniile problematice constituiau deja un fel de „pachet standard moldovenesc”: justiția, libertatea de exprimare, combaterea corupției, reforma administrativă și condițiile de activitate a municipalităților, aspectele electorale, reforma procuraturii. Astfel zis, Strasbourgul aștepta soluții definitive și nu doar o dinamică [11, p.105].

Instanțele Consiliului Europei nu o dată au atenționat conducerea de la Chișinău despre necesitatea eliminării uneia dintre cele mai grave probleme în reformarea societății din Republica Moldova, și anu-

me: lupta împotriva corupției. Experții europeni au acordat permanent asistență necesară structurilor moldovenești implicate în combaterea acestui flagel, atât în elaborarea legislației necesare în domeniu, cât și în implementarea măsurilor ce se impun. Trebuie însă să apreciem că deși au fost înregistrate unele rezultate pozitive, problema eradicării complete a corupției, în special în eşaloanele de conducere, încă nu a fost definitiv rezolvată nici până în prezent.

3. Probleme și priorități în colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei la etapa actuală

Către anul 2009, în procesul de democratizare a societății moldovenești continuau să existe multe probleme nerezolvate. Deși Consiliul Europei a acordat o asistență destul de consistentă autorităților de la Chișinău, se înregistrau lacune în diverse domenii, precum:

- a. accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil rămăneau a fi acute, în anul 2008 Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a înregistrat 401 plângeri și 459 adresări verbale;
- b. libertatea întrunirilor, opiniei și exprimării era încă nesatisfăcătoare, organele de poliție, prin acțiunile admise, creau cetățenilor impedimente în realizarea acestor libertăți;
- c. prevenirea și combaterea discriminării nu era reglementată printr-un act legislativ special privind excluderea oricărei discriminări. Ca rezultat, existau cazuri de discriminare etnică, religioasă, în rândul copiilor și femeilor etc.[9, p.10, 29,33].

Situația nu s-a îmbunătățit radical nici în anii de guvernare a partidelor pro-europene. Astfel, deși au fost inițiate mai multe reforme și au fost adoptate mai multe acte normative menite să îmbunătățească situația în domeniul drepturilor omului, realizarea lor în practică a fost mai mult formală. Spre exemplu, pe parcursul anului 2014 au fost elaborate o serie de acte normative strategice menite să redrezeze situația cu privire la garantarea și respectarea dreptului de a nu fi supus torturii și relelor tratamente, dar implementarea lor a rămas nesatisfăcătoare, înre-

gistrându-se mai multe cazuri de încălcare a acestui drept fundamental. Condițiile de detenție în penitenciare rămâneau deplorabile, iar reabilitarea victimelor torturii continua să fie o problemă abordată practic, în exclusivitate, de către asociațiile obștești, statul neoferind niciun suport în acest sens nici victimelor și nici organizațiilor societății civile. A crescut și numărul persoanelor private de libertate și, respectiv, numărul de deținuți în penitenciare. Deși garantat de legislația națională, dreptul la un proces echitabil nu era respectat în practică etc. [10, p.6].

Noua conducere a Republicii Moldova, instalată după alegerile parlamentare din 2009, de rând cu alte reforme privind democratizarea societății moldovenești, și-a propus să reformeze procuratura și sistemul judiciar în ansamblu, domenii asupra cărora Consiliul Europei a atenționat permanent autoritățile de la Chișinău. Referitor la procuratură, vom menționa că necesitatea reformării acesteia a reprezentat mult timp principala restanță a Guvernului față de Consiliul Europei încă de la aderarea Republicii Moldova la Organizație, în anul 1995. Chiar dacă programele de guvernare prevedeau acțiuni prioritare pentru reformarea procuraturii, acestea aveau mai degrabă un caracter declarativ. După cum se menționează în studiul lui A.Cocârță, lipsa unei voințe politice de a reforma cu adevărat procuratura a lipsit mult timp din activitatea cotidiană [2, p.7].

În iulie 2014 Parlamentul Republicii Moldova a votat, în sfârșit, Concepția de reformă a Procuraturii, iar în februarie 2016, după avizul Comisiei de la Veneția, Legislativul a aprobat noua Lege cu privire la Procuratură. Conform documentului, sunt reduse competențele procuraturii și ale Procurorului General, sporesc competențele Consiliului Superior al Procurorilor (CSP), sunt reduce implicațiile clasei politice în numirea Procurorului General, este fortificată procuratura anticorupție etc. [7, p.3]. Pentru funcția de Procuror General, care se alegea pentru o perioadă de 7 ani, putea candida persoana care avea o experiență de cel puțin 10 ani în domeniul dreptului, dintre care cel puțin 5 ani în funcția de procuror, având calități manageriale și nu a fost membru al vreunui partid politic în ultimii trei ani. Legea mai prevede că Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură

dată candidatura propusă de Consiliul Superior al Procurorilor pentru funcția de Procuror General, în cazul depistării unor probe de incompatibilitate a candidatului cu funcția respectivă. Deși Legea cu privire la Procuratură a intrat în vigoare, mulți specialiști consideră că sistemul de activitate a procuraturii Republicii Moldova va scăpa cu greu de „eticheta sovietică” în ceea ce privește atribuțiile, funcționarea și organizarea sa [13].

Problemele în activitatea procuraturii pot fi următoarele:

- a. vulnerabilitatea față de influența politică;
- b. gestionarea defectuoasă a situațiilor de criză;
- c. statut și atribuții improprii procurorului, în raport cu cerințele unei societăți moderne și democratice;
- d. resurse financiare insuficiente;
- e. lipsa de voință politică în ce privește implementarea completă a legii etc.

După cum a fost menționat anterior, una dintre problemele majore de colaborare a Republicii Moldova cu Consiliul Europei a fost (și continuă să fie) reforma justiției. Deși în perioada anilor 1995-2008 au fost întreprinse unele încercări de reformare a sistemului judiciar pentru a-l aduce în concordanță cu normele Consiliului Europei, aceste tentative au fost episodice, fiind impulsionate periodic de rapoartele reprezentanților europeni, prezentate la ședințele Adunării Parlamentare a Consiliului, dar și în cazul audierilor țării noastre la diferite comitete ale Organizației. Se poate constata că procesul de abordare complexă, radicală și eficientă a reformei sistemului judiciar moldovenesc a întârziat cu 23 de ani de la admiterea Moldovei în Consiliul Europei.

Începând cu schimbarea guvernării în anul 2009, reforma justiției a figurat permanent în topul priorităților din programele de guvernare. Totuși, Strategia de Reformă a Sectorului Justiției (SRSJ) pentru anii 2011-2016 a fost adoptată doar la sfârșitul anului 2011, ca mai apoi implementarea ei să înceapă (din lipsa resurselor financiare, alte probleme de ordin organizatoric) doar din aprilie 2016, când Parlamentul a adoptat Legea cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești.

Noua lege are ca obiectiv edificarea unui sistem judiciar accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție. Este de remarcat că sub influența „dreptului” Consiliului Europei, în dreptul intern al țării noastre au apărut norme noi, se modifică sau se abrogă cele existente, adică dreptul național moldovenesc este supus modificărilor determinate de necesitatea realizării angajamentelor sale internaționale. Printre prevederile de bază ale acestei legi se enumeră următoarele:

- f. reducerea instanțelor judecătorești de rangul întâi de la 44 existente la 15;
- g. asigurarea transparenței în activitatea Consiliului Superior al Magistraturii;
- h. modificarea procedurilor de numire și promovare a judecătorilor;
- i. răspunderea disciplinară a judecătorilor;
- j. asigurarea imunității funcționale a judecătorilor;
- k. salarizarea judecătorilor;
- l. măsuri anticorupție în sistemul judiciar etc.

Astfel, putem afirma că reforma sistemului judiciar, care a demarat în Republica Moldova cu începere din 1 ianuarie 2017, are drept scop crearea în sectorului justiției a unor condiții favorabile pentru racordarea justiției naționale la standardele europene. Însă, la fel ca și în domeniul procuraturii, specialiștii consideră că reforma sistemului judiciar decurge destul de lent, existând un șir de probleme, printre care se evidențiază următoarele:

- m. prezența lacunelor în numirea și promovarea judecătorilor;
- n. asigurarea răspunderii disciplinare a judecătorilor este o procedură prea complicată;
- o. existența problemelor în implementarea măsurilor anticorupție în sistemul judiciar și a. [7, p.3-8].

Așadar, datorită insistenței și sprijinului din partea Consiliului Europei, în Republica Moldova au fost realizate, deși cu întârziere și

nu întotdeauna integral, majoritatea angajamentelor asumate de țara noastră la admiterea ei în Organizație, în anul 1995. Au fost desfășurate activități pentru racordarea legislației naționale la standardele europene; deși cu anumite probleme, este în plină desfășurare reforma procuraturii și a sistemului judiciar în ansamblu. Însă, reformarea sistemului judiciar continuă să fie una dintre cele mai serioase probleme ale Republicii Moldova, fapt confirmat și de adresările frecvente ale cetățenilor moldoveni la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Deși în anul 2016 la Curtea de la Strasbourg au fost înregistrate 859 de plângeri împotriva Moldovei (în anul 2015 din țara noastră au parvenit 1011 plângeri), conform raportului de activitate al CEDO, în prezent Moldova rămâne lider după numărul de adresări raportat la populația țării. În anul 2016 cetățenii Republicii Moldova s-au plâns la CEDO de patru ori mai des decât indicele mediu european.

În total, în ultimii 20 de ani, pe marginea dosarelor moldovenești au fost emise 339 de hotărâri (dintre care 23 – în anul 2016). Pentru achitarea dosarelor pierdute la CEDO Guvernul Republicii Moldova a cheltuit din buget, conform calculelor specialiștilor, 16,2 milioane de euro. Cele mai răspândite tipuri de încălcări în Moldova sunt considerate cazurile de neexecutare a hotărârilor judecătorești, examinarea neadecvată a cazurilor de violență și deces, atitudine inumană și tortură în instituțiile penitenciare, procese neechitabile, violarea proprietății private, încălcarea dreptului la viață privată etc. [12]. Privitor la lacunele existente în asigurarea eficienței activității sistemului judiciar moldovenesc am mai putea adăuga și pregătirea insuficientă a unor specialiști în raport cu normele europene în materie, volumul mare de lucru al instanțelor judecătorești naționale, alte probleme care se referă la asigurarea materială al instituțiilor judiciare etc.

Putem conchide că colaborarea Republicii Moldova cu Consiliul Europei este pentru Republica Moldova de o importanță majoră în democratizarea societății. Însă, pentru a spori randamentul colaborării cu CE, în opinia noastră, ar fi necesar:

- 1) Implementarea adecvată, completă și integrală a angajamentelor asumate de Republica Moldova la admiterea în Consiliul

Europei, îndreptate spre modernizarea societății și edificarea statului de drept, astfel că țara noastră să fie eliminată în cel mai scurt timp de sub procedura de monitorizare a instanțelor de la Strasbourg;

- 2) Să fie consolidat procesul de reformare a procuraturii, inclusiv a măsurilor prevăzute de asigurare a transparenței în activitatea acesteia și de combatere a corupției în sistemul procuraturii;
- 3) Pentru a eficientiza activitatea sistemului judiciar se impune necesitatea modificării procesului de selectare și promovare, dar și de consolidare a disciplinei judecătorilor;
- 4) Factorii de decizie să manifeste voință politică pentru îndeplinirea angajamentelor și a reformelor asumate cu partenerii de dezvoltare, pentru a asigura parcursul european al țării noastre.

Consiliul Europei depune eforturi întru a susține Republica Moldova în vederea respectării de către aceasta a standardelor Organizației și a principiilor statului de drept printr-o serie de mecanisme care monitorizează dezvoltarea și evoluția statului. De asemenea, Consiliul Europei continuă asistența acordată pentru susținerea reformei justiției în Republica Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Căldare Gh., Lupașco M. *Rolul Consiliului Europei în democratizarea societății din Republica Moldova*. În: *Administrarea Publică*, 2009, nr. 3-4, p.175-188.
2. Cocârță A. *Reforma Procuraturii Republicii Moldova. Obiective, activități, rezultate*. Chișinău, APE, 2013. 12 p.
3. *Consiliul Europei: 800 milioane de europeni*. Biroul de Informare a Consiliului Europei în Moldova. Chișinău, 2008. 125 p.
4. *Cooperare multilaterală*. www.mfa.md
5. Cozma A. *Republica Moldova – Consiliul Europei: parteneriat pentru democratizare (1990-2010)*. Chișinău: Lumina, 2011. 288 p.
6. Dolghii E., Teosa V. *Colaborarea Consiliului Europei cu Republica Moldova în contextul asigurării securității democratice*.

- În: Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective. Coord. V. Teosa. Chișinău: CEP USM, 2011, p.295-304.
7. Guzun I., Macrinici S. *Reforma justiției în Republica Moldova: progrese și impedimente*. Chișinău: APE, 2014. 10 p.
 8. *Manualul Consiliului Europei*. Biroul de Informare al Consiliului Europei la București, 2003. 551 p.
 9. *Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2008*. Centrul pentru drepturile omului din Moldova. Chișinău, 2009. 171 p.
 10. *Raport: Drepturile omului în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2014*. Chișinău: Promo – Lex, 2015. 144 p.
 11. Revenco E. *Cooperarea Republicii Moldova în cadrul Consiliului Europei*. În: *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova. 1998-2008*. Chișinău: Cartdidact, 2009, p.100-110.
 12. Surugiu V. *De ce Curtea Europeană își pierde popularitatea în Moldova*. www.noi.md din 17.02.2017.
 13. www.independent.md din 25.11.2016.

Surse obligatorii:

1. *Consiliul Europei: 800 milioane de europeni*. Biroul de Informare a Consiliului Europei în Moldova. Chișinău, 2008. 125 p.
2. *Manualul Consiliului Europei*. Biroul de Informare al Consiliului Europei la București, 2003. 551 p.
3. Cozma A. *Republica Moldova – Consiliul Europei: parteneriat pentru democratizare (1990-2010)*. Chișinău: Lumina, 2011, 288 p.
4. Căldare Gh., Lupașco M. *Rolul Consiliului Europei în democratizarea societății din Republica Moldova*. În: *Administrarea Publică*, 2009, nr. 3-4, p.175-188.
5. Surugiu V. *De ce Curtea Europeană își pierde popularitatea în Moldova*. www.noi.md din 17.02.2017.

Tema 15. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU NATO

Unități de conținut:

- 1. Rolul NATO pe arena internațională**
- 2. Colaborarea Republicii Moldova cu NATO**
- 3. Probleme și priorități în colaborarea țării noastre cu NATO la etapa actuală**

Obiective de referință:

- sa analizeze rolul NATO în asigurarea securității pe arena internațională la etapa actuală;
- să identifice specificul colaborării Republicii Moldova cu NATO;
- să argumenteze necesitatea colaborării Republicii Moldova cu NATO;
- să estimeze colaborarea Republicii Moldova cu NATO.

Repere de conținut:

1. Rolul NATO pe arena internațională

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) este o alianță formată din 26 de state din America de Nord și din Europa, care și-au asumat responsabilitatea de a îndeplini obiectivele cuprinse în Tratatul semnat la 4 aprilie 1949 la Washington. În conformitate cu prevederile Tratatului, rolul fundamental al NATO este ca, prin intermediul căilor politice și militare, să apere libertatea și securitatea statelor membre. Tratatul Atlanticului de Nord este un document foarte concis, fapt ce se conformează spiritului Cartei Națiunilor Unite și își găsește legitimitatea în această Cartă. Organizația Atlanticului de Nord este o organizație regională, preponderent europeană, la care participă două state neeuropene – Canada și SUA [9, p.99]. Țările membre ale NATO sunt: Belgia, Bulgaria, Canada, Cehia, Danemarca, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Islanda, Italia, Letonia, Lituania,

Luxembourg, Norvegia, Olanda, Polonia, România, Portugalia, Regatul Unit al Marii Britanii, Slovacia, Slovenia, Spania, Statele Unite, Turcia [10]. Organizația a luat ființă și funcționează pe baza Tratatului Atlanticului de Nord semnat la 4 aprilie 1949, la Washington. Inițial a fost semnat de 12 state, iar actualmente 29 de state dețin calitatea de membru al Organizației.

Obiectivul primordial al NATO este apărarea libertății și securității membrilor săi prin mijloace politico-militare. Aceasta se realizează prin politica defensivă de securitate a NATO bazată pe 3 elemente: dialogul, cooperarea și menținerea capacității defensive colective. Realizarea acestui obiectiv poate fi pusă în primejdie de riscurile unor crize și conflicte care să afecteze securitatea spațiului euroatlantic. Alianța nu asigură numai apărarea membrilor săi, dar contribuie și la asigurarea păcii și stabilității în regiune. În vederea întăririi securității și stabilității spațiului euroatlantic, Alianța este pregătită să contribuie, de la caz la caz și prin consens, la prevenirea conflictelor și la angajarea activă în managementul crizelor, inclusiv la operațiunile de răspuns la crize, să promoveze pe scară largă parteneriatul, cooperarea și dialogul cu alte țări din spațiul euroatlantic, în scopul creșterii transparenței, încrederii reciproce și a capacității de acțiune comune cu Alianța Nord-Atlantică. Alianța reprezintă manifestarea practică a efortului colectiv depus de către membrii săi pentru susținerea intereselor lor comune în problema securității. Alianța este angajată într-un parteneriat puternic și dinamic între Europa și America de Nord în sprijinul valorilor și intereselor pe care le au în comun. Menținerea unei capacități militare adecvate în vederea acțiunii colective pentru apărarea comună rămâne punctul central al obiectivelor de securitate ale Alianței. Pentru realizarea obiectivului principal de apărare și asigurare a stabilității Organizația Atlanticului de Nord și-a asumat următoarele **misiuni fundamentale** de securitate:

- să favorizeze un mediu stabil de securitate euroatlantică prin angajarea în rezolvarea disputelor pe cale pașnică;
- să se constituie într-un forum de consultări între aliați asupra problemelor care aduc atingeri intereselor lor vitale și pentru

coordonarea eforturilor în direcția contracarării riscurilor și amenințărilor comune;

- descurajarea și apărarea împotriva amenințărilor cu agresiunea la adresa statelor membre conform art.5 și 6 din Tratatul de la Washington;
- pregătirea și angajarea activă în gestionarea crizelor, inclusiv în desfășurarea operațiunilor de răspuns la crize [10].

NATO este dotată cu o structură dublă – civilă și militară, între cele două existând o cooperare strânsă.

Structura civilă

Fiecare stat membru al NATO are o Delegație Națională la sediul din Bruxelles. Delegația are un statut similar cu cel al unei ambasade și este condusă de un ambasador sau un reprezentant permanent [7].

a) Consiliul Nord-Atlantic (NAC) este organul suprem de conducere politico-militară a Organizației. El se reunește de mai multe ori pe an, la nivel ministerial (sau chiar șefi de state). Consiliul se poate reuni și la nivel de reprezentanți permanenți ai statelor membre. Reuniunile sale sunt prezidate de Secretarul General al Organizației. Consiliul se ocupă de problemele politice și militare ale statelor membre. Deciziile Consiliului se adoptă pe baza unanimității membrilor săi, cu excepția celor referitoare la administrarea internă a Organizației. Deciziile au valoarea de directive politice adresate statelor membre [9, p.101].

b) Secretariatul Internațional sprijină activitatea Consiliului Atlanticului de Nord și a comitetelor subordonate acestuia, este reponsabil de pregătirea și supravegherea reuniunilor și deciziilor comitetelor NATO și sprijină procesul de creare a consensului și de adoptare a deciziilor între țările membre și parteneri. Secretariatul Internațional este compus din: Biroul Secretarului General, șapte divizii, fiecare condusă de câte un Secretar General Adjunct, și un număr de birouri independente. Secretarul General deține funcția de Președinte al Consiliului Atlanticului de Nord și al altor organisme-cheie, este purtătorul de cuvânt al Organizației și Șeful Secretariatului Internațional. Secretariatul Internațional este responsabil de adoptarea deciziilor în cadrul Alianței.

Structura militară

Comitetul Militar este autoritatea militară superioară NATO și este compus în mod normal din reprezentanți ai statelor membre. Rolul principal al Comitetului este de a oferi sfaturi Consiliului Atlanticului de Nord cu privire la politici și strategii militare și de a direcționa comandanții strategici ai NATO. Comitetul Militar joacă, de asemenea, un rol-cheie în dezvoltarea politicii și doctrinei militare a NATO în cadrul discuțiilor din Consiliu, Grupul de Planificare Nucleară și alte organisme superioare.

Secretarul Internațional Militar este organismul executiv al Comitetului Militar și este responsabil de pregătirea evaluărilor, studiilor și altor lucrări referitoare la aspectele militare ale NATO, care formează baza deciziilor și discuțiilor în Comitetul Militar [8].

Noua situație internațională actuală impune Republicii Moldova un comportament activ, receptiv față de evenimentele ce se desfășoară pe arena politică. Un asemenea comportament este condiționat de interesele naționale ale țării. Extinderea NATO va avea un impact nu mai puțin important asupra problemelor de securitate ale Moldovei. Atitudinea Chișinăului față de lărgirea Atlanticului a fost favorabilă, reieșind din faptul că aceasta contribuie la răspândirea ariei de stabilitate în Europa, fapt ce corespunde și intereselor Moldovei.

Actualmente, Alianța susține și promovează democrația, contribuie la prosperitate și progres, întărește relațiile de parteneriat cu și între toate statele democratice din spațiul euroatlantic, în scopul de a consolida securitatea acestora. Ideea de securitate a membrilor NATO nu mai este strict legată de cea a amenințării militare la adresa unui stat membru, ci este mai mult incluzivă, extinzându-se peste hotarele statelor membre, și reieșind în mare măsură din percepția resurselor netradiționale la adresa securității – proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM), trafic de arme și droguri, conflicte regionale cu „background” etnic, religios sau social, fluxuri de refugiați, încălcarea drepturilor omului, nereușita reformelor, probleme ecologice sau chiar dezmembrarea unor state de la periferia Alianței. Dacă admitem faptul că o dezvoltare democratică durabilă, respectul pentru drepturile

omului, relațiile bune cu toate statele europene, o eventuală integrare europeană, corespund intereselor Moldovei, atunci extinderea NATO ar fi un proces benefic pentru viitorul Moldovei. Formularea intereselor de securitate ale Moldovei ar trebui să țină cont de efectele pozitive ale extinderii Alianței și a Uniunii Europene:

1. Stabilizarea politică internă și extinderea spațiului democratic în Europa. Perspectiva aderării la NATO, ca și la UE, este un factor care încurajează transformările pozitive din statele candidate, iar criteriile de aderare sunt mai curând politice decât militare:

- a) un sistem politic democratic funcțional (incluzând alegeri libere și cinstite, respect pentru libertățile individuale și supremația legii) și o economie de piață;
- b) controlul civil asupra armatei;
- c) tratarea minorităților conform principiilor OSCE;
- d) rezolvarea disputelor cu statele vecine și obligația de a rezolva disputele internaționale pe cale pașnică;
- e) contribuția militară la Alianță și dorința de a atinge interoperabilitate cu alți membri ai Alianței.

2. Statele europene, ancorate în structurile europene, sunt niște parteneri mai stabili și credibili de dialog (pentru Moldova), decât statele neintegrate. În general, Moldova este interesată în extinderea spre Est a modelului de conduită „state mici – state mari” specific Europei Occidentale.

3. Modelul de securitate cooperativă promovat de NATO contribuie nu doar la stabilizarea statelor membre, ci și la „exportul” de securitate și de valori în afara hotarelor sale, lucru viabil și pentru UE.

4. NATO se va extinde și în calitate de instrument de prevenire, gestionare și depășire a crizelor în Europa, având la dispoziție un spectru suficient de mecanisme politice, financiare și militare pentru a contribui la depășirea crizelor interne din state, printre care și Republica Moldova.

5. NATO și inițiativele sau instituțiile afiliate (MAP, PpP, EAPC) sunt elemente importante care facilitează procesul de integrare europeană și implementează modele de conduită internațională cooperativă [3; 12].

Principiul fundamental de existență al NATO este angajarea comună în sprijinul cooperării reciproce între statele membre, bazată pe indivizibilitatea și securitatea membrilor săi. Acest principiu oferă garanția că nicio țară membră nu va fi nevoită să se bazeze doar pe propriile eforturi în abordarea provocărilor fundamentale legate de securitate. În vederea întăririi securității și stabilității spațiului euroatlantic, Alianța este pregătită să contribuie, de la caz la caz și prin consens, la prevenirea conflictelor și la angajarea activă în managementul crizelor, inclusiv operațiunile de răspuns la crize, să promoveze pe scară largă parteneriatul, cooperarea și dialogul cu alte țări din spațiul euroatlantic, în scopul creșterii transparenței, încrederii reciproce și a capacității de acțiuni comune cu Alianța. NATO este un contribuitor activ la pacea și securitatea internațională. Prin intermediul operațiunilor sale de gestionare a crizelor, Alianța își demonstrează atât dorința de a acționa ca o forță pozitivă pentru schimbare, cât și capacitatea sa de a face față provocărilor de securitate ale secolului XXI.

2. Colaborarea Republicii Moldova cu NATO

Evenimentele din contextul actual al sistemului internațional, când raporturile interstatale evoluează atât ca formă, cât și ca conținut, capătă o importanță mare. Republica Moldova, conform Concepției politicii externe a Republicii Moldova din 8 februarie 1995, își va intensifica activitatea în cadrul Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică și Adunării Atlanticului de Nord. Țara noastră susține transformarea treptată a acestor instituții în elemente ale unui nou sistem de securitate europeană. În contextul colaborării cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) țara noastră atribuie o importanță deosebită, din punctul de vedere al consolidării securității naționale, regionale și internaționale, activității în cadrul Programului „Parteneriat pentru Pace” (PpP) [5]. Astfel, primele contacte cu Alianța Nord-Atlantică au fost stabilite după Declarația de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991. În cadrul primei reuniuni a Consiliului de Co-

perare Nord-Atlantic (CCNA) din 20 decembrie 1992 de la Bruxelles, țara noastră a devenit membru al CCNA.

Astăzi Republica Moldova se confruntă o multitudine de probleme: fragilitate internă, insecuritate social-economică, separatism, crimă organizată, proliferarea armelor convenționale, instabilitate politică, o imagine nu prea atractivă până în prezent, legate de conflictul transnistrean și de problemele de securitate necondiționată (de la corupție până la trafic de ființe umane și armament). Asemenea altor state noi independente, ea are de făcut o serie de alegeri dificile. În raport cu NATO, Moldova nu și-a închis frontierele sale, ci promovează o politică de transparență. Aderând la 16 martie 1994 la Programul „Parteneriat pentru Pace”, statul nostru, fiind a 12-a țară care a aderat la Program, ca partener, a demonstrat angajarea sa în lupta Alianței Nord-Atlantice pentru pace și securitate în Europa. Relațiile au evoluat treptat, devenind marcate de spiritul cooperării practice, al încrederii și al dezvoltării în continuare, Moldova participând la o serie de activități militare: în cadrul Programului „Militar-militarilor” din 1993, al Programului „Învățământ militar internațional” (IMET), precum și la un șir de proiecte elaborate în colaborare cu România, Ucraina, Republica Belarus [12]. Aderând la *Programul Parteneriat pentru Pace*, Republica Moldova se angaja să susțină eforturile internaționale în domeniul reglementării situațiilor de criză și prevenirii conflictelor.

În documentul de prezentare, care conținea șase puncte, se menționa că țara noastră susține eforturile țărilor aliate, în scopul lărgirii cooperării reciproc-avantajoase în Europa, și își asumă responsabilitățile descrise în documentul-cadru, considerând PpP drept garanție a consolidării securității și stabilității pe continent. Pentru Republica Moldova, participarea la Program presupunea crearea unor condiții de securitate și de creștere a capacității defensive a statului. Conducerea țării intenționa să depună toate eforturile pentru o colaborare mai strânsă cu structurile politice și militare ale NATO, exprimându-și angajamentul să participe la toate acțiunile din cadrul Parteneriatului Euroatlantic, ce prevedea întâlniri ale miniștrilor de externe și ai apă-

rării, ai șefilor de stat-major, participarea la seminare, simpozioane, vizite ale grupurilor de experți, delegații militare etc. Documentul mai enunța că, în cadrul parteneriatului, țara noastră va acorda o atenție deosebită pregătirii militare a structurilor armate, instruirii și pregătirii cadrelor militare, inclusiv studierii limbilor străine, planificării bugetului militar, creării unei baze legislative pentru funcționarea forțelor militare, desfășurării activităților de cercetare, conversiunii industriei militare și ocrotirii mediului ambiant, problemelor modernizării sistemelor informaționale, mijloacelor de comunicație, organizării posturilor de conducere militară, organizării protecției civile și lichidării consecințelor calamităților naturale, acordării de ajutor umanitar. Concomitent se declara susținerea eforturilor ONU, OSCE, NATO, CPEA în domeniul reglementării situațiilor de criză și prevenirii conflictelor și participarea, conform normelor dreptului internațional, la manevrele comune și la aplicațiile de stat-major.

În acest context, anul 1994 a fost un an decisiv pentru Republica Moldova, prin aderarea statului nostru la noul mecanism NATO, creat în vederea susținerii partenerilor pentru depășirea problemelor de securitate, rezultate în urma dispariției sistemului socialist și ieșirii din imperiul sovietic.

Parteneriatul pentru Pace (PpP) apare ca un program eficient de cooperare practică bilaterală stabilit între fiecare stat partener și NATO, în vederea organizării unei relații individuale cu Alianța, bazate pe priorități de cooperare.

O etapă importantă a Parteneriatului a fost redactarea documentului de prezentare și elaborarea în baza lui a Programului individual de Parteneriat (IPP). Acest program a fost elaborat în 1995 și conținea mai multe domenii de colaborare, inclusiv controlul asupra armamentului și dezarmării, protecția civilă, prevenirea și soluționarea situațiilor de criză, pregătirea cadrelor și alte aspecte de activitate militară, planificarea, desfășurarea în comun a operațiunilor de menținere a păcii. Pentru fiecare perioadă de doi ani, pentru fiecare stat în parte, a fost elaborat un Program individual de Parteneriat, care conținea scopurile politice, resursele puse la dispoziție, obiectivele ce acopereau diferite domenii de

cooperare, activitățile specifice. Cerințele și prioritățile specifice pentru un stat aparte erau incluse în lista de activități și priorități din Programul de lucru al Parteneriatului ((PWP). În primul trimestru al anului 1995 a fost elaborat primul program individual de parteneriat pentru țara noastră. Documentul a fost aprobat la 25 mai în ședința Consiliului Suprem de Securitate; la 25 octombrie 1995 a fost aprobat de către Consiliul Atlanticului de Nord. Textul Programului corespundea tuturor rigorilor stabilite în cadrul Parteneriatului. Pentru toate statele incluse în Program, IPP este revizuit bienal. În cazul Republicii Moldova, este prezentat spre aprobare de către Consiliul Suprem de Securitate.

Pe parcursul anilor, militarii din Republica Moldova au participat la diverse activități în cadrul Parteneriatului. În 1999, la summitul NATO de la Washington a fost lansat *Conceptul Capacităților Operaționale (OCC)*, intenționat ca instrument de testare a interoperabilității forțelor în cazul participării în comun la operațiuni de menținere a păcii. Aderarea la inițiativa OCC nu obligă țara noastră să participe la operațiunile internaționale de menținere a păcii. Detașarea forțelor militare este negociată separat, cu conducerea politică a țării, în cazul în care este înaintată o cerere oficială de participare. Aderarea Republicii Moldova la inițiativa OCC este o continuare logică a participării Armatei Naționale la *Programul Parteneriat pentru Pace*, în baza de date a OCC fiind deja incluse o companie ușoară și o trupă de geniu din Moldova [4].

Republica Moldova, astăzi stat vecin al Alianței Nord-Atlantice, stat care se confruntă cu probleme reale – separatismul agresiv și intransigent, criminalitatea organizată, traficul de persoane, corupția, contrabanda, probleme ce reprezintă o amenințare la esența democrațiilor occidentale. Elaborarea Planului Individual de Acțiuni de Parteneriat și implementarea acestuia în paralel cu realizarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană demonstrează încă o dată că organisme internaționale susțin țara noastră în procesul de democratizare a societății și de rezolvare a problemelor interne cu care se confruntă. Totodată, semnarea unui astfel de document cum este Planul Individual de Acțiuni Republica Moldova – NATO încă nu înseamnă

aderarea țării noastre la un bloc militar-politic, dar nici nu se exclude această posibilitate. Acest fapt rămâne în atenția viitorului țării noastre, a societății civile și, în special, a elitelor politice, care trebuie să traseze politica europeană a Republicii Moldova.

La 7 iunie 2005, Președintele Republicii Moldova a solicitat în cadrul ședinței Consiliului Nord-Atlantic de la Bruxelles semnarea unui Plan Individual de Acțiuni (IPAP) între NATO și Republica Moldova. Elaborarea unui asemenea document este de o mare importanță, schimbând calitativ relațiile dintre Republica Moldova și NATO. În document sunt cuprinse toate domeniile sectorului de securitate, precum cooperarea cu instituțiile europene, anumite reforme în domeniul securității, participarea la operațiuni comune. IPAP este un mijloc destinat organizării și armonizării tuturor aspectelor relațiilor cu NATO în cadrul Programului „Parteneriat pentru Pace” și al Consiliului Parteneriatului Nord-Atlantic. Planul IPAP a fost elaborat de către Comisia Națională specializată, instituită printr-un decret prezidențial din 5 august 2005. În perioada septembrie 2005 - martie 2006, Comisia Națională pentru Elaborarea și Implementarea IPAP, în colaborare cu Secretariatul Internațional al NATO, a lucrat asupra proiectului Planului. La 19 mai 2006, Consiliul Nord-Atlantic al NATO, a adoptat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO. Un obiectiv - cheie al mecanismului IPAP este consolidarea dialogului politic și a consultanței dintre NATO și Republica Moldova, cu scopul asigurării cooperării în vederea încurajării și susținerii mediului intern și extern, care să susțină reforma democratică. Ca parte a acestui dialog consolidat, Moldova capătă posibilitatea să discute și să argumenteze dorința și abilitatea de a implementa în continuare principiile de bază stipulate în Documentul-Cadru al Parteneriatului pentru Pace și în Documentul de bază al Consiliului Parteneriatului Euroatlantic în politicile sale interne și externe. Planul IPAP Republica Moldova-NATO, lansat în procedura națională internă la 16 iunie 2006 de Guvernul Republicii Moldova, constă din patru capitole de bază:

- 1) probleme politice și de securitate;
- 2) probleme militare și de apărare;

- 3) informarea publicului, știința și planificarea situațiilor de urgență;
- 4) aspecte administrative, protejarea informației și resurselor, cuprinse în două părți distincte: principalele obiective politice și de reformare ale Republicii Moldova (I) și domeniile de reformare ce constituie obiect al consultărilor cu NATO (II).

În conformitate cu acest Plan, principalele obiective strategice ale Republicii Moldova sunt: integrarea în Uniunea Europeană, intensificarea dialogului și aprofundarea relațiilor cu structurile euroatlantice. Având în vedere statutul său de neutralitate, Republica Moldova, prin implementarea IPAP, nu urmărește obiectivul aderării la NATO, ci speră să utilizeze Planul pentru accelerarea procesului de reforme în sectoarele apărării și securității naționale. În acest scop, Republica Moldova va crea baza politico-juridică necesară pentru implementarea IPAP, precum și mecanismele instituționale relevante. În contextul restabilirii integrității statului, Republica Moldova dorește reglementarea cât mai rapidă a conflictului transnistrean pe cale pașnică. În acest scop, Moldova consideră absolut necesară participarea la negocieri a tuturor factorilor internaționali interesați, dar în primul rând a UE, SUA, Rusiei și Ucrainei. O atenție deosebită în contextul reglementării se acordă securizării frontierei de stat, în special pe sectorul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene. Având în vedere relațiile cu vecinii, IPAP prevede că țara noastră va promova relații de bună vecinătate cu România și Ucraina. Dezvoltarea raporturilor cu România se va baza pe valorile europene comune. Republica Moldova se pronunță pentru relații durabile de cooperare reciproc avantajoase cu Rusia. Moldova își va intensifica cooperarea cu alte state în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, OCEMN (Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră), SEECP (Procesul de Cooperare Politică în Sud-Estul Europei), SEEGROUP (Grupul Sud-Est European de Cooperare în domeniul Securității) și GUAM ca modalitate de a contribui la consolidarea stabilității și securității regionale.

Planul prevede, expres, că Republica Moldova va continua cooperarea cu Consiliul Europei, OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa) și cu Uniunea Europeană în ce privește promovarea reformelor democratice, pentru a asigura supremația legii și conformitatea legislației și practicii naționale în domeniul drepturilor omului cu standardele internaționale relevante. Moldova va continua reforma sistemului judiciar, reforma electorală, reforma administrației centrale și regionale. De asemenea, va fi perfecționat cadrul juridic ce reglementează libertatea presei și accesul publicului la informații. Moldova își va consolida eforturile în vederea combaterii corupției, inclusiv prin participarea la cooperarea internațională în cadrul GRECO (Grupul Statelor împotriva Corupției) și Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Pentru a atinge aceste obiective, Republica Moldova va modifica Regulamentul Parlamentului Republicii Moldova, pentru a-l aduce în conformitate cu standardele UE; va ajusta legislația și practica națională la Carta Europeană a Autoguvernării Locale; va institui și va menține un dialog eficient, deschis și continuu între instituțiile statului și societatea civilă; va implementa integral recomandările Adunării Parlamentare a Consiliului Europei referitoare la funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova și Hotărârea respectivă a Parlamentului Republicii Moldova (nr.248-XVI din 11.11.2005) etc. În scopul combaterii terorismului internațional, crimei organizate și traficului de ființe umane, Republica Moldova își va perfecționa cadrul juridic și instituțional existent; își va aprofunda cooperarea și coordonarea interinstituțională; va stabili relații de cooperare cu subdiviziunile respective din cadrul Secretariatului Internațional al NATO și din statele membre; își va consolida controlul asupra exporturilor; își va întări măsurile vizând combaterea fenomenului spălării banilor. În acest context, Moldova își va consolida cooperarea cu ONU (Organizația Națiunilor Unite), OSCE, OIM (Organizația Internațională pentru Migrație), Interpol și cu alte organizații internaționale. O atenție deosebită se acordă în IPAP controlului democratic al forțelor armate, iar obiectivele dezvoltării și consolidării acestuia se vor atinge prin implementarea mai multor acțiuni concrete, practic, în

toate domeniile societății. Astfel, pe calea aprofundării relațiilor sale cu NATO, Republica Moldova va asigura ca forțele sale armate să servească și să protejeze dezvoltarea democrată a statului. Prin urmare, asumarea angajamentului edificării capacității viabile pentru asigurarea securității națiunii este posibilă doar cu exercitarea controlului democratic comprehensiv asupra forțelor armate. Acțiunile speciale ce urmează a fi întreprinse, în acest context, se referă la consolidarea rolului persoanelor civile care participă la procesul de adoptare a deciziilor la toate nivelurile în cadrul sistemului securității naționale și angajarea persoanelor civile în instituțiile militare, precum și implementarea standardelor NATO la restructurarea forțelor armate și promovarea accesului mass-media și al publicului la informațiile ce țin de apărare și securitate. În acest sens, Republica Moldova va revizui și, în caz de necesitate, va perfecționa cadrul juridic ce reglementează repartizarea responsabilităților între organele supreme ale puterii în stat. Statul va aplica experiența internațională avansată în acest domeniu. Autoritățile moldovene vor extinde treptat numărul persoanelor civile angajate la Ministerul Apărării și vor încuraja participarea societății civile la examinarea problemelor de apărare și securitate națională. În procesul de implementare al IPAP, Republica Moldova își va coordona acțiunile cu UE și cu organizațiile internaționale active în țară, pentru a asigura compatibilitatea dintre IPAP, Planul de Acțiuni UE-Moldova, SCERS, precum și pentru a evita dublarea și suprapunerea în activități. O atenție deosebită se va acorda consultărilor cu NATO, OSCE, PNUD (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare), UNEP (Programul Națiunilor Unite pentru Mediu) și alte organizații/agenții internaționale în vederea implementării proiectelor ce vizează consolidarea securității ecologice în țară și în regiune [10].

Semnarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova –NATO pentru anii 2014-2016 semnat la data 22.08. 2014, constituie un nou pas care fortifică relațiile dintre statul nostru și Alianța Nord- Atlantică. Astfel, în conformitate cu prevederile art.1.1. al Planului „*Cooperarea cu structurile și instituțiile europene și euro-atlantice*”, Republica Moldova dorește să aprofundeze cooperarea cu

NATO, principalul instrument în acest sens fiind Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP). La actualizarea Planului respectiv, autoritățile moldovenești au ținut cont de măsurile practice convenite de aliați pentru intensificarea cooperării dintre Republica Moldova și NATO. Principalele obiective strategice ale Republicii Moldova rămân a fi integrarea în Uniunea Europeană și consolidarea dialogului politic și a cooperării practice cu structurile euroatlantice. În condițiile statutului său de neutralitate, Republica Moldova, prin implementarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului, nu urmărește obiectivul aderării la Alianța Nord-Atlantică, dar intenționează să folosească Planul de Acțiuni pentru a avansa în procesul de reformare și modernizare a sectorului de securitate și apărare națională în conformitate cu noile evoluții și cerințe ale mediului de securitate actual. În acest scop, Republica Moldova va folosi baza politico-juridică necesară, inclusiv mecanismele instituționale relevante, care au fost create în timpul etapelor precedente de implementare a IPAP. La fel, Moldova va examina posibilitățile de participare la inițiative noi de cooperare cu partenerii elaborate de aliați. În același timp, în paralel cu implementarea IPAP, Moldova va conlucra cu UE și cu alte organizații internaționale reprezentate activ în țară pentru a asigura complementaritatea dintre IPAP, Acordul de Asociere Republica Moldova-UE și Strategia națională de dezvoltare.

De asemenea, conform prevederilor art.1.2. „*Integritatea teritorială și relațiile cu vecinii*”, Republica Moldova pledează pentru reglementarea cât mai curând posibilă a conflictului transnistrean pe cale pașnică în cadrul formatului de negocieri „5+2”. Rezolvarea cuprinzătoare și viabilă a conflictului transnistrean urmează să fie bazată pe principiile suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, cu identificarea unui statut special pentru regiunea transnistreană. Moldova acordă atenție sporită promovării măsurilor de consolidare a încrederii, în scopul de a facilita procesul de reglementare politică a conflictului. Autoritățile moldovenești vor continua eforturile în vederea securizării segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, inclusiv prin cooperarea cu Misiunea UE de Asistență la Frontieră

(EUBAM). Cu referire la aspectele politico-militare, Republica Moldova va continua să promoveze obiectivul privind retragerea necondiționată a forțelor militare și a stocurilor de muniții ale Federației Ruse de la Colbasna, precum și transformarea operațiunii de pacificare într-o misiune civilă multinațională cu mandat internațional.

OSCE rămâne un actor-cheie în formatul de negocieri „5+2”. Republica Moldova sprijină eforturile de mediere ale OSCE, care sunt un instrument important în procesul de soluționare a conflictului transnistrean. Autoritățile moldovenești vor continua să colaboreze în diferite domenii cu misiunea OSCE în Moldova, cu scopul de a facilita procesul de soluționare a conflictului.

Republica Moldova promovează relații de bună vecinătate cu România și Ucraina, dezvoltându-și raporturile cu aceste țări în baza valorilor europene comune. Moldova va continua colaborarea bilaterală cu Federația Rusă în spiritul prevederilor Tratatului de prietenie și cooperare. Pentru a consolida stabilitatea și securitatea regională, Moldova va dezvolta relațiile de colaborare cu alte state în cadrul Parteneriatului Estic, Consiliului Regional de Cooperare (RCC), Organizației pentru Cooperarea Economică la Marea Neagră (BSEC), Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECF), Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică (GUAM) și al Inițiativei Central – Europene (CEI).

Un alt obiectiv stipulat în art.1.3. *„Reforme democratice, drepturile omului, statul de drept și lupta contra corupției”* se referă la continuarea cooperării Republicii Moldova cu Consiliul Europei (CoE), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și cu Uniunea Europeană în promovarea reformelor democratice, pentru a asigura supremația legii și conformitatea legislației și practicii naționale în domeniul drepturilor omului cu standardele internaționale relevante. Moldova va continua eforturile pentru a-și onora obligațiile și angajamentele asumate față de Consiliul Europei, prin punerea în aplicare a recomandărilor și a rezoluțiilor pertinente înaintate de către Comitetul de Miniștri, Adunarea Parlamentară și Congresul Puterilor Locale și Regionale, încorporate inclusiv în Planul de Acțiuni privind onorarea an-

gajamentelor Republicii Moldova față de Consiliul Europei în vederea finalizării procesului de monitorizare de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și înaintării spre dialogul postmonitorizare. În același timp, Moldova va persevera în implementarea programelor comune ale Consiliului Europei și Comisiei Europene, în scopul ajustării practicilor naționale la normele europene în domeniul electoral, al justiției, al democrației locale, al societății civile, al minorităților naționale, al libertății expresiei și mass-media. De asemenea, Moldova își va consolida eforturile în vederea combaterii corupției, inclusiv prin dinamizarea participării active în cadrul Grupului de state împotriva corupției (GRECO) și al Consiliului Regional de Cooperare.

Totodată, un subiect important al dialogului Republica Moldova-NATO este dezvoltarea cooperării în cadrul Programului de consolidare a integrității în sectorul de apărare și securitate (BII). Programul dat va ajuta Republica Moldova să sporească eficiența instituțiilor din sectorul de apărare și securitate prin oferirea asistenței pentru îmbunătățirea procesului de gestionare a resurselor financiare și umane, pentru consolidarea integrității, transparenței și reducerea riscurilor de corupție în sectorul dat.

„*Reformarea sectorului de securitate și apărare*” (art.1.4) este un alt obiectiv al Republicii Moldova, prin care statul este determinat să continue procesul de reformare și modernizare a sectorului de securitate și apărare în vederea sporirii eficienței acestuia în prevenirea riscurilor și combaterea amenințărilor la adresa securității naționale. Acest efort are și scopul de a spori nivelul de transparență a sectorului de securitate și apărare. În acest sens, Republica Moldova va întreprinde acțiuni pentru a realiza obiectivele de reformare trasate de Strategia securității naționale. O atenție deosebită va fi acordată instituțiilor-cheie ale sectorului de securitate, în special Consiliului Suprem de Securitate, în scopul sporirii rolului acestuia în calitate de autoritate națională de coordonare în sectorul de securitate și apărare. În paralel, vor fi continuate eforturile pentru finalizarea procesului de elaborare a documentelor-cadru și a celor de planificare strategică.

Important pentru Republica Moldova conform Planului este „*Controlul democratic al Forțelor Armate*” (art.1.5). Conform prevederilor articolului 1.5, Republica Moldova își edifică capacități viabile pentru garantarea securității națiunii, asigurând ca forțele sale armate să servească și să protejeze dezvoltarea democratică a statului. Acest angajament poate fi realizat prin exercitarea controlului democratic cuprinzător asupra Forțelor Armate. În acest context, vor continua acțiunile speciale pentru consolidarea rolului persoanelor civile care participă la procesul de adoptare a deciziilor la toate nivelurile în cadrul sistemului securității naționale și angajarea persoanelor civile în instituțiile militare, precum și implementarea standardelor democratice la restructurarea Forțelor Armate și promovarea accesului mass-media și al publicului la informațiile ce țin de apărare și securitate. Autoritățile moldovenești vor continua să încurajeze angajarea persoanelor civile în Ministerul Apărării și în alte instituții conexe și implicarea societății civile în examinarea subiectelor de apărare și securitate națională.

Republica Moldova, conform prevederilor art.1.6. „*Combaterea terorismului și asigurarea apărării cibernetice*”, va continua să implementeze, în conformitate cu normele și angajamentele internaționale, programe și strategii în vederea combaterii terorismului, va consolida cooperarea și coordonarea între instituțiile sale și va dezvolta relații de cooperare cu NATO, aliații și partenerii NATO. Moldova va consolida mecanismele sale de control asupra exporturilor de mărfuri cu dublă destinație și va continua să întreprindă acțiuni de combatere a spălării banilor, pentru a eficientiza lupta împotriva terorismului, a crimei organizate și a traficului de ființe umane. În acest context, Moldova va conlucra intens cu ONU, Consiliul Europei, OSCE, Interpol și cu alte organizații internaționale. Moldova va continua eforturile de consolidare a capacităților instituționale în domeniul apărării cibernetice, precum și de sporire a protecției sistemelor strategice de comunicare și informare împotriva atacurilor cibernetice. Moldova este interesată să dezvolte cooperarea cu NATO în domeniul apărării cibernetice și în combaterea noilor amenințări la adresa securității.

Prin prevederile art.1.7 „*Dezvoltarea economică și securitatea*

energetică” Republica Moldova își asumă responsabilitatea de a continua implementarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, ale Programului de activitate al Guvernului și ale documentelor de planificare strategică naționale și sectoriale. Moldova își va îmbunătăți mediul de afaceri și va consolida cooperarea cu instituțiile financiare internaționale. Vor fi depuse eforturi pentru a spori dezvoltarea economică a țării și securitatea energetică, inclusiv prin extinderea și consolidarea rețelelor de transport și de distribuție a energiei, modernizarea capacităților de generare, promovarea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie.

Nu mai puțin important pentru Republica Moldova este *cooperarea cu alte organizații internaționale* (art.1.8). Intensificarea cooperării cu Organizația Națiunilor Unite și agențiile sale specializate este unul dintre obiectivele majore ale politicii externe a Republicii Moldova. În acest sens, Moldova se va angaja activ în dialogul politic din cadrul ONU și va contribui în mod practic la eforturile comunității internaționale în sistemul ONU menite să promoveze pacea și securitatea internațională. Totodată, Republica Moldova va întreprinde acțiuni în vederea implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind rolul femeilor în asigurarea păcii și securității și va coopera cu Alianța Nord-Atlantică pentru a implementa politica NATO/EAPC în acest domeniu [11].

În acest context merită atenție lucrările Summitului NATO din 8-9 iulie 2016 de la Varșovia, considerat a fi cel mai de amploare și una dintre cele mai mari fortificări ale Alianței în estul Europei după încheierea Războiului Rece. Anexarea Crimeii de către Federația Rusă a și cauzat relansarea politicii NATO de a se fortifica în Europa de Est, în directă vecinătate a Rusiei, fapt considerat de Moscova drept o amenințare directă la adresa propriei securități [15].

Un subiect important supus discuțiilor în cadrul Summitului a fost problema privind securitatea și independența Republicii Moldova. Astfel, declarația Summitului de la Varșovia face referire și la relațiile Organizației de securitate cu Republica Moldova. Republica Moldova are dedicate în premieră două articole din cele 139 ale Declarației finale și

este cuprinsă în alte două, ca și în toate declarațiile alături de Georgia și Ucraina. Acestea sunt: în conformitate cu art.24, membrii Alianței Nord-Atlantice rămân dedicați în susținerea pentru integritatea teritorială, independența și suveranitatea Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Republicii Moldova. În acest context, NATO continuă să susțină eforturile către o rezolvare pașnică a conflictelor din Caucazul de Sud, precum și a celor din Republica Moldova, în baza principiilor și a normelor de drept internațional, a Cartei ONU și a Actului Final de la Helsinki [14].

Conform prevederilor art.82, valoarea adăugată a NATO contribuie la eforturile comunității internaționale prin abilitatea de a oferi asistență pentru reforma apărării și sfaturi în mod coerent, capacitatea recunoscută de a antrena și dezvolta forțe locale, inclusiv în cele mai dificile circumstanțe, precum și educație în domeniul apărării. Inițiativa de construcție a capacităților de apărare și conexe adoptată în Țara Galilor s-a dovedit a fi un instrument important pentru a ajuta la proiecția stabilității, oferind sprijin pentru Georgia, Irak, Iordania și Republica Moldova. Membrii NATO se angajează să dezvolte mai departe resursele adecvate și eforturile noastre de creștere a capacităților.

Acțiunile Rusiei au constituit un alt subiect major de discuție în cadrul reuniunii, iar în Declarație se afirmă că „activitățile și politicile recente ale Rusiei au redus nivelul stabilității și securității, au crescut imprevizibilitatea și au schimbat mediul de securitate,” NATO criticând dur întărirea de către Rusia a capacităților militare din peninsula Crimeea.

În cadrul Summitului Alianța a semnalizat foarte clar și explicit Rusiei că acțiunile sale în „zona gri” constituie provocări la adresa securității Alianței și determină reacții în teritoriul aliat, că sunt considerate încălcări ale regulilor dreptului internațional și ale angajamentelor Rusiei și că nu poate exista parteneriat atât timp cât acest comportament continuă. Mai mult, statelor partenere ale NATO – cu precădere Ucrainei și Georgiei care aspiră să devină membri ai NATO, Republica Moldova fiind citată în același spațiu de fiecare dată – Alianța le asigură dezvoltarea capacităților de apărare și reziliență, inclusiv prin exerciții și antrenamente pe teren. Nu este vorba

despre garanții de Securitate tip articolul 5, nu este vorba despre implicarea directă a trupelor aliate dincolo de training și exerciții, asistență în reforma sectorului de securitate, ci de sprijin pentru dezvoltarea propriilor capacități ale partenerilor și a capacității de a rezista în fața Rusiei. De asemenea, nu este de neglijat sprijinul politic – documentele aliate sunt explicate în acest sens și presiunea asupra Rusiei, inclusiv prin limbajul acestor documente, este evidentă – dar și prin afirmarea explicită a dreptului oricărui stat suveran de a alege liber soluția sa de securitate, deci de a se alătura Alianței dacă așa consideră [13].

De asemenea, problema securității Republicii Moldova este prezentă și în art.116 al Declarației finale. Conform prevederilor acestui articol, Alianța a extins în Țara Galilor Inițiativa de construcție a Capacităților de Apărare și securitate conexă pentru Republica Moldova. De atunci, aliații și partenerii au oferit expertiză și sfaturi pentru a sprijini procesul de reformă a apărării în curs pentru a întări capacitățile forțelor armate ale Republicii Moldova și ale întregului sector de apărare. Aliații rămân angajați în această întreprindere, pentru ca statul să se poată bucura de un viitor stabil, sigur și prosper în conformitate cu valorile noastre comune, împărtășite de democrațiile europene. Pentru a realiza un asemenea viitor, este important ca Republica Moldova să rămână angajată în implementarea reformelor în beneficiul cetățenilor săi.

Important în dezvoltarea cooperării Republicii cu NATO este deschiderea la 8 decembrie 2017, la Chișinău, a Biroului de legătură NATO care reprezintă o parte a dialogului politic și care va facilita identificarea domeniilor în care Moldova necesită asistență pentru a-și reforma sectoarele de apărare și de securitate, va ajuta la implementarea cu succes a proiectelor în curs de desfășurare. De asemenea, Biroul de legătură NATO are obiectivele de a intensifica dialogul pe marginea reformelor demarate, de a sprijini transformarea guvernării democratice a sectorului de apărare și de securitate, de a asigura supravegherea parlamentară și executivă; de a pune în aplicare strategia de securitate națională, precum și de a îmbunătăți sistemul național de securitate [2]. În actualul context regional, deschiderea

Biroului NATO la Chișinău este o dovadă a sprijinului oferit de către partenerii externi Republicii Moldova. Totodată, deschiderea Biroului NATO este o dovadă a creșterii importanței strategice și geostrategice a Republicii Moldova pe plan regional [6].

Astfel, calitatea de membru al NATO este unica opțiune eficientă și actuală de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova [6]. Eventuala integrare în Alianță va servi drept o etapă intermediară de dezvoltare, care prin apropierea Moldovei de statele occidentale va facilita considerabil integrarea europeană. Totodată, accesul la securitatea garantată de NATO înseamnă oportunități de investiții străine directe de circa 2 miliarde USD anual, volum de 3-4 ori mai mare decât în prezent.

Referințe bibliografice:

1. *Aderarea la NATO: avantaje și dezavantaje economice.* http://www.old.viitorul.org/libview_php?l=ro&idc=155&id=1750&t=MEDIA-DESPRE-IDIS/Politica-Externa/Aderarea-la-NATO-avantaje-si-dezavantaje-economice.
2. *Care va fi rolul biroului de legătură NATO, deschis la Chișinău.* <http://independent.md/care-va-fi-rolul-biroului-de-legatura-nato-deschis-la-chisinau/#.WIOGnzSYPIU>
3. Cebotari S., Coropcean I., Saca V. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste.* Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008. 180 p.
4. Ciobanu V., Codreanu N., Bălan Gh. *NATO. Parteneriat pentru Pace. Republica Moldova. (Studiu și documente).* Chișinău: Centrul de Cultură și Istorie Militară. Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2014.
5. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova (direcții principale de activitate) din 8 februarie 1995, nr.368-XVI.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, martie, nr.4; [http://www.mfa.md/Ro/Policy Key Elements/Politica Ext Concepția](http://www.mfa.md/Ro/Policy%20Key%20Elements/Politica%20Ext%20Conceptia); [http://www.mfa.md/Po/Politica bilaterale/relatii RM-Europa-AN.htm](http://www.mfa.md/Po/Politica%20bilateral%20relatii%20RM-Europa-AN.htm)

6. *Deschiderea Biroului NATO la Chișinău*. <http://nato.md/deschiderea-biroului-nato-la-chisinau/>
7. Doraș V., Manolache S., Teosa V. *Relațiile de colaborare ale Armatei Naționale a Republicii Moldova cu armatele altor state*. În: *Politica externă a Republicii Moldova: aspecte ale securității și colaborării regionale*. Materiale ale Simpozionului științific internațional (Chișinău, 16 -17 decembrie 1997). Chișinău: Perspectiva, 1999, p.65-81.
8. Jura C. *271 organizații internaționale*. București: C.H. Beck, 2013, p.340.
9. Marțian N. *Organizații Internaționale (Guvernamentale)*. Iași: Chemarea, 1994. 155 p.
10. *NATO: ghid informativ*. Ediție îngrijită de echipa Centrului de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova. Chișinău, 27 p.
11. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO pentru anii 2014-2016. <http://lex.justice.md/md/354433/>
12. *Republica Moldova și Integrarea Europeană. Cooperarea la Pactul de Stabilitate*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2003, p.85-88.
13. *Rezultatele Summitului NATO de la Varșovia*. <http://nato.md/rezultatele-summit-ului-nato-de-la-varsovia/>
14. *Summitul NATO de la Varșovia (8-9 iulie 2016)*. <https://www.mae.ro/node/36635>
15. *Участники саммита НАТО договорились о размещении батальонов у границ России*. În: <https://lenta.ru/news/2016/07/08/natosum/>.

Surse obligatorii:

1. Cebotari S., Coropcean I., Saca V. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*. Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008. 180 p.

2. Ciobanu V., Codreanu N., Bălan Gh. *NATO. Parteneriat pentru Pace. Republica Moldova. (Studiu și documente)*. Chișinău: Centrul de Cultură și Istorie Militară. Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2014.
3. *Conceptia politicii externe a Republicii Moldova (direcții principale de activitate) din 8 februarie 1995*, nr.368-XVI. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, martie, nr.4; [http://www.mfa.md/Ro/Policy Key Elements/Politica Ext Conceptia](http://www.mfa.md/Ro/Policy%20Key%20Elements/Politica%20Ext%20Conceptia); <http://www.mfa.md/Po/Politicabilaterale/relatiiRM-Europa-AN.htm>
4. *NATO: ghid informativ*. Ediție îngrijită de echipa Centrului de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova. Chișinău, 27 p.
5. *Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO pentru anii 2014-2016*. <http://lex.justice.md/md/354433/>
6. *Republica Moldova și Integrarea Europeană. Cooperarea la Pactul de Stabilitate*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2003, p.85-88.

Tema 16. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU ORGANIZAȚIA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA (OSCE)

Unități de conținut:

- 1. Fondarea OSCE și rolul ei în arhitectura europeană de securitate**
- 2. Instituirea Misiunii OSCE în Republica Moldova**
- 3. Activitatea Misiunii OSCE în Republica Moldova în perioada anilor 1993-2009**
- 4. Colaborarea Republicii Moldova cu OSCE la etapa actuală**

Obiective de referință:

- să relateze despre procesul de constituire a OSCE;
- să identifice specificul activității Misiunii OSCE în Republica Moldova;
- să determine obiectivele Misiunii OSCE în Republica Moldova;
- să evalueze activitatea Misiunii OSCE în Republica Moldova.

Repere de conținut:

1. Fondarea OSCE și rolul ei în arhitectura europeană de securitate

Ideea creării OSCE a apărut încă la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, când schimbările favorabile în climatul internațional au creat posibilități de a elabora bazele juridice ale securității și colaborării pe continentul european. Pentru convocarea unei întruniri paneuropene, cu participarea SUA și Canadei, în perioada 1972-1973 în Finlanda și la Geneva au avut loc consultări vizând pregătirea, modul de organizare și desfășurare a ei. La 1 august 1975, la Helsinki, este convocată la nivel înalt Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa – CSCE (din 1994 ea este redenumită în OSCE), la care participă 33 de state europene, SUA și Canada. În cadrul Conferinței a fost semnat Actul Final, cunoscut în istorie ca Acordul de la Helsinki. Cuprinzând

principiile de bază care guvernează relațiile dintre statele participante și atitudinea guvernelor respective față de cetățenii lor, precum și prevederi de cooperare în diferite domenii, Actul Final a pus bazele viitoarei evoluții a procesului CSCE, fixând principiile ce vor sta la baza relațiilor dintre statele semnatare pentru viitor. Documentul nu conține obligații juridice, ci politice, divizate în trei mari categorii, așa-numitele „coșuri”:

1. Probleme privind securitatea în Europa, la care se referă:
 - a. egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității;
 - b. nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță;
 - c. inviolabilitatea frontierelor;
 - d. integritatea teritorială a statelor;
 - e. reglementarea pașnică a diferendelor;
 - f. neamestecul în treburile interne;
 - g. respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de gândire, conștiință, religie sau convingere;
 - h. egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele;
 - i. cooperarea între state;
 - j. îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor asumate conform dreptului internațional [8, p. 265];
2. Cooperarea în domeniile economic, tehnico-științific și al mediului înconjurător;
3. Cooperarea în domeniul umanitar și în alte domenii.

Până în anul 1990 procesul inițiat la Helsinki a funcționat sub formă de conferințe periodice care elaborau norme, angajamente, precum și evaluare periodică a implementării acestora. Summitul de la Paris din 1990 a imprimat, însă, Conferinței un nou curs. În Carta de la Paris pentru o nouă Europă, CSCE era chemată să-și aducă contribuția la gestionarea schimbărilor istorice care au avut loc în Europa și să răspundă noilor sfidări ale perioadei de după Războiul Rece. Carta a deschis calea transformării CSCE într-un forum instituționalizat de dialog și negocieri, cu o structură operațională.

În vederea îndeplinirii acestor îndatoriri, au fost create o serie de oficii și instituții, reuniunile au devenit mai regulate, iar activitatea Conferinței mai structurată. În 1994, la Summitul de la Budapesta, s-a convenit ca numele Conferinței să fie schimbat în Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. Aceasta a conferit Organizației un nou impuls politic, fiind, totodată, o reflectare a dezvoltării instituționale a acesteia.

Astăzi OSCE ocupă un loc unic printre organizațiile europene de securitate, fapt datorat cuprinderii unui număr larg de state participante (57), abordării securității prin cooperare, instrumentelor sale de prevenire a conflictelor, tradiției profund statornice pentru dialog deschis și construire a consensului, precum și modalităților de cooperare bine stabilite cu alte organizații internaționale.

Prioritățile de bază ale OSCE la etapa actuală sunt următoarele:

- instituirea valorilor comune ale țărilor membre și acordarea sprijinului în edificarea unor societăți democratice, axate pe supremația legii;
- preîntâmpinarea conflictelor, restabilirea păcii și a stabilității în regiunile afectate de conflicte;
- constituirea unui sistem de securitate bazat pe cooperare [11, p.21-22].

Organele de conducere ale OSCE sunt următoarele:

Summitul șefilor de state/guverne, care se convoacă periodic.

Reuniunile miniștrilor de externe, care au loc cel puțin o dată în an;

Consiliul Permanent este forul pentru consultări politice și de adoptare a deciziilor curente. Membrii ei, reprezentanți permanenți ai statelor participante la OSCE, se întâlnesc săptămânal la Centrul de Conferințe Hofburg (Viena, Austria, țară în care se află și sediul Organizației);

Președintele în exercițiu al OSCE, căruia îi revine întreaga responsabilitate pentru activitățile executive. Președinția este asigurată prin rotație anuală de statele participante. Președintele în exercițiu, ministrul de externe al țării respective, este asistat în activitatea sa de

precedentul și viitorul președinte, împreună constituind *Troica*. Președintele în exercițiu poate numi, de asemenea, reprezentanți personali pentru anumite probleme sau situații;

Secretarul general al OSCE, care sprijină activitățile președintelui în exercițiu, el gestionează structurile și activitățile operaționale ale OSCE. Alte structuri ale OSCE mai includ: Secretariatul general; Centrul de Prevenire a Conflictelor (Viena); Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), cu sediul la Varșovia, care îndeplinește un rol activ în supravegherea alegerilor, dezvoltarea instituțiilor naționale pentru alegeri și protecția drepturilor omului; Înalțul Comisar pentru Minorități Naționale, care evaluează problemele ce pot să apară între minorități, încurajând părțile implicate la dialog (sediul se află la Haga, Olanda); Reprezentantul OSCE pentru libertatea presei, cu sarcina de a urmări evoluțiile relevante în domeniul respectiv și de a oferi statelor participante soluții în respectarea principiilor și angajamentelor OSCE în domeniul libertății de exprimare și mass-media etc.;

Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), compusă din peste 300 de membri, reprezentanți ai parlamentelor din toate statele participante, se întrunește în sesiuni anuale în iulie și pentru diferite alte reuniuni și seminarii pe parcursul anului. Adunarea examinează și adoptă rezoluții și recomandări asupra problemelor relevante pentru aria de activitate a OSCE. De asemenea, are un rol important în monitorizarea alegerilor. Secretariatul AP OSCE se află la Copenhaga (Danemarca).

Misiunile OSCE în țările membre constituie o parte componentă și deosebit de importantă a activității Organizației. Prin intermediul misiunilor se asigură prezența OSCE în țările care au nevoie de ajutor, ele constituind un mecanism pentru implementarea deciziilor politice în practică. Activitatea misiunilor cuprinde toate stadiile de dezvoltare a conflictului și include: prevenirea conflictului la stadiul incipient, diplomația preventivă, reglementarea conflictului și restabilirea post-conflict. Deși mandatul misiunilor se deosebește într-o anumită măsură între ele, în plan general acestea urmăresc două sarcini: de a contribui la demararea proceselor politice care au ca obiectiv preîntâmpinarea

ori reglementarea conflictelor, precum și de a informa comunitatea OSCE despre evenimentele care au loc în țara de amplasare a misiunii. Conținutul mandatelor misiunilor și ale altor activități pe teren, componența participanților și metodele de lucru devin tot mai variate, fapt ce denotă flexibilitatea acestui mecanism al OSCE. Însă, locul central în activitatea tuturor misiunilor aparține problemelor privind factorul uman, democratizarea și supremația legii.

Instituirea misiunilor și alte activități desfășurate pe teren se organizează, de obicei, în baza deciziilor Consiliului permanent, cu acordul țării primitoare. De regulă, misiunile se instituie, pentru început, de la 6 luni până la un an, în caz de necesitate termenul poate fi prelungit. Colaboratorii misiunilor, de obicei, sunt puși la dispoziție de către țările membre, ei fiind specialiști militari ori civili și lucrează cu statut de persoane aflate în deplasare. Misiunea este condusă de șeful acesteia; el este cetățean al uneia dintre țările membre ale OSCE, iar numirea lui este prerogativa Președintelui în exercițiu al Organizației. Activitatea misiunilor este gestionată și asigurată de Centrul pentru prevenirea conflictelor, de Secretariatul și Președintele în exercițiu al OSCE. Misiunile OSCE au început a fi utilizate de la începutul anilor '90 ai secolului trecut. În prezent sunt circa 25 de misiuni și oficii în așa țări ca Bosnia și Herțegovina, Serbia, Macedonia, Albania, Georgia, Ucraina, Republica Moldova, Azerbaidjan, Armenia, Țările Baltice, misiunea OSCE în Kosovo etc. [11, p.57-58].

2. Instituirea Misiunii OSCE în Republica Moldova

După proclamarea independenței sale, la 27 august 1991, Republica Moldova a devenit subiect de drept internațional. Către sfârșitul anului 1991 – începutul anului 1992 țara noastră a fost recunoscută de majoritatea statelor lumii, fiind admisă și în principalele organizații internaționale. La 30 ianuarie 1992 Republica Moldova a aderat la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, iar la 26 februarie același an a semnat Actul Final de la Helsinki. Chiar din momentul aderării la CSCE Republica Moldova s-a bucurat de o susținere per-

manentă din partea Organizației, în special, în problema reglementării diferendului transnistrean și retragerii trupelor militare ruse de pe teritoriul său.

Convenția moldo-rusă din 21 iulie 1992, deși a pus capăt confruntărilor armate de pe Nistru, nu a condus la reglementarea definitivă a conflictului. Liderii de la Tiraspol, contând pe sprijinul Armatei a 14-a, sabotau îndeplinirea integrală a Convenției. În raioanele de est ale Republicii Moldova continua crearea și consolidarea structurilor statale ilegale, formațiunile paramilitare create abuziv refuzând să predea întregul armament. Erau încălcate drepturile populației băștinașe: concedierea sub diferite motive, persecutarea (morală și fizică) atât a foștilor voluntari, cât și a reprezentanților organelor legale ale puterii de stat; avea loc trecerea ilegală la instruirea în școlile naționale de la grafia latină la cea chirilică etc. Toate aceste acțiuni creau obstacole serioase în instaurarea unei păci durabile în zona transnistreană.

În situația creată, conducerea Republicii Moldova a adresat, la începutul lunii august 1992, un mesaj Secretarului General al ONU, în care se conținea informația despre acțiunile forțelor distructive din raioanele de est, rugând să fie examinată posibilitatea trimerii în țara noastră a unei misiuni de observatori pentru supravegherea îndeplinirii măsurilor prevăzute de Convenție, dar și de sprijinire a procesului de restabilire a păcii în raioanele din stânga Nistrului. O adresare cu conținut analog a fost expediată și conducerii OSCE, ca organizație regională europeană.

La 14 august 1992, răspunzând solicitării de la Chișinău, Comitetul Permanent al OSCE l-a desemnat pe Adam Daniel Rotfeld, director al Institutului pentru problemele păcii din Stockholm, în calitate de reprezentant special al Președintelui în exercițiu al OSCE în Moldova. El a primit mandatul de a studia situația din estul Moldovei, de a consulta părțile cointeresate și de a elabora propuneri concrete privind ajutorul posibil al OSCE în reglementarea definitivă a conflictului.

În perioada 8-12 septembrie 1992 Misiunea OSCE, condusă de A.D. Rotfeld, a vizitat Republica Moldova (din ea mai făceau parte doi cetățeni polonezi). În cadrul vizitei membrii Misiunii au avut în-

trevederi cu conducerea Republicii Moldova, au vizitat unități ale forțelor de menținere a păcii, precum și au avut întrevederi cu conducerea administrației da la Tiraspol și cu generalul A. Lebedi – conducătorul Armatei a 14-a ruse dislocate în estul Moldovei. În urma analizei situației la fața locului, Misiunea OSCE condusă de A.D. Rotfeld a întocmit un raport care a fost difuzat statelor membre ale OSCE și discutat în cadrul ședinței Consiliului Permanent al Organizației, la 17 septembrie 1992, la Praga. În raport se indica că conflictul din estul Moldovei nu poartă un caracter interetnic (după cum prefera să prezinte evenimentele mass-media moscovită), ci politic și ideologic. Autorii raportului au subliniat că reglementarea definitivă a conflictului, cu sprijinul OSCE, trebuie să se bazeze pe următoarele principii:

1. consolidarea independenței și suveranității Republicii Moldova în frontierele ei actuale;
2. încheierea unui acord privind evacuarea trupelor rusești în termeni ce ar satisface toate părțile cointerestate;
3. respectarea necondiționată a drepturilor omului și a minorităților naționale;
4. crearea sub egida OSCE a unui mecanism internațional pentru supravegherea îndeplinirii hotărârilor adoptate.

Misiunea OSCE condusă de A.D. Rotfeld a fost continuată până la sfârșitul anului 1992 – începutul anului 1993 și în țările cointerestate: România, Ucraina și Federația Rusă, unde a avut întrevederi cu conducerea acestor state, care și-au expus poziția lor în vederea reglementării conflictului din estul Moldovei.

O decizie importantă referitor la situația din Republica Moldova a fost adoptată la reuniunea miniștrilor afacerilor externe ale țărilor OSCE, care a avut loc în decembrie 1992, la Stockholm. În ea se menționa că „miniștrii salutau diminuarea tensiunii în zona din stânga Nistrului a Republicii Moldova, luând notă, în același timp, că o soluționare politică a conflictului trebuie să fie realizată pentru stabilirea unei păci durabile în această regiune. ... Miniștrii și-au exprimat sprijinul pentru eforturile de a înlătura într-un mod pașnic și prin negocieri problemele din trecut, cum ar fi staționarea forțelor armate străine pe

teritoriul Republicii Moldova. Ei cheamă statele participante vizate să încheie, fără întârziere, un acord bilateral adecvat cu privire la statutul și retragerea neîntârziată, ordonată și completă a forțelor străine” [3, p.66-67]. Astfel, pentru prima dată o organizație internațională prestigioasă a indicat că sursa principală de conflict în estul Moldovei o constituia prezența pe teritoriul ei a trupelor străine și s-a pronunțat clar și fără echivoc pentru retragerea Armatei a 14-a de pe teritoriul Republicii Moldova, ca fiind în contradicție cu normele de drept internațional.

La 4 februarie 1993, Comitetul Permanent al OSCE, în baza examinării raportului final prezentat de A.D. Rotfeld, a hotărât să instituie o misiune în Republica Moldova. *Obiectivul* Misiunii, conform deciziei din 04.02.1993, consta în *facilitarea obținerii unei reglementări politice durabile și globale a conflictului în toate aspectele sale, bazându-se pe consolidarea integrității teritoriale a Republicii Moldova și înțelegerea referitoare la statutul special pentru regiunea transnistreană*. În perioada 1-11 martie 1993 membrii Consiliului Permanent al OSCE au examinat la ședințele lor mandatul și bugetul misiunii, care și-a început activitatea în Republica Moldova în luna aprilie același an [9, p.150-151]. Mandatul Misiunii, așa cum a fost formulat de Consiliul Permanent, consta în următoarele:

1. Facilitarea stabilirii unui cadru politic global pentru dialog și negocieri în vederea reglementării politice definitive a conflictului;
2. Colectarea informației cu privire la situație, incluzând cea militară, investigarea incidentelor specifice și evaluarea consecințelor lor politice;
3. Încurajarea negocierilor cu privire la statutul zonei transnistrene și retragerea trupelor străine;
4. Oferirea consultărilor juridice și expertizelor, precum și a unui cadru necesar soluționării politice;
5. Menținerea unei prezențe vizibile a OSCE în regiune și stabilirea contactelor cu toate părțile implicate în conflict.

În scopul îndeplinirii mandatului său, Misiunea desfășoară o activitate intensă în vederea reglementării conflictului transnistrean. Ea informează permanent Președinția OSCE și statele membre ale organizației despre situația social-economică, politică și militară din Republica Moldova, despre stadiul reglementării conflictului și procesul de retragere a formațiunilor militare și a armamentului Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova. Conform principiilor de colaborare a Misiunii OSCE cu Comisia Unificată de Control (CUC), în baza documentului semnat în 1993, membrii Misiunii „pot să se deplaseze liber în Zona de securitate, iar cu informarea prealabilă a CUC, au dreptul:

- să viziteze punctele de control trilaterale și de alt gen ale Forțelor de Menținere a Păcii (FMP);
- să viziteze formațiunile militare care fac parte din FMP, să stabilească contacte cu personalul militar al FMP;
- să viziteze alte obiective aflate în Zona de Securitate, dar care nu aparțin FMP, după primirea acordului CUC sau al instanței de resort a părții căreia aparține;
- să participe la ședințele CUC și, după punerea de acord cu CUC, să ia parte la discuții;
- să participe la alte acțiuni ale CUC nestipulate în prezentul document, în cazul când CUC adoptă o decizie în acest sens”.

În anul 1999, mandatul Misiunii OSCE în Republica Moldova a fost lărgit pentru a include asigurarea transparenței în procesul de evacuare și distrugere a munițiilor și armamentului rusesc, precum și coordonarea asistenței financiare și tehnice în această privință. Alte activități ale Misiunii includ controlul asupra armelor, chestiuni asociate cu drepturile omului și consolidarea statului de drept în Moldova, susținerea proceselor electorale, dezvoltarea unui mediu liber pentru mass-media [5]. Acordul de colaborare între Misiunea OSCE și Comisia Unificată de Control a fost ulterior prelungit, astfel că reprezentanții Misiunii au avut posibilitatea să contribuie la impulsivitatea activității CUC, atunci când ea se confrunta cu diferite probleme organizatorice și de procedură. Așadar, Misiunea OSCE în Republica Moldova, în urma

deciziilor structurilor de conducere ale Organizației, a fost împuternicită cu atribuțiile respective unei astfel de activități, ea devenind funcțională în luna aprilie 1993.

3. Activitatea Misiunii OSCE în Republica Moldova în perioada anilor 1993 – 2009

Printre activitățile deosebit de importante ale Misiunii OSCE în Republica Moldova, după cum am menționat deja, un loc aparte revine acordării serviciilor de consultanță și a celor ale experților privind elaborarea unui statut special pentru Transnistria. Misiunea a elaborat primul concept de statut pentru regiunea transnistreană deja în noiembrie 1993. Proiectul prevedea, potrivit autorilor, să constituie „o bază pentru negocieri între cele două părți aflate în conflict”; regiunea în cauză urma să obțină un „*statut special*” în urma „distribuirii echilibrate” a prerogativelor între Centru și administrația de la Tiraspol. Împuternicirile respective erau clasificate în trei categorii: prerogative exclusive ale Centrului; prerogative exclusive ale Regiunii; prerogative mixte. Prerogativele exclusive ale Centrului includeau: cetățenia (unică moldovenească), atributele de stat și imnul, politica externă, apărarea, serviciul de securitate, politica monetară. Prerogativele exclusive ale Regiunii includeau: organizarea de sine stătătoare în cadrul unui sistem regional convenit a structurilor administrative și a organelor puterii, legislația regională, bugetul regional, simbolurile regionale (folosite de rând cu cele de stat), educația, cultura.

Majoritatea prerogativelor urmau să fie cele mixte: limba (Centrul stabilește „limba de stat”, iar Regiunea specială – limbile regionale oficiale suplimentare); finanțele (serviciul fiscal unic cu o direcție regională); economia (legislația centrală de bază, politica macroeconomică centrală cu autoguvernare economică la nivel regional și local, dreptul regiunii de a face comerț exterior direct); poliția (poliție criminală, centrală, poliție regională); sistemul judecătoresc (sistem judecătoresc regional cu o instanță regională supremă de justiție subordonată Curții

Constituționale a Moldovei). Se propunea, de asemenea, asigurarea unei reprezentări proporționale a Transnistriei în Parlamentul Republicii Moldova și în alte instituții-cheie centrale, precum instanțele supreme de justiție și unele ministere.

Propunerile și sugestiile Misiunii OSCE în Moldova cu privire la statutul special al raioanelor din stânga Nistrului (Transnistria) urmau să servească drept „bază pentru negocieri între cele două părți aflate în conflict”, scopul final fiind crearea „Regiunii Speciale Transnistria ca parte inalienabilă a Republicii Moldova cu un grad considerabil de autoguvernare”. Statutul în cauză trebuia stabilit în baza unui acord între ambele părți cu sprijinul OSCE, stabilit prin legislația Moldovei și garantat prin prevederile noii Constituții. Deși concepția statutului special al Transnistriei, elaborată de Misiunea OSCE, nu a fost acceptată imediat și necondiționat de către Chișinău și Tiraspol, pentru că, în opinia unora, dădea „prea multe libertăți” regiunii, iar în opinia altora – „prea puține”, ea a trasat direcțiile și subiectele principale pentru discuțiile și negocierile ulterioare. Majoritatea recomandărilor, sugestiilor și raționamentelor formulate în raport au fost preluate și dezvoltate practic de către toți actorii implicați în proces, acestea fiind reflectate în diferite redacții și abordări în multiplele proiecte, scenarii, planuri, înțelegeri, acte oficiale și alte documente elaborate mai târziu [10, p.157-159].

Referitor la implicarea structurilor centrale ale OSCE în reglementarea problemei transnistrene, vom menționa că acesteia i-a fost acordată o atenție permanentă. Deja la reuniunea Consiliului de Miniștri al OSCE de la Roma (30 noiembrie – 1 decembrie 1993), în decizia finală părțile implicate erau îndemnate să accelereze negocierile privind acordarea unui statut special raioanelor de est ale Republicii Moldova, „în contextul independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării”, să accelereze procesul de negocieri privind retragerea neîntârziată, ordonată, completă și necondiționată a trupelor ruse, să se faciliteze activitatea Misiunii OSCE în Moldova, permițându-se urmărirea îndeaproape a negocierilor, participarea activă la sesiunile CUC, deplasarea liberă în Zona de Securitate.

În decizia Summitului OSCE de la Budapesta (decembrie 1994) a fost salutăta activitatea Misiunii OSCE în Republica Moldova și semnarea Acordului moldo-rus din 21 octombrie 1994 cu privire la retragerea trupelor ruse din Moldova; părțile au fost îndemnate să pună în vigoare Acordul cât mai curând posibil. OSCE a propus Misiunii sale în Moldova să urmărească îndeaproape implementarea Acordului moldo-rus din 21 octombrie 1994, subliniindu-se că retragerea trupelor și găsirea unei soluții pentru raioanele de est ale Republicii Moldova vor fi două procese paralele, care nu se vor împiedica reciproc. La Summitul OSCE de la Lisabona (decembrie 1996) a fost reiterată poziția vizavi de problema retragerii neîntârziată, ordonată și completă a trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, în baza Acordului din 21 octombrie 1994 și reconfirmate angajamentele Misiunii OSCE de a urmări îndeaproape implementarea acestuia, precum și participarea Misiunii în reglementarea situației din estul Republicii Moldova.

La reuniunea ministerială a OSCE de la Oslo (2-3 decembrie 1998) a fost adoptată o amplă decizie cu privire la Republica Moldova. În ea miniștrii din statele membre constatau că nu există progres în negocierile privitoare la statutul regiunii transnistrene și au chemat la revigorarea acestor negocieri, prin intermediul Misiunii OSCE în Republica Moldova și al mediatorilor. Miniștrii au insistat, de asemenea, asupra implementării complete a deciziilor relevante ale OSCE, exprimându-și îngrijorarea față de lipsa de progres în procesul de retragere a trupelor ruse dislocate în Moldova, fiind de acord că evacuarea armamentului, echipamentului, munițiilor și a altui patrimoniu militar rusesc dislocat în raioanele de est trebuie să fie primul pas în această direcție. În scopul redresării situației create, miniștrii au propus un șir de măsuri concrete [5].

Summit-ul OSCE de la Istanbul (18-19 noiembrie 1999) a fost de o importanță aparte pentru Republica Moldova. Astfel, participanții au constatat că în reglementarea problemei transnistrene nu au fost înregistrate rezultate semnificative în elaborarea statutului Transnistriei, iar rezolvarea acestei probleme trebuie să asigure suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. Administrația de la Tiraspol,

alături de alte părți, a fost chemată să continue procesul de negocieri și să dea dovadă de voință politică pentru a identifica soluția rapidă de eliminare a cauzelor conflictului.

La Summit a fost apreciată contribuția mediatorilor – Rusiei, Ucrainei și OCSE – în procesul de negocieri privind statutul viitor al Transnistriei în componența Republicii Moldova. Țările participante la OSCE, „amintind despre deciziile întâlnirilor la nivel înalt de la Budapesta și Lisabona, precum și ale reuniunii ministeriale de la Oslo, au declarat din nou că așteaptă evacuarea rapidă, organizată și completă a trupelor ruse din Moldova. *„Participanții au salutat angajamentul Federației Ruse de a încheia evacuarea trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova către sfârșitul anului 2002”*. De asemenea, a fost salutăată și disponibilitatea Republicii Moldova și a OSCE de a contribui la acest proces, în măsura posibilităților lor [7]. Importanța acestei decizii consta în faptul că pentru prima dată într-un cadru multilateral, de comun acord cu Federația Rusă, au fost fixate date concrete privind retragerea trupelor ruse din Republica Moldova. Totodată, Rusia și-a asumat angajamentul asupra retragerii din țara noastră, în baza documentului internațional obligatoriu, precum este Tratatul Forțelor Armate Convenționale în Europa (FACE), a armamentului ce cădea sub incidența acestuia. Nu mai puțin important este că pe parcursul negocierilor și adoptării documentelor Summitului retragerea completă a trupelor ruse din Republica Moldova nu a fost condiționată de reglementarea politică a conflictului transnistrean.

După cum este cunoscut, retragerea trupelor și a armamentului rusec din Transnistria a fost stopată după anul 2003, deoarece Moscova era nemulțumită de neacceptarea de către Chișinău, în toamna aceluiași an, a așa-numitului „Memorandum Kozak”, care prevedea federalizarea Moldovei, cu păstrarea unei baze militare ruse până în anul 2020. Însă, și în aceste condiții Misiunea OSCE în țara noastră și-a continuat activitatea, contribuind la menținerea dialogului între părți, pentru continuarea negocierilor și identificarea unor soluții acceptabile în reglementarea conflictului. În anul 2004 a apărut o criză cauzată de acțiunile represive ale autorităților de la Tiraspol împotriva a 8 școli

cu predare în grafie latină din Transnistria, care se aflau sub jurisdicția Ministerului Educației de la Chișinău. Din acel an Misiunea exercită și monitorizarea funcționării acestor școli, acționând în calitate de mediator între părți pentru rezolvarea problemelor existente și preîntâmpinarea altor situații de criză. Misiunea acordă asistență în problemele ce țin de asigurarea libertății mass media, ocrotirea persoanelor supuse torturii de pe ambele maluri ale Nistrului, precum și realizarea altor reforme democratice în Moldova.

Misiunea a devenit forța motrice în asigurarea continuării contactelor în formatul „5+2”, care s-a instituționalizat în anul 2005, prin includerea în procesul de negocieri a SUA și a Uniunii Europene, în calitate de observatori, de rând cu părțile aflate în conflict – Republica Moldova și Transnistria, și a mediatorilor – OSCE, Federația Rusă și Ucraina. Cu eforturile Misiunii după anul 2006 au fost continuate întâlnirile neoficiale ale participanților la negocieri, pentru a consolida măsurile de încredere între părți și de revenire la masa negocierilor. Misiunea a contribuit și la instituirea contactelor directe între reprezentanții politici ale părților. În septembrie 2011 eforturile Misiunii s-au încununat cu succes, fiind adoptată decizia de reluare oficială a negocierilor în formatul „5+2” [5].

4. Colaborarea Republicii Moldova cu OSCE la etapa actuală

După reluarea negocierilor asupra reglementării problemei transnistrene în 2011, OSCE a reușit să activeze și discuțiile asupra conflictului transnistrean în cadrul reuniunilor ministeriale anuale ale Organizației. Astfel, în decembrie 2012, la Dublin (Irlanda) a fost adoptată o Declarație a Consiliului de Miniștri al OSCE cu privire la negocierile de reglementare a conflictului transnistrean. În document a fost reafirmat sprijinul statelor membre ale OSCE pentru o reglementare cuprinzătoare, echitabilă și viabilă a conflictului, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, și

elaborarea unui statut special al Transnistriei. Statele participante și-au exprimat speranța privind avansarea negocierilor pe toate cele trei teme incluse în agenda formatului „5+2”, respectiv: aspectele social-economice; chestiuni umanitare și cele privind drepturile omului; reglementarea cuprinzătoare a conflictului, inclusiv subiecte instituționale, politice și de securitate. Declarația îndemna părțile să sporească eforturile pentru elaborarea și implementarea unor măsuri de consolidare a încrederii, inclusiv prin eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a persoanelor, bunurilor și serviciilor. Totodată, mediatorii și observatorii în procesul de negocieri au fost chemați să intensifice eforturile coordonate și să utilizeze potențialul de care dispun pentru avansarea progresului în reglementarea conflictului [3].

Adoptarea unui asemenea document în cadrul reuniunilor ministeriale ale OSCE a constituit un pas pozitiv, deoarece după o pauză de 10 ani s-a reușit să se ajungă la un consens ale statelor membre față de problema transnistreană. Declarația ministerială reiterează rolul-cheie al OSCE în reglementarea conflictului transnistrean, fiind apreciată drept un jalon important în crearea climatului internațional favorabil pentru soluționarea acestei probleme grave din raioanele de est ale Republicii Moldova. Vom remarca că declarații analoage vizând problema transnistreană au mai fost adoptate și la reuniunile miniștrilor afacerilor externe ai statelor membre ale OSCE, care s-au desfășurat în anul 2013 (Kiev), 2014 (Bazel), 2015 (Belgrad).

După evenimentele din Ucraina de la sfârșitul anului 2013 – începutul anului 2014, dar și semnării de către Republica Moldova a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, s-au conturat elemente noi în reglementarea problemei transnistrene, precum și a activității OSCE. Pe de o parte, administrația de la Tiraspol, deși a fost nevoită să adere la Zona de liber schimb Republica Moldova – UE, sub diferite motive, practic, se eschivează de la negocieri în formatul „5+2”, iar în consultările politice cu Chișinăul refuză să abordeze problemele politice de reglementare definitivă a conflictului; pe de altă parte, două state mediatore – Federația Rusă și Ucraina – se află în prezent *de facto* în stare de război, fapt ce complică și mai mult identificarea

unei soluții de compromis în formatul actual de negocieri „5+2”, deoarece deciziile la masa tratativelor se adoptă în bază de consens.

În anul 2016 Președinția în exercițiu la OSCE a fost exercitată de către Germania – actor important al relațiilor internaționale, care a depus eforturi pentru a intensifica procesul de negocieri în problema transnistreană. În acest sens pot fi remarcate încercările Germaniei de a fi abordate la negocieri problemele politice, în cadrul vizitei la Chișinău și la Tiraspol, a lui Cord Meier - Klodt, Reprezentantul special al Președintelui în exercițiu al OSCE, care a avut loc în februarie 2016 [6], dar și desfășurarea la Berlin, în perioada 2-3 iunie 2016, a unei runde de negocieri în format „5+2”, după o pauză de doi ani. Însă, aceste eforturi nu s-au soldat cu rezultate semnificative, partea transnistreană în continuare nu acceptă discuțiile pe problemele de esență ale reglementării conflictului.

Reuniunea ordinară a Consiliului ministerial al OSCE s-a desfășurat la Hamburg (Germania) în perioada 8-9 decembrie 2016. Printre documentele adoptate la reuniune se evidențiază „Declarația cu privire la negocierile în procesul de reglementare transnistreană în formatul „5+2””. Documentul a reafirmat poziția fermă a statelor participante la OSCE de a identifica o soluție comprehensivă, pașnică și durabilă a conflictului transnistrean, bazată pe suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, în frontierele sale recunoscute la nivel internațional, cu determinarea unui statut special pentru regiunea transnistreană, în măsură să garanteze drepturile fundamentale ale locuitorilor din regiune.

Cu referire la formatul „5+2”, în Declarație este salută reluarea reuniunilor oficiale ale Conferinței permanente pe probleme politice în procesul de reglementare transnistreană, fiind subliniată necesitatea avansării negocierilor. Totodată, este făcut un apel la părți să-și conjuge eforturile cu reprezentanții politici împuterniciți cu puteri depline, în mod constructiv și regulat, întru obținerea unor rezultate palpabile pe toate cele trei coșuri ale agendei convenite: a) probleme social-economice; b) aspecte generale de drept, umanitare și drepturile omului; c) reglementarea comprehensivă a conflictului, inclusiv

aspectele instituționale, politice și de securitate. De asemenea, părțile au fost îndemnate să asigure continuitatea procesului de negocieri, să sporească eficiența acestuia și să contribuie la organizarea unei activități sistematice a reprezentanților politici și a grupurilor sectoriale pentru asigurarea unor noi evoluții, antrenându-se plener în proces, în cadrul platformelor de dialog existente și al parametrilor internaționali agreeți. Un îndemn în acest sens a fost adresat mediatorilor și observatorilor, dar și Austriei, țară care a preluat Președinția în exercițiu la OSCE pentru anul 2017.

La reuniunea ministerială de la Hamburg delegația Republicii Moldova a menționat necesitatea adaptării organizației la noile realități, în contextul evoluțiilor în spațiul de securitate al OSCE, consolidarea capacităților ei în vederea prevenirii și gestionării crizelor din regiune, precum și riscul perpetuării ostilităților din estul Ucrainei asupra mediului regional de securitate. Referitor la diferendul transnistrean, a fost subliniată necesitatea demarării discuțiilor în procesul de negocieri pe chestiuni politice, legate de statutul juridic special al regiunii transnistrene, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. A fost subliniată și necesitatea retragerii trupelor și munițiilor Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, precum și oportunitatea inițierii unei discuții privind transformarea actualei operațiuni de menținere a păcii într-o misiune civilă cu mandat internațional [2].

În februarie 2017 Președintele în exercițiu al OSCE, ministrul de Externe al Austriei S.Kurt, s-a aflat într-o vizită în Republica Moldova. La întrevederile cu oficialul european, autoritățile de la Chișinău și-au exprimat disponibilitatea de a continua negocierile în formatul „5+2”, pentru a identifica o soluție viabilă în reglementarea definitivă a problemei transnistrene. Poziția țării noastre la negocieri este cunoscută: soluționarea conflictului pe cale pașnică, prin elaborarea unui statut juridic special pentru regiunea transnistreană, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova [12].

Așadar, putem concluziona că deși OSCE este integrată plener, deja pe parcursul a peste 25 de ani, în reglementarea conflictului trans-

nistrean, până în prezent nu s-a reușit să se identifice măsuri eficiente de rezolvare a acestuia. În acest context susținem opinia cercetătorului V.Juc, care consideră că OSCE nu dispune de pârghiile necesare pentru identificarea unei soluții durabile a conflictului din raioanele de est. Instituția nu beneficiază de susținerea tuturor marilor puteri, în special a Federației Ruse; ea nu dispune nici de capacitate politică proprie, nici de mecanisme eficiente menite să asigure implementarea deciziilor asumate [4, p.155-156]. Însă, OSCE continuă să rămână o platformă importantă de negocieri, deoarece antrenează în aplanarea conflictului transnistrean actori internaționali relevanți, care pot să contribuie, în cazul găsirii unei formule unanim acceptate, la rezolvarea lui finală.

Referințe bibliografice:

1. Căldare Gh., Negară L. *Probleme de strategie și tactică diplomatică*. În: Conflictul din Transnistria: adevărul așa cum a fost el. Materialele Conferinței științifico-practice. Chișinău, 12-13 ianuarie 1993. Chișinău: Logos, p.60-68.
2. *Consiliul Ministerial al OSCE salută reluarea negocierilor în formatul „5+2” și îndeamnă părțile să sporească eficacitatea procesului*. www.gov.md
3. *Declarația Consiliului de Miniștri al OSCE cu privire la negocierile în format „5+2”*. www.gov.md
4. Juc V. *Securitatea națională și politica externă a Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău: Institutul de cercetări juridice și politice al Academiei de Științe a Moldovei, 2015. 197 p.
5. *Misiunea OSCE în Moldova*. www.osce.org/moldova
6. *Omul săptămânii – Cord Meier-Klodt*. tribuna.md. din 21.02.2016.
7. *OSCE. Întâlnirea la nivel înalt*. Istanbul, 1999, 19 noiembrie.
8. Petrencu A. *Istorie universală. Epoca contemporană*. Chișinău: Știința, 1995. 270 p.

9. Solomon C. *Rolul OSCE în menținerea stabilității în Republica Moldova*. În: Moldova, România, Ucraina: integrarea în structurile europene. Materialele Simpozionul științific internațional. Chișinău: 15-16 octombrie 1999, p.149-158.
10. Stăvilă I. *Evoluția reglementării conflictului transnistrean*. În: Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chișinău: Cartdidact, 2009, p.153-176.
11. *Справочник ОБСЕ*. Виена, 2000. 243 с.
12. www.gov.md

Surse obligatorii:

1. Căldare Gh., Negară L. *Probleme de strategie și tactică diplomatică*. În: Conflictul din Transnistria: adevărul așa cum a fost el. Materialele Conferinței științifico-practice. Chișinău, 12-13 ianuarie 1993. Chișinău: Logos, p.60-68.
2. Solomon C. *Rolul OSCE în menținerea stabilității în Republica Moldova*. În: Moldova, România, Ucraina: integrarea în structurile europene. Materialele Simpozionul științific internațional. Chișinău, 15-16 octombrie 1999, p.149-158.
3. *Misiunea OSCE în Moldova*. www.osce.org/moldova.
4. *Declarația Consiliului de Miniștri al OSCE cu privire la negocierile în format „5+2”*. www.gov.md din 07.12.2012.
5. Juc V. *Securitatea națională și politica externă a Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău: Institutul de cercetări juridice și politice al Academiei de Științe a Moldovei, 2015. 197 p.

Tema 17. COLABORAREA REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ

Unități de conținut:

- 1. Uniunea Europeană pe harta politică a lumii**
- 2. Colaborarea Republicii Moldova cu UE în anii 1998-2009**
- 3. Negocierea și conținutul noilor acorduri moldo-comunitare**
- 4. Probleme și priorități în colaborarea Republicii Moldova cu UE la etapa actuală**

Obiective de referință:

- să explice esența și eficacitatea colaborării Republicii Moldova cu UE în perioada anilor 1998-2009;
- să demonstreze esența APC;
- să distingă esența politică a „noii vecinătăți” a UE;
- să determine modalitățile de realizare a Planului de Acțiuni Republica Moldova – UE;
- să aprecieze nivelul de colaborare a țării noastre cu UE la etapa actuală (în baza Programului de guvernare al AIE);
- să înainteze sugestii privind dinamizarea integrării Republicii Moldova în UE.

Repere de conținut:

1. Uniunea Europeană pe harta politică a lumii

La etapa actuală, Uniunea Europeană este din punct de vedere economic un actor mondial de prim rang. Astfel, în 2014 Produsul Intern Brut al UE a înregistrat cifra de 18,398 trilioane de dolari; or, cota comunităților europene constituia circa $\frac{1}{4}$ din producția mondială [8], fiind în acest sens cea mai mare economie mondială. Cu un număr de peste 500 milioane de oameni, populația Uniunii Europene este a treia ca mărime din lume, după China și India. Întinderea sa, ca și impactul său din punct de vedere comercial, economic și financiar, fac din UE

o putere importantă pe plan mondial. Aceasta realizează cea mai mare parte a comerțului mondial, furnizând anual peste 50% de asistență financiară și consultanță pentru țările mai sărace [13, p.3].

Uniunea Europeană a elaborat și promovează activ o politică externă și de securitate eficientă, incluzându-se în misiuni de gestionare a crizelor și de menținere a păcii pe toate continentele. Vocea oficialilor europeni este auzită la toate forurile internaționale, UE participând activ la rezolvarea celor mai acute probleme de importanță globală. Nu este o exagerare dacă am sublinia că contribuția Europei la menținerea și consolidarea păcii în plan mondial, protecția mediului ambiant, combaterea terorismului, reglementarea și prevenirea crizelor etc. este apreciată pe bună dreptate ca fiind de o valoare substanțială pentru întreaga lume.

Uniunea Europeană oferă cetățenilor săi stabilitate, prosperare și garantează drepturile omului la cele mai înalte standarde universale. Țările comunitare lucrează împreună cu partenerii lor într-o lume interdependentă, fortificând avantajele oferite de deschiderea piețelor, de creșterea economică și de un sistem politic bazat pe responsabilitate socială și democrație. Misiunea Uniunii Europene pentru sec. XXI constă în următoarele:

- a. garantarea păcii, a prosperității și a stabilității pentru europeni;
- b. consolidarea reunificării continentului;
- c. asigurarea securității pentru cetățenii săi;
- d. promovarea unei dezvoltări economice și sociale echilibrate;
- e. soluționarea provocărilor globalizării și preservarea identității popoarelor europene;
- f. favorizarea valorilor europene, precum dezvoltarea durabilă și protecția mediului, respectarea drepturilor omului și a economiei sociale de piață.

Însă, Uniunea Europeană se confruntă la etapa actuală și cu un șir de probleme. La acestea am atribui chestiunea *admiterii în UE* a noi membri, cum ar fi țările din Balcanii de Vest (Macedonia, Muntenegru, Albania, Serbia, Bosnia și Herțegovina), dar și Turcia. În UE sunt tot mai puternice vocile „euroscepticilor”, care consideră că lărgirea

Organizației va conduce la irosirea fondurilor, dar și faptul că nu toate țările candidate la aderare corespund criteriilor de admitere; de asemenea, se ia în calcul că o Europă extinsă ar avea nevoie de o nouă constituție/un nou tratat, pentru a asigura funcționalitatea structurilor comunitare într-o nouă formulă, iar practica a demonstrat că elaborarea unor asemenea documente este un proces dificil.

O altă problemă a UE este cea *economico-financiară*. În mai multe țări comunitare, ca Spania, Portugalia, Grecia, Italia etc., se constată o recesiune economică. Chiar și în Germania, considerată ca fiind „motorul economic” al Uniunii, se înregistrează o creștere economică modestă, de doar 0,5% anual. Unele dintre ele, cum ar fi Grecia, au serioase probleme de ordin financiar, fiind nevoite să apeleze la credite de la organizațiile financiare internaționale. Aceste procese generează tensiuni sociale acute, se înregistrează mișcări de protest care capătă forme destul de violente.

În prezent, statele Uniunii Europene se confruntă deja de mai mulți ani cu problemă *migrației*, care generează imense dificultăți de ordin social, economic, financiar etc. Migranții din unele țări africane, dar și din cele în care au avut loc conflicte militare (Siria, Afganistan, Iemen, Irak și a.) au invadat, practic, Europa (cca 1 milion anual), solicitând azil politic și dreptul de a fi plasați în câmpul muncii (problema migrației a fost una dintre cauzele deciziei Marii Britanii de a părăsi UE). Deși conducerea UE a întreprins măsuri destul de variate (de ordin financiar, dar și prin elaborarea unor cote pentru a distribui migranții în țările comunitare), problema stopării migrației masive în țările europene este încă destul de complicată.

Alte probleme ale Uniunii Europene se referă la aspectele de ordin *demografic*, deoarece are loc procesul de îmbătrânire a populației și de reducere a natalității; totodată, se conturează și fenomenul absenteismului politic (la ultimele alegeri din Parlamentul European din 2014 au participat la vot doar 42,5% din alegători). În acest context sunt tot mai frecvente vocile adepților unor reforme instituționale ale UE, care ar contribui la democratizarea structurilor comunitare. Desigur, aceste și alte probleme sunt permanent în atenția factorilor de decizie de la

Bruxelles, care întreprind în ultimii ani măsuri energice pentru a revigora activitatea Uniunii Europene, asigurând funcționarea ei eficientă, în concordanță cu necesitățile trecutului.

2. Colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în anii 1998-2009

Primul document juridic de colaborare a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană a fost *Acordul de Parteneriat și Cooperare* (APC), semnat la 28 noiembrie 1994 și intrat în vigoare la 1 iulie 1998, pentru o perioadă de 10 ani. Obiectivele de bază ale APC constau în următoarele: dezvoltarea dialogului politic, promovarea comerțului și a investițiilor, cooperarea în domeniile legislativ, economico-financiar și social-cultural, susținerea de către UE a eforturilor Republicii Moldova de a trece la economia de piață. Însă, APC s-a dovedit a fi în practică o formă juridică fără substanță și motivația necesară pentru realizarea obiectivelor propuse. În urma extinderii sale consecutive în Europa Centrală și de Est, UE s-a apropiat nemijlocit de spațiul ex-sovietic al Europei de Est, iar interesul ei pentru stabilitatea, prosperitatea și securitatea statelor din această regiune a crescut considerabil. Ca rezultat, în mai 2004 UE a elaborat Politica Europeană de Vecinătate (PEV) pentru statele vecine din Europa de Est și bazinul Mării Mediterane, având ca scop crearea unui cerc de state prietene, stabile și prospere în jurul său. PEV nu a schimbat cadrul juridic al relațiilor Moldovei cu UE. APC a rămas acordul de bază al parteneriatului moldo-comunitar, dar a fost echipat cu un document politic în forma unui Plan de Acțiuni UE – Moldova (PAUEM), destinat accelerării reformelor politice, economice și sociale în țara noastră, în schimbul aprofundării relațiilor sale cu UE.

În opinia specialiștilor în domeniu, APC s-a înscris în eforturile Moldovei de a consolida fragila sa independență. Analizat din această perspectivă, Acordul a contribuit la consacrarea țării noastre ca partener al UE. Prin APC Moldova a reușit să imprime pondere statutului

său de actor al vieții internaționale și credibilitate imaginii sale de stat adept al valorilor democratice. Acceptând să semneze primul acord de cooperare cu Moldova, UE a acordat tânărului stat o notă pozitivă pentru eforturile în domeniul democratizării. Astfel, prin intermediul APC UE s-a angajat să susțină eforturile Republicii Moldova orientate spre consolidarea democrației sale și spre tranziția la economia de piață. La rândul său, Moldova s-a angajat să respecte valorile democratice, principiile dreptului internațional, ale drepturilor omului și ale economiei de piață, toate fiind elemente esențiale ale APC.

În conformitate cu prevederile APC, dialogul instituționalizat între Republica Moldova și UE se realiza prin intermediul următoarelor structuri ierarhizate în trei trepte:

- Consiliul de Cooperare, la nivel de miniștri;
- Comitetul de Cooperare, la nivel de înalți funcționari;
- Comitetul Parlamentar de Cooperare, la nivel de membri ai Parlamentului European și ai Parlamentului Republicii Moldova.

Responsabilitățile principale ale acestor instituții au constatat în monitorizarea implementării APC în domeniile politic, economic, juridic, financiar, social și cultural. În acest mod, dialogul a fost extins în toate sferele de cooperare de interes comun. În domeniul cooperării economice APC a acordat Moldovei clauza privind tratamentul națiunii celei mai favorizate cu privire la tarifele pentru bunuri și a introdus concomitent noi elemente de natură să faciliteze schimburile comerciale între Moldova și UE. În baza Acordului, UE a introdus tranzitul liber pentru mărfuri, a liberalizat circulația pentru unele tipuri de capital, formulând perspectiva creării unei zone de liber schimb moldo-comunitară.

Este de menționat că, conform prevederilor APC, Moldova s-a angajat să întreprindă măsurile necesare pentru creșterea compatibilității graduale a legislației sale cu cea a Uniunii Europene. Astfel, APC a inițiat o nouă componentă a cooperării, și anume: armonizarea legislației naționale la cea comunitară, declarată esențială pentru consolidarea legăturilor economice ale Moldovei cu UE. Această dimensiune este deosebit de importantă, deoarece consolidarea și diversificarea

legăturilor economice și comerciale nu mai era un scop în sine, acestea fiind mai degrabă mijloace pentru a crea o largă simetrie de dezvoltare între Republica Moldova și Uniunea Europeană în toate domeniile de cooperare, inclusiv cel al armonizării legislative [4, p.49-50].

APC nu a satisfăcut, însă, așteptările clasei politice da la Chișinău, deoarece nu oferea Moldovei o perspectivă clară de integrare europeană, așa cum prevedeau acordurile de asociere semnate în anii '90 de către țările Europei Centrale și de Est cu Uniunea Europeană, care prevedeau acțiuni concrete de pregătire a acestora pentru aderarea lor finală la UE. Totodată, țara noastră nu a reușit să realizeze integral toate obiectivele stabilite în aceste acorduri, înregistrându-se lacune substanțiale în mai multe domenii de importanță strategică pentru apropierea graduală de UE, cum ar fi: independența justiției, combaterea corupției, respectarea drepturilor omului, libertatea mass-mediei, combaterea traficului de ființe umane, îmbunătățirea climatului investițional etc. [11, p.35].

O nouă oportunitate pentru Moldova în procesul apropierei de structurile europene a constituit-o includerea ei, alături de încă 5 state din Europa de Est (Ucraina, Belarus, Georgia, Armenia și Azerbaidjan), în Parteneriatul Estic (PE). Semnat de către Republica Moldova la Praga, la 7 mai 2009, noul angajament cu UE nu oferă celor 6 state o promisiune clară de aderare la comunitățile europene, însă aduce noi oportunități de aprofundare a relațiilor de parteneriat dintre UE și statele semnatare. Astfel, se stipulează că de un tratament preferențiat vor beneficia țările care nu doar declară că doresc să adere la UE, dar care sunt gata să-și asume și să îndeplinească angajamente de ordin politic, instituțional, legislativ, economic și social necesare pentru materializarea acestui deziderat. Analizat din această perspectivă, pentru Republica Moldova o importanță deosebită reprezintă următoarele dimensiuni ale PE, care prin conținutul lor apropie țările participante de comunitatea europeană. Acestea sunt următoarele.

1. Negocierea unor *Acorduri de asociere* cu cele 6 state în scopul de a crea o strânsă conexiune politică între țările semnatare și UE, care vor contribui la promovarea convergențelor legislative și instituționale în baza legislației și standardelor comunitare, avansând cooperarea în

așa domenii ca politica externă și de securitate comună, dar și politica de securitate și apărare a UE. Noile acorduri nu vor fi, însă, negociate automat cu toate statele membre ale PE, ci doar cu acelea care vor da dovadă de progrese suficiente la capitolele democrație, consolidarea statului de drept, respectarea drepturilor omului etc.

2. Acordurile de asociere vor conține prevederea privind perspectiva *integrării economice* a statelor vizate în piața comună a UE. În acest sens se prevedea instituirea unei Zone Aprofundate și Coplehensive de Comerț Liber, care va acoperi întreg comerțul (produse agricole, industriale, servicii, proprietate intelectuală), inclusiv energia. În acest sens se va armoniza cadrul regulator intern cu cel comunitar în domeniul comerțului, iar în perspectivă – crearea unei Comunități Economice de Vecinătate.

3. UE va iniția cu statele din PE pacte de mobilitate și securitate, care vor include condiții obligatorii de îndeplinit pentru a facilita mobilitatea populației din statele semnatare în spațiul comunitar, contribuind la *liberalizarea treptată a regimului de vize cu UE*.

4. Noile acorduri vor conține prevederi referitoare la creșterea „*interdependenței energetice*” cu UE. În paralel, Moldova și Ucraina vor fi sprijinite să finalizeze negocierile privind aderarea lor la Comunitatea Energetică Europeană. Totodată, Moldova va fi încurajată să semneze cu UE un memorandum de înțelegere în domeniul energiei electrice, care va include măsuri de sprijinire și monitorizare a securității activităților de furnizare și tranzitare a energiei, da și a securității infrastructurii energetice.

5. În cadrul PE se prevedea și instituirea unui nou *cadru multilateral* de cooperare între UE și statele membre, care va fi mai mult decât un for de dialog, deoarece va permite facilitarea elaborării și realizării unor acțiuni comune, pentru a face față în mod solidar unor provocări comune. Structura viitorului cadru multilateral de cooperare includea 3 trepte:

- reuniuni bianuale la nivel de șefi de stat și de guvern;
- reuniuni anuale la nivel de miniștri de externe din țările UE și PE, pentru evaluarea progreselor în activitatea statelor membre și trasarea de noi obiective;

- reuniuni la nivel de înalți funcționari, desfășurate pe 4 platforme tematice de cooperare, și anume: democrația, buna guvernare și stabilitatea; integrarea economică și convergența cu politicile UE; securitatea energetică; contactele interumane.

6. PE prevedea și creșterea *resurselor financiare* alocate de UE celor 6 state, astfel că până în 2020 cheltuielile *per capita* urmau să se majoreze de la 6 la 20 de euro, iar suma cheltuielilor UE se va ridica la 2,1 miliarde de euro. Acești bani urmau să fie utilizați pentru promovarea democrației și buneii guvernări, consolidarea capacităților administrative de cooperare cu UE, dezvoltarea și integrarea economică în piața comunitară, mobilitatea cetățenilor din PE spre UE, energetica etc. [4, p.74-76].

3. Negocierea și conținutul noilor acorduri moldo-comunitare

După alegerile parlamentare din 29 iulie 2009, soldate cu victoria partidelor de orientare liberal-democrată, în Republica Moldova a fost constituită Alianța pentru Integrare Europeană, care a abordat problematica integrării europene într-o manieră calitativ nouă. Programul de activitate al noului Executiv a inclus un șir de acțiuni în care vectorul european era determinat ca prioritate de bază în politica externă. În decembrie 2009 a avut loc reuniunea Consiliului de Cooperare Republica Moldova – Uniunea Europeană, care a apreciat pozitiv intențiile țării noastre de a se apropia de spațiul comunitar. La reuniune a fost adoptată decizia de a începe negocierile privind elaborarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, care urma să înlocuiască APC. În ianuarie 2010 a avut loc prima rundă de negocieri privind elaborarea Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu UE. Astfel, a fost dat startul negocierilor dintre țara noastră și Uniunea Europeană în vederea creării noului cadru juridic de colaborare moldo-comunitară.

Negociatorii Acordului au fost divizați în patru grupuri tematice de lucru, și anume: 1) Dialogul politic și reformele, cooperarea în

domeniul politicii externe și de securitate; 2) Cooperarea economică, sectorială și financiară; 3) Justiția, libertatea și securitatea; 4) Contactele interumane. Din denumirea grupurilor de lucru putem aprecia că accentul a fost pus pe cele mai importante domenii în care se necesita o reformare profundă pe dimensiunea internă. În procesul negocierilor ambele părți au convenit că UE va acorda asistență și suport financiar în promovarea și realizarea în Republica Moldova a reformelor structurale, politice și administrative [1, p.198-201].

Negocierile asupra Acordului de Asociere (AA) dintre Republica Moldova și UE s-au desfășurat pe parcursul a circa 3,5 ani, în cadrul a 15 runde, fiind finalizate în vara anului 2013. La 29 noiembrie 2013 Republica Moldova a fost invitată la Summitul Parteneriatului Estic de la Vilnius, în cadrul căreia a fost parafat Acordul de Asociere Republica Moldova – UE. La 27 iunie 2014 țara noastră a semnat Acordul de Asociere cu UE, care la 2 iulie același an a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova, iar ulterior a fost ratificat și de Parlamentul European. Prevederile de bază ale Acordului de Asociere la dimensiunea politică prevedeau următoarele:

- UE salută alegerea europeană a Moldovei, inclusiv angajamentul de a dezvolta o democrație durabilă și o economie de piață. Asocierea politică și integrarea economică a Moldovei în cadrul UE vor depinde de progresul în implementarea AA, în domeniile politic, economic și justiție ale UE;

Principiile generale care vor forma baza politicilor interne și externe ale Asocierii moldo-comunitare se defineau astfel:

- Respectul pentru principiile democratice, drepturile omului, libertățile fundamentale și statul de drept;
- Promovarea respectului pentru principiul suveranității și al integrității teritoriale, inviolabilitatea hotarelor și independența, precum și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă;
- De asemenea, principiile unei economii de piață, buna guvernare, lupta cu corupția, lupta împotriva diferitelor forme de crimă organizată transnațională și a terorismului, promovarea unei dezvoltări durabile, sunt importante pentru consolidarea

relațiilor dintre UE și Moldova și vor sta la baza acestei cooperări.

În continuare AA prevedea acțiuni concrete pe dimensiunile: Dialogul politic și reformele, cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate comună; Justiție, libertate și securitate; Cooperare economică și sectorială; Comerțul și aspectele ce țin de comerț (DGETA); Prevederi finale și instituționale; Cooperare financiară [12, p.9-27]. Semnarea Acordului de Asociere, iar mai apoi și realizarea lui integrală oferea Moldovei o șansă reală de a ieși din zona „gri” a Europei și de a intra în rândul țărilor civilizate.

Referitor la negocierile privind crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), acestea au fost lansate la începutul anului 2012, fiind desfășurate în cadrul a 6 runde de negocieri, astfel că în iunie 2013 ele au fost finalizate [14].

Avantajele ZLSAC pentru Moldova:

Pentru exportatori:

- acces nelimitat pe piața comunitară, fără restricții de import, al produselor agricole și industriale;
- eliminarea taxelor vamale;
- dezvoltarea cadrului juridic național în domeniul concurenței;
- posibilitatea acordării asistenței tehnice și financiare din partea UE.

Pentru importatori:

- acces la rețelele internaționale de distribuție și lansarea afacerilor pe plan internațional;
- creșterea investițiilor străine directe;
- perfecționarea cadrului juridic bilateral – baza esențială a dezvoltării relațiilor de afaceri.

Pentru consumatori:

- acces la un asortiment de produse mai extins;
- prețuri reduse în rezultatul intensificării concurenței;
- calitatea mai înaltă a produselor autohtone și de import.

În afară de avantajele enumerate, pentru Republica Moldova este important să se țină cont și de aplicațiile ZLSAC asupra performanțelor economice ale statului, fapt ce se va reliefa în mod nemijlocit asupra bunăstării generale a țării. În acest sens, efectele implementării ZLSAC ar conduce la o creștere a exporturilor cu 16%, iar a importurilor – cu 8%. Mai mult decât atât, creșterea estimată a PIB-ului va constitui valoarea de 5,4% pe termen lung [2, p.97]. De menționat și faptul că colaborarea strânsă a Republicii Moldova cu UE ar contribui nu doar la creșterea performanțelor pe segmentul economic, dar și la sporirea atractivității țării noastre pentru potențialii investitori, inclusiv din partea organizațiilor financiare internaționale.

O componentă a noului cadru juridic de colaborare a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană a fost și Acordul pentru liberalizarea regimului de vize. În perioada 2011 – noiembrie 2013, negocierii moldoveni și cei comunitari au evaluat în cadrul a 5 rapoarte de progres activitățile care au fost incluse în Programul național de implementare a planului de acțiuni privind liberalizarea regimului de vize cu UE. Ca rezultat, la 27 noiembrie 2013 Uniunea Europeană, constatând îndeplinirea tuturor condițiilor înaintate țării noastre, a acordat cetățenilor moldoveni, deținători ai pașapoartelor biometrice, dreptul de a călători fără vize în spațiul european, pentru o perioadă de trei luni, în decurs de jumătate de an, fără a avea dreptul de a se angaja în câmpul muncii. Astfel, cetățenii Republicii Moldova, primii din ai țărilor Parteneriatului Estic, au obținut dreptul de a călători în țările comunitare într-un regim liberalizat.

În ansamblu, trebuie să constatăm că Republica Moldova a reușit să negocieze și să semneze noile acorduri de colaborare cu Uniunea Europeană într-un timp destul de scurt. În acest sens putem aprecia că autoritățile se pot mobiliza pentru a obține scopul dorit, că țara dispune de resurse pentru a acționa în direcțiile de importanță strategică, când există solidaritatea necesară la nivelul clasei politice, când interesele naționale prevalează asupra celor de partid.

4. Probleme și priorități în colaborarea Republicii Moldova cu UE la etapa actuală

După intrarea în vigoare a Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb cu UE (iulie 2014), autoritățile și partidele pro-europene de la Chișinău considerau că implementarea lor vor asigura ireversibilitatea integrării europene a Republicii Moldova, deschizând-i drumul spre aderare la Uniune până în anul 2019. Însă, obiectivele ambițioase ale guvernanților riscau să creeze în rândurile cetățenilor așteptări exagerate, greu de îndeplinit, fapt ce periclita și mai mult susținerea societății pentru opțiunea europeană a țării. Pentru a evita un asemenea scenariu dezastruos, Republica Moldova avea stringent nevoie, în opinia specialiștilor de la Asociația de politică externă, să-și asigure următoarele condiții de implementare a acordurilor moldo-comunitare:

- a. susținerea societății pentru cursul spre integrare europeană;
- b. solidaritatea principalelor forțe politice de la guvernare și din opoziție în jurul opțiunii europene;
- c. cooptarea minorităților etnice în procesul de integrare europeană;
- d. schimbări calitative, convingătoare în reformarea sistemului judiciar;
- e. rezultate palpabile în combaterea corupției la nivel înalt;
- f. garantarea libertății presei și a pluralismului de opinii;
- g. asigurarea stabilității politice interne după alegerile parlamentare din noiembrie 2014 (urmată de o criză guvernamentală prelungită, încheiată doar în ianuarie 2016) [5, p.4].

De remarcă că după intrarea în vigoare a Acordului de Asociere autoritățile au reușit să relanseze parțial dialogul cu societatea civilă și partenerii europeni. Printre acțiunile întreprinse de conducerea Republicii Moldova se enumără și adoptarea, în noiembrie 2014, a Agendei de Asociere dintre țara noastră și UE, care a înlocuit Planul de Acțiuni RM-UE; în ea a fost inclusă o listă de priorități pentru perioada 2014-2016. Un instrument de implementare a acordurilor cu UE este Planul Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova- UE (PNAIAA), pentru anii 2017-2019.

Planul prevedea crearea Consiliului de Asociere RM-UE, a Consiliului de Asociere la nivel național și a Consiliului de Asociere la nivel parlamentar cu UE. Referitor la mecanismul național de coordonare a implementării Acordului de Asociere, acesta include: comisia guvernamentală de integrare, căreia fiecare minister prezintă rapoarte privind realizarea angajamentelor ce-i revin; MAEIE, cu atribuții de coordonare generală a realizării procesului de integrare europeană; în aspect parlamentar activează comisia pentru politica externă cu atribuții în armonizarea legislației interne cu cea comunitară.

Prima reuniune a Consiliului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană a avut loc în martie 2015. Atenția principală a fost acordată nivelului de implementare a prevederilor Acordului de Asociere, cu accentul pe aprecierea reformei justiției, combaterea corupției și stabilitatea sectorului bancar. UE a exprimat disponibilitatea de a acorda Republicii Moldova asistență pentru promovarea reformelor, în baza Memorandumului semnat la sfârșitul anului 2014, pentru perioada anilor 2014-2017. Acesta prevedea acordarea țării noastre de către UE a unui sprijin financiar considerabil, pe parcursul a trei ani, în valoare de 410 milioane de euro. Această asistență urma să fie direcționată spre reforma administrației publice, dezvoltarea agriculturii și managementul frontierei. De asemenea, a fost semnat și Acordul privind finanțarea Programului de susținere pentru crearea Zonei de Liber Schimb, în sumă de 30 milioane de euro [9, p.470].

Către începutul anului 2016 situația internă din Republica Moldova era destul de complicată, în special în sistemul bancar, dar și în ce privește combaterea corupției. În legătură cu această stare de lucruri UE a recurs la măsuri dure, înghețând finanțarea Republicii Moldova. Totodată, în cadrul unui set de rapoarte anuale din martie 2015, la care s-au evaluat progresele în Politica Europeană de Vecinătate, Comisia Europeană a criticat destul de sever autoritățile moldovenești pentru tergiversarea reformelor și toleranța față de corupție, solicitând intensificarea luptei împotriva acestui flagel, dar și îndemnând la continuarea reformelor în domeniul justiției, supravegherii sistemului bancar etc. [3, p.380-381].

Situația din Republica Moldova a început să se schimbe treptat, după investirea, în ianuarie 2016, a Guvernului condus de P.Filip, care a înregistrat anumite rezultate pozitive în implementarea foii de parcurs privind reformele prioritare prevăzute de acordurile moldo-comunitare, fapt ce a permis reluarea dialogului cu UE. De asemenea, ca urmare a schimbărilor calitative pe plan intern, s-a reușit, în urma unor negocieri destul de complicate, reluarea, în noiembrie 2016, a asistenței din partea Fondului Monetar Internațional.

Anumite schimbări pozitive s-au înregistrat și în colaborarea comercial-economică cu UE. Astfel, conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2016 comerțul Republicii Moldova cu țările UE a constituit 3.306 mil. USD, ceea ce a reprezentat mai mult de jumătate din comerțul total al țării, cifrat la 6.065 mil. USD. Totodată, comerțul Republicii Moldova cu țările CSI a constituit în anul 2016 doar 1.441 mlrd. USD, cifră ce era sub 50% din schimburile comerciale cu Uniunea Europeană [15]. Este interesant de a compara volumul comerțului Republicii Moldova cu țările CSI realizat în anul 2000, care a constituit circa 48% în comerțul extern al Republicii Moldova, și a celui realizat cu țările UE, care în anul 2000 a fost de doar cca 27%. Însă, trebuie să subliniem totuși că la etapa actuală comerțul Republicii Moldova cu țările Uniunii Europene se confruntă încă cu multe obstacole, în majoritate acestea fiind de ordin intern, cauzate de calitatea nesatisfăcătoare a mai multor mărfuri moldovenești, fapt ce nu le permite accesul deplin pe piața comunitară [6].

La reuniunea ordinară a Consiliului de Asociere UE – Republica Moldova, care a avut loc la 31 martie 2017, au fost examinate rezultatele implementării Acordului de Asociere pentru perioada 2014-2016. Potrivit raportului prezentat de către Guvern în ianuarie 2017, din toate acțiunile planificate au fost realizate circa 74%, ori din 1782 de acțiuni nu au fost îndeplinite 478, autoritățile angajându-se să lichideze restanțele înregistrate cât mai curând posibil. Însă, potrivit unui raport alternativ, realizat de către Institutul de Politici și Reforme Europene, rata generală de îndeplinire a PNAIAA până la 31 decembrie 2016 era mult mai mică – de doar 63,1% [7].

Potrivit aceluiași raport prezentat de autorități, rata de armonizare a legislației naționale la legislația comunitară, conform prevederilor angajamentelor incluse în Acordul de Asociere, era de doar 34%, printre restante numărându-se multe acte legislative din domeniul justiției și de combatere a corupției. Reprezentanții UE au sugerat politicienilor moldoveni să întreprindă investigații suplimentare pentru ca vinovații de fraudă bancară să fie predați justiției, indicând și asupra faptului că mediul de afaceri este în continuare afectat de corupție.

În raportul prezentat conducerii UE, Guvernul Republicii Moldova a dat asigurări că în anul 2017, printre măsurile prioritare în implementarea Acordului de Asociere RM - Uniunea Europeană se vor regăsi activități privind lupta cu corupția, investigarea fraudei bancare, reforma justiției și crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea economică a țării. Oficialii europeni au încurajat autoritățile moldovene să continue reformele în anumite sectoare-cheie, promițând acordarea în continuare a asistenței necesare Republicii Moldova în vederea stabilității politice, implementării reformelor democratice și de creștere economică [10].

După cum a fost anunțat anterior, UE a promis acordarea în continuare a unui sprijin financiar țării noastre. În acest context, la 4 iulie 2017 Parlamentul European a aprobat acordarea unei asistențe Republicii Moldova de 100 milioane de euro, în perioada 2017-2018, destinată depășirii crizei economice și politice existente. Această sumă va constitui o combinație de granturi (40%) și împrumuturi (60%) din suma totală oferită de UE. După cum au specificat oficialii europeni, asistența macrofinanciară sprijină angajamentul Republicii Moldova pentru un management corect al finanțelor publice, pentru lupta împotriva corupției și spălării banilor, pentru depolitizarea administrației publice, pentru o justiție independentă și pentru libertatea presei.

În Declarația comună a Parlamentului European, Comisiei Europene și Consiliului European se sublinia faptul că *respectarea mecanismelor democratice efective, inclusiv un sistem parlamentar bazat pe pluralism și statul de drept, precum și garantarea drepturilor omului sunt condiții pentru primirea asistenței*. Nivelul de realizare a acestor condiții

va determina plata fiecărei tranșe, iar Comisia Europeană va trebui să suspende temporar sau să anuleze orice plată dacă aceste condiții nu vor fi îndeplinite. Amintim că în 2014 țara noastră a traversat o recesiune economică, cauzată de o fraudă bancară, dar și de o performanță slabă a exporturilor, care au afectat economia și viața politică.

Astfel, putem conchide că în prezent colaborarea cu Uniunea Europeană este principala prioritate a politicii interne și externe a țării noastre. Noile acorduri moldo-comunitare permit să aprofundeze colaborarea cu structurile europene în cele mai diverse domenii: politic, economic, social etc. Este necesar însă ca autoritățile Republicii Moldova să demonstreze voință politică, acționând în mod hotărât și consecvent, pentru a asigura implementarea integrală a acordurilor cu UE, atât de necesare pentru progresul țării și pentru ridicarea nivelului de trai al populației.

Referințe bibliografice:

1. Căldare Gh. *Aportul serviciului diplomatic în promovarea politicii externe*. În: Serviciul diplomatic: teorie și practică. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2011, p.184-2008.
2. Căldare Gh., Tărsână V. *Colaborarea economică dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană*. În: Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău, 23 mai 2014, p.96-99.
3. Căldare Gh. *Probleme și priorități în colaborarea Republicii Moldova cu UE la etapa actuală*. În: „Știința politică și societatea în schimbare”. Materialele Conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a FRIȘPA, 13 noiembrie 2015. Chișinău: CEP USM, 2015, p.377-386.
4. Chirilă V. *Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană*. În: Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chișinău: Cartdidact, 2009, p.49-78.
5. Chirilă V., Bucătaru V., Grâu L. *Este integrarea europeană a Republicii Moldova ireversibilă?* Chișinău: APE, 2014. 10 p.

6. *Comerțul exterior al Republicii Moldova în anul 2000*. www.statistica.md
7. *Examen la Bruxelles pe Acordul de Asociere RM-UE*. www.dw.md
8. *Informația Fondului Monetar Internațional*, 2014.
9. Morari C. *Factorul UE în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova*. În: „Știința politică și societatea în schimbare”. Materialele Conferinței științifice internaționale dedicate celei de-a 20-a aniversări a FRIȘPA, 13 noiembrie 2015. Chișinău: CEP USM, 2015, p.465-471.
10. *Premierul P.Filip la Bruxelles*. www.gov.md
11. *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005-ianuarie 2008)*. Chișinău: ARC, 2008. 180 p.
12. *UE –Moldova. Acordul de Asociere. „Ghidul Acordului de Asociere”*. MAEIE al Republicii Moldova. Chișinău, 2013.
13. *Uniunea Europeană în lume*. Bruxelles, 2007. 22 p.
14. *Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător UE – Republica Moldova*. MAEIE al Republicii Moldova. Chișinău, 2013.
15. www.statistica.md.

Surse obligatorii:

1. Chirilă V. *Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană*. În: *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*. Chișinău: Cartdidact, 2009, p.49-78.
2. *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005-ianuarie 2008)*. Chișinău: ARC, 2008, 180 p.
3. Căldare Gh. *Aportul serviciului diplomatic în promovarea politicii externe*. În: *Serviciul diplomatic: teorie și practică*. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2011, p.184-2008.
4. *UE – Moldova. Acordul de Asociere. „Ghidul Acordului de Asociere”*. MAEIE al Republicii Moldova. Chișinău, 2013.
5. *Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător UE – Republica Moldova*. MAEIE al Republicii Moldova. Chișinău, 2013.

Tema 18. RELAȚIILE REPUBLICII MOLDOVA ÎN CADRUL CSI, OCEMN și GUAM

Unități de conținut:

- 1. Relațiile Republicii Moldova în cadrul CSI**
- 2. Cooperarea Republicii Moldova în cadrul OCEMN**
- 3. Cooperarea Republicii Moldova cu statele GUAM**

Obiective de referință:

- să identifice scopul întemierii CSI și activitatea Republicii Moldova în cadrul Organizației;
- să distingă specificul participării Republicii Moldova în cadrul CSI;
- să stabilească principalele interese ale Republicii Moldova în cadrul OCEMN;
- să evalueze activitatea GUAM și activitatea Republicii Moldova în cadrul acesteia;
- să înainteze sugestii privind actualizarea și dinamizarea activității Republicii Moldova în cadrul CSI, OCEMN și GUAM.

Repere de conținut:

1. Relațiile Republicii Moldova în cadrul CSI

Făcând o analiză a documentului de bază – *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*, printre obiectivele de bază ale politicii externe figurează dezvoltarea relațiilor cu statele CSI. Astfel, în pct. 1 al Capitolului IV „Direcțiile de bază ale politicii externe” este stipulat că Republica Moldova consideră drept obiectiv primordial menținerea și obținerea riguroasă a tratatelor interstatuale de prietenie și colaborare în vederea creării unui climat de încredere și respect reciproc, stabilirii unor relații reciproc avantajoase în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural.

Relațiilor cu CSI îi sunt de asemenea dedicate două alineate în compartimentul II „Dezvoltarea relațiilor multilaterale și interstatuale”

al „Concepției”, în care se menționează că țara noastră va promova o politică de colaborare activă în cadrul CSI în scopul menținerii păcii și asigurării securității atât pe teritoriul statelor Comunității, cât și în contextul menținerii păcii și asigurării securității pe plan european și mondial. Republica Moldova va tinde spre aprofundarea colaborării dintre țările CSI în domeniul respectării drepturilor omului și a normelor dreptului internațional. Confruntându-se cu un șir de probleme economice, țara noastră se pronunță pentru o colaborare eficace cu țările CSI în vederea depășirii stării de criză economică, dezvoltării relațiilor economice și comerciale cu ele, pe principii de egalitate și avantaj reciproc și consideră drept scop final al acestei colaborări crearea unui spațiu economic comun, bazat pe principiile economiei de piață.

Prin semnarea la 8 decembrie 1991 la Minsk a Acordului privind crearea Comunității Statelor Independente (CSI), președinții la acel moment ai Federației Ruse, Ucrainei și Republicii Belarus, respectiv Boris Elțin, Leonid Kravciuc și Stanislav Șușchevici, au căzut de acord că „Uniunea Sovietică, ca subiect al dreptului internațional și realitate geografică, încetează să existe”. Acest fapt a fost întărit legalmente. Deja la 21 decembrie 1991, conducătorii a 12 state, foste republici sovietice (cu excepția statelor Baltice – Lituania, Letonia și Estonia) au semnat Protocolul la Acordul privind crearea Comunității Statelor Independente și Declarația de la Alma-Ata [14]. Atât în Acord, cât și în Declarație se stipula că noile state suverane vor putea stabili relații reciproce avantajoase, axându-se în primul rând pe renunțarea la utilizarea forței și la amenințarea cu forța, la neexercitarea presiunii asupra altor state, respectând drepturile și libertățile omului și ale grupurilor etnice [20].

Acest lucru este confirmat și în alocuțiunea din 12 februarie 1992 a Președintelui M. Snegur în fața celor două camere ale Parlamentului României, în care se menționa că Republica Moldova a semnat până la acel moment acorduri economice pe orizontală cu toate republicile unionale, fără Centru, și că Republica Moldova va participa în calitate de membru al Comunității de State Suverane [16].

În Declarația de Suveranitate a Republicii Moldova, adoptată de Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești la 23 iunie 1990, era stipulat că Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, în calitate de stat suveran, are dreptul să intre în uniuni de state, delegându-le benevol unele împuterniciri, să retragă aceste împuterniciri sau să iasă din aceste uniuni în modul stabilit prin tratatul respectiv [5]. Astfel, Republica Moldova își denotă disponibilitatea sa de a întreține relații cu alte state, foste republici unionale.

Un alt pas, care a condiționat integrarea Republicii Moldova în spațiul CSI, a fost semnarea la 6 noiembrie 1991 de către Prim-ministrul V.Muravski a Acordului economic interstatal. În viziunea sa, întreținerea relațiilor cu alte republici unionale prin intermediul Acordului va contribui la realizarea intereselor statale de reformare a economiei naționale, la soluționarea problemelor referitor la valuta națională, a vămilor, frontierelor, precum și la depășirea crizei legate de întreruperea livrării combustibilului de către Rusia de încetarea funcționării întreprinderilor.

Deși, *de facto*, Moldova a devenit membru în structurile CSI din 21 decembrie 1991, iar Statutul CSI a fost semnat la 22 ianuarie 1991, doar după alegerile parlamentare din primăvara anului 1994 și după formarea fracțiunii majoritare a Partidului Democrat Agrar (PDAM) a devenit posibilă ratificarea documentelor constituante (Acordul de creare a CSI a fost ratificat la 8 aprilie 1994 prin Hotărârea nr.40-XIII, iar Statutul Comunității – la 26 aprilie 1994, prin Hotărârea nr.76-XI-II) [10].

Analizând acțiunile întreprinse de Republica Moldova, se poate constata că semnarea acordurilor a fost apreciată diferit de cercurile politice, economice și obștești din țară. Adepții politicii de revenire la fostul imperiu, care ar asigura păstrarea Moldovei în sfera dominației Rusiei, aprobau acest pas. Pe de altă parte, acest pas era supus unei critici, fiind considerat un act care ar duce la pierderea independenței Republicii Moldova și la stoparea integrării ei în structurile economice și politice europene. Unii analiști din republică susțineau că integrarea economică în CSI ar fi fost concepută de Rusia ca o primă etapă

menită să ducă la o nouă integrare politico-militară; la început, pentru a facilita aceste scopuri se va recurge la restabilirea pârghiilor economice [11]. Anume economia determină independența unui stat față de altul, iar Rusia în mod deschis concepea cooperarea economică drept o etapă de integrare politică și militară a vechiului spațiu unional, împletind economia cu aspectele ei politice și militare.

Prin însăși aderarea la CSI, Republica Moldova a devenit dependentă de structurile politice, economice și militare ale acestei comunități sau, mai bine zis, față de Rusia. Ratificarea Declarației de la Alma-Ata din 8 aprilie 1994 și a altor documente de aderare la CSI, precum și a protocolului adițional la tratatul moldo-rus practic legitimează implicarea militară a Republicii Moldova în spațiul post-sovietic, ceea ce de fapt ar însemna o alianță cu Rusia. Deoarece unul dintre punctele protocolului prevedea că, în cazul apariției unei situații de pericol pentru securitatea națională, pentru suveranitatea și independența teritorială – părțile, în caz de necesitate, ar putea întreprinde acțiuni concrete în scopul depășirii unei asemenea situații, inclusiv asistența reciprocă și respingerea agresiunii unei sau ambelor părți [3].

Decizia Parlamentului din 26 octombrie 1993, nr.1622-XIV, cu privire la ratificarea Acordului de Constituire a CSI și a Acordului cu privire la crearea Uniunii Economice a exclus interacțiunea Republicii Moldova în domeniul politico-militar, deoarece contravine principiilor suveranității și independenței țării, Moldova fiind orientată spre o colaborare economică. Însă, această decizie nu a împiedicat ratificarea Statutului Comunității, Republica Moldova devenind dependentă întru totul față de Rusia. Sprijinul politic și militar activ acordat separatiștilor din stânga Nistrului, în rezultatul implicării masive a rămășițelor Armatei a 14-a în conflictul transnistrean de partea secesioniștilor, a determinat conducerea politică a Moldovei de a nu participa la acțiunile politico-militare din cadrul CSI. Pe parcursul ultimilor ani, indiferent de schimbarea colaborării politice a forțelor care au deținut puterea, Moldova nu și-a modificat atitudinea față de blocul de probleme de ordin politico-militar și privind securitatea individuală și colectivă în cooperare cu Comunitatea Statelor Independente.

În relațiile cu Comunitatea Statelor Independente Republica Moldova consideră drept obiectiv primordial încheierea și îndeplinirea riguroasă a tratatelor de prietenie și colaborare în vederea creării unui climat de încredere și respect reciproc, stabilirii unor relații reciproc avantajoase în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural. Ținând cont de particularitățile dezvoltării istorice și de situația geopolitică a Republicii Moldova, erau prioritare relațiile cu Federația Rusă, Ucraina și Republica Belarus. De caracterul acestor relații, se considera la Chișinău, vor depinde în mare măsură stabilitatea politică și succesul reformelor politice și economice în țara noastră. În temeiul existenței unor relații economice și spirituale, Republica Moldova va păstra și va confirma legăturile de prietenie cu țările Asiei Mijlocii și ale Caucazului – membre ale CSI.

Cu anumite rezerve, Parlamentul Republicii Moldova a luat decizia că politica externă în cadrul Comunității se va orienta întâi de toate spre colaborarea economică. Rezervele prezentate de către Moldova cu privire la Acordul de constituire a CSI și la Acordul cu privire la crearea Uniunii Economice practic nu aveau nicio influență și nu schimbau sensul prioritar politic al CSI. Prin însăși ratificarea la 26 octombrie a Statutului CSI, Republica Moldova singură își decide soarta, devenind astfel dependentă față de CSI, sub toate aspectele Statutului, sau, mai bine zis, dependentă întru totul de Rusia. Aderarea Moldovei la Adunarea interparlamentară a Comunității Statelor Independente – o structură politică creată contrar condițiilor Statutului Comunității, participarea la ședințele ei este o mărturie elocventă a participării Republicii Moldova la structurile politice ale CSI în cadrul căreia rolul dominant îl deține Rusia.

Cu toate că Moldova a devenit membru al Comunității Statelor Independente, situația economică a continuat să se înrăutățească și mai vertiginos. Aspirațiile de creare a unui spațiu economic comun, elaborarea unei concepții economice unice și implementarea acestora în viață au devenit doar o iluzie. Însăși crearea Uniunii Economice a Rusiei cu țările CSI se afla la un stadiu incipient și nu realiza o zonă de liber comerț, o uniune de plăți, o uniune vamală. Dimpotrivă, eco-

nomiile naționale ale țărilor CSI au suportat pierderi serioase, inclusiv din cauza destrămării relațiilor economice tradiționale. S-a constatat imposibilitatea de a satisface cerințele fiecărui stat pe baza structurii producției și infrastructurii rămase din perioada de existență a lor în cadrul fostei Uniuni [3].

Reformele „pe hârtie” nu s-au soldat cu nimic altceva decât cu creșterea inegalităților social-economice, cu distrugerea irațională și frauduloasă a potențialului economic și cu îndatorarea externă. Eșecurile economice deseori s-au suprapus unor tensiuni sociale sau în mod direct au provocat asemenea tensiuni, au escaladat conflicte interne și mișcări de separatism altădată congelate, iar în unele republici, printre care și Moldova, inerția reformatoare a condus la exodul masiv al populației. Astfel, analizând evoluția dezvoltării economice a Republicii Moldova, putem afirma cu certitudine că pe parcursul unui deceniu și mai bine de tranziție situația a fost pur și simplu catastrofală și ne permite delimitarea câtorva perioade în scurta istorie economică.

Prima perioadă (1991 -1994) – a fost cea mai acută fază a recesiunii economice (perioada șocurilor). Anume etapa care a urmat imediat după destrămarea Imperiului a fost marcată de o serie de șocuri economice, atât de origine externă, cât și internă, în ambele cazuri acestea având consecințe devastatoare pentru stabilitatea și securitatea economică a Moldovei. Impactul negativ al acestor șocuri a fost amplificat atât de factorii spațiali nefavorabili (dimensiunile geografice și demografice mici, resurse naturale precare, condiții meteorologice nefaste), cât și de distorsiunile structurale, moștenite de la economia sovietică. Se estimează că colapsul URSS și anihilarea relațiilor comerciale și financiare cu fostele republici sovietice (primul veritabil șoc) au contribuit la diminuarea produsului intern brut (PIB) cu cel puțin 30% față de anii precedenți. Guvernele Druc, Muravschi și Sangheli 1 nu au fost în stare să preia sub control inflația și nici să oprească scăderea drastică a producției. Unul dintre principalii factori generatori de pierderi au fost marile întreprinderi industriale aflate în proprietatea statului, care au acumulat arierate enorme, mai ales pentru resursele energetice consumate.

Speranțelor nutrite de conducerea Moldovei de a obține anularea acestor datorii nu le-a fost dat să se realizeze; Rusia, principalul creditor energetic, a obligat guvernele ulterioare să transforme datoriile energetice ale întreprinderilor în datorie publică. Un alt impact distrugător asupra sistemului economic moldovenesc la puțin timp după obținerea independenței, în 1992, a fost majorarea bruscă a prețurilor de livrare a resurselor energetice. Ridicarea prețurilor la hidrocarburați până la nivelul prețurilor mondiale în Moldova și în Țările Baltice a provocat cel de-al treilea șoc macroeconomic, echivalent cu o reducere de cel puțin 10% din PIB.

Conflictul transnistrean soldat cu dezmembrarea țării de-a lungul Nistrului și a economiei moldovenești a avut și el efecte negative, înscriindu-se nu doar pe planul securității, ci și pe cel al economiei. Blocarea de către regimul de la Tiraspol a infrastructurilor feroviare și rutiere care duc spre piețele estice de desfacere a produselor moldovenești, amenințările frecvente cu deconectarea de la magistralele de gaz și energie electrică, eliminarea din circuitul economic normal a mai bine de 1/3 din potențialul industrial al fostei RSSM, păstrarea pe teritoriul constituțional al Moldovei a unui arsenal militar impunător au fost consecințele economice cele mai grave ale conflictului.

Cea de-a doua perioadă (1995 – 1999) a fost marcată de o relativă stabilitate macroeconomică, în primul rând a inflației, și de frânarea procesului de degradare a PIB, legată de apariția leului moldovenesc. În pofida acestui fapt, creșterea economică întârzia să înceapă. Au fost comise grave erori de origine instituțională. În perioada în care începuse privatizarea masivă, statul nu doar s-a retras din economie, dar pentru moment părea că și-a retractat orice responsabilitate în legătură cu proprietatea, atât față de cea de stat, cât și față de cea în proces de privatizare, consecința acesteia fiind irosirea, furtul, utilizarea frauduloasă a activelor întreprinderilor. Survenirea crizei financiare rusești din 1998 a avut consecințe devastatoare pentru economia moldovenească, deoarece piața rusească era principala destinație a exporturilor moldovenești. Criza financiară a anihilat tendințele firave care se conturase în economia republicii [13].

Anii 2000 – 2003 reprezintă ce-a de-a *treia perioadă*, care este considerată drept perioada stopării declinului economic, stabilizării și creșterii economice. Astfel, după mai bine de zece ani de confruntări politice, sociale și economice, de experiențe și eșecuri în domeniul reformelor, abia începând cu anul 2000 Moldova a devenit capabilă să stopeze declinul producției și să înregistreze treptat anumite progrese în creșterea PIB. La majorarea PIB-ului a contribuit relansarea lentă a economiei țării și primele etape ale reformelor structurate anterior. Începând cu anul 2000 s-a accentuat tendința de stabilitate și o anumită creștere economică. De exemplu, în anii 2000, 2001, 2002 volumul producției industriale a sporit respectiv cu 10,8%, 11,4% și 11,1%, tendința de creștere economică menținându-se, potrivit datelor preliminare, și în 2003 – cu 17%. Pornind de la realizările macroeconomiei țării, această perioadă (anii 2000 – 2003), comparativ cu cele precedente, fără îndoială, este mult mai bună: creșterea economică, sporirea PIB-ului, majorarea salariilor. Însă, toate aceste performanțe sunt puse la îndoială atât de unii experți autohoni, cât și de unii străini, potrivit cărora creșterea economică a țării se menține în mare parte pe reformele structurale anterioare, pe conjunctura regională favorabilă și pe fluxul enorm de valută de la cetățenii Republicii Moldova angajați la munci peste hotare [8].

În acest răstimp Moldova nu a avansat, ci a bătut pasul pe loc, consumându-și până la ultima fărâmitură „merindele” bogate de altădată cu care ieșise în majistrala independenței și acumulând datoriile extraordinare [8]. Astfel, la sfârșitul anului 2003 datoria externă a Republicii Moldova s-a egalat cu 1440,09 mil. USD, majorându-se pe parcursul anului cu 78,98 mil. USD, sau cu 5,8 la sută față de anul precedent, dintre care 27,50 mil. USD revin Uniunii Europene, iar 94,91 mil. USD datorăm Rusiei [2].

Cea de a *patra perioadă* în relațiile Republicii Moldova cu CSI poate fi considerată cuprinzând anii 2003-2009. Această perioadă este caracterizată prin diminuarea relațiilor Republicii Moldova în cadrul CSI. Această diminuare a colaborării Republicii Moldova în spațiul CSI a fost condiționată de decizia statului din 2004 de a-și declara

oficial vectorul european drept interes prioritar. Moldova este al doilea stat membru al CSI cu care UE a semnat la Bruxelles, la data de 22 februarie 2005, Planul Individual UE-Republica Moldova [24, p.78].

Anii 2009-2017 constituie cea de *a cincea perioadă* de aflare a Republicii Moldova în cadrul CSI. Ca și perioada anterioară, aceasta este caracterizată prin menținerea unor relații stabile, fără careva progrese în domeniul politic sau economic. În cadrul CSI, relațiile Republicii Moldova cu Federația Rusă au un caracter special, condiționat de relațiile Moldovei cu UE. Caracteristic pentru această perioadă, ca și pentru perioada anterioară, este faptul că relațiile comercial-economice ale Republicii Moldova în cadrul CSI sunt în scădere. Acest fapt se datorează semnării în 2013 în cadrul Summitului de la Vilnius a Acordului de Asociere cu UE, ceea ce a condiționat o reacție negativă din partea Federației Ruse. De asemenea, scăderea ponderii relațiilor comercial-economice în spațiul CSI mai este condiționată de embargo-urile impuse de către Federația Rusă la produsele moldovenești. Astfel, în conformitate cu datele Biroului Național de Statistică, în anul 2016 exporturile de mărfuri au totalizat 2045,3 mil. dolari SUA. Exporturile de mărfuri destinate țărilor Uniunii Europene (UE-28) au însumat cifra de 1 332,4 mil. dolari SUA (cu 9,4% mai mult față de anul 2015), deținând o cotă de 65,1% în total exporturi (61,9% – în anul 2015). Țările CSI au fost prezente în exporturile Moldovei cu o pondere de 20,3% (25,0% – în anul 2015), ceea ce corespunde unei valori de 414,2 mil. dolari SUA. Exporturile de mărfuri către aceste țări s-au micșorat cu 15,9%, comparativ cu anul 2015.

Analizând evoluția exporturilor pe țări în anul 2016, este de menționat faptul că în relațiile Republicii Moldova cu Ucraina se observă o creștere de +8,4%. În același timp, s-au redus livrările către Kazahstan (-77,5%), Belarus (-21,3%), Federația Rusă (-3,1%). În anul 2016, comparativ cu anul 2015, s-au marcat creșteri la exporturile de cereale și preparate pe bază de cereale (+34,0%), semințe și fructe oleaginoase (+13,6%), mobilă și părțile ei (+25,1%), fire, țesături și articole textile (+41,6%), îmbrăcăminte și accesorii (+6,7%), vehicule rutiere (de 2,3 ori), mașini și aparate electrice (+5,7%), produse chimice orga-

nice (de 2,9 ori), articole prelucrate din metal (+36,3%), încălțăminte (+21,7%), băuturi alcoolice și nealcoolice (+2,2%), zahăr, preparate pe bază de zahăr, miere (+9,9%), produse lactate și ouă de păsări (+29,4%), care au contribuit la majorarea per total a exporturilor cu 9,9%. Totodată, s-au micșorat exporturile de legume și fructe (-18,8%), produse medicale și farmaceutice (-35,6%), grăsimi și uleiuri vegetale fixate, brute, rafinate sau fracționate (-24,8%), mașini și aparate industriale cu aplicații generale (-21,5%), minereuri metalifere și deșeuri de metale (-39,3%), uleiuri esențiale, rezinoide și substanțe parfumate, preparate pentru toaletă, produse pentru înfrumusețare (-9,0%), petrol, produse petroliere și produse înrudite (-33,0%), mașini generatoare de putere și echipamentele lor (-60,5%), fibre textile (-79,5%), atenuând astfel creșterea pe total exporturi cu 6,2%.

În anul 2016 importurile de mărfuri au totalizat 4020,3 mil. dolari SUA, volum superior celui realizat în anul 2015 cu 0,8%. Importurile de mărfuri din țările Uniunii Europene (UE-28) s-au cifrat la 1973,7 mil. dolari SUA (cu 1,0% mai mult față de anul 2015), deținând o pondere de 49,1% în totalul importurilor (49,0% – în anul 2015). Importurile de mărfuri provenite din țările CSI au avut o valoare de 1027,4 mil. dolari SUA (cu 0,9% mai mult decât în anul 2015), care echivalează cu o cotă de 25,6% în totalul importurilor (25,5% – în anul 2015). Analiza evoluției importurilor pe țări în anul 2016, comparativ cu anul 2015, relevă creșteri la importurile din Belarus (+20,4%), Ucraina (+3,4%). Totodată, s-a înregistrat micșorarea livrărilor din Kazahstan (-71,4%) și Uzbekistan (-77,0%) care a atenuat majorarea pe totalul importurilor cu 2,2% [1].

Separându-se formal de fostul sistem, Republica Moldova a rămas practic dependentă de resursele furnizate sub controlul centrului administrativ de la Moscova. Devine tot mai vădit că cooperarea statelor în cadrul CSI se axează mai mult pe cooperarea bilaterală și regională. Unul dintre paradoxurile principale ale Comunității Statelor Independente în calitate de parteneriat multilateral constă în faptul că aproape fiecare stat membru luat aparte vede realizarea propriilor interese într-o configurație diferită în cadrul aceleiași Comunități [6].

Pentru o mai bună comprehensiune a tendinței de cooperare la nivel subregional în cadrul spațiului CSI, este necesar de a analiza cauzele care stopează dezvoltarea relațiilor din spațiul CSI. Astfel, printre principalele cauze care pot fi considerate drept obstacole în dezvoltarea cooperării statelor din spațiul CSI sunt:

Fostele republici ale URSS se află la etape diferite de dezvoltare a societății. Se deosebesc după forma structurii politice, după modelele social-economice, sunt diferite din punctul de vedere al mentalității cetățenilor lor. Fiecare stat își are interesele sale, care nu corespund cu interesele altor state ale CSI. Iar cel mai realist obiectiv în cadrul acestei Organizații a fost crearea unei zone de liber schimb, ceea ce i-ar fi justificat cât de cât existența, dar nici el nu a fost materializat. Una dintre principalele cauze ale frânării procesului de integrare în CSI este prevalarea politicului asupra economicului. Unul dintre principalele obiective ale creării CSI a fost menținerea fostelor republici sovietice în zona de influență a Federației Ruse. Federația Rusă este interesată de păstrarea CSI, fiindcă, ca orice stat cu ambiții de mare putere, este interesată de a avea vecini loiali și aliați pe scena internațională. Consolidându-și influența în CSI, Rusia își consolidează spațiul său geopolitic.

După cum arată practica mondială, baza și puterea de atracție a proceselor integraționiste o reprezintă doar eficiența economică. Însă, în spațiul post-sovietic, din cauza unor motive politice, s-a încercat un proces de integrare economică între state cu un diferit nivel al dezvoltării industriale și al reformării economiei de piață. Statele CSI au interese economice diferite și diferite modele de organizare a economiei, care, la rândul lor, sunt alte cauze ale eșecului integrării economice în CSI. Există deosebiri atât de fond, cât și de formă. Printre membrii CSI poate fi evidențiat un grup de state – Belarus, Rusia, Ucraina – care au o industrie destul de dezvoltată, infrastructură de transport și de telecomunicații, cadre calificate și un nivel înalt de educare a populației; alți membri ai CSI, în special statele caucaziene și cele din Asia Centrală, au o economie agrară cu un important rol al industriei extractive.

Ucraina este o țară cu economie de piață, statut recunoscut de UE în 2006. În statele din Asia Centrală, grupările de la guvernare dețin controlul și monopolul asupra celor mai importante și rentabile resurse economice ale statului, iar puterea economică și cea politică sunt direct legate între ele.

În Rusia din 1992 s-a realizat liberalizarea economiei prin „terapia de șoc”, iar Belarus a ales calea evoluției, unde statul joacă un rol important în reglementarea economică și păstrează sectorul public ca măsură de contrabalansare a efectelor negative ale pieței.

Situația este similară și la capitolul politicii de impozitare. Bazele armonizării politicii de impozitare în cadrul CSI au fost puse prin Acordul din 13 martie 1992. În conformitate cu acest document, statele CSI se obligau să realizeze o politică de impozitare comună în baza unificării principiilor și regulilor de impozitare. Însă, Acordul nu a fost ratificat de toate statele CSI și la acest moment are un caracter declarativ.

Mai mult chiar, comerțul liber între statele CSI este împiedicat de instituirea unor acțiuni tarifare și netarifare – limitări la export, importuri tarifare, acțiuni netarifare – care reduc la zero eficiența economică a acordurilor comerciale regionale. Astfel, Republica Moldova, după ce a refuzat să semneze Memorandumul Kozak în noiembrie 2003, s-a confruntat cu embargoul impus de Rusia în 2006 la exporturile de vin în această țară. Această acțiune a fost o măsură netarifară de rerecunoaștere a calității produselor vinicole din Republica Moldova. În aceeași situație s-a pomenit și Belarus la începutul lunii iunie 2009, când s-a declanșat așa-numitul „război al laptelui”. Federația Rusă a interzis importurile produselor lactate din Belarus pe motivul că acestea nu ar corespunde unor standarde stabilite de Moscova. Politica Rusiei în Ucraina – și în general în vecinătatea sa vestică – este de a obține control asupra infrastructurii din regiune (conductele de gaze și petrol, rafinării etc.).

Mai mult chiar, când administrația de la Kiev a insistat asupra regimului de liber schimb, Moscova a refuzat să ratifice acordul de liber schimb cu Ucraina, fapt ce i-a permis să impună anumite restricții și

cote la exporturile Ucrainei și să introducă sancțiuni, fără a negocia problemele apărute. Rusia de mai multe ori a schimbat regimul de import față de zahărul din Ucraina, iar în Republica Moldova, până în septembrie 2009, existau restricții la exportul vinului în vrac și la exportul de struguri. Multe dintre aceste măsuri contravin, de exemplu, articolului 9 al Acordului privind crearea Uniunii Economice, în care nu se admite exercitarea unor măsuri unilaterale care ar împiedica accesul pe piețele statelor Comunității.

O altă cauză, strâns legată de cea anterioară, este nivelul diferit de dezvoltare economică a statelor CSI. Există o discrepanță importantă între statele CSI în funcție de diferiți indicatori economici. Venitul pe cap de locuitor în Federația Rusă este de aproape 16 ori mai mare decât în Tadjikistan și de 12 ori mai mare decât în Kârgâzstan. Cele mai aproape de Rusia sunt Kazahstanul și Belarus. Situația este similară și la capitolul salariul mediu pe economie în statele membre ale CSI. Federația Rusă este liderul detașat cu o medie de 719 dolari, iar în Tadjikistan se atestă cel mai mic salariu pe economie din CSI, constituind 95 de dolari. În sfârșit, o altă cauză constă în interesele diferite ale statelor CSI. Unele state, precum Republica Moldova și Ucraina, au declarat despre intenția lor de a adera la Uniunea Europeană, fapt ce presupune racordarea acestor state la standardele europene. Alte țări au instituit Uniunea Vamală în 1995, în baza căreia în 2000 a fost creată Comunitatea Economică Euro-Asiatică (Federația Rusă, Belarus, Kârgâzstan, Tadjikistan și Kazahstan). Iar Turkmenistanul, după cum afirmă unii cercetători ruși, reprezintă cel mai radical exemplu al incompatibilității cu fostele republici sovietice. Contactele internaționale ale acestui stat se reduc la vânzarea gazelor naturale. În cadrul unor acorduri comerciale regionale are loc, de regulă, intensificarea legăturilor comerciale între părțile componente [12, p.24-27]. În CSI, din cauza motivelor enumerate mai sus și a intereselor economice diferite, se atestă o reducere a comerțului între state, fapt determinat de prioritățile economice specifice, de structura lor economică și de așezarea lor geografică.

2. Cooperarea Republicii Moldova în cadrul OCEMN

O altă direcție importantă pentru realizarea politicii sale externe și a interesului național Republica Moldova o consideră colaborarea la nivel subregional. Pornind de la imediata apropiere a zonei bazinului Mării Negre și a Dunării, Republica Moldova va colabora activ în cadrul Cooperării Economice a Mării Negre (CEMN) (pct.2.b) [7]. Astfel, la 25 iunie 1992, la inițiativa guvernului Turciei și în rezultatul întrunirii de la Istanbul, împreună cu alte 10 state participante la procesul de cooperare economică la Marea Neagră (Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Federația Rusă, Georgia, Grecia, România, Turcia și Ucraina), Republica Moldova a semnat Declarația privind Cooperarea Economică a Mării Negre, devenind astfel membru fondator al CMNE. *Observatori la OCEMN*: Austria, Egipt, Israel, Italia, Polonia, Slovacia, Tunisia, Germania, Conferința Cartei Energiei, Comisia Mării Negre, Comisia Europeană, Clubul Internațional al Mării Negre, Cehia, Croația și Belarus. În calitate de *parteneri pentru dialog sectorial cu OCEMN*: Ungaria, Muntenegru, Iordania, Iran, Slovenia, Japonia, Comisia Dunării, Conferința Regiunilor Maritime Periferice Europei, Uniunea Asociațiilor Transportatorilor Rutieri din regiunea OCEMN și Rețeaua Universităților Mării Negre.

Dezvoltarea organizației a fost marcată de crearea de structuri de cooperare în domeniile guvernamental, parlamentar, de afaceri, financiar-bancar, academic și științific. Au fost înregistrate progrese în domeniile: comerț, comunicații, știință și tehnologie, transporturi, energie, agricultură, turism, protecția mediului, combaterea criminalității organizate, buna guvernare, asistența în caz de dezastre. Au fost semnate acorduri multilaterale de cooperare, respectiv Memorandumuri de Înțelegere în domeniile: combaterea criminalității organizate și a terorismului; asistența de urgență în caz de dezastre; facilitarea transportului rutier de bunuri; dezvoltarea autostrăzii inelare a Mării Negre; dezvoltarea magistralelor maritime ale Mării Negre; cooperarea între academiile și institutele diplomatice ale statelor membre. România a semnat și ratificat toate aceste documente.

Organizația cuprinde o arie de 2,2 milioane km², cu o populație de cca 350 milioane de locuitori, fără a avea o identitate regională proprie. Regiunea are o importanță strategică recunoscută, care este dată de resursele naturale foarte bogate, în special petrol și gaz, și de o piață potențială importantă. Comerțul cumulat al regiunii reprezintă peste 5% din comerțul mondial.

Obiectivele organizației sunt:

- a) dezvoltarea și diversificarea cooperării bilaterale și multilaterale în conformitate cu principiile și normele legislației internaționale;
- b) îmbunătățirea mediului de afaceri și promovarea inițiativei individuale și colective a întreprinderilor și companiilor implicate direct în procesul de cooperare economică;
- c) dezvoltarea colaborării economice;
- d) intensificarea respectului reciproc și a încrederii, a dialogului și cooperării dintre statele membre ale OCEMN.

Structura OCEMN:

Consiliul Miniștrilor afacerilor externe (CMAE) este forul de decizie al OCEMN, care se întrunește semestrial în țara care deține Președinția-în-Exercițiu (PiE) a OCEMN. PiE se asigură de către statele membre, în ordine alfabetică (conform alfabetului în limba engleză), pentru o perioadă de 6 luni.

Comitetului Înalților Funcționari (CIF), format din ministerele de externe ale statelor membre, analizează principalele probleme ale Organizației și formulează propuneri înaintate CMAE. Reuniunile CIF pot fi ordinare (în perioadele premergătoare reuniunilor CMAE) și extraordinare (convocate de PiE pentru discutarea unor probleme urgente).

Troica OCEMN asistă PiE la îndeplinirea mandatului încredințat de CMAE. Componenta actuală a Troicii OCEMN este: Republica Moldova, România și Federația Rusă.

Grupurile de lucru, la care se adaugă întâlniri ale grupurilor create ad-hoc și ale experților, acoperă domeniile: energie; transporturi, comunicații, mediu; situații de urgență; turism; știință și tehnologie;

ocrotirea sănătății și domeniul farmaceutic; promovarea și protejarea investițiilor; cooperare industrială și comercială; IMM; finanțe și bănci; schimb de date statistice și informații economice; agricultură și industrie alimentară; combaterea crimei organizate.

Secretariatul Internațional Permanent (PERMIS), cu sediul la Istanbul, funcționează sub coordonarea PiE și asigură serviciile de secretariat pentru OCEMN, sub directa conducere a Secretarului general. Personalul PERMIS acționează pentru implementarea deciziilor, hotărârilor și rezoluțiilor CM, în calitate de oficiali internaționali responsabili de activitatea OCEMN.

Organisme înrudite: Adunarea Parlamentară a Cooperării Economice la Marea Neagră, Banca pentru Comerț și Dezvoltare a Mării Negre, Centrul Internațional de Studii la Marea Neagră și Consiliul de Afaceri al OCEMN [15].

Prin semnarea acestei Declarații Republica Moldova a avut (și trebuie să aibă) drept scop participarea țării la edificarea unei Europe noi și integrarea ei în calitate de partener egal în noile structuri europene, crearea unui sistem de relații cu întreaga comunitate internațională, ceea ce ar asigura stabilitatea și prosperarea ei economică, politică și socială.

Republica Moldova și-a afirmat hotărârea de a utiliza cât mai bine toate posibilitățile pentru extinderea și intensificarea cooperării cu țările regiunii anume pornind de la acest principiu. Aderând la OCEMN, Republica Moldova poate participa la procesul de identificare, dezvoltare și realizare a proiectelor de interes comun în domeniile transportului și agroindustriei, științei și tehnologiilor, turismului. Totodată, Republica Moldova va putea beneficia de investiții și fluxuri de capital, de cooperare industrială prin promovarea și protejarea investițiilor.

Astfel, Republica Moldova a luat parte activă la conferințele ministeriale în privința transportului și energiei, din cadrul Strategiei Europene în Bazinul Caspic și Mărea Neagră, desfășurate în noiembrie 2004, la Bacu, și în cadrul următoarelor grupuri de lucru. Actualmente, Moldova beneficiază de asistență sub egida a două programe: Programul de Vecinătate (PV), un program bilateral cu România și CADSEE (Spațiul

Central Adriatic Dunărean și Sud-Est European). Pentru SCADSEE și programul bilateral cu România au fost discutate diferite proiecte de activitate. Moldova este membră la Danube-Black Sea (DABLAS) Task Force, care promovează o platformă de cooperare între IFI, donatori și beneficiari pentru protecția apei și a măsurilor relevante referitor la Dunăre și Marea Neagră. Scopul central este de a încuraja abordarea strategică pentru utilizarea finanțelor și coordonarea acțiunilor dintre toate instrumentele financiare pentru aplicarea operațiilor necesare în regiune. Moldova este membră și a Comisiei Internaționale pentru Protecția Râului Dunărea (ICPDR), care identifică măsurile necesare pentru implementarea în cadrul Directivei Apelor a UE – cu scopul de păstrare a apelor în stare ecologică și componentă chimică bună în întreg bazinele. Moldova participă la proiectul „Mediu pentru Europa”, care este un proiect multilateral, creat în 1989, pentru a supraveghea starea de alarmă mereu în creștere referitor la mediu în țările Europei Centrale și de Est, depășind metodele vechi și orientându-se spre mecanismele UE. Activitățile de bază sunt promovate de către așa-numita Comisia Task Force, cu acordul Comisiei și al unuia dintre ministerele de resort. Republica Moldova întreține relații de parteneriat și dezvoltă plener cooperarea cu țările din regiune, pornind de la contextul pe care îl implică diversitatea arealului Mării Negre. În esență, România constituie pentru Republica Moldova pilonul reconstrucției socioculturale a regiunii. În acest scop, ea se impune să fie prezentă permanent și semnificativ în procesele regionale și să joace un rol activ în structurile suprastatale ale țărilor din regiune. Județele aflate la granița cu Republica Moldova incluse în program sunt Botoșani, Galați, Iași și Vaslui. În această zonă s-au identificat 40 de proiecte de cooperare între organizații românești și moldovenești. Cele mai mari sume din totalul sumelor estimate pentru aceste proiecte se adresează propunerilor de proiecte din domeniile transportului (55%), protecției mediului (21%), dezvoltării economice și sociale (14%), turismului (7%). Transformarea zonei Mării Negre într-un spațiu de securitate, stabilitate, democrație și prosperitate, în cadrul unui proces multilateral susținut de partenerii europeni, are potențialul de a consolida securitatea regiunii și, implicit, securitatea națională a

Republicii Moldova. Relațiile de securitate în bazinul Mării Negre se dezvoltă atât pe baze bilaterale, cât și în cadrul diferitelor instituții și formule de cooperare multilaterală. Ponderea Uniunii Europene și NATO la cooperarea de securitate în bazinul Mării Negre este în creștere, urmare a proceselor de extindere a acestor două organizații. Implementarea noii agende economice prin activități și eforturi colective va contribui la o dezvoltare durabilă mai dinamică a fiecărui stat membru și a regiunii ca un întreg, la promovarea democrației, drepturilor omului, statului de drept și a societății civile și la atingerea scopurilor mai largi de integrare europeană și stabilitate în regiune. Republica Moldova atribuie importanță participării sale la Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră urmărind, totodată, scopul de a consolida cooperarea în cadrul OCEMN în domeniile energiei, comerțului, transporturilor, comunicațiilor, turismului și dezvoltării infrastructurilor [17].

Pe parcursul a 25 de ani, Republica Moldova foarte activ a participat în diferite proiecte, care au fost lansate de această instituție. O perioadă de timp, reprezentanți ai Republicii Moldova au activat în cadrul secretariatului permanent internațional al OCEMN. În cadrul OCEMN au fost lansate 3 proiecte foarte importante care ies din cadrul regiunii Mării Negre – problema de șosea inelară. De asemenea, există și un alt proiect, destul de important și ambițios, cum este *Motorway*. Proiectul respectiv are menirea să dezvolte infrastructura țărilor riverane Mării Negre și, mai mult ca atât, să contribuie la reformele structurii administrative publice locale, să contribuie la majorarea locurilor de muncă. În același timp, să aducă un suport pentru servicii, pentru transportatori, fiindcă nu în toate țările membre ale OCEMN sunt dezvoltate sistemele de camping, de motel, de deservire a camioanelor etc. Acest proiect are menirea de a contribui la dezvoltarea segmentului economic, în toate țările membre OCEMN. Al treilea proiect important este legat de lansarea unor certificate comune pentru autotransportatori, certificat care dă posibilitatea de a traversa hotarele țărilor membre ale OCEMN fără diferite proceduri suplimentare de control [22].

3. Cooperarea Republicii Moldova cu statele GUAM

Ca o reacție la insuficiența și incapacitatea Comunității Statelor Independente (CSI), plenar dominată de Federația Rusă, de a contribui la soluționarea celor mai grave probleme cu care se confruntă statele membre, în rezultatul conștientizării unor interese și deziderate comune, Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Moldova au fondat la 10 octombrie 1997 o nouă asociație de state – acronimul GUAM. Sarcinile formulate de către statele constituente ale GUAM se reduceau la conjugarea eforturilor pentru asigurarea condițiilor necesare creșterii economice bazate pe: dezvoltarea și implementarea unor proiecte comune în domeniul economic, al comerțului, transportului, comunicațiilor, cooperării financiare, frontalier, vamal, științific etc.

Interesul acestor state, inclusiv al Republicii Moldova, se baza pe posibilitatea dezvoltării așa-numitului „Coridor de transport Europa-Caucaz-Marea Caspică”, care părea o eventuală restaurare a „Drumului Mătăsii”, care ar deschide accesul spre regiunile bogate cu hidrocarburi ale Asiei Mijlocii. În această perioadă GUAM nu a reușit să-și creeze instrumente eficiente de lucru, iar majoritatea deciziilor la nivel de șefi de stat și de guvern au rămas pe hârtie. Această organizație devenea treptat un CSI în miniatură.

Din 2003, situația s-a schimbat radical. Țările GUAM și-au declarat unanim revenirea în Europa drept scop strategic și prioritar al politicii externe în relațiile cu Uniunea Europeană. S-au produs evoluții spectaculoase pe plan geopolitic: noua frontieră a Alianței Atlanticului de Nord s-a stabilit de-a lungul graniței de vest a fostei URSS, Rusia a intrat în contact direct cu spațiul NATO în zona Mării Baltice, declarând „vecinătatea imediată” drept spațiu al intereselor sale speciale. Evoluțiile democratice interne în Moldova, Ucraina și Georgia, schimbările geopolitice recente în diferite regiuni ale vechiului continent au generat în mod obiectiv necesitatea unei conlucrări mai strânse între țările fondatoare ale GUAM, în baza conștientizării și coincidenței intereselor strategice de lungă durată. Ținând

cont de sfidările cu care se confruntă țările membre ale GUAM, sarcinile au fost reformulate mai nuanțat:

- soluționarea pașnică a conflictelor regionale în baza principiilor suveranității și integrității teritoriale, a inviolabilității hotarelor;
- combaterea separatismului agresiv și a terorismului internațional;
- coordonarea cooperării țărilor membre în raporturile cu instituțiile internaționale (ONU, OSCE, Consiliul Europei, Grupul Consultativ al statelor membre la tratatul FACE) [26].

Încercarea de reanimare a GUAM se axează pe problemele comune cu care se confruntă statele membre.

Georgia urmărește retragerea trupelor rusești din Abhazia și Osetia de Sud. Georgia este unicul stat prin care cecenii pot face legătura cu lumea exterioară Rusiei, iar pe parcursul acestor ani nu a avut posibilitatea de a stopa tranzitul de arme, de bani și de mercenari din lumea musulmană spre Cecenia.

Ucraina încearcă să-și întărească „nezaleznosti” (independența). Are evidente probleme cu Rusia în sfera economică (gazul), politică (Crimeea, „antimoscovismul” în Ucraina de Vest), militară (flota din Marea Neagră), religioasă (activitatea Uniărilor în Ucraina de Vest – motiv de relații încordate între Vatican și Patriarhia Rusiei).

Azerbaidjanul urmărește soluționarea diferendului din Karabah, care, chiar de la izbucnirea sa, este fățiș susținut de Moscova. Rusia a furnizat armament, mercenari și expertiză militară pentru Armenia în războiul împotriva Azerbaidjanului, din care s-a „desprins” prin forță regiunea Nagorno-Karabah. În Azerbaidjan și Uzbekistan au avut loc acte de terorism și atentate împotriva liderilor politici, conectate cu activitatea subversivă a Moscovei.

Republica Moldova se confruntă și ea cu un șir de probleme. În primul rând, există problema Transnistriei. O altă problemă, comună pentru toate statele membre ale GUAM, este dependența de piețele de desfacere din Est, orientarea economică preponderent spre Est în schimburile comerciale și de achiziții de agenți energetici. Interesul

pentru această structură regională a reapărut în Republica Moldova cu doar câteva săptămâni înainte de desfășurarea alegerilor parlamentare din 6 martie 2005, cu toate că autoritățile de la Chișinău au manifestat interes pentru reanimarea GUAM-ului ceva mai devreme. Până atunci atitudinea față de GUAM fusese mai mult reticentă. În 2001, după prima accedere la guvernare, Vladimir Voronin afirma că Republica Moldova va părăsi GUAM pe motiv că această organizație este una care urmărește scopuri antirusești. Reconsiderarea atitudinii autorităților moldovenești față de GUAM a fost determinată de:

- a) refuzul Federației Ruse de a susține inițiativa privind Pactul de Stabilitate și Securitate pentru Republica Moldova (PSS RM), lansată la 1 iunie 2004 de către președintele statului;
- b) amenințările repetate ale Dumei de Stat a Federației Ruse de a aplica sancțiuni economice Republicii Moldova pentru atitudinea acesteia față de regimul separatist din Transnistria, scopul amenințărilor fiind împiedicarea realegerii lui V.Voronin în funcția de Șef al Statului.

Schimbarea atitudinii Republicii Moldova față de GUAM s-a produs după refuzul categoric al Rusiei de a susține PSS RM, în special după summitul OSCE de la Sofia din 6 – 7 decembrie 2004. Suportul ostentativ din partea Rusiei pentru regimul separatist transnistrean după eșuarea „Memorandumului Kozak”, precum și refuzul de a-și retrage militarii și munițiile din regiunea de Est a țării, impuneau găsirea unor abordări noi ale problemelor legate de soluționarea conflictului transnistrean. După toate încercările, s-a ajuns la concluzia că o soluție în acest sens ar fi abordarea problemei, inclusiv prin intermediul unei organizații regionale, din care Rusia, cu interesele ei specifice în Transnistria, nu ar face parte. Schimbarea atitudinii Chișinăului față de GUAM a mai fost condiționată și de adoptarea în februarie 2005 de către Duma rusă a trei rezoluții, prin care Guvernului i se recomanda aplicarea sancțiunilor economice față de Republica Moldova. În mod public s-a recunoscut că scopul urmărit a fost de a nu permite victoria Partidului Comuniștilor (PC) în alegerile parlamentare și, implicit, de a împiedica realegerea lui V.Voronin în funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Acest gen de acțiuni ostentative din partea Dumei de Stat a Federației Ruse l-a determinat pe Președintele Moldovei să adopte un comportament pe potrivă. În consecință, la 15 aprilie 2005 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat în regim de urgență:

- a) Carta de la Ialta a GUAM, documentul juridic de bază pentru constituirea Organizației;
- b) Acordul GUAM privind crearea zonei de comerț liber;
- c) Acordul de creare a Oficiului Informațional GUAM [27].

Deja la 10 decembrie 2004 a fost publicată dispoziția Guvernului cu privire la instituirea Grupului de lucru pentru elaborarea și implementarea Planului național privind realizarea Proiectului de facilitare a comerțului și transportului în cadrul GUAM, plan care a fost elaborat și dat publicației la 25 februarie 2005. De asemenea, pentru prima dată Guvernul Republicii Moldova a inclus în Hotărârea din 28 ianuarie 2005 cu privire la achitarea din bugetul de stat pe anul 2005 a cotelor de membru și a datoriilor Moldovei față de organismele internaționale și regionale, achitarea cotei de membru al GUAM fiind în sumă de 17300 USD.

Summitul GUAM de la Chișinău din 22 aprilie 2005 constituie un semn de cotitură, relansând această organizație pe o nouă orbită. Întrunirea interstatală a avut semnificația deschiderii unei noi etape în transformarea acestui aranjament de colaborare regională într-un organism viabil și capabil să promoveze eficient interesele țărilor membre în raporturile dificile cu Rusia și în efortul de reintegrare în comunitatea țărilor europene și euroatlantice. Astăzi, țărilor membre li se oferă șansa reală de a-și consolida independența și suveranitatea prin contracararea separatismului teritorial, crearea unor zone economice de liber schimb, asigurarea unui grad mai înalt de securitate energetică, desprinderea efectivă din sfera de influență a Federației Ruse. Fiecare țară aparte din GUAM nu are suficient potențial geopolitic pentru a-și apăra și promova eficient interesele, a-și asigura securitatea națională în noile împrejurări fără asistența comunității internaționale și a noilor parteneri strategici.

GUAM este singura structură regională din spațiul CSI din care Rusia nu face parte, iar intenția Moldovei, a Georgiei, Ucrainei și

Azerbaidjanului de a coopera pentru asigurarea stabilității în bazinul Mării Negre și în regiunea Marea Neagră – Marea Baltică, regiuni în care s-a extins recent NATO și Uniunea Europeană, doar alimentează suspiciunile Rusiei că noii membri ai NATO și ai Uniunii Europene ar putea deveni avocați puternici ai intereselor țărilor GUAM în raporturile cu Washingtonul și Bruxellesul.

Astfel, apare o situație paradoxală. Pe parcursul a 20 de ani de la constituire, din punct de vedere economic și politic GUAM nu s-a manifestat ca o organizație eficientă [25]. Unicul avantaj al GUAM sunt relațiile stabilite între statele membre.

Referințe bibliografice:

1. *Activitatea de comerț exterior a Republicii Moldova în anul 2016*. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5526&parent=0>
2. *Balanța plății Moldovei pentru anul 2003 (variantă preliminară)*. În: Экономическое обозрение, 2004, 14 мая, nr.18.
3. Cereș I. *Republica Moldova în relațiile economice internaționale (1991 – 1995)*. Chișinău: CIVITAS, 1998, p.52-53.
4. Cernescu M., Galben A., Rusnac Gh., Solomon C. *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*. Vol. I. Chișinău: USM, 2000, p.41-43.
5. Cernescu M., Galben A., Rusnac Gh., Solomon C. *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*. Vol.II. Chișinău: USM, 2000, p.406-407.
6. Chirtoacă N. *Moldova – CSI: Posibilități ratate și așteptări nejustificate*. În: Moldova între Est și Vest. Identitatea națională și orientarea europeană. Chișinău: CAPTES, 2001, p.41.
7. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.20.
8. Dani T. *Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al Reformelor*. Chișinău: Pontos, 2004, p.134–135.

9. Doronin V. *Mirajele și realitatea politicii externe a Moldovei independente*. În: De facto, 2002, 19 martie.
10. *Moldova și Integrarea Europeană*. Chișinău: Institutul de Politici Publice. Prut internațional, 2001, p.83.
11. *Parlamentul Republicii Moldova a ratificat documentele de aderare la CSI*. În: Sfatul Țării, 1994, 12 aprilie.
12. *Proiectul CSI: anatomia unui eșec* / Ion Tăbârță, Veaceslav Berbeca; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2009 (Tipogr. „MS Logo” SRL). 55 p.
13. Prohnițchi V. *Reforme economice*. În: Tranziția. Retrospective și perspective. Chișinău: Gunivas, 2002, p.24-27.
14. *Protocolul Conferinței interparlamentare cu privire la formele colaborării interstatuale*. În: Sfatul Țării, 1991, 19 iunie.
15. *România și Organizația Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN)*. <https://www.ma>
16. *Să fim stăpîni în casa noastră. Discursul în problema referendumului rostit de M.Snegur, Președintele Republicii Moldova*. În: Sfatul Țării, 1991, 7 martie.
17. Șveț A. *Cooperarea regională a Republicii Moldova în cadrul Organizației pentru Cooperare Economică a Mării Negre*. <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/40-p265-268.pdf>
19. *Tratat asupra creării Comunității de State Suverane*. În: Sfatul Țării, 1991, 7 mai.
20. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.16. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p. 3-4.
21. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 1998)*. Vol.29. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.65.
22. Țvircur V. *Cooperarea economică la Marea Neagră nu este „formă fără fond”* <https://www.europalibera.org/a/24933210.html>
23. *Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*. 1990, nr.6,7, p.498-499.

24. *Россия – Евросоюз – страны СНГ. Экономические отношения на пространстве общего соседства.* Институт экономики Российской Академии Наук, Национальный инвестиционный совет. Москва, 2007.
25. Семибратов Е. *ГУАМ – клуб обиженных.* <http://www.iarex.ru/articles/54452.html>
26. <http://www.reporter.md/ro/ViewPoints.asp.NewsType=Full-Document&id Doc Type=48 id Document=151102>
27. <http://www.e-democracy.md/comments/politica/2005.04.19>.

Surse obligatorii:

1. Chirtoacă N. *Moldova – CSI: Posibilități ratate și așteptări nejustificate.* În: *Moldova între Est și Vest. Identitatea națională și orientarea europeană.* Chișinău: CAPTE, 2001, p.41.
2. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.20.
3. Șveț A. *Cooperarea regională a Republicii Moldova în cadrul Organizației pentru Cooperare Economică a Mării Negre.* <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/40-p265-268.pdf>
4. *Tratat asupra creării Comunității de State Suverane.* În: *Sfatul Țării*, 7 mai 1991.
5. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998).* Vol.16. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.3-4.
6. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 1998).* Vol.29. Chișinău: MOLDPRES, 1999, p.65.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Acordul de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze.* <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356851>
2. *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene în domeniul muncii.* <http://www.milano.mfa.md/img/docs/acord-intre-guvernul-rm-guvernul-it-domeniul-muncii.pdf>.
3. *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte.* Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.24, p.187.
4. *Acordul de colaborare culturală, științifică și tehnologică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte.* Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.24, p.198.
5. *Acordul între Republica Moldova și Republica Federală Germania privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor semnat la Chișinău la data de 28.02.1994.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte.* Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.41, 2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356643>
6. *Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania.* În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte.* Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.29, p.141. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>
7. *Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945.* http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_UNU_.pdf
8. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 8 februarie 1995.* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.20.
9. *Consiliul Europei: 800 milioane de europeni. Biroul de Informare a Consiliului Europei în Moldova.* Chișinău, 2008. 125 p.

10. *Consiliul Ministerial al OSCE salută reluarea negocierilor în formatul „5+2” și îndeamnă părțile să sporească eficacitatea procesului.* www.gov.md din 09.12.2016.
11. *Constituția Republicii Moldova.* Adoptată la 29 iulie 1994. Chișinău, 2008.
12. *Declarația de independență a Republicii Moldova.* În: Cugetul, 1992, nr.1, p.5-6.
13. *Declarația Consiliului de Miniștri al OSCE cu privire la negocierile în format „5+2”.* www.gov.md din 07.12.2012.
14. *Declarație comună cu privire la principiile relațiilor între Republica Moldova și Republica Italiană.* În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.19, p.141.
15. *Declarație comună privind cooperarea economică între Republica Moldova și Republica Italiană.* În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.19, p.145.
16. *Declarație comună privind principiile relațiilor dintre Republica Moldova și Republica Federativă Germania, semnată la Bonn la data de 11.10.1995.* În: Tratatate Internaționale la care Republica Moldova este parte. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.19, p.73. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=358897>
17. *Legea cu privire la serviciul diplomatic,* nr.761 din 27.12.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.20. Cu modificările și completările introduse prin Legea nr.33 din 06.05. 2012 / Monitorul Oficial, 2012, nr.99-102.
18. *Legea cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii.* <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311059>
19. *Manualul Consiliului Europei.* Biroul de Informare al Consiliului Europei la București, 2003. 551 p.
20. *Memorandum de înțelegere pentru cooperare între Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova și Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Italiene.*

- În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.32, p.285.
21. *Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene*. <http://www.mfa.gov.md/cooperare-bilaterala/it/#relations>
 22. *Misiunea OSCE în Moldova*. www.osce.org/moldova.
 23. *NATO: ghid informativ. Ediție îngrijită de echipa Centrului de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova*. Chișinău, 27 p.
 24. *Organizația Națiunilor Unite*. <http://amp.gov.md/portal/node/27>
 25. *Planul Individual de Acțiuni Republica Moldova-NATO*. <http://www.allmoldova.com/ru/news/planul-individual-de-aciuni-al-parteneriatului-r-moldova-nato-aniversare-incertwww.sua.mfa.md>.
 26. *Programul „Politica externă și promovarea imaginii reale a României”*. <http://domino.kappa.ro//guvern/programul.nsf/Arhiva/0014?openDocument>
 27. *Protocolul Conferinței interparlamentare cu privire la formele colaborării interstatuale*. În: Sfatul Țării, 1991, 19 iunie.
 28. *Protocolul cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania semnat la Moscova la data de 30. 04. 1992*. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.41. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356507>
 29. *Protocolul la Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea culturală încheiat la Bonn, la 11 octombrie 1995*. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360025>
 30. *Protocol de consultări între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Italiene*. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este Parte*. Chișinău: MOLDPRES, 2009, vol.19, p.148.
 31. *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005-ianuarie 2008)*. Chișinău: ARC, 2008. 180 p.
 32. *Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr.139-145.

33. *Regulamentul cu privire la activitatea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova*. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, 2007, nr.744.
34. *Tratat asupra creării Comunității de State Suverane*. În: Sfatul Țării, 7 mai, 1991.
35. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.16. Chișinău: MOLDPRES, 1999.
36. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*. Vol.18. Chișinău: MOLDPRES, 1999.
37. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.22. Chișinău: MOLDPRES, 1999.
38. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*. Vol.24. Chișinău: MOLDPRES, 1999.
39. *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-2002)*. Vol.29. Chișinău: MOLDPRES, 1999.
40. *Traité d'amitié, d'entente et de coopération (en vigueur depuis 01.12.1995)*. În: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=DA6D742D0424838E1EAF2CF832232055.tpdjo07v_2?cidTexte=JORFTEXT000000735418&categorieLien=id, (21-02-2016).
41. *Договор о дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Республикой Молдова (г.Москва, 19 ноября 2001 г.)* <http://base.garant.ru/1155924/#ixzz4zekFMd00>
42. *Концепция внешней политики Республики Молдова, 8 февраля 1995 г.* <http://lex.justice.md/ru/306955/>

Svetlana CEBOTARI, Gheorghe CĂLDARE

POLITICA EXTERNĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Note de curs

Redactare – *Ariadna Strungaru*
Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 14.05.2018. Formatul 60 x 84 ¹/₁₆
Coli de tipar 23,1. Coli editoriale 19,25.
Comanda 01. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009